

ଫମାଲୋଗନା

ସଂସ୍କୃତ ଶିଳ୍ପ

ଫମାଲୋନେ।

ଫଗୁଆନନ

ଫିଜିଆଲୋନେ.

ଫାମାଲୋଚନା

ଲେଖକ

ଫତୁରାନନ୍ଦ

ପ୍ରକାଶକ

ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣ ପାତ୍ର

ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର

ବିନୋଦବିହାରୀ

କଟକ—୭୫୩୦୦୨

ପ୍ରଚ୍ଛଦ :

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ

ମୁଦ୍ରଣ

ଡାଗର ପ୍ରେସ

ପିଠାପୁର କଟକ—୧

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ

କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—୧୯୮୨

ମୂଲ୍ୟ—ଚଉଦ ଟଙ୍କା (ବନ୍ଧାଇ)

ସାଧାରଣ—ଟ ୧୨-୦୦

Famalochana

by

Faturananda

Publisher

Gobind Charan Patra.

Orissa Book Store

Binodbihari, Cuttack—753002

Cover

Jagannath Das

Printer

Dagaro Press

Pithapur, Cuttack—1

First Edition

Kartik purnami—1982

Price Rs. 14-00

ମାନ୍ୟବର ମୁଖ୍ୟ ବିଶ୍ଵରପଣ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରଞ୍ଜନାଥ ମିଶ୍ର

ଉଦାର ହୃଦୟେଷୁ

ମହାଶୟ

ଜଟିଳ ନ୍ୟାୟବେଷ୍ଟନା ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ରହି ସୁଦ୍ଧା ଆପଣ
ଯେପରି ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା କରି
ଆସୁଅଛନ୍ତି ତାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହିତ୍ୟପ୍ରେମୀଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଛି । ଆପଣଙ୍କର
ଏହି ମହନୀୟ ଗୁଣଲଗି ଆପଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଏହି ପମାଲୋଚନା ଗ୍ରନ୍ଥଟି
ସମର୍ପଣ କରୁଛି । ଧ୍ୟାନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନିଜକୁ ଗୌରବାନ୍ବିତ ମନେ
କରିବ ।

ଆପଣଙ୍କର ଗୁଣମୁଗ୍ଧ

ପଦ୍ମରାଜ

*

ମୋ ଆଉ ପତକ

ଜଣେ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ଦୋକାନକୁ ପଚାରିଲେ — “ହେ ଏଠି ନଡ଼ିଆ ମିଳିବ ?” ଦୋକାନୀଟି ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଗୋଟିଏ ଗରାଖ ସଙ୍ଗେ ତେରମେର ହୋଇ ଖାଖା ମିଞ୍ଜାସଯୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ବରକ୍ତ ହୋଇ କହିଦେଲେ — ଏଠି ନଡ଼ିଆ ଫଡ଼ିଆ କିଛି ନାହିଁ । ଲୋକଟି ନିଶ୍ଚୟ ଭାବିଥିବ — ନଡ଼ିଆଟାକୁ ତ ଜାଣେ, ଯାହା ଦି’ଫାଳ ରୁଟି ଓ ଗିଲ୍‌ସେ ମଦ ଥିବା ଏକ ଫଳବିଶେଷ ଏବଂ ଏହା ଯେଉଁଠି ଗଛରେ ଫଳୁଛି ସେ ଦେଶ ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରସ୍ତ ଭାବି ସିକନ୍ଦର ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ । ଏହା ସହିତ ଆମେ ଅତି ପରିଚିତ, ଯେହେତୁ ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମ-କର୍ମରେ ଲାଗିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଏ ଫଡ଼ିଆ ଫଳଟି କ’ଣ ? ଫଡ଼ିଆ ଫଳ ବିଷୟରେ ଦୋକାନୀକୁ ପଚାରି ସେ ହୁଏତ ଗାଳଗୁଲ୍‌ଜ ଶୁଣିଥିବେ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ପଚାରି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ହୋଇଥିବେ ! ସେ ଭାବି ଭାବି ଅବଶ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିଥିବେ ଯେ ଦୋକାନୀର କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଲା — ନଡ଼ିଆ ତ ନଡ଼ିଆ, ଫଡ଼ିଆ ବି ନାହିଁ, ଅଥାତ୍ ନଡ଼ିଆ ନାହିଁ କି ତାର ପାଖାପାଖି ଫଳ ନାହିଁ, ଏପରିକି ତାର ବିପରୀତଧର୍ମୀ ଫଳଟିଏ ବି ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଶାଗ ପାଖରେ ଫାଗ, ଭାତ ପାଖରେ ଫାତ, ତିଅଣ ପାଖରେ ଫିଅଣ ଓ ପୁର ପାଖରେ ଫୁର ବସିଥାଏ ।

ସମାଲୋଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏମିତିଆ ଏକ ଅବସ୍ଥା ଉତ୍ପନ୍ନ । ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ଅନେକ ସମାଲୋଚକ ବେଳେ ବେଳେ ବସ୍ତାରୁ ଖସିଯାଇ ଧୂଂସଲ୍ଲା ଦଟାନ୍ତି ଠିକ୍ ଟ୍ରେନ୍‌ଟିଏ ଧାରଠାରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲେ ଯେପରି ଧୂଂସଲ୍ଲା ଦଟାଏ । ସମାଲୋଚନାର ଅର୍ଥ ହେଲା, ବହିର ଭଲ ମନ୍ଦ ଦେଖାଇ ଲେଖକକୁ ମାର୍ଜିତ କରିବା, ତାର ଭିନ୍ନତର ମାର୍ଗ ପରିଷ୍କାର କରିବା । କିନ୍ତୁ ଏପରି କେତେକ ଅପରିପକ୍ତ ସମାଲୋଚକ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ବହିର ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ଯାଇ ଲେଖକର ଯାତ-ପୁରୁଷଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅପିଣ୍ଡ ବାଡ଼ନ୍ତି, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ଲେଖକ କଲମକୁ

ବୁଲିରେ ଭରସାଏ । ସମାଲୋଚନାର ବିପରୀତପର୍ମୀ ବହୁ ଲେଖା ମୁଁ ଦେଖିଛି । ତା'ର କଥାଟା ନିମ୍ନକରୁଣ ଚର୍ଚ୍ଚା ସେଥିଲି ଓବୁ ଓବୁ ମୋ ମନକୁ ଫମାଲୋଚନା ଶବ୍ଦଟି ଆସିଲା । ତାକୁ ମୁଁ ଧରିନେଲି । ଫମାଲୋଚନା ଲେଖକକୁ ଫମାଲୋଚକ ବୋଲା ଧରିନେଲି ।

ମାଙ୍କଡ଼ାମିଟା କେମିତିଆ ଜନସ ତାହା ଧନସ୍ତେ କାନ୍ଦନ୍ତି । ମୋର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମାଙ୍କଡ଼ାମି କରିବାର ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଫମାଲୋଚନା ଲେଖି ବସିଲି । ପତ୍ର କାମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଲି । ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ତାହା ଫୁଲିବାକୁ ଏକାଠି କରି ଏହି 'ଫମାଲୋଚନା' ବହିଟି ଗଢ଼ି ଦେଲି । ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋରର ସହାୟକାଶ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦ ପାତ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ସମ୍ପର୍କ କାରଣ ଦେଲେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ । ଫଳରେ ବହିଟା ତଟାପତ୍ର ବାହାରିଗଲା । ଏଥିଲି ମୁଁ ଉଭୟଙ୍କୁ ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଅଛି । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଶିଳ୍ପୀ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ମୋ ମନକୁ ରୁହିଁ ପ୍ରଜ୍ଞାପଟଟି ଆଜି ଦେଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି । ହାତୀରାଜ୍ୟର ଉଃ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ମହାପାତ୍ର ଏ ବହିର ଭୂମିକାଟି ଲେଖିଥିବାରୁ ତାଙ୍କଠାରେ ଗ୍ରଣୀ ରହିଲି । ଅଧ୍ୟାପକ ସର୍ବଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣ ଚରଣ କେତେକ, କୈଷ୍ଣବ ସାମଲ, ରତ୍ନାକର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ବହି ଲେଖାରେ ମୋତେ ଭାସ୍ତବିତ କରିଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି । ସର୍ବୋପରି ମୋର ପୂର୍ବ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହୃଦୟାନନ୍ଦ ନାୟକ ଏଥିରେ ମୋତେ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ମୋର ଅନ୍ତରର ଭକ୍ତି ଜଣାଉଅଛି ।

ପଞ୍ଚାନନ

ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରବେଶ

ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଫମାଲେଚନା ପୁସ୍ତକଟି ବାସ୍ତବିକ ଏକ ସମାଲୋଚନା, ମାତ୍ର ଏହା ବିଷୟବସ୍ତୁର ଆଗରୁ ଆରମ୍ଭ ନ ହୋଇ ପଛରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟର ଏକ ଗଞ୍ଜେଇ ଗବେଷଣା ପରି ।

ହାସ୍ୟରସିକ ଫତୁରାନନ୍ଦ ଫତୁରାଖୋର ଥିବାରୁ ସେ ଏହି ରମ୍ୟରଚନାଗୁଡ଼ିକରେ ଜିବରୁ ଶିର ବାହାର କରିଛନ୍ତି । ପୁଣି ତାଙ୍କ ଉପମାବ୍ୟ ହେଉଛି ବିଖ୍ୟାତ କବିମାନଙ୍କର ବିଖ୍ୟାତ ପଦ୍ମ କ୍ରିମାନ । ତାହା ମଧ୍ୟରୁ ହାସ୍ୟର ଫୁଆର ବାହାର କରିବା ଏକ ଅଲୌକିକ ବିଦ୍ୟା । ଏ ବିଦ୍ୟା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣା ନଥାଏ । ଲେଖକ ଏ ବିଦ୍ୟାରେ ଜଣେ ଆରୁଣ୍ୟ ।

ଯେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବିକୃତ କରି ହାସ୍ୟରସ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇପାରେ । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଫମାଲେଚନା ନ ପଡିଲେ ଏ ମତବାଦର ସାର୍ଥକତା ଉପଲବ୍ଧ କରି ହେବ ନାହିଁ ।

ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ହାସ୍ୟ ବାସ୍ତବ ଶକଟକୁ ରହ ବୋଲି କହିବା ଦ୍ଵାରା ଟେନ୍‌କୁ ଅଟକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଏହାକୁ ବିନା କାରଣରେ ଚେନଟାଣି ଟେନ୍‌କୁ ଅଟକାଇବା ଅପରାଧ ସହ ସମାନ କରାଯାଇପାରେ । କାରଣ କୌଣସି ବିଶେଷ ଘଟଣା ନେଇ ସେ ଅଟକାଉ ନାହାନ୍ତି । କେବଳ ଚଳିକାର ଚନ୍ଦ୍ରପଟକୁ ସଉକରେ ଦେଖିବାକୁ ଶହ ଶହ ଲୋକଙ୍କର ସତ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଲେଖା ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହାସ୍ୟ ରଚନାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବିଙ୍କର ପଦ୍ମ କ୍ରିଗୁଡ଼ିକର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଛି କେବଳ ହାସ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ । ଶୁଦ୍ଧ ହାସ୍ୟରସ ସୃଷ୍ଟିକରି ପାଠକପ୍ରାଣରେ ଫତୁରା ଦେବା କବିଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ଆଜିକାର ଦୁନିଆରୁ ନମେ ହାସ୍ୟ ଅପସର ପାଉଛି । କେହି ପ୍ରାଣ ଖୋଲି ହସ ହସୁନାହିଁ । କେହି ମଧ୍ୟ ହସାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହିଁ । ସମସ୍ତେ କେବଳ ନିଜ ନିଜ ଧନ୍ଦାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଫତୁରାନନ୍ଦ ସମାଜର ଏ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ପସନ୍ଦ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ସତେ ଯେପରି କଳକଳ, ଛଳଛଳ ହସ, ପ୍ରାଣ ଖୋଲି ହସ ଓ ଜୀବନକୁ ଉପଭୋଗ କଲପରି ହସ ତାଙ୍କର ଲେଖା । ତା ନହେଲେ ଏ ସଂସାର ରସଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ନିରସ ରକ୍ଷ ଓ ଅସାର ହୋଇପଡ଼ିବ ।

‘କେହି ରହିନାହିଁ ରହିବେ ନାହିଁଟି ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମି ତଳେ, ସବେ ନିଜନିଜ ଅଭିନୟ ସାରି ବାହୁଡ଼ିବେ କାଳବଳେ’ ଏହି ପଦଟି କବିଙ୍କ ମନକୁ ପାଇନାହିଁ । କାରଣ ‘ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମିତଳେ’ର ପ୍ରୟୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ଆପତ୍ତି ହେଉଛି ରଙ୍ଗଭୂମି ତଳେ ଅଭିନୟ ହେବାଟା ଅଯୋଜ୍ଞକ । ଅଭିନୟଟା ସବୁବେଳେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଉପରେ ହୁଏ । ଲୋକେ ତଳେ ବସନ୍ତି । ମାତ୍ର ଲୋକେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଉପରେ ବସି ଅଭିନେତାମାନେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ତଳେ ଅଭିନୟ କଲେ କେତେ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କଥା ହେବ ! ଛୋଟିଆ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଉପରେ ଦର୍ଶକମାନେ ବସିବେ ଓ ବିରାଟ ଦର୍ଶକ ଗ୍ୟାଲେରୀରେ ଅଭିନେତାମାନେ ଅଭିନୟ କରିବେ, ଫମାଲେତକଙ୍କ ମନକୁ ଏ କଥାଟା ପାଉନଥିବାରୁ ସେ ଏହାକୁ ଭୁଲ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ଅନେକ ସମୟରେ ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ହାସ୍ୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରି ଫମ'ଲେତନାକୁ ସମାଲୋଚନାର ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛି ଓ ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦେଶକାଗ୍ର ନହୋଇ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି ବୋଲି ମନେହୁଏ ।

ଗଜ ଉଦ୍ଧାରଣ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ସମାଲୋଚନା କରି ଲେଖକ କହିଛନ୍ତି—
‘ଗୋଟିଏ ଗଜ ପାଣି ପିଇବାକୁ କପରି ଗଲା । ସାଧାରଣତଃ ହାତୀମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ପାଣି ପିଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି, ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼କୁ କୁନ୍ଦୀର ଧରିଲା ବେଳେ ଗଜଟି ଶୁଣି ସାହାଯ୍ୟରେ ତାକୁ ଟାଣି ଆଣି ପାରିଥାନ୍ତା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଡିନି ଗୋଡ଼ରେ ମନ୍ଥନକରି ଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ପୁନଶ୍ଚ ହାତୀର ପେଁ ପେଁ ଶବ୍ଦରେ ଅନ୍ୟ ହାତୀମାନେ ନିଆସିଲେ ବା କପରି !’

ପୌରାଣିକ କାହାଣୀର ସୂଚି ବାହାର କରି ଆଧୁନିକ ସ୍ଥାଲରେ
ସୂକ୍ଷ୍ମ କରି କେବଳ ହାସ୍ୟରସ ସୃଷ୍ଟିକର ଯାଇ ନାହିଁ ବରଂ ସୂକ୍ଷ୍ମ ର
କିଛି ସାରବତ୍ସ୍ୟ ଥିଲାମରି ଜଣାପଡ଼େ । ତେଣୁ ଏହିପରି କେତେକ ସ୍ଥାନରେ
ଫମାଲେଚନାଟି ସମାଲୋଚନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି ।

ସେ ଯାହାହେଉ, ଲେଖକଙ୍କର ଏହା ଏକ ଅଭିନବ ଉଦ୍ୟମ ।
ସାଧାରଣ ଫର୍ଚୁରନନ୍ଦୀୟ ସ୍ଥାଲରୁ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଏକ ନୂତନ
ଧରଣର ଶୈଳୀ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ପରିଣତ ବୟସରେ ଉପମତ ହୋଇଥିଲେ
ହେଁ ଫର୍ଚୁରନନ୍ଦଙ୍କ ହାସ୍ୟ ଦିନକୁଦିନ ଅଭିନବରୂପ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଏହା
ଏକ ଆଶାର ବାଣୀ । ସେଥିଲାଗି ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଛୁ । ଇତି

ରସରାଜ ଡକ୍ଟର କୁଳମଣି ମହାପାତ୍ର

ସଂଗୀତ

୧ । ଦଣ୍ଡି ବା ଶକ୍ତି ଯାର ଥାଇ	୧
୨ । ଜଗନ୍ନାଥ ହୋ କିନ୍ତୁ ମାରୁନାହିଁ ତୋତେ...	୮
୩ । ଗଜର ଡାକ	୧୩
୪ । ମୋ ଜୀବନ ପଛେ ନର୍କେ ପଡ଼ିଥାଉ ...	୧୮
୫ । ତୁହାଇ ତୁହାଇ ପୁଅ ଦେଲେ	୨୩
୬ । ସୁନ୍ଦରେ ତୃପ୍ତିର ଅବସାଦ ନାହିଁ	୩୦
୭ । ବଡ଼ ହୃଦ କାଳ ବଡ଼ ଅବଶ୍ୟାସୀ	୩୯
୮ । କେହି ରହନାହିଁ ରହିବେ ନାହିଁଟି	୪୭
୯ । ଧର୍ମ ଏକ ପୋତ	୫୫
୧୦ । ମାତୃଭାଷାର ମମତା	୬୨
୧୧ । କାଞ୍ଚନେ ବାଞ୍ଛା	୭୨
୧୨ । ରହ ରହ ସଖେ ବାଞ୍ଛାୟ ଶକଟ	୮୦
୧୩ । ବହୁତ ଲୋକ ଯହିଁ ମିଳି	୮୭
୧୪ । ଏହି ସହକାର ତଳେ	୯୩
୧୫ । ମାଟି ଓ କବି ଗଢ଼ନାୟକ	୧୦୦
୧୬ । ଗୋଲିଖଟିଆ କମ୍ବଦନ୍ତୀ	୧୦୮
୧୭ । ଉଠ କଙ୍କାଳ	୧୧୮
୧୮ । ମିଶୁ ମୋର ଦେହ ଏ ଦେଶ ମାଟିରେ ...	୧୨୭
୧୯ । ମାଆ ମାଆ ବୋଲି ଯେତେ ମୁଁ ଡାକିଲି ...	୧୩୩
୨୦ । ଗଢ଼ନାୟକଙ୍କ ସଜନୀ	୧୪୦

ଦଣ୍ଡି ବା ଶକ୍ତି ଯାର ଥାଇ

‘ଦଣ୍ଡି ବା ଶକ୍ତି ଯାର ଥାଇ
ସେ ପୁଣି କ୍ଷମା ଆଚରଇ’

କେଉଁ ସୁଦୂର ଅଜ୍ଞାତ କାଳରେ ଭଗବତକାର ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଏହି ଦୁଇପଦ କବିତା ଲେଖିଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଅଜିଯାଏ ପଖାଳ ବନ୍ଧୁ ଓଡ଼ିଆମାନେ ତାକୁ ଘୋରବାଟି ପାଦୁକ ପାଇଲପରି ପାଇଆସିଲେ । ସାରୁ ଭିତରେ ମାରୁ କେଉଁଠି ରହିଗଲା ସେ ବିଷୟରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଚିନ୍ତା କଲେନାହିଁ । ସାରୁ ଖାଇଲୁ ଲୋକେ ସମସ୍ତେ ତା’ ଭିତରେ ଥିବା ମାରୁକୁ ଦେଖିପାରନ୍ତି ତା’ ନୁହେଁ । ଆମେରିକା ରୁଷିଆର ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ କିନ୍ତୁ ଜାଣିପାରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ରା ଥାଏ, ତେଣୁ ସେମାନେ ଜାଣିପାରନ୍ତି । ସାରୁଟିଏ ସେମାନେ ଖାଇଦେବା ମାତ୍ରେ ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥ ମାରୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଟି ବା କଣ୍ଠକୁ ଗଲ ଗଲ କରେ । ବାସ୍ ଏତିକି ଯଥେଷ୍ଟ । ସେ ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ସାରୁକୁ ପକଡ଼ି ଲବୋରେଟୋରୀରେ ବସିଯାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଖଇ ପୁଟିଲ ପରି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ାକ ଭର ଭର ହୋଇ ପୁଟେ । ଏ ଗଲ ଗଲ କଲ କିଏ ? ସାରୁ ଭିତରେ ଥିବା କୌଣସି ଏକ ମାରୁ ନା ଆଉ କିଛି ? ଯଦି ମାରୁ, ତେବେ ସାରୁର କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବିଦ୍ୟମାନ, ତାହାର ସ୍ବରୂପ କିପରି, ତା’ର ରସାୟନିକ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ କ’ଣ ? ଏହାର ଗଲଗଲକାଣ୍ଡ ଶକ୍ତିର ସ୍ଥାୟିତ୍ବ କେତେ ମିନିଟ ବା କେତେ ଘଣ୍ଟା ? ମାଣ୍ଡାଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକସଭା ବା ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ଗୃହ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ କାର୍ଡିଦେଲା ପରି କିପରି ପ୍ରସିଦ୍ଧାରେ ସାରୁ ଭିତରୁ ମାରୁକୁ ବହିଷ୍କାର କରିହେବ, ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ପ୍ରଶ୍ନର

ମୁକାବଲ କରିବା ଲୋକେ ସେମାନେ । ତତ୍ତ୍ୱସତ୍ତା ବଶେଷତା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିପଡ଼ନ୍ତି ଏବଂ ମାରୁର ସ୍ୱରୂପକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ସାରା ପୃଥିବୀକୁ ଜଣାଇ ଦିଅନ୍ତି ଯେ ଏ ମାରୁ ଦେଉଛି ସାର୍ବିକ ଏସିଡ଼ ନାମକ ଏକ ଗଲଗଲକାଣ୍ଡ ପଦାର୍ଥ । ୧୦୦ ଡିଗ୍ରୀ ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ଼ ପାଣିରେ ସାରୁକୁ ୧୫ ମିନିଟ୍ ୫୯ ସେକେଣ୍ଡ ରଖିଲେ ଏହା ସାରୁ ଦେହରୁ ଜଳ ମଧ୍ୟକୁ ଅପସାରିତ ହୁଏ ଏବଂ ଏହି ଜଳକୁ ବହିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ ସାରୁର ଗଲଗଲକାଣ୍ଡ ଶକ୍ତି ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏ ସବୁ କାରବାର କେବଳ ଆମେରିକା ଓ ରୁଷର ବିଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ, ପରଶ୍ରମକାତର ପଣାଳବନ୍ଧୁ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏ ସାରୁ ମାରୁ ବିଷୟଟି ଏକ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ମାତ୍ର । କଥାଟି ହେଲା ଏ ସାରୁ ରୂପୀ ଦୁର୍ଲପଦ କବିତା ମଧ୍ୟରେ ମାରୁ ରୂପୀ ଦୋଷ ରହିଲା କେଉଁଠି ? ଓଡ଼ିଆମାନେ ଯଦି ଏ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା କରି-ଆଆନ୍ତେ ତେବେ ଦୋଷ ସୁଟି ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିପାରି ଥାଆନ୍ତେ, ତାକୁ ଆଜିଯାଏ ଘୋର ବାଟି ପିଉ ନ ଥାନ୍ତେ । କବିତାର ସଂଶୋଧନ କେଉଁ-ଦିନଠାରୁ କରି ସାରନ୍ତେଣି । ଏବେ ତା'ର ବିଶ୍ଳେଷଣର ଦିନ ଆସିଯାଇଛି । ଆଜିଯାଏ କେହି କରିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଆମେ ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଯିବୁ, ତାହା ହୋଇ ନ ପାରେ । ସେ ସବୁ ଗଡ଼ତାଳିକା ନ୍ୟାୟ ଆମ ଜାତକରେ ନାହିଁ । କେହି ମରୁଭୂମି ଅବଧାନ ବା ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଯଦି ଆମ୍ଭ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ କୁପରାମର୍ଶରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଆମ୍ଭର ଏକ କୃତ୍ରିମ ଜାତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଚନ୍ଦ୍ରଧରେ ଉପରେକ୍ତ ବିଷୟଟି ଆତଙ୍କବିଶ୍ୱାସମାନେ ଗୁପ୍ତ ଟାଇମ୍ ବୋମା ରଖିଦେଲା ପରି ରଖିଦିଅନ୍ତୁ ତେବେ ଆମ୍ଭେ ତହିଁରେ ଦାୟୀ ନୋହୁ । ଆମେ ଅଲବଚ୍ଚ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବୁ । କିଏ କଅଣ କଲା ବା ନ କଲା ସେଥିପ୍ରତି ଆମେ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ଚାହିଁ ଯିବୁନି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ କବିତା ସାରୁ ଭିତରୁ ମାରୁ ଖୋଜିବା ପୂର୍ବରୁ ‘ଦଣ୍ଡ’ ଆଉ ‘କ୍ଷମା’ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା । ଦଣ୍ଡକୁ ଆମେ ସାଧାରଣତଃ ବିଧା, ଗୋଇଠା, ମୁଥ; କାନମୋଡ଼ା, ଚୁପୁଡ଼ା, ବେତ ପ୍ରହାର, ପୁଲିସର ମୃଦୁ ଓ କଠୋର ଲଠି ଚାଳନା ଜେଲ୍‌ରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା, ଜେଲ୍‌ମାନା ବୋଲି ବୁଝୁ । ଇଂରାଜୀ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ନିଲଡାଉନ୍ (ଅଣ୍ଟାଅ) ଷ୍ଟାଣ୍ଡଅପ୍ ଅନ୍ ଦି ବେଷ୍ଟ (ବେଷ୍ଟ୍ ଉପରେ ଠିଆ ହୁଅ) ଗେଟ୍ ଆଉଟ୍ (ଯା ଭାଙ୍ଗ୍),

ଡିଟେନ୍ସନ୍ (ଛୁଟି ପରେ ଅଟକ), ଏକ୍ସପଲସନ୍ (ସ୍କୁଲରୁ ବନ୍ଧୁହାର) ପାଇନ୍ (ବାପାଙ୍କୁ ଜୋରିମାନା), ରିଷ୍ଟିକେଟ୍ (ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଉପାତ କରିବାର ସୁଯୋଗରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ଦେରେ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଦେବା) ଆଦିର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । ଆଗେ ଗାଆଁ ଗୁଟଶାଳରେ ଅବଧାନ-ମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଦତ୍ତ ଏକଗୋଡ଼ିକିଆ, ନାକ ବାଳ ଧସ, ଗୋଡ଼ ଆଣ୍ଟିଆ, ମଢିଆସାଙ୍କୋଳ, ଚଉକା ବସା ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ପଦବାର୍ଥ୍ୟ ଥିଲା । ସ୍କୁଲତଃ କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିର ବାଳକ, ଯୁବକ, ପ୍ରୌଢ଼ ବା ବୃଦ୍ଧ ଯଦି କିଛି ଅବାସ୍ଥାନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ତା'ର ଉପରିସ୍ଥ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଉପଶେଷ୍ଟ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକରୁ ଏକ ବା ଏକାଧିକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ତାକୁ ଦଣ୍ଡ କହନ୍ତି । ମୋଟ ଉପରେ ଦୋଷ କଲେ ଦଣ୍ଡ ମିଳେ । ଜଣେ ଜଣକୁ ଗେଲରେ ଗୁପୁଡ଼ାଏ ବା ବିଧାଟାଏ ଦେଲେ ତାକୁ ଦଣ୍ଡ କୁହାଯାଇ ପାରିବନି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଜଣେ ଯେଉଁ ପୀଡ଼ା ପାଏ ତାକୁ ଦଣ୍ଡ କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ଅନେକେ ଅବଶ୍ୟ ନାକୁ ଦୈବଦଣ୍ଡ ବୋଲି କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ରୁଷିଆରେ ଏହା କହିଲେ ସେମାନେ ଠେଙ୍ଗାଧରି ଗୋଡ଼େଇବେ । ଲଙ୍କାରେ ହରିନାମ ପରି ରୁଷିଆରେ ଦୈବ ନାମ ନିଷିଦ୍ଧ । ଦେବତା ବି ଦଣ୍ଡ ଦେବେ କାହିଁକି ? ତାଙ୍କ ଜାଗାରେ ସେ, ଆମ ଜାଗାରେ ଆମେ । ଆମେ ତ ତାଙ୍କର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରୁନୁ କି କରିପାରିବୁନି । ସେମାନେ କଣ୍ଟାବାଡ଼ିରେ ଲୁଗା ପକାଇ ଆମ ସଙ୍ଗେ କଲି କରିବେ କିଆଁ ? ଏଣୁ ଦୈବ ଦଣ୍ଡ କଥା ମିଛ । ମୋଟ ଉପରେ ଆମେ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ଯେ କୌଣସି ଦୋଷ ନ ଥାଇ ଜଣେ ଯେଉଁ ପୀଡ଼ା ଭୋଗେ ତାହା ଦଣ୍ଡ ପଦବାର୍ଥ୍ୟ ନୁହେଁ । ଯେତେବେଳେ ଦୋଷ ଦେଖାଦିଏ ସେତେବେଳେ ଦଣ୍ଡି ବା କାମ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ଏବେ ‘କ୍ଷମା’ କଥା ଦେଖାଯାଉ । ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଇଚ୍ଛାର ଗଜା । ମରୁଡ଼ି ହିଁ କ୍ଷମା । କିଏ କ୍ଷମା ଦେବ ତା'ର ଗୋଟାଏ ଧରାବନ୍ଧା ନିୟମ ଅଛି । ବଡ଼ୁଆ କେବଳ ଦୁର୍ଘଳକୁ କ୍ଷମା ଦିଏ । ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମରୁଷି ଅଧସ୍ଥନ କର୍ମରୁଷିକୁ କ୍ଷମା ଦିଏ । ଶିକ୍ଷକ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ କ୍ଷମା ଦିଏ । ଦଣ୍ଡ ପାଇଁ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଦୋଷର ଦରକାର, କ୍ଷମା ପାଇଁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏକ ଭୁଲ୍ ଆବଶ୍ୟକ । ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଖାଯାଉ, ଗୋଟିଏ ସବଳ ଆଉ

ଗୋଟିଏ ଦୁବଳ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ଦୁବଳ, ସବଳ ଉପରକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ନିଶେପ କଲ । ସାଧାରଣତଃ ସେଠି କଅଣ ହୋଇଥା'ନ୍ତା ? ସବଳ ଦୁବଳର ଏପରି ଦୁଷ୍ଟ କର୍ମ ଲାଗି ତା' ଗାଲରେ ଏକ ଦନ୍ତ ହଲଣ ଚାପୁଡ଼ା ବସେଇଦେଇଥା'ନ୍ତା ଏବଂ ତାକୁ ଦଣ୍ଡ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଆନ୍ତା । ସେ କିନ୍ତୁ ଯଦି ତା' ନ କରି ଦୁବଳକୁ ଶରଣ ଦେଇ କହେ—“ଯାଆ, ଯାଆ, ଗୋଟାଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ତୋ ଖାବନ ନାହିଁ । ତୋତେ ଛୁଡ଼ିଦେଲି, ଏଇଟା ହେଲା କ୍ଷମା । ସବଳ ଯଦି ଦୁବଳ ଉପରକୁ ଗୋଡ଼ଟାଏ ପକେଇ ଥାଆନ୍ତା ଆଉ ଦୁବଳ ମନେ ମନେ ଭାବି ଥାଆନ୍ତା— ଏ ବଜାରି ଲଫଙ୍ଗାଟାକୁ ଯଦି କିଛି କହିବି ତେବେ ସେ ମୋ ଉପରେ ଦି' ଚାରିଟା ବାଧା ଚାପୁଡ଼ା ଜମେଇ ଦେଇପାରେ । ଏଣୁ ସବ୍‌ସେ ଚୁପ୍ ଭଲ । ଏହା ଭାବି ସେ କିଛି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନ ଦେଖାଇ ବଳୁଆ ସେ ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ରହିଲା । ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟକୁ କେହି କେବେ କ୍ଷମା ବୋଲି କହିବ ନାହିଁ ।

ଅବଶ୍ୟ ସ୍ଥଳେ ସ୍ଥଳେ ଦେଖା ଯାଇଥାଏ ଜଣେ ଜଣେ ବେହେଲ ଉଡ଼ର ସବଳ ଭୟରେ ପ୍ରତିଆଘାତ କରେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ସବଳ ଗଲ ପରେ ଅନୁତ ଗଲାରେ କହେ—“ହଉ ହଉ ଯା ଅମୁକେଇ ଲାଗି ସମୁକେଇ ହୋଇ ଥିବାରୁ ତୋତେ ଏଥର ଛୁଡ଼ି ଦେଲି । ଫେରୁବାରୁ ଯଦି ଏପରି ଦୁଃସାହସ କରିବୁ ତେବେ ତୋ ଗଣ୍ଡିରୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଲଗା କରିଦେବି । ଏହାକୁ କ୍ଷମା କୁହାଯାଏ ନାହିଁ, ଏହାକୁ କୁହାଯାଏ ଉଡ଼ରମି । କ୍ଷମାଟାକୁ ଗୋଟାଏ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ବୁଝେଇ ଦେଉଛୁ । କୌଣସି ଏକ ଲୋକ, ତାଠୁଁ ବଡ଼ ଓ ବଳୁଆ ଅନ୍ୟ ଲୋକର ଗୋଟାଏ ଅପକାର କରିଦେଲା । କ୍ଷତି ହୋଇଥିବା ଲୋକର ମନରେ କ୍ରୋଧ ହେଲା । ମନ ରୂପକ ବଏଲର ଭିତରେ କ୍ରୋଧ ରୂପକ ବାମ୍ପ ବା ସ୍ପିନ୍ ବଡ଼ି ବଡ଼ି ଠିଲେଇଲା । ଏଇ କ୍ରୋଧ ସ୍ପିନ୍ ଦଣ୍ଡିବା ମେସିନ୍ ଭିତରକୁ ଯାଏ । ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଲାଗି ଗୋଟିଏ କବାଟି ବା ଭଲ୍‌ବୟା ନଳି ଅଛି । ଏହିବାଟେ ଯଦି କ୍ରୋଧସ୍ପିନ୍ ଦଣ୍ଡିବା ଯନ୍ତ୍ର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଥାଆନ୍ତା ତେବେ ସେହି ଯନ୍ତ୍ରର ହାତ ଗୋଡ଼ ସବୁ ଦୁମ୍‌ଦାମ୍ ହୋଇ କ୍ଷତି କରିଥିବା ଲୋକ ଉପରେ ବାଧା, ଚାପୁଡ଼ା, ମୁଥ, ଗୋଇଠା କିମ୍ବା ଯଷ୍ଟି ଆକାରରେ ପଡ଼ିଥା'ନ୍ତା ।

ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ମନ ବଦଳାଇ ଦେହରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜଳା କବାଟି ବା ସେପ୍ଟି ଭଲ୍ ବା ଅଛୁ । ବିବେକର ପ୍ରତିଯୁ ଫଳରେ ଯଦି ଏହି ସେପ୍ଟି ଭଲ୍ ବା ଜଳା କବାଟିଟା ଖୋଲିଯାଏ ତେବେ ଫସ୍‌ସ୍ କରି ସବୁ ଡୋଧ ସ୍ତ୍ରୀମ୍ ସେହିବାଟେ ପଡ଼ାକୁ ବାହାରିଯାଏ । ଦଣ୍ଡିବା ଯନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଡୋଧ ସ୍ତ୍ରୀମ୍ ଜଳା କବାଟିବାଟେ ଫସ୍‌ସ୍ କରି ପଡ଼ାକୁ ବାହାରି ଯିବାଟା ହେଉଛି କ୍ଷମା । ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ଯୁଗରୁ ଅଧିକ ସରଳ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ଓ ବିଶୁଦ୍ଧ ବୋକା ଲୋକ ଆଉ କେହି ନ ଥିବେ ।

ଦଣ୍ଡିବା ଓ କ୍ଷମା ଆଚରଣ କଥା ପୁଣ୍ୟାନ୍ତୁପୁଣ୍ୟ ରୂପେ ବୁଝେଇ ଦିଆଗଲା, ଏବେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ୟ ଉପରକୁ ଆସିବା ହୁଅନ୍ତୁ । ସେଇଟା ହେଲା ଦଣ୍ଡିବା ଶକ୍ତି ଯାର ଆଇ, ସେ ପୁଣି କ୍ଷମା ଆଚରଣ । ପଦ ଦୁଇଟିର ଯଥାର୍ଥତା ବିଷୟରେ ଆପଣ ଉଠାଇବାର କିଛି ନାହିଁ । ଦଣ୍ଡ ଦେବାର ଶକ୍ତି ଯାହାର ଅଛି ସେ କ୍ଷମା ବି ଦେଇପାରେ । ଏଇଟା ଠିକ୍ କଥା । କିନ୍ତୁ ଟାଉଟରମାନେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଏହାକୁ ଆପଣିଜନକ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦେଶର ଯେ କି ବିରାଟ କ୍ଷତି ହୋଇଲେଣି, ହେଉଛି ଓ ହେବ ତାହା କାହାର ଦୃଷ୍ଟି ପଥାରୁଡ଼ି ହେଉନାହିଁ । ଟାଉଟାରମାନେ ଏପରି କରି ପାରନ୍ତି ବୋଲି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସେ ଯଦି ଆଗରୁ ଜାଣିପାରି ଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ସେ ପଦ ଦୁଇଟି କେବେହେଲେ ଲେଖି ନ ଥାନ୍ତେ । ତାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ବାଢ଼େଇ ଥିଲେ ବି ସେ ଲେଖିବାକୁ ନାସ୍ତି କରିଦେଇ ଥାଆନ୍ତେ । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ବହୁବର୍ଷର ସାଧନା କରି ଆଣବିକ ଶକ୍ତିର ସନ୍ଧାନ ପାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଟାଉଟରିଆ ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଏଥିରେ ବୋମା ଢିଆରି କରି ଘାବେସିମା, ନାଗାସାକିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ଆଲ୍‌ବର୍ଟ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଦୁଃଖରେ ଅତିଭୂତ ହୋଇ କହିଥିଲେ ଯେ ସେ ଯଦି ଏପରି ସମ୍ଭାବନା ଥିବା କଥା ଜାଣିପାରି ଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ସେ ମୂଳରୁ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ଓ ବିକାଶ କରାଇ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସେ ଆଜିଯାଏ ଯଦି ବସ୍ତି ଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ସେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏମିତି କହି ଥାଆନ୍ତେ—“ଆରେ ଏ ବେହିପ ଟାଉଟାର ଗୁଡ଼ାକ ଏମିତି କରିବେ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ମୁଁ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ଏ ହ’ପାଡ଼ି ଲେଖି ନ ଥାନ୍ତି ।”

ଏବେ ଟାଉଟରୁମାନଙ୍କ ଏହି ପଦସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କର୍ମ ପଛତ ବା ମୋଡ଼ସ୍ ଅପ୍‌ରଣ୍ଟି ଦେଖାଯାଉ । ମନେକର ଜଣେ ହାକିମ ଜଣେ ଅସାଧୁ କର୍ମରୁଣକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ବନ୍ଧପରିକର ଦେଲା । ଅସାଧୁ ଜଣକ ଟାଉଟର-ମାନଙ୍କୁ କିଛି ଦର୍ଶନା ଦେଇ କୃପାଭିକ୍ଷା କଲା । ବାସ୍, ସେମାନେ ଆସି ହାକିମକୁ ବେଢ଼ିଗଲେ । ତେଲ ପିମ୍ପାରେ ତାଙ୍କୁ ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ କରିଦେଇ କହିଲେ—“ଆଜ୍ଞା ଆପଣ ଇଚ୍ଛାକଲେ ସବୁ କିଛି କରିପାରିବେ । ଦୟାର ଅବତାର ବୋଲି ରୁଣିଆଡ଼େ ହୁରି ପଡ଼ିଛି । ଆପଣ ଇଚ୍ଛାକଲେ ମାରିବେ, ଇଚ୍ଛା କଲେ ଚାରିବେ । ଆପଣଙ୍କଠାରେ ଭଗବାନଙ୍କ କଳା ବିରଜୁ ଥିବାରୁ ଆପଣଙ୍କ ଦର୍ଶନରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଗୁପ୍ତ ଗୁପ୍ତ ନଇଁଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସେ କ’ଣ ତୁଚ୍ଛାଟାରେ ଚଳିଗିଛନ୍ତି—ଦଣ୍ଡିବା ଶକ୍ତି ଯାର ଥାଇ, ସେ ପୁଣି କ୍ଷମା ଆଚରଇ । ଆପଣ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କୁ ଅଚଳା ଭକ୍ତି କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ବାଣୀର କଅଣ ଅନ୍ୟଥା କରିବେ । ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ଦେଲେ ତ କଥା ସରିଗଲା । ତା’ର ଅନୁତାପ ପାଇଁ ଆଉ ଥାନ ରହିଲା କୁଆଡ଼େ ? ଦଣ୍ଡ ନ ଦେଇ ଯଦି କ୍ଷମା ଦେଇ ଦେବେ ତେବେ ସେ କାଳ କାଳକୁ ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଗତ ରହିବ । ଯେଉଁଥିରେ ଆପଣ ରୁଷ୍ଟ ହେବେ ତା’ ପାଇଦା ଆଉ ସେ ମଡ଼ିବନି । ଆପଣଙ୍କର ଯେହେତୁ ଦଣ୍ଡିବା ଶକ୍ତି ଅଛି ଆପଣଙ୍କର ହିଁ ତାକୁ କ୍ଷମା ଦେବାର କଥା । ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କର ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କର ଜୟ ହେଉ । ତାଙ୍କ ବାଣୀର ଯଥାର୍ଥ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱ ଆପଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରାହିଁ ପୁଟି ଉଠିବ । ଆମମାନଙ୍କ କଥା ଟିକିଏ ବରୁର କରନ୍ତୁ ।”

ହାକିମର ସବାଙ୍ଗ ତୈଳାକ୍ର ହୋଇଯାଏ । ତୈଳାକ୍ର ହାତରୁ ଅସାଧୁ କର୍ମରୁଣଟି ଗଡ଼ିଗା ମଞ୍ଚ ମୁଠାରୁ ଖସିଗଲା ପରି ଖସି ପଳାଏ । ଆଜି ଯୁଆଡ଼େ ରୁହିବ ସିଆଡ଼େ ଏହି ଦୁଇପଦ ସହ ତେଲ ମନ୍ଦିନ ରୁଲିଛି । ଦଣ୍ଡିବା ଶକ୍ତି ତାଙ୍କର ଅଛି ବୋଲି ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ହାକିମ ବା ଦଣ୍ଡଦାତାମାନେ କ୍ଷମାର ସାଗର ବନି ଯାଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠି କ୍ଷମାର ସାଗରମାନେ ତେଲୁଣି ପୋକ ପରି ସାଲୁ ସାଲୁ ସେଠାରେ ଅପରାଧୀ-ମାନଙ୍କର ବାଲିଯାତ୍ରା ଜମିବ ନାହିଁ କାହିଁକି ? କେଉଁଠି ନିଜେ ଅପରାଧୀ ହାକିମ ଗୋଡ଼ ଧରି ଏହି ପଦ ବୋଲୁଛି ତ କେଉଁଠି ଅପରାଧୀର ପାଖ ଟାଉଟରୁ ଲୋକେ ବୋଲୁଛନ୍ତି । ଖୋସାମଦିଆ ହାକିମ ବା ଉପରିସ୍ଥ

ଦଣ୍ଡବାତାମାନେ ସମସ୍ତେ ସେହି ହୋ'ରେ ଘସି ଯାଉଛନ୍ତି । ଟିକିଏ ହେଲେ ଭାବୁନାହାନ୍ତି, କରେ ବାବୁ ! ଦଣ୍ଡ ପାଇବା ଲୋକକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବ ହୁଁ ଦିଆଯିବ । ତାକୁ କ୍ଷମା ଦିଆଯିବ କାହିଁକି ? ଅପରାଧୀକୁ ସଦା କ୍ଷମା ଦିଆଯିବ ତେବେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷକୁ କଅଣ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବ ? ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସେ କଅଣ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି କବିତା ଲେଖିଥିଲେ । ଦଳେ ଖରାପ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ସବୁବେଳେ ଅର୍ଥକୁ ଅନର୍ଥ କରି ସବୁଆଡ଼େ ବିଦ୍ରାଢ଼ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ଆମର ମଧ୍ୟ ଭୟଦୃଶ୍ୟ ଏମାନେ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅନର୍ଥଆ ଖାଲେଇ ଭିତରକୁ ପକାଇ ଦେଇପାରନ୍ତି । ଆମେ ତହିଁକି ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

ମୋଟ କଥା ହେଲା ଏହି ବିପଦ ଯୋଗୁଁ ବହୁ ଅପରାଧୀ ଦଣ୍ଡ ନ ପାଇ ଖସି ଯାଉଛନ୍ତି । ଅପରାଧପ୍ରବଣତା ବଢ଼ୁଛି । ଏଇଥିପାଇଁ ଜଣେ ଓଡ଼ିଶୀ ନେତା ଥରେ କହିଥିଲେ ଯେ ଆଇନରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା ଭାବଧାରା “ଶହେଟା ଦୋଷୀ ପଛେ ଖସି ଯାଆନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଦଣ୍ଡ ନ ପାଉ”କୁ ବଦଳାଇ “ଶହେଟା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପଛେ ଦଣ୍ଡ ପାଆନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଦୋଷୀ ଖସି ନ ଯାଉ” ରଖାଯାଉ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାଗବତର ଏହି ଦୁଇ ପଦକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାର ସମୟ ଆସିଗଲାଣି । ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଏ ଦୁଇ ପଦକୁ ଏକାବେଳେ ଉଠାଇ ଦେବାର ପକ୍ଷପାତି ନୋହୁ । ଟିକିଏ ମାତ୍ର ମୋଡ଼ ବଦଳାଇଦେଲେ ଚଳିବ । ଫକୀର ମୋହନଙ୍କ ମୂଳ ଲେଖାକୁ ତାଙ୍କ ବ୍ୟାଧରମାନେ ତ ପୁଣି ବଦଳା ବଦଳି କରିଦେଇଛନ୍ତି । ଯୁ ବୋଲି କଅଣ ଫକୀର ମୋହନଙ୍କ ଖ୍ୟାତିରେ କିଛି ଅସ୍ତି ଆସିଛି ? ସେହିପରି ଏହି ଦୁଇପଦକୁ ଟିକିଏ ବୁଲେଇ ଦେଲେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାଶଙ୍କର କିଛି-ହେଲେ ଅଣେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିବନି । ଆମେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଉଛୁ ତାହା ଏହିପରି ହେଉ—“ଦଣ୍ଡିବା ଶକ୍ତି ଯାର ଥାଇ, ସଦା ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଦଣ୍ଡଇ ।” ଏଥିରେ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ନ ହେଲେ ବହୁ ବିପଦର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ଜରୁରୀ ଅବସ୍ଥା ଜାରି ହୋଇଯାଇପାରେ । ତା' ଉପରେ ପୁଣି ମିଶା ଅଛି । ଏତେ ହେକାମିରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ରାଜି ହୋଇଗଲେ କାମ ଫତେ ।

ଜଗନ୍ନାଥହୋ, କିଛି ମାଗୁନାହିଁ ମୁଁ ତୋତେ

“ଜଗନ୍ନାଥ ହୋ କିଛି ମାଗୁନାହିଁ ମୁଁ ତୋତେ
ଧନ ମାଗୁନାହିଁ ଜନ ମାଗୁନାହିଁ ମାଗୁଛି ଶରଧା ବାଲିରୁ ହାତେ ।”

ଏହି ଦୁଇଧାଡ଼ି କବିତା ପାଠ କଲେ ପାଠକମାନେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଶ୍ରବଣେ—ଆହା କବି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର କେଡ଼େ ଭକ୍ତ ! ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତି କେତେ ପ୍ରଗାଢ଼ ଅନୁରକ୍ତ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ କିଛି ମାଗିଲେ ନାହିଁ, ମାଗିଲେ ଶରଧା ବାଲିରୁ ହାତେ—ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଉପୁଟ । କବିଙ୍କର ଗଣିତ ଜ୍ଞାନ କିମ୍ବଦନ୍ତ ଉଣା ଥିବା ପରି ଜଣାଯାଏ । କାରଣ ଯେଉଁ ଶଗଡ଼ିଆମାନେ ଘର ତିଆରି କରିବା ଲାଗି ନଈରୁ ବାଲି ଆଣନ୍ତି ସେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ତା’ର ମାପ ଘନପୁଟ ଆକାରରେ କହିଥାନ୍ତି ଯଥା—“ଆଜ୍ଞା ଆଜି ଶହେପୁଟ ବାଲି କୋଠାଗଡ଼ା ଥାଏ ରେ ପକାଇ ଦେଇଛି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଜ୍ଞ ଲୋକ ହୋଇଥିବାରୁ ଶହେ ଘନପୁଟକୁ ଶହେ ପୁଟ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି ! ସେହିପରି କବି ବନମାଳି ଏକ ଘନ ହାତ ନ କହି ହାତେ କହିଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଅଜ୍ଞତା ହେତୁ ସେ ଏପରି କହିଛନ୍ତି କି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଠିଆକତା କାଟି ଦେବା ପାଇଁ ହାତେ ମାଗିଛନ୍ତି ତାହା ବିଚାର କରିବାର କଥା ।

ପ୍ରଥମ ସମ୍ଭାବନା କଥା ଦେଖାଯାଉ । କବି ସେ ମୂର୍ଖ ନୁହନ୍ତି ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ । ମୂର୍ଖ ହୋଇଥିଲେ ଏପରି ହୃଦୟ ଗ୍ରାସୀ, ଅମୀୟ ରସପ୍ରାଣୀ କବିତାମାନ ଲେଖିପାରି ନ ଥାନ୍ତେ । ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଗଣିତ ଜ୍ଞାନ ଥିଲା, ଏହାର ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ରହିଛି । ପାଦଗୁଡ଼ିକର ଅକ୍ଷର ଗଣି ଉପର

ତଳ ଧାଡ଼ି ଅକ୍ଷରର ସଂଖ୍ୟାକୁ ସମାନ କରି ରଚନା କରିବା ଗଣିତରେ ଅଞ୍ଜି ଲୋକ ପସେ କଦାପି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ସେ ହାତେ ଅର୍ଥାତ୍, ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାପର ବାଲି ମାଗିଛନ୍ତି । ଗଣିତ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ମାପରୁପ୍ କଥା ଜାଣି ହେବନି । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ହୁଏତ ମାଗି ଥାଆନ୍ତେ ପୋଷେ ବା ଆଞ୍ଜୁଲାଏ ବାଲି କିମ୍ବା ବାଉଁଶିଆଏ, ଟୋକେଇଏ ବା ବେତାଏ ବାଲି ମାଗିଥାଆନ୍ତେ । ଏଥିରୁ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ କବି ଗଣିତରେ ଅଞ୍ଜି ନୁହଁନ୍ତି । ତେବେ ସେ ଏକ ଘନହାତ ବାଲି ନ ମାଗି ହାତେ ବାଲି ମାଗିଲେ କାହିଁକି ? ଟିକିଏ ଗଣ୍ଡର ଚିନ୍ତାକଲେ ଜଣାଯାଏ କବି ଅତି ଚତୁର । ସେ ଛନ୍ଦମନ୍ଦରେ ପଶୁ ନ ଥିବା, ନିଶ୍ଚୟ, ହସ୍ତପଦ ବିହୀନ ପଞ୍ଜୁ, ଜଗତର ନାଥକୁ ଠିଆଚିତା କାଟି ଚଞ୍ଚଳ ହମେ ତାଙ୍କର ଏକ ମୂଲ୍ୟବାନ ସମ୍ପତ୍ତି ମାଗଣା ମାଗଣା ମାରିନେବାକୁ ଏକ ପଦ କାଢ଼ିଛନ୍ତି, ଏକ ଶତ୍ରୁପଦର ଜାଲ ମେଲାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଭଲ କରି ନିରେଖି ରୁହିଲେ ଶତ୍ରୁପଦର ଜାଲର ସୁତା ସବୁ ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ପରିସ୍କାର ଭାବରେ ଦେଖି ପାରନ୍ତି । ଏବେ ନିରେଖି କରି ଦେଖାଯାଉ । କବି ପଢ଼ିଲେ କହିଛନ୍ତି ‘ଜଗନ୍ନାଥ ହୋ’ । କାହିଁକି ବଳିଆ ଭାଇ କାଳିଆ କହିଲେ ନାହିଁ, ଚକାଆଖିଆ, ମାଲ ଚଢ଼ିଯୁ, ମହାପେଟୁଆ କହିଲେ ନାହିଁ ? ଏ ନାଆଁ ଗୁଡ଼ିକ ଭଲ ଶୁଭ ନ ଥାନ୍ତା । ଜଗନ୍ନାଥ ବୋଲି ଡାକିଦେଲେ ଟିକିଏ ଖୋସାମଦ ହୋଇଯିବ । ଜଗନ୍ନାଥ ଯେ ସାରା ଜଗତର ମାଲିକ, ଆଉ ସମସ୍ତେ ତାହା ଜାଣନ୍ତି ଏତକ ତାଙ୍କ ଅମୀର ମିଞ୍ଜାସକୁ ଟିକିଏ ମଜଗୁଲିଆ କରିଦେବ । ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଜଣାଥିବୁ ଅନ୍ତତଃ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜଣେ ବଡ଼ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ନାଆଁ ଗୋଲକବାବୁ । ସେ ଗାଡ଼ିରେ କିମ୍ବା ସବାରିରେ ଗଲବେଳେ ଯିଏ କହି ଦେଉଥିଲା, ‘ବାବୁ ତ ବାବୁ ଗୋଲକବାବୁ’ ସେ ସେହି ଲୋକକୁ ନିଜ ପାଖକୁ ଡକାଇ ତାକୁ ଯୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଦେଉଥିଲେ । ସେ ଲୋକ କିଛି ଟଙ୍କା ମାଗି ନ ଥାଏ, ତଥାପି ଗୋଲକବାବୁ ବାକ୍ସରୁ ଦୁଇ ଟଙ୍କା କାଢ଼ି ଖୁସିରେ ଦିଅନ୍ତି । ସେ କାଳର ଦୁଇ ଟଙ୍କା ଏବେ ଦୁଇ ଶତ ଟଙ୍କା ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଲୋକେ ଯେ ତାଙ୍କୁ କେବଳ ସବୁଠୁ ବଡ଼ ବାବୁ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି ଏତକ ତାଙ୍କ ମନକୁ ତୃପ୍ତି ଦେଲା । ଯିଏ

ତୃପ୍ତି ଦେଲା ତାକୁ ତୃପ୍ତ କରିଦେବା ପାଇଁ ସେ ଦୁଇଟଙ୍କା ଦେଇ ଏକ ପ୍ରକାର ଗଣମୁକ୍ତ ହୋଇଗଲେ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ଏ କଥାଟି ଓଡ଼ିଆ ମାତ୍ରେ ଜାଣନ୍ତି । କବି ଜଣେ ଖାଲି ଓଡ଼ିଆ; ସେ ନ ଜାଣିବେ ବା କିପରି ? ସମସ୍ତେ ବଡ଼ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଜଗନ୍ନାଥ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି । ତଥାପି ଜଗନ୍ନାଥ ବୋଲି ଡାକିଦେଲେ ସେ ଯେ ଗୋଲକବାବୁଙ୍କ ପରି ତୃପ୍ତ ହୋଇ ବାକସ୍ ଅଣ୍ଟାଲିବେ, ସେ କଥା ଚତୁର କବିଙ୍କୁ ଅଛପା ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ଡାକିଦେଲେ ‘ଜଗନ୍ନାଥ ହୋ ।’ ବାସ୍ ଜଗନ୍ନାଥ ଏକାବେଳେକେ ଆନନ୍ଦରେ ବିଗଳିତ ହୋଇଗଲେ । ‘କବି ମହା ରୁଲ୍ଲଖ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ତୃପ୍ତ ହେବା ଦେଖି ସେ ଆଦୁର ଗୋଟାଏ ରୁଲ୍ଲ ଖେଳିଦେଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗିଦେଲେ ‘କିଛି ମାଗୁନାହିଁ ମୁଁ ତୋତେ ।’ ଗୋଲକ ବାବୁ ଅଳ୍ପ ବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ ମଣିଷ, ତାଙ୍କୁ ‘ବାବୁ ତ ବାବୁ’ କହିଦେଲେ ସେ ସିନା ଜାଣି-ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ଲୋକଟା କିଛି ପାଇବା ଆଶାରେ ଏପରି କହୁଛି । କିନ୍ତୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କଥା ନିଆର । ଗୋଲକ ବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ନିଷ୍ପତି ଭାବରେ ବେଶି । କବିଙ୍କ ଚାଟୁକୁ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଜାଣିଯିବେ ଯେ କବିଟା କିଛି ମାଗିବା ପାଇଁ ଏପରି କହୁଛି । ସେଥିଲାଗି କବି ଚଟାପଟ୍ କହି ଦେଇଛନ୍ତି—“କିଛି ମାଗୁନାହିଁ ମୁଁ ତୋତେ ।” ଜଗନ୍ନାଥ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଭ୍ରମ ସଂଶୋଧନ କରି ଭାବିନେବେ—“ଓଃ ! କବିଟା ଅତି ଉଚ୍ଚ ଦରର ଲୋକ । ମୋତେ ସ୍ମୃତ କରିବା ପଛରେ ତା’ର ସ୍ୱାର୍ଥଲଭରେ କୌଣସି ଆଶା ନାହିଁ । ମୋତେ ଜଗନ୍ନାଥ ବୋଲି ଯାହା ଡାକିଛି ସେଥିରେ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । ତାହା ତା’ର ହୃଦୟର ଅନାବଳ ଡାକ; ପରିସ୍କାର ତ କହିଦେଲା ମୋତେ କିଛି ମାଗୁନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ ଏ କବି ମୋର ନିରୁତା ଭକ୍ତ । ସେ ନ ଚାହୁଁଲେ ବି ମୋତେ ତାକୁ କିଛି ଦେବାକୁ ହେବ । ଗ୍ରେଟକାଟିଆ ଦେବତା ଗୁଡ଼ାକ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ କିଛି ହାତ ଖୋଲି ଦେଉ ନ ଥିବାରୁ ଆଜି ସେମାନଙ୍କର ଏ ଦୁରବସ୍ଥା । ଏପରି ଅବସ୍ଥା ହେଲାଣି ଯେ କମ୍ପ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ଥାଟ ସାଜି ମାଡ଼ି ଆସିଲେଣି । ଏମାନଙ୍କୁ ଏକାବେଳେକେ ନିଜ ନିଜ ଜାଗିରରୁ ତଡ଼ିଦେଇ ଯାବଜ୍ଜୀବନ ହୀପାନ୍ତର କରିଦେବେ—ଆମେ କିନ୍ତୁ ଏପରି ମୁର୍ଖାଣ୍ଡିଆ କାମ କରିବାନି । ଲୋକମାନଙ୍କୁ କିଛି କିଛି ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ହାତରେ ରଖିବାକୁ ହେବ ।

କବିଟା କିଛି ନ ମାଗୁ ପଛକେ ତାକୁ କିଛି ଦେବା । କବିଟା ଭୁଷ୍ କର
କିଛି ସିନା ମାଗିନ । ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବା, ପଛନ୍ତେ ମାଗିପାରେ ।”

ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚତୁର
କବି ମାଗିଦେଲେ—‘ମାଗୁଛି ଶରଧା ବାଲିରୁ ହାତେ ।’

ଦେଖିଲେ ତ’ କବି କେଡ଼େ ପ୍ରେମ୍‌ପାଞ୍ଚିବାଲା, କେଡ଼େ କପଟିଆ ।
ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କେଡ଼େବଡ଼ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲେଇ ନେଇ ଯିବାକୁ
ବସିଛନ୍ତି । ଅଭାବକ ଶୂନ୍ୟ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଶେଠର ପୁଅକୁ ଟେକି-
ଟାକି ତା’ର ଆଖପାଖ ଲୋକେ ଯେପରି ତା’ର ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଲୁଚିନେଇ
ଯାଆନ୍ତି, ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ସେହି ହାତେ
‘ଶରଧା ବାଲି’ର ମୂଲ୍ୟ ଯେ କେତେ ତାହା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜଣାନାହିଁ ।
ସେ ମନେ ମନେ ହସି ଶୁକୁଛନ୍ତି—ଆରେ କେଡ଼େ ବୋକା କବିଟାଏ ।
ସମୁଦ୍ର ଖରେ ଖରେ ଅମାପ ବାଲି ପଡ଼ୁଛି । ବାଲିର ବା କି ମୂଲ୍ୟଟା ଅଛି !
ଶରଧା ବାଲିରୁ ସବୁତକ ମାଗିଥିଲେ ତ ଦେଇଥାନ୍ତି । ବୋକାଟା ହାତେ
ମାସ ମାଗୁଛି । ନଉ, ତା’ର ଯାହା ଇଚ୍ଛା ନେଉଛି ନେଉ ।

ହାୟ୍ ହାୟ୍ ! ଜଗନ୍ନାଥେ କି ମୂର୍ଖାଣ୍ଡିଆ କାମ କରୁଛ । ନିଜର
ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଚିହ୍ନି ନ ପାରି ହାତଛଡ଼ା କରିବାକୁ ଯାହା ବସିଛ ।
କନ୍ଧୁଣୀ ଯେପରି ଗଜମୋତିକୁ ଚିହ୍ନି ନ ପାରି, ବଦଣ୍ଡ ଫଳ ଧାବ
ପରିତ୍ୟାଗ କରେ, ତୁମେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ନିଜର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ
କରିବାକୁ ବସିଛ । ତୁମେ ଟିକିଏ ନିଜର ସଦ୍‌ବୁଦ୍ଧି କୁଣ୍ଡକୁ ଘାଣି । ତୁମେ ତ
ରହିଲ ଏତେ ଦୂରରେ, ଏତେ ଉପରେ । ପଣ୍ଡାମାନେ, ସୀତାଙ୍କୁ
ଅସୁରୁଣୀ ଜଗିବା ପରି ତମକୁ ଘେରି ରହିଛନ୍ତି । ନିଜକୁ ନିଜେ
ରକ୍ଷାକର ।

ଆଜିକୁ କେତେ ଶହ ବର୍ଷ ହେଲା କବି ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି
ମରିଗଲେଣି । ଏହି ସମୟଟା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ କେତେ ମିନିଟ୍ ମାସ । ସେ
ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁକୁଛନ୍ତି ଓ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛନ୍ତି । ଦେଇଦେଲେ
କବିଙ୍କର ଅଣ-ପଣ-ସଣ ନାହିଁମାନେ ତାହା ପାଇଯିବେ । ହୋ ଓଡ଼ିଶା
ସରକାର ହସିଆର ହୋଇଯାଅ, ଶୀଘ୍ର ଶରଧା ବାଲିକୁ ଜାଣିପୁକରଣ
କରିପକାଅ । ଏ ବାଲିରେ ବିରଳ ମୂର୍ତ୍ତିକା ପ୍ରଚୁର ରହିଛି । ଚତୁର

କବି ସେତେବେଳେ ତାହା କିଏ କଦରରେ ଜାଣିପାରି ମାଗି ଦେଇଛନ୍ତି, କବିଙ୍କ ସଶନାନ୍ତମାନେ ପାଇବାମାତ୍ରେ ରୁଷିଆ ଓ ଆମେରିକାକୁ ପାରାଦୀପବାଟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ଚାଲନ୍ କର ବିସ୍ତର ଲଭିବାନ ହେବେ । ଦୀର୍ଘ ହାତେ ପ୍ରସ୍ତ ହାତେ ମାପରେ ସେମାନେ ଖୋଳି ନେଇଯିବେ । ଆଇନ୍ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଙ୍କୁ ବେଶି ଖୋଳିବାକୁ ବାରଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବେଧ ନିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ମନ ଇଚ୍ଛା ଖୋଳି ନେଇଯିବେ । ବିରଳ ମୃତ୍ତିକା ଓଡ଼ିଶାରେ କମ୍ପା ଭାରତରେ ରହିବ ନାହିଁ । ଏଠି ରହିଲେ ପଣ୍ଡାମାନେ ହୁଏତ ସେହିସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ଫେରାଇ ଆଣନ୍ତେ । ସେଗୁଡ଼ିକ କିନ୍ତୁ ସାତ ସମୁଦ୍ର ତେର ନଦୀ ପାର ହୋଇ ବିଦେଶକୁ ଚାଲିଯିବ । ସେଠି ପଣ୍ଡା କି ଦାନ ଭୁକିବ ନାହିଁ । କେବଳ ସେ ବିରଳ ମୃତ୍ତିକା ଯିବ ତାହା ନୁହେଁ । ମାଟି ଭିତରେ କଅଣ ନାହିଁ ? ସୁନା, ରୂପା, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ମିଳିବ । ତାହା ମଧ୍ୟ ସେହି ବିଦେଶକୁ ଚାଲିଯିବ । ବିଚର ଜଗନ୍ନାଥ ! ଏକାବେଳେକେ ଦେବାଳିଆ ହୋଇଯିବ ।

ହୋ ଜଗନ୍ନାଥ ! ତୁମେ ନିଜ ବିପଦ କଥା କଅଣ କିଛି ଜାଣି ପାରୁନ ? କେଉଁଦିନ ସେ ବଡ଼ ଦେଉଳରେ ନାଲିବତି ଜାଳିବ ତା'ର କିଛି ଠିକଣା ନାହିଁ । ପଣ୍ଡା ପଡ଼ିହାରିବ ତ ମନ୍ଦିର ଅସୁର ବେଶି ଭାଗ ଚକ୍ର କରିଦେଉଛନ୍ତି, ଭକ୍ତ ସମେ କମି ଆସିବାରୁ ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଧୂଷ୍ୟା କମି ଆସିଲୁଣି । କମିବାଡ଼ି ଯାହାସବୁ ଖଜା ଥିଲା ତାକୁ ତ ସରକାର ନେଇ-ଗଲେ । କମ୍ପ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ଏମିତି ମାଡ଼ିଲେଣି ସେ କଳାପାହାଡ଼ିଆ ଅବସ୍ଥା ଦେଲେ ଆସିଲୁଣି । ଚୁରାଆଡ଼ୁ ଟଙ୍କାର ସୁଅ ସୁଖି ସୁଖି ଆସିଲୁଣି । ସେହି ଶରଧା ବାଲିଟି ଏକମାତ୍ର ଭରସା । ସେଇଟି ଯଦି ଥିବ ତେବେ ରୁଷିଆ ଓ ଆମେରିକାକୁ ବାଉଁଶିଆଏ ଲେଖାଏଁ ବିକି ଚୁକୁରୁଣି ମେଢ଼େଇବ । ଟାଉଟରିଆ କବିଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ି ଯଦି ସେତକ ଦାନ କରିଦେବ ତେବେ ତୁମ ଅବସ୍ଥା ଗାଆଣ ଗାଇବନି । ଆମେ ତେତେଇବା ଲୋକ ତେତେଇଦେଲୁ, ଡେଣିକି ତୁମ ଭାଗ୍ୟ ତୁମ ହାତରେ । ଓ—କଅଣ ମନେ ରହିଲୁଟି, ଆମ ଧନ୍ଦାରେ ଆମେ ଚାଲିଲୁ । ନମସ୍କାର ।

ଗଜର ଡାକ

ଲକ୍ଷ ଯୋଜନରେ ଗଜ,
ଡାକଦେଲ ଦେବଗଜ,
ଚନ୍ଦ୍ର ପେଶି ନନ୍ଦ ନାଶି ଉଦ୍‌ଗିଲ ଡାହାକୁ,

କବି ବନମାଳୀଙ୍କର ଏହି ପଦ୍ୟାଂଶଟି ଜଣେ ଶ୍ରୀ ଅକ୍ଷର ବିବର୍ଜିତ ଓଡ଼ିଆ ଠାରୁ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଫେସର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହାକୁ ଅଜଣା ନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି ଖଞ୍ଜିଣୀ ମାଡ଼ ହେଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଜଣେ ଯଦି ପୈର୍ଯ୍ୟର ସହୃଦ ୧୫ ମିନିଟ୍ ମାତ୍ର ବସିଯିବ, ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଜଣେ ଗଞ୍ଜିକା ଧୂମାନ୍ତ ଗାୟକ-ମୁଖାରବିନ୍ଦୁରୁ ଏହି ପଦଟି ଶୁଣି ପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାର ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ଯେଉଁଠାରେ କି ଗଞ୍ଜିକା ଧୂମାନ୍ତ ହେଉ ଖଞ୍ଜିଣୀ ମାଡ଼ର ଆସରଟିଏ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଏ ପଦ୍ୟଟିକୁ ଯେ ସମସ୍ତେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣି ଆସୁଛନ୍ତି ଏଥିରେ ତିଳେମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କେହି କେହି ସନ୍ଦେହ କରିପାରନ୍ତି ଯେ ଖଞ୍ଜିଣୀ ମାଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ବସୁଥିବା ଅଣିଷିତ ଲୋକେ କେବଳ ଏହାକୁ ଶୁଣୁଥିବେ । ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରମାତ୍ମକ । ଏବେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରାୟ ଚାରିଶହ କଲେଜ ବିଛେଇ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସବୁଠି ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ା ହେଉଛି । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଏହି ପଦଟିକୁ ସଜେଇ ସାଜେଇ ସମ୍ପାଦୁଛନ୍ତି କରି ପୁରେଇ ଦେଇଆସୁଛନ୍ତି, ଆଉ ବି ବହୁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ସାଥୀ ପ୍ରକାଶକମାନେ ଏହି ପଦ୍ୟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଆଲୋଚନା ବହି ମାଧ୍ୟମରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପରିବେଷଣ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଟିକ୍ତ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ଯେ ପଦ୍ୟଟି ଅଜ୍ଞ-ବିଜ୍ଞ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭଲ-ଭାବରେ ଜଣା ।

ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଜଣେ ହେଲେ କେହି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କହି ନାହାନ୍ତି ଯେ ଏଇଟା ତୁଚ୍ଛା ଗାଲୁଆ କଥା ଓ ଅତ୍ୟଧିକ ଗଞ୍ଜିକା ସେବନରୁ

ଭଉଁର । କବି ବନମାଳୀ ସମ୍ଭବତଃ କୌଣସି ଗଞ୍ଜୋଡ଼଼ ଠାରୁ ଏହି ପ୍ରଳାପଟି ଶୁଣି ସେଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାଇ ଏ ପଦ୍ୟଟି ଲେଖି ଦେଇଛନ୍ତି । ସେ ସମୟର ଲୋକେ ବିଶେଷ କରି କବିମାନେ ବଡ଼ ସରଳ ବିଶ୍ୱାସୀ ଥିଲେ । ଜ୍ଞାନର ପରିସର ମଧ୍ୟ ଆକିକାଲି ପରି ଏତେ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ତାହା ହୋଇଥିଲେ କହିବା ଲୋକକୁ କବି ବନମାଳୀ ନିଶ୍ଚୟ କହିଥାନ୍ତେ, ଦୂର ହୁଅ ମୁଁ ଅବିଶ୍ୱାସୀ, ବିଜ୍ଞାନ-ସମ୍ଭବ ନ ଥିବା କଥା ଗୁଡ଼ିକରେ ଆମ୍ଭେ କର୍ତ୍ତାପାତ କରିବୁ ନାହିଁ ।”

ପ୍ରକୃତରେ ଏହି କଥାଟା ଯେ କେଡ଼େ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ତାହା ଦେଖାଯାଉ । କଥାଟି ହେଲା ହାତୀଟାଏ ପାଣି ପିଇବାକୁ ପାଣିରେ ପଶିବା ମାତ୍ରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତେ ଥିବା ଏକ କୁନ୍ତୀର ତାକୁ ପକଡ଼ିଲା । ହାତୀ କୁନ୍ତୀର କବଳରୁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ରକ୍ଷା ପାଇଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏକ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନରେ ଥିବା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଡାକିଲା । ବିଷ୍ଣୁ ଡାକ ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ ସୁଦର୍ଶନ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ପେଶିଦେଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଟି ସାଆଁଇ କରି ଛୁଟିଆସି କୁନ୍ତୀର-ଟାକୁ କର୍ କର୍ କାଟିଦେଲା । ଫଳରେ ହାତୀଟା ରକ୍ଷା ପାଇଗଲା ।

ପ୍ରଥମତଃ ହାତୀମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଘଟଣା ସମୟରେ ନିଶ୍ଚୟ ଭିରଣ, ଚାଲଣ, ହାତୀ ପାଣି ପିଇବାକୁ ଯାଇଥିବେ । କୁନ୍ତୀରକୁ ଜୀବନଟା କଅଣ ପିତା ଲାଗୁଥିଲା ଯେ ଭିରଣ ଚାଲଣ ହାତୀ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଧସେଇ ପଶୁଛନ୍ତି ସେଠାରେ ସେ ପାଣି ଭିତରେ ରୁପ୍ ହୋଇ ଶୋଇ ଛକ ରହିବ । ହାତୀମାନଙ୍କ ପାଦ ଚକଟାରେ ତା ଦେହଟି ଚକଟା ଅଟା ପେଣ୍ଡୁଳା ହୋଇ ଯିବନ ? ଧରାଯାଉ ସେ ହାତୀଟା ଗୋଠ-ତଡ଼ା ହାତୀଟାଏ । ସେ କ୍ଷେତ୍ରେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଦୁଷ୍ଟ ଅଣ୍ଟିର ଦନ୍ତାବଳ ହୋଇଥିବ । କାରଣ ମାତ୍ର ହାତୀମାନେ ଗୋଠରୁ ତଡ଼ା ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଦନ୍ତାବଳଟି ପାଣି ପିଇଲାବେଳେ କୁନ୍ତୀର ଚୁର୍ ହେଲେ ତାର ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼କୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥିବ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରେ ହାତୀ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ସେହି ଗୋଡ଼ଟାକୁ ଟେକି ଝୁଲି ରହିଥିବା କୁନ୍ତୀରଟାକୁ ଭୁଲିବୁ ନେଇ ଆସିଥାନ୍ତା ଆଉ ତା ଦାନ୍ତର ଏକା ଭୂଷାରେ ଖତମ କରି ବାକି ଗୋଡ଼ ମାନଙ୍କରେ ଚଟଣି କରିଦେଇଥାନ୍ତା ।

ହାତୀର ପରାନ୍ତର ଆଗରେ କୁମ୍ଭୀର କବା ଗୁର ! ହାତୀ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ
ବିକଳରେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କଲ ବୋଲି କହିବା ହାତୀ ଜାତି ପକ୍ଷରେ ଘୋର
ଅପମାନଜନକ । ହାତୀ ବରଂ କୁମ୍ଭୀର ନିକଟରେ ଆତ୍ମବଳ ଦେଇ ମୃତ୍ୟୁ-
ବରଣକୁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ମନେ କରିବ କିନ୍ତୁ ଏପରି ଅପମାନ ବରଣ କରି ନିଜ
ଜାତି ପାଇଁ ଲଞ୍ଜିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବ ନାହିଁ ।

ଧରାଯାଉ କୁମ୍ଭୀର ଧରଲବେଳେ ହାତୀ ‘ପେସ’ କରି ଏକ
ରଡ଼ିଦେଲା । ସେଇଟାକୁ ଆମେ ଲକ୍ଷେ ଯୋଜନରେ ଥିବା ଦେବରାଜକୁ
ଡକାଇ ବୋଲି କହିବା କାହିଁକି ? ଏ ଘେଟା ଦଳର ଅନ୍ୟ ହାତୀମାନଙ୍କୁ
ଏକ ସଙ୍କେତ, ଏ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଦଳଟା ଯାକ ହାତୀ ଜାଣିପାରନ୍ତି ସେ
ଶବ୍ଦକାର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ କରାଯିବ । ତେଣୁ ସେମାନେ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା-
ପାଇଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧାଇଁ ଯାଆନ୍ତି । ଏହି ବେଗର ମାଙ୍କଡ଼, କୁଆ, ବଣି
ଆଦିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବି ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ଏ ସଙ୍କେତ ଧ୍ବନି ଦେବରାଜଙ୍କ ପ୍ରତି
ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଏପରି ଅଧୌକ୍ତିକ ଓ ଦାୟିତ୍ବଜ୍ଞାନ ଲେଖା ସତ୍ୟର ଘୋର
ଅପଳାପ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମୂଳକ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ।

ଆଉ ମଧ୍ୟ ହାତୀ ‘ଦେବରାଜ’ ବୋଲି କହିବା ଏକ ଗୋଲିଶଟି
ଗପଛଡ଼ା ଆଉ କଅଣ ହୋଇପାରେ ! କେବଳ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ
ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ବହୁତ ଦିନ ଶିଖେଇଲେ ସେ ‘ଦେବରାଜ’ ବୋଲି ଡାକିପାରେ ।
ଶୁଆ, ବଣି ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଶବ୍ଦ କରି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ପଶୁ ପକ୍ଷେ
ତାହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ହାତୀ କଥାତ ଅସମ୍ଭବ । ବଶୁଆ ହାତୀଙ୍କ ଦଳରେ
ପଶି ଗୋଟିଏ ହାତୀକୁ ‘ଦେବରାଜ’ ବୋଲି କହିବାକୁ ଶିଖେଇବା ଲାଗି
କେହି ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ନାହିଁ, କି ଏପରି କରିବାକୁ ସାହସ କରିବେ ନାହିଁ,
ସାହସ କଲେ ବି କିଛି ଫଳ ହେବନାହିଁ କାରଣ ସେ ଗଜମୂର୍ଖ ବୋଲି
ସୁବଦ୍ଧତ । ଅପାଠୁଆକୁ ସମସ୍ତେ ଗଜମୂର୍ଖ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି ଆଉ ମଧ୍ୟ
ପ୍ରାଣୀତତ୍ତ୍ବବିତ୍ତମାନଙ୍କ ମତରେ ହାତୀର ମସ୍ତିଷ୍କ ଯେପରି ଭାବରେ ଗଠିତ
ସେଥିରେ ଉନ୍ନତ ଚିନ୍ତାଧାରା ଏକାବେଳେକେ ଅସମ୍ଭବ । ମଣିଷର ଉପର
ସ୍ତରରେ ଦେବତା, ସେମାନଙ୍କ ଉପର ସ୍ତରରେ ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଚାକ ହାତରେ
ଏକ ମହାଉପାକର ଅସ୍ତ୍ର ସୁଦର୍ଶନଚକ୍ର ଏବଂ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଡକା ପକେଇଲେ

ସେ ସେହି ଚନ୍ଦ୍ର ଶେଷି ଅଙ୍ଗାରୁଣକୁ ନିପାତ କରନ୍ତି । ଏ ସବୁ ଜ୍ଞାନ ଅଙ୍କୁରେଇବା ହାତୀ ପକ୍ଷେ ଅସମ୍ଭବ । ହାତୀ ମୁଣ୍ଡରେ କେବଳ ପଶିଥାଏ ଖାଇବା, ଏଥିରେ ବାଧାଦେବା ମଣିଷ ବା ପଶୁକୁ ମାରିପକେଇବା ଏବଂ ହାତୁଣୀ ସହ ପ୍ରେମ କରିବା । ସେ ବିଲକୁଲ୍ ଶବ୍ଦପାରିବ ନାହିଁ ସେ ବିଷ୍ଣୁ ନାମଧେୟ ଏକ ମହାପରାକ୍ରମୀ ଜନ୍ତୁ ଏ ବିଶ୍ୱରେ ଅଛନ୍ତି, ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ସେ ସବୁ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରନ୍ତି ।

ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଦୁରଭ କଥା ବିଚାର କରଯାଉ କବିଙ୍କ କହିବା ଅନୁଯାୟୀ ହାତୀ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଭିତରେ ଦୁରଭ ଲକ୍ଷେ ଯୋଜନ । ଯୋଜନକ ୨୪ ମାଇଲ ହିସାବରେ ଦୁରଭ ୨୪ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ । ଏ ଦୁରଭରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । ଦୁରଭ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିବା ଲାଗି ଏକ ବ୍ୟୋମ ବିହାସ ବିଶାଳକାୟ ପିଣ୍ଡ ପକ୍ଷରେ ଚନ୍ଦ୍ରପରି ପୃଥିବୀର ଉପଗ୍ରହ ଭାବରେ ତାକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବା ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ । ଆଉ ୮୯ ତାହା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଗ୍ରୀଷ୍ମନିବାସ ବା ଶୈତ୍ୟନିବାସ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା ବିଧେୟ । ସେଠାରେ ବୃଷ ଥିବ, ହାତୀ ଥିବେ, ବଢ଼େଇ ଥିବେ, ପାଟର ଥିବେ, ମିଷ୍ଟି ବି ଥିବେ ଏସବୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ପଶୁ ନ ଥିଲେ ବଞ୍ଚିତ ଘଟଣାଟିର ପ୍ରଶ୍ନହିଁ ଉଠି ନ ଥାନ୍ତା ପଦ୍ୟଟିର ପ୍ରକାଶର ସମ୍ଭବ ହେଲା ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବୈକୁଣ୍ଠ ନାମକ ଏକ ଗ୍ରହରେ ବସି ପଶା ଖେଳୁଥିଲେ । ସେଠାରୁ ୨୪ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଏକ ନଦୀରେ ଜଳପାନ କରୁଥିବା ଏକ ଗଜ କୁମ୍ଭୀରକାନ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଡାକିବାରୁ ସେ ସୁଦର୍ଶନ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ପେଷି କୁମ୍ଭୀରକୁ କତଳ୍ କରିଦେଇଥିଲେ । ଏଣୁ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକର ଉପସ୍ଥିତି ନିତାନ୍ତ ଦରକାର ।

ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବସି ପଶା ଖେଳୁଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ରମଣୀୟ ପ୍ରାସାଦ ଦରକାର । ପାଲିଟା ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଏକ ଚକ୍କଣ ଚଟାଣ ଦରକାର । ଏହାକୁ ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ମିଷ୍ଟି ଦରକାର । ଇଟା, ସିମେଣ୍ଟ, ରୂନ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଖଣିଜପଦାର୍ଥ ଦରକାର । ପାଲି ଉପରେ ଯେଉଁସବୁ ଗୋଟି ଥୁଆହୁଏ ସେଗୁଡ଼ିକ କାଠରେ ତିଆରି । ଗଛ ନ ଥିଲେ କାଠ ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ । ପଶାକାଠି ହାତୀ ଦାନ୍ତରେ ତିଆରି । ହାତୀ

ନ ଥିଲେ ହାତୀଦାନ୍ତ ଆସିବ କୁଆଡୁ ? ପାଲ ତଆରି କରିବା ପାଇଁ ପାଟଗମାନଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ । ବସ୍ତୁ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାନ ଖାଇ ପଶାଖେଳୁଥିଲେ ଓ ସୁନା ପିକଦାନରେ ପିକ ପକାଉଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେଠାରେ ପାନ ବରଜ, ଗୁଆ ବଗିଚା, ସୁନାଖଣି, ପିକଦାନ ତଆରି କରିବା ପାଇଁ ଅଟାରମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ଦରକାର । ମୋଟ ଉପରେ ଠିକ୍ ପୃଥିବୀ ପରି ଗୋଟିଏ ଉପଗ୍ରହ ତା'ଠାରୁ ୨୦ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥାଇ ପୃଥିବୀକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବା ଦରକାର । କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର କନ୍ଦିମାରନ୍ତି ଯେ ଏହା ସବୁ ପୃଥିବୀରୁ କୁହାହୋଇ ସେଠାକୁ ଫଳପାଉଥିବ । ଏହା ଏକ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର । ରକେଟରେ ଗ୍ରହାନ୍ତର ଯାତ୍ରା ମାତ୍ର ଦଶବାର ବର୍ଷର କଥା । କିନ୍ତୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଘଟଣା କେତେ ଶହ ବର୍ଷ ଚଳିବ କଥା । ତେଣୁ ସେ ଉପଗ୍ରହରେ ଯେଉଁ ସବୁ ବିଷୟ ଥିବା ନିହାତି ଦରକାର । ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନମାନଙ୍କ ମତରେ ୨୦ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥାଇ ପୃଥିବୀକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରୁଥିବା କୌଣସି ଉପଗ୍ରହ ନାହିଁ । କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପାରନ୍ତି ଯେ ଏବେ ଦୂରରେ ଥିବା ଉପଗ୍ରହକୁ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନମାନେ ହୁଏତ ଦେଖିପାରି ନ ଥିବେ । ଏହା ଏକ ବିକୃତ ଚିନ୍ତା । ଯେଉଁମାନେ କୋଟି କୋଟି ଆଲୋକ ବର୍ଷର ଦୂରରେ ଥିବା ନିହାତିକାକୁ ଦେଖି ସାରା ଲକ୍ଷି ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ନଗଣ୍ୟ ମାତ୍ର ୨୦ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ ଅତି ତୁଚ୍ଛ । ଘରର ବାଉଁଶପରି । ଜଣେ ଘରେ ଥାଇ ବରଣ୍ଡାରେ ଥିବା ଜିନିଷକୁ ଦେଖିପାରିଲ ନାହିଁ, କହିବା ଯେପରି ହାସ୍ୟାସ୍ତବ ଏ ସମ୍ଭାବନା ସେହିପରି ହାସ୍ୟାସ୍ତବ ।

ଉପସହାରରେ ଏତକ ଆମେ ଦୃଢ଼ତାର ସହ କହିପାରୁ ଯେ ହାତୀକୁ କୁମ୍ଭୀର ଧରି ନ ଥିଲା କି ହାତୀ ‘ଦେବଗଜ, ଦେବଗଜ’ ବୋଲି ରଡ଼ ଗୁଡ଼ି ନ ଥିଲା । ସେଠାରୁ ୨୦ ଲକ୍ଷ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଦେବଗଜଙ୍କର କୌଣସି ବାସସ୍ଥାନ ନ ଥିଲା । ଏ ଘଟଣାଟି ପୁରସ୍କୃତ ସତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଗୋଲିଆରୁ ଏ ପ୍ରକାପଟି ଶୁଣି ଏ କବିତାଟି ରଚନା କରି ଅଛନ୍ତି । କବି ଭୋଳ ନ ହୋଇ ଏପରି ପ୍ରକାପ ବିଷୟ ଟିକିଏ ଭାବିଥିଲେ ଓ ବିଷୟର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଥିଲେ ଏ କବିତାଟି ନିକଟବଦ୍ଧେଲେ ଲେଖି ନ ଥାନ୍ତେ ।

ମୋ ଜୀବନ ପଛେ ନକେଁ ପଡ଼ିଥାଉ

“ମୋ ଜୀବନ ପଛେ ନକେଁ ପଡ଼ିଥାଉ ଜଗତ ଉଦାର ହେଉ ।”
କବି ଶ୍ରୀମ ଶ୍ରୋତ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏହା ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ବୋଲି
ପ୍ରାୟ ସବୁ ସମାଲୋଚକ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ମତ ଯେ କେତେଦୂର
ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ତାହା ବିଚାରିବାର ବେଳ ହୋଇଗଲାଣି । ଯାହା ନ ଦେଖିବ
ବେନ ନୟନେ, ପରତେ ନ ଯିବ ଗୁରୁ ବଚନେ । ସମାଲୋଚକମାନେ
ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ଗୁରୁସ୍ଥାନୀୟ । ଏଣୁ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ଏହି ଗୁରୁ-
ମାନଙ୍କର କଥା ବା ବଚନକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଏକ ଗୁରୁତର ପ୍ରମାଦ
ହେବ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଆଜିର ଗୁରୁ ବା ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ
କହୁଛନ୍ତି ବା ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ରୁଷ—୨ / ବର୍ଷ ବୟସରୁ
କମ୍ । ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଛି ହେଲେ ବେନ ନୟନରେ
ଦେଖିନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ଅଧ୍ୟାପକ ବା ଗୁରୁମାନଙ୍କ ବଚନରେ ପରତେ
ନ ଯିବା ସେମାନଙ୍କର ଜନ୍ମଗତ ଅଧିକାର । ସେଥିରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ
କରିବାର ଅଧିକାର କାହାର ନାହିଁ । ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମଧ୍ୟ
ନାହିଁ । ଜରୁରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାଣି କଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ ।
ରୁଷଶକ୍ତି କହି ସାମାନ୍ୟ ଶକ୍ତି ନୁହେଁ । ଏହା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବୋଲ୍ଟ ଶକ୍ତି-
ସମ୍ପନ୍ନ ଏକ ଅତି ବିପଜ୍ଜନକ ଶକ୍ତି । ସେହି ଶକ୍ତିକୁ ଠିକ୍ ବାଟରେ ନେଇ
ପାରିଲେ ତାହା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସହରକୁ ଆଲୋକିତ ଓ ମନ ମନ ଗନ୍ଧ-
ବଦ୍ଧ ପ୍ରବନ୍ଧିତ କରିପାରିବ, ଆଉ ଟିକିଏ ଅଠିକ ବାଟରେ ନେଇଗଲେ

ତାହା ବହୁଲକ୍ଷକୁ ବହୁକ୍ରମିକ ବା ଇଲକ୍ଟ୍ରୋଲାଇଟ୍ କରିଦେବ । ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ ଗୁଣ୍ଡଗଳର ଉତ୍ପାଦରେ ଅନେକ ଗୁରୁ ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ ଶଳାକାଦ୍ୱାରା ଗୁଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ପିଟେଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ଚକ୍ଷୁ ହରେଇଛନ୍ତି । ପଟ୍ଟମାନଙ୍କୁ ଗିରି ଲଢ଼େଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ନିଜେ ଗୋଡ଼ ହରେଇ ପଟ୍ଟ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ଏଣୁ ଏ ପଡ଼ିଆର ରଚୟିତା ଶ୍ରୀମ ଶ୍ରୋତ ବୋଲି ଗୁଣ୍ଡମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦିଦେବା ଏକ ମହାବିପଦଜନକ ବ୍ୟାପାର ।

ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଶ୍ରୀମ ଶ୍ରୋତ ଜଣେ କି ଦ୍ୱି'ଜଣ ତାହା ଏକ ବିବଦମାନ ବିଷୟ । ଏପରି ବିବାଦ କିଛି ନୁହେଁ । ଆମର ସାହିତ୍ୟରେ ଥିବା ଗାନକୃଷ୍ଣ ଜଣେ କି ଦ୍ୱି'ଜଣ ଏହି ବିଷୟରେ ଅନେକ ସମାଲୋଚକ ମୁଣ୍ଡିପୁରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଅନେକ ଭବିଷ୍ୟତର ଯେ, ଓଡ଼ିଆ-ଗୁଡ଼ାକ କଳିହା, ସଜ ଘାଆରେ ପୋକ ପକାନ୍ତି ଓ ତିଳକୁ ତାଳି କରୁଥିଲେ । ଏପରି ଅସଙ୍ଗତ କଥା କହିବା ଓ ଅସଙ୍ଗତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ । ଏପରି ବିଚାର କରିବା ଅନୁଚିତ । ଇଂଲଣ୍ଡ ପରି ସଭ୍ୟଦେଶରେ ଇଂରେଜପରି ଧନାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେକୌଣସି ଅରଜକପରି ପୃଥ୍ୱୀ ବିଖ୍ୟାତ ନାଟ୍ୟକାର ଜଣେ କି ଦ୍ୱି'ଜଣ ସେ ବିଷୟ ନେଇ ଭୁଲ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା । କେତେକ ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହ ଗବେଷକ ତାଙ୍କ କବର ଖୋଳି ଶବ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲେ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ କଠୋର ତିରସ୍କାର ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଏପରି କର୍ମରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ଥିଲା । ତଥାପି ବେଳେ ବେଳେ ସେମାନଙ୍କର 'ଉ-ଆ' ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳୁଛି । ସୁତରାଂ ଖୋଦ୍ ଶ୍ରୀମ ଶ୍ରୋତ ସେ ପଡ଼ିଆ ଲେଖିଛନ୍ତି କି ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କେହି ଅନୁଗାମୀ ଉକ୍ତିରସ ପ୍ରାବଲ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ନିଜ ଲେଖି ତାଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା କରିଛନ୍ତି ତାହା ପ୍ରଶ୍ନଧାରୀ ବିଷୟ । ଏହାର ନିଜର ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପରିଷ୍କାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗାଧ୍ୟାତକ ନାମରେ ଭଣିତା କରିବା କଥା କିଏ ନ ଜାଣେ ! ସୁତରାଂ ଅସଲ ଆତ୍ମମାର୍ଜା ଶ୍ରୀମ ଶ୍ରୋତ ଯେ ଏ କବିତାକୁ ବୃନ୍ଦାବନରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ତାହା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ କହିବା ଏକ

ଅତି ସାହସିକ ତଥା ମହାବିପ୍ଳବକ ବ୍ୟାପାର । ଆଜିକାଲି ବିପକ୍ଷ
ବଳର ଲୋକେ ଯେପରି ଅତି ଉଚ୍ଛ୍ଵାସୀ ହୋଇଉଠି, ତେଲ, ବୋଲୁଅ,
ଏସିଡ଼ ବୋତଲ, ସୋଡ଼ା ବୋତଲ, ବୁଣ୍ଡ, ଠେଙ୍ଗା ଓ ହାତବୋମାର
ଆଣ୍ଡା ନେଉଛନ୍ତି ସେଥିରେ ଶ୍ରମଭୋଗ ଏହାକୁ ଅଲବର୍ ଲେଖିଛନ୍ତି
କହିଦେବା ମାତ୍ରେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ନିଜର ହସ୍ତପିଟାଲ ଯିବାର ଯୋଗ
ପଡ଼ିପାରେ ।

ତୃତୀୟତଃ କବିତାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଦେଖାଯାଉ । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ
ଶ୍ରମ ଭୋଗକୁ ଅଲଗା କରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ କବି ସେ
ଶ୍ରମ ଭୋଗ ତତ୍ତ୍ଵାତ୍ମକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । ଏଣୁ ଶ୍ରମ ଭୋଗ
ସ୍ଥାନରେ କେବଳ କବି ଗୋଟିଏ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛନ୍ତି । କବି କହିଲେ ପ୍ରତିବାଦ
କରିବାର ସାଧ୍ୟ କାହାରି ନାହିଁ । କବିତାକୁ କବି ଛଡ଼ା ଗୋରୁ, ଛେଳି କି
ମାଙ୍କଡ଼ ଲେଖି ନାହିଁ, କବିଙ୍କ ଭାଷାରେ “ମୋ’ ଜୀବନ ପଛେ ନକେଁ
ପଡ଼ିଥାଉ ଜଗତ ଉଦ୍ଧାର ଦେଉ ।” ଏହା ଏକ ଅସଙ୍ଗତ କଥା । କବି ତ
ନର୍କରେ ପଡ଼ି ରହିବେ ସେ ଜଗତ ଉଦ୍ଧାରର ଆଶା କରିବେ କିପରି ?
ନର୍କରେ ତ ଯମଦୂତଗଣ କେଆକେନ୍ଦ୍ର, ପିଟାପିଟି, ଉତ୍ତପ୍ତ ତୈଳକୂଣ୍ଡରେ
ନିଷେପ ଆଦି ଫଳାଦି ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ କର୍ମରେ ଲାଗି ରହିବେ । ସେଥିରେ
କବି ବୋପାଲେ ମାଆଲେ ମଂଗଲିଲେ ଚିତ୍କାର କରୁ କରୁ ସମୟ
ଅତିବାହିତ ହୋଇଯିବ । ନିଜେ କିପରି ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବେ ସେ
ବିଷୟ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ପ୍ରତି ମିଳିମିଶିର ସ୍ଥାନରେ ଖାଲି ହୋଇଯାଇଥିବ ।
“ଜଗତ ଉଦ୍ଧାର ଦେଉ” ବିଷୟଟି ମୁଣ୍ଡରେ କିପରି ପଶିବ ଆଉ
କେଉଁଠି ରହିବ ! ଘା’ପାଇଁ ପାଞ୍ଚା ସ୍ଥାନ ମିଳିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଗୋଟିଏ
ଉଦାହରଣ ଦେଖାଯାଉ । ଗୋଟିଏ ଅପରାଧୀ ଜେଲଦଣ୍ଡ ଭୋଗୁଥିବ ।
ଜେଲ ନିୟମରୁ ଜାଣିନ୍ତାରେ କିଛି ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିବ, ଡ୍ରାଡ଼ରମନେ ତାକୁ
ବାନ୍ଧିପକାଇ ଛେତଲବେଳେ ତା ମୁହଁରୁ କେବେହେଲେ ବାହାରିବ କି—
“ହେ ପ୍ରଭୁ ! ମୁଁ ପଛେ ମଡ଼ ଖାଉଥିବ ଚନ୍ଦ୍ରା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଇନ
ମାନି ଚଳୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ । ସେମାନଙ୍କ ଘରେ
ଶ୍ଵେତ, ଡାକୁମାନେ ନ ପଶନ୍ତୁ ।” ଅସମ୍ଭବ, ଅସମ୍ଭବ, ହୁଏତ ସେ ବିକଳ

ହୋଇ କହିପକାଇବ—“ମୋତେ ଆଉ ମାରନା, ମୁଁ ଆଉ ଦୋଷ କରିବି ନାହିଁ । ତମ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ୁଛି ।” ନାହିଁ ଯଦି ସେ ଜେଲମାଡ଼ୁଆ ବଦମାସ କଏଦୀ ହୋଇଥିବ ତେବେ ସେ କହିବ—“ଓଡ଼ିଆ, କେତେ ମାରୁଛୁ ମାରୁଆ, ମୋର ବି ଦିନେ ପାଳି ପଡ଼ିବ । ସେହିଦିନ ବାହାରେ ମୋ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିବୁ, ସେହିଦିନ ତୋ ପିଠିରୁ ଗୁଲି ଉଡ଼ାଇଦେବି ।” ଏହି ଦୁଇପ୍ରକାର କଥା ତା ମୁହଁରୁ କେବଳ ବାହାରିବା ଯୁକ୍ତିବିତ୍ । ମଙ୍ଗଳ କାମନା ଏକ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର । କିନ୍ତୁ ସେ ନର୍କରେ ପଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି ତାହା ନିଶ୍ଚିତ । ତା’ ନ ହେଲେ ସେ କାହିଁକି କହିଥାନ୍ତେ “ମୋ” ଶାବନ ପଛେ ନର୍କେ ପଡ଼ିଥାଉ ।” ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଚିନ୍ତା ହୋଇଥିବ—କେମିତି ସେ ନିଜେ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବେ । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଭାବୁଥିବେ କିପରି ସମସ୍ତତମାନଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ କରା ସେଠାରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବେ । ଜଗତ ଚାଲୁକୁ ଯାଉ ।

ଚତୁର୍ଥତଃ ଦେଖାଯାଉ କିଏ କାହାର ଉଦ୍ଧାର କାମନା କରେ ! ଜଣେ ନର୍କରେ ପଡ଼ିଥିବ, ଆଉ ଜଣେ ଉପରେ ଶାନ୍ତିରେ, ଆନନ୍ଦ ମନରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବ । ଉପରବାଲା ଜଣକ ଭାବିବ—ବିଚରା ବହୁତ କଷ୍ଟ ପାଇଲଣି, ହେ ଭଗବାନ୍ ତାକୁ ଉଦ୍ଧାର କର । ଯଦି ଓଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବ ତେବେ ତ କଥା ଶେଷ । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଭାବିବ—ଉଃ ପା-ପା-ଚେକେ, ଭଲ କରି ପା । ପାପ କରିଥିବାକୁ ହାତ ଖଜଲ ବଜଲ ହେଉଥିଲା । ମରୁ ମରୁ ସେଇଠି ଛଟପଟ ହୋଇ ମରୁ ।” ସେହି ସମୟରେ ନର୍କରେ ପଡ଼ିଥିବା ଲୋକଟି ଭାବୁଥିବ—ଉଃ ! କେଡ଼େ ଆଉଁସରେ ଠିଆ ହୋଇଛି । ହେ ଭଗବାନ ତାକୁ ଟିକିଏ ଏ ନର୍କକୁଣ୍ଡ ଭିତରକୁ ପେଲି ଦଉନ ।” ଓଡ଼ିଆ ହୋଇଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଭାବିବ—“ହେ ଭଗବାନ୍ ସେ ଲୋକଟାର କରୁ କି କୁଞ୍ଚର କାନ ଟିକିଏ ତଳକୁ ଆସନ୍ତା କି; ମୁଁ ତାକୁ ଏକା ଝିଙ୍କାରେ ତଳକୁ ଟାଣି ଆଣନ୍ତି । ନର୍କରେ ପଡ଼ିଥିବା କେହି ବି ଲୋକ କହିବନି—ହେ ଭଗବାନ ମୁଁ ପଛେ ଏମିତି ନର୍କରେ ପଡ଼ିଥାଏଁ ସେ ଉପର ଲୋକଟି ସୁଖରେ ରହୁ । ଏପରି ମଙ୍ଗଳବାଞ୍ଛା କେବଳ ସ୍ୱପ୍ନ ସଦୃଶ ଲୋକ-ମାନଙ୍କ ପାଟିରୁ ବାହାରେ । କାରଣ ବାଣୀ ଶେଷପାରି କିଛି ପରସା

ପଡ଼େ ନାହିଁ । ବରଂ ତା ମନରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ଏହି ଇଚ୍ଛା ଥାଏ କି ତା ନିକଟରେ ଥିବା ଅନ୍ୟମାନେ ତା'ର ଦୟା, କରୁଣାର ପରିଚୟ ପାଇ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରିବେ । ଦୁଃଖ, ପୀଡ଼ିତ, ଅତ୍ୟାଚାରିତ ଲୋକମୁହଁରୁ କଦାପି ବାହାରିବ ନାହିଁ ।

ଏଣୁ ଉପସଂହାରରେ ଏହା କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ଏହି କବିତାଟିକୁ କୌଣସି ଏକ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଲେଖି, ଐମ ଶ୍ରେୟଙ୍କ ନାମରେ ଉଣିତା କରିଦେଇଛନ୍ତି । କବିତାର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ଅପ୍ରାକୃତିକ ଓ ଜୀବନ୍ତ ଶୀର୍ ଲାଭୁଥିବା ଗୁଣମାନଙ୍କ ଉପରେ କିଛିହେଲେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସମର୍ଥ । ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅଥବା ଗଳ୍ପଦର୍ଶନ ହୋଇ ଗୁଣମାନଙ୍କ ମଞ୍ଚିଷ୍ଠରେ ପୁରାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟିତ ହେବା ଏକ ବୃଥା ପ୍ରୟାସ ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ ।

ତୁହାଇ ତୁହାଇ ପୁଟ ଦେଲେ ହେଲେ ଲୁହା କି ହୋଇବ ସୁନା

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଠଗଡ଼ରେ ଥାଇ ମାସିକ ଶତକ ଟଙ୍କା ଲେଖାଏ ବୃତ୍ତି ପାଉଥିଲେ । ଜଣେ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ତାଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରିବା ଲାଗି ଏ ବୃତ୍ତିକୁ ନାନା ଆଳ ଦେଖାଇ * ମାସ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ଏଇଟା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ନୁହେଁ । ଆଜିକାଲି ବି ସରକାରୀ ଗ୍ରାଣ୍ଟକୁ କେହି କେହି ତଳିଆ କର୍ମଚାରୀ * ମାସ ଯାଏ ବିନା କାରଣରେ ବନ୍ଦ କରି ଦେଉଛନ୍ତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଏକଥା ଜାଣି ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖି ଏହି କର୍ମଚାରୀ ପାଖକୁ ପଠାଇଦେଲେ । ଉପଶେଷ ପଦଟି ଏହି କବିତାର ଘୋଷା ।

କବିତାଟିର ସାରକଥା ହେଲା—ବାସି ପୁଲର ଯେତେ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ତାହା କଅଣ ବାସିବ ? ଘାସିଟା କଅଣ ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶୀର୍ବାଦର ଯୋଗ୍ୟ ହେବ ? ପାଣି ଶିଉଳି ପୁଲ ପଡ଼ୁ ହେବ କି ? ଦୁଷ୍ଟ କାମ-ଧ୍ୟାନୁ ହେବ କି ? କୁଆ ପଞ୍ଜୁରୀରେ ରହିଲେ ଶୁଆ ହେବ ନା ତୁଆଁ ଗୁଡ଼ା ଭିତରେ ପଶି ରଡ଼ ଦେଲେ ସିଂହଛୁଆ ହୋଇଯିବ ? ଲୁହାରେ ତୁହାଇ ତୁହାଇ ପୁଟ ଦେଲେ ସେ କେବେହେଲେ ସୁନା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କେବଳ ସଂସ୍କୃତ, ଓଡ଼ିଆ ଓ ଫରାସୀ ଭାଷା ଭିତରେ ରହିଯାଇଥିଲେ । ତ' ଅକ୍ଷର ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ି ସେ ଯଦି ବିଜ୍ଞାନ ପଦ୍ଧତି ସାଧାରଣଜ୍ଞାନ ବହି କଣି ପଢ଼ିଥାଆନ୍ତେ ନେବେ ସେ ଆଦୌ ଏ କବିତା ଲେଖିନଥାନ୍ତେ କିମ୍ବା ଲେଖିବା ପରେ ଯଦି ପଢ଼ିଥାଆନ୍ତେ ନେବେ ସେ ପୋଥିରୁ ଏହି କବିତାଟି କାଢ଼ିନଇ ତୁଳନା ପୂର୍ବରୁ ଦେଇଥାଆନ୍ତେ ।

ଗୁଡ଼ିକୁ ସେ କଥା । କଅଣ ହୋଇଥିଲେ କଅଣ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ସେହି ସବୁ ବିଷୟ ଘାଣ୍ଟି ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ଉପସ୍ଥିତ ସେକ୍ସର ଯାହା ଆମ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା ତାକୁ ଧରି ସମାଲୋଚନା ବୁଲୁଣିର ଚଳେଇବା ହେଉଛି ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକର କାର୍ଯ୍ୟ । ଏବେ କବିତା ଉପରକୁ ଆସିବା ହୁଅନ୍ତୁ । ପଢ଼ିଲେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କହିଛନ୍ତି କି ବାସିପୁଲର ଯେତେ ଯତ୍ନ ନେଲେ ତାହା କଅଣ ବାସିବ ? ଆମେ କହିବୁ କାହିଁକି ନ ବାସିବ । ଅଜି ପୁଲ ତୋଳା ହେଲା । ତାକୁ ଯଦି ଆମେ ଖରାଠାରୁ ଦୂରରେ ରଖିବା, ପୁଲ ସହ ଡେମ୍ଫିୟୁକ୍ତ ଦୁଇଟି ପକ୍ଷ ଥିବ ଏବଂ ସେହି ଡେମ୍ଫିକୁ ଗିଲସେ ଶ୍ଵାସାୟନକ ଉଦ୍ଭିଦ ଖାଦ୍ୟଯୁକ୍ତ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା ତେବେ ପୁଲ ୫/୬ ଦିନ ଯାଏ ସତେଜ ରହି ବାସିବ । ଗୋଲପ, ମୌ, ମଲ୍ଲୀ ଅଦି ପୁଲକୁ ଅନେକେ ଏହିପରି ଭାବରେ ବୈଠକଖାନାରେ ରଖନ୍ତି । ତାହା ଶୁଦ୍ଧମତ ବାସ ଦେଉଥାଏ । ବଉଳ ପୁଲର କିଛି ନ ହେଲେ ବି ତାହା ବହୁଦିନ ଯାଏ ବାସେ । ୫୭ ଦିନ ପରେ ପୁଲର ପ୍ରାଣ ଚାଲିଯାଏ । ସେତେବେଳେ ତାହା ଅଉ ପୁଲ ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ । ତାହା ମୃତ୍ୟୁରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଗନ୍ଧାଏ । ବାସି ହେବ ବି ପୁଲ ପଦବାଚ୍ୟ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ବାସିବ ହିଁ ବାସିବ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅମଳ ଥିଲା ରସିକ ରଞ୍ଜିତଙ୍କ କାରଖାନା । ଯଥେଷ୍ଟ ପୁଲ ମିଳୁଥିଲା । ଅଜି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଦେହଲଗି ହେଉଥିଲା ତ କାଲି ସକାଳେ ଅଳିଆ ଗାତରେ କୁଡ଼ା ହେଉଥିଲା । ଶୁଦ୍ଧରେ ପୁଲଲଗି ହୋଇଥିବା ରସିକମାନେ ପ୍ରେମରେ ମଜଗୁଲ୍ ହୋଇ ପୁଲକୁ ଚକଟି ମନ୍ତ୍ର ପକାଉଥିଲେ । ସକାଳୁ ସେ ପୁଲ ମଡ଼ ହୋଇଯାଉଥାଏ । ଆଉ ବାସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସଲ କଥାଟା ନ ଜାଣି ଲେଖିଦେଲେ । ଏଇଟା ଭୁଲ ।

ଦ୍ଵିତୀୟରେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଲେଖିଲେ ଘାସିଟା କଅଣ ଆଡ଼ମ୍ବରପୁର୍ଣ୍ଣ ଆଶୀର୍ବାଦର ଯୋଗ୍ୟ । ସେ ଯୁଗରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ବୋଲି କୌଣସି ମତେ ଚଳିଗଲା । ଅଜିକାଲି କଥା ହୋଇଥିଲେ ସବୁ ନିମ୍ନସ୍ତରର ଲୋକେ କଥାଟାକୁ ନିଜ ଦିହକୁ ଟାଣିନେଇ ସଦଳବଳ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖରେ ହାଜର

ହୋଇଯାଇ ବକ୍ତୃତା ଝାଡ଼ି ପକେଇ ଥାଆନ୍ତେ—“ଏପରି ଆମ ପ୍ରତି ତାହାଙ୍କପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗକାରୀକୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଦଣ୍ଡ ଦିଅ ନ ହେଲେ ଆସନ୍ତା ନିବାରନ ବେଳେ ତମକୁ ଘୋଟ ଦେବୁ ନାହିଁ । ଇନ୍ଦ୍ରେ କନ୍ଦାବାଦ ।

ମନ୍ତ୍ରୀ ବିଚାର ଉପରେ ଛେର ମୁକ୍ତ କରିପୁଅଁଙ୍କୁ ମିଶାରେ ଧରିନେଇ ଜେଲରେ ଠୁକି ଦେଇଥାଆନ୍ତେ । ଆଜି କାଲି ଦାସୀହିଁ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶୀର୍ବାଦ ଲାଭ କରୁଛି । ଏଣୁ ଏଇଟା ଭୁଲ ।

ତୃତୀୟରେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି ପଣିଶିଉଳି କଅଣ ପଦ୍ମ ଫୁଲରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରିବ ? ଏଇଟା ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନର କଥା । ବିଷ୍ଣୁ ମନ୍ତ୍ର ନ ଜାଣି କି ସୂର୍ଯ୍ୟ ସାପ ଗାତରେ ହାତ ପରେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନରେ ପାରଦର୍ଶୀ ନ ହୋଇ ଏପରି କଥା ଲେଖିଦେବା ଅନୁଚିତ । ଏବେ ଆମ ଯେଉଁ ଆକୃ ଶାନ୍ତକୁ ଚାହା ବିଜ୍ଞାନୀ ଲୁଥର ବଦାଙ୍କଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି । ଗୋଟାଏ ଫାଲକୁ ଅଶାଦ୍ୟ ଭୂମିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ କୃତ୍ରିମ ପରାସ୍ୟସଂଯୋଗ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ମାର୍ଜିତ କରାଇ କରାଇ ଶେଷରେ ଆମର ସଂଶ୍ଳେଷ୍ଟ ପରିବା ଆକୃତରେ ପରିଣତ କରିଛନ୍ତି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନମାନେ ବହୁ ନୂଆ ନୂଆ ଫୁଲ ଓ ଫଳ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ପେ.କଣ୍ଟିଆ ଫୁଲକୁ ପାରିଜାତ ଫୁଲରେ ପରିଣତ କରିଦେଇ ପାରିବେ । ହଟିକଲଚର ଆଗ୍ରିକଲଚର ନ ପଡ଼ି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଏଇଟା ଲେଖିଦେବା ଭୁଲ ହେଲା । ଏବେ ପାଠକମାନେ ଏହାକୁ ପଢ଼ି ହସୁଛନ୍ତି ।

ଚତୁର୍ଥରେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଲେଖିଲେ ଘୃଷ୍ଣ ରୁଣୀଟାଏ କଅଣ କାମଧେନୁ ହୋଇପାରିବ ? ଏଠି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କିଛି ନ ଜାଣି ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନ ବା ଜୁଲଜି ଭିତରେ ପଶି ଯାଇଛନ୍ତି । ଘୃଷ୍ଣ ରୁଣୀ ଓ କାମଧେନୁକୁ ଗୋଟାଏ ଜାଗାକୁ ଆଣିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଚକ୍ରବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଲା—ଘୃଷ୍ଣ ରୁଣୀ ଅତି ଅଳ୍ପ ଦୁଧ ଦିଏ, ଯାହାକି ଚାହାକୁ ନିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କାମଧେନୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଦୁଧରେ ଗୋଟାଏ ସହରକୁ ଭସେଇ ଦେବେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅସଲ ମତଲବ

ହେଲା ଯେତେ ଯାହା କଲେବି ସ୍ବଳ୍ପ ଦୁଧ ଦେଉଥିବା ଦୁଷ୍ଟରୁଣୀ କାମଧେନୁ ପରି ଦୁଧ ଦେବ କି ? ଡାଏରୀ ଫାର୍ମ ବିଷୟରେ କିଛି ଜ୍ଞାନ ଥିଲେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଲକୁଲ ଏହା ଲେଖି ନ ଥାନ୍ତେ । ଆଗେ ଗାଈମାନେ ଖୁବ୍ କମ୍ ଦୁଧ ଦେଉଥିଲେ । ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଗାଈ ଓ ସର୍ପର ସନ୍ନିଶ୍ଚୟ କରାଇ ନୁଆ ନୁଆ ଦୁଧଆଳୀ ଗାଈ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଏବେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଜର୍ସି ଓ ହୋଲଷ୍ଟେନ ଗାଈ ୩୦-୪୦ ଲିଟର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଧ ଦେଉଛନ୍ତି; ଗାଈଠାରେ ଯାହା ସମ୍ଭବ ହେଲା ତାହା ଦୁଷ୍ଟରୁଣୀଠାରେ ସମ୍ଭବ ନ ହେବ କାହିଁକି ? ଲୋକେ ଦୁଷ୍ଟରୁଣୀ ଦୁଧକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଦୁଷ୍ଟରୁଣୀ ଉପରେ ନଜର ଦେଇନାହାନ୍ତି । ଦେଇଥିଲେ ଦୁଷ୍ଟରୁଣୀ ବି ହୋଲଷ୍ଟେନ ଗାଈ ପରି ଦୁଧ ଦେଉଥାନ୍ତା । ସୁତରାଂ ଏଇଟା ବି ଭୁଲ ।

ତାହା ପରେ ସେ କହିଛନ୍ତି ଯେ କୁଆଟାକୁ ପଞ୍ଜିଶୁଣ୍ଠରେ ରଖି ଭଲ ଖାଇବା ପିଇବାକୁ ଦେଇ ଯେତେ ସହଜଲେ ବି ସେ ଶୁଆ ହେବନି । ଉପରେ କୁହାଗଲା ଯେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପାୟରେ ଗାଈ ଦୁର୍ଗ୍ଧବଜା ହେଲା ପରି ଦୁଷ୍ଟରୁଣୀ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ଗ୍ଧବଜା ହୋଇପାରିବ । ସେହିପରି କୁଆଟା ବି ଶୁଆ ହୋଇପାରିବ । ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରେ ଭଗବାନ ଗୋଟାଏ ଚଢ଼େଇ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ସେଇ ଚଢ଼େଇକୁ ଏପଟ ସେପଟ କରାଇ ଇଗଲ, ଚିଲ, ବଗ, କୁଆ, ଶୁଆ, ସାଣ, ଚକାଇଲି ସବୁ ସୃଷ୍ଟିକରି ପକେଇଲେ । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଚଢ଼େଇ ବ୍ରହ୍ମଦର୍ଶୀ ବା ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖ ଲୋକ । ଡାକ୍ତର ପାଖରେ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ବହୁତ ଦିନ ରହି କେଉଁ ରୋଗୀକୁ କେଉଁ ଔଷଧ କିପରି ତିଆରି କରାଯାଏ ତାହା ଯେପରି ଶିଖିଯାଆନ୍ତି ବୈଜ୍ଞାନିକ ବା ବ୍ରହ୍ମଦର୍ଶୀମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ରହି କୁଆରୁ କେମିତି ଶୁଆ କରିବାକୁ ହେବ ତାହା ଜାଣିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ କୁଆଟା ଶୁଆ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏ କଥା ବି କାଟି ଖାଇଲା ।

ଶେଷରେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ପୁଣି କହିଛନ୍ତି ଯେ ଭୁଆଁଟା ଗିରି ଗୁହାରେ ପଶି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଯେତେ ରକ୍ତ ଦେଉ ପଛକେ ସେ ସିଂହଛୁଆ ହୋଇ ପାରିବନି । ଏ କଥାଟା ଗୋଟିଏ ପାଚିଲା କଦଳୀ ପତ୍ର କରୁ କାଟିଦେଲା

ପରି ଅଳ୍ପେଶରେ କାଟିଦେଇ ହେବ । ବିରାଡ଼, ବାଘ, ଚିତା, ସିଂହ ସମସ୍ତେ ବିରାଡ଼ ଜାତିର । ଅନେକ କହିଥାନ୍ତି ବାଘ ନ ଦେଖିଲେ ବିରାଡ଼ ଦେଖ । ବାଘ ଯାହା ସିଂହ ସେଇଆ । ଭୂଆଁ ଟାଟ ଫମାଲୁକ ଭିତର ଦେଇ ଗତି କରି ସିଂହ ବନଛି । ତେଣୁ ଭୂଆଁ ଟା କାହିଁକି ସିଂହ ନ ହେବ ? କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଜୁଲିକି ବା ପ୍ରାଣୀ ବିଜ୍ଞାନ ଥରେ ଯଦି ଗଢ଼େଇ ଦେଇଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ଏହି ପଦଟି ପୋଥିରୁ କାଟି ପକେଇ ଥାଆନ୍ତେ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ପଢ଼ିଲେ ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ ତା ପରେ ପ୍ରାଣୀ ବିଜ୍ଞାନରୁ ଉଦ୍ଭିଦର ଶେଷରେ ଖଣିଜ ବିଜ୍ଞାନ ଭିତରକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଅତି ଦୁଃଖର ସହିତ ଆମକୁ କହିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ଯେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ମାଙ୍କଡ଼ଚିତ୍ର ମଝିଛନ୍ତି । ସେ କହିଛନ୍ତି ଭୁଝାଇ ଭୁଝାଇ ପୁଟ ଦେଉଥିଲେ ଲୁହା କି ହୋଇବ ସୁନା !

ପରମାଣୁ ବିଭଜନ ନ ହୋଇଥିବା ଯାଏ ଏ କଥାର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ଥିଲା । ଏବେ ପରମାଣୁ ବିଭଜନ ଯୁଗରେ ଏପରି ଉକ୍ତିର ଆଉ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁର ପରମାଣୁରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ ଅଛି । ଏହି ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ ସଂଖ୍ୟାର ତାରତମ୍ୟ ଅନୁସାରେ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ତାରତମ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଲୁହାର ପରମାଣୁରେ ଥିବା ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଯଦି ଆମେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବଢ଼ାଇଦେଇ ସୁନା ପରମାଣୁର ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ ସଂଖ୍ୟା ସହିତ ସମାନ କରିଦେଉ ତେବେ ଲୁହା ପରମାଣୁଟି ସୁନା ପରମାଣୁରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ । ଅନ୍ୟ କଥାରେ ଲୁହାଟା ସୁନା ହୋଇଯିବ । ଏବେ ଅନେକ ମୌଳିକ ଗ୍ୟାସ୍ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ-ସାରିଲେଣି । ଲୁହାଟା ସୁନା ହେବା ଆଉ କେଇଟା ଦିନର କଥା । ଏଇଟା ଆଉ ଅସମ୍ଭବ କଥା ହୋଇ ରହିବ । ଏଇଟା ପାଣିକୁ ବରଫ କଲପରି ସମ୍ଭବ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଜି ଯଦି ବଞ୍ଚିଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ନିଜର ସ୍ବଳ୍ପ ବ୍ୟାବହାରିକ ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ଲୋକରେ ସଢ଼ିଯାଇ ଘର କଣରେ ବୋଲି ଥାଆନ୍ତେ “ଲୋକରେ ସଞ୍ଚାଲିତ ।” ଏଥିପାଇଁ କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେବା

ସୁନ୍ଦରେ ତୃପ୍ତିର ଅବସାଦ ନାହିଁ

ଏ ମିଛ କବିତାରେ ସାହିତ୍ୟିକ ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଅର୍ଥନୈତିକ ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ବେଶି । ଚଳିକା ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ମୂଳରେ ରହିଛି ଏଇ ଦୁଇପଦ ମିଛ କବିତା । ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା, ଆମର ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଏହାକୁ ଏକ ଦରକାରୀ ମିଛ ବୋଲି ଜାଣିପାରୁନାହନ୍ତି, ଓଲଟି ସତ ବୋଲି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇ ଭୁଲ୍ ବାଟରେ ଲେଉଟାଉଛନ୍ତି ।

ସୁନ୍ଦରେ ତୃପ୍ତିର ଅବସାଦ ନାହିଁ
ଯେତେ ଦେଖିଲେ ହେଁ ନୂଆ ଦିଶୁଥାଏ ।

ଏ ଦୁଇଧାଡ଼ି କବିତାର ଜନକ ହେଲେ କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ । ପ୍ରାୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସମସ୍ତ ସମାଲୋଚକ ଏହି ଦୁଇଧାଡ଼ି ପଢ଼ି ଆଦା, ଓହ୍ଲାଇ, ଉଡ଼ି ଶବ୍ଦ କରିଥାନ୍ତି । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇଲେବେଳେ ଏହି ଦୁଇଧାଡ଼ି ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାନସ ଅଭ୍ୟାସକୁ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରବଣ ହୋଇପଡ଼ି ଆସି ଖୋସି ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କଣ୍ଠ ଚନ୍ଦ୍ରବଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ । ରାଧାନାଥଙ୍କୁ କପରି ଭାବରେ ଓ କେଉଁ ଭାଷାରେ ପ୍ରଶଂସା କରାବେ ତାହା ଠିକ୍ କରି ନ ପାରି ବେଳେ ବେଳେ ଭୁଲୁଥା ବଳପାଆନ୍ତି । କେତେବେଳେ କହିପକାନ୍ତି ରାଧାନାଥ ପ୍ରକୃତିର ଲଙ୍ଘନ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକୃତି ପଛେ ପଛେ ସେ ଧାଇଁ ଥାଆନ୍ତି । କେତେବେଳେ କହିପକାନ୍ତି ସେ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରକୃତିର ପୂଜାପଣ୍ଡା । ଏପରି କହିଲେ ଆମ ମୁଣ୍ଡରେ ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଧାରଣା ଗଠିବ । ସୁଖର ପଣ୍ଡାମାନେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚାଲିଥାନ୍ତି ବୁଲିଲେ ଦିଅଁ ଦର୍ଶନ କରାଇଦିଅନ୍ତି ଓ ମାଡ଼ା ସଙ୍ଗେ ଚାଳିଆ କରୁ ଧନ ଜୀବନକାଳ କରନ୍ତି । ରାଧାନାଥ ଅବଶ୍ୟ ଅର୍ଥ

ଠିକ୍ ହେବନି । ଯେଉଁ କାଳରେ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରଚଳନ ଥାଏ । ଗାଲିଲିଓଙ୍କ ଅମଳରେ “ପୃଥିବୀ ସ୍ଥିର, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଘୁରୁଛି” ଜ୍ଞାନର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ଗାଲିଲିଓ ଏହା ଭୁଲ ବୋଲି କହି ହଟହଟାରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଏବେ କିନ୍ତୁ ଲୋକେ ତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ସବୁ ପ୍ରକାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସେମାନେ ନିଧାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ବୁଝିଯିବାରୁ ତାକୁ ଭୁଲ ବୁଝି ହସରେ ଉଡ଼େଇ ଦେଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଲୁହା ପ୍ରତି ଉପହାସର ଅସାରତା ସମସ୍ତେ ସବୁ ଦିଗରୁ ବୁଝିଗଲେ ‘ଉପହାସ’ଟା ଉପହସିତ ହୋଇଯିବ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପରେକ୍ତ ଭୁଲ ଉଦାହରଣଗୁଡ଼ିକ କାର୍ତ୍ତିକ ବାଢ଼ିଥିଲେ ? ତାଙ୍କର ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ’ଣ ଥିଲା ? ଏବେ ତାହାହିଁ ବିରୂପ୍ୟ ବିଷୟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏସବୁ କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଲା— ଭଗବତ ସୃଷ୍ଟିରେ ଯିଏ ଯାହା ସେ ସେଇଆ ହୋଇ ରହିବ । ମାତକୁ ଯେତେ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଦେଲେ ବି ସେ ଉଚ୍ଚ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ରକ୍ଷା ହୋଇଛି ସେ ଏ ତଥ୍ୟ ଘୋଡ଼େଇ କହିଛନ୍ତି । କଥାଟା ଖୋଲି-ଖୋଲି ଭାବରେ କହିଥିଲେ ହରିଜନ, ଗିରିଜନ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତପସିଲ-ଭୁକ୍ତ ଜାତିର ଲୋକେ ସେ ସମୟରେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖି କରି ବହୁତ ହଇରାଣ କରିପକାଇ ଥାଆନ୍ତେ । ଏବେ ସେ ପଦର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ବିଷୟ ପ୍ରତି କାହାର ନଜର ମଧ୍ୟ ପଡ଼ୁନି । ଅନୁନ୍ନତ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନଙ୍କଠାରେ ସରକାର ତୁହାଇ ତୁହାଇ ପୁଟ ଦେଉଥିବାରୁ ସେମାନେ ସୁନା ପାଲଟୁଛନ୍ତି । ନେତାମାନେ ଦିନରାତି ସେହି ସୁନାମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଘଷି ହେଉଛନ୍ତି । ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ଦେହର କିଛି ଅଂଶ ବି ସୁନା ହୋଇଯାଉଛି ।

ସେହିପରି ଆହୁରି ଅନେକ ଗ୍ରେଟ ଜିନିଷ ବଡ଼ ହୋଇଯାଉଛି । କଳିଯୁଗର ମହର୍ଷି ଗୋବେଲ୍‌ସ୍ କହିଥିଲେ, ମିଛଟାକୁ ବାରମ୍ବାର କହିଲେ ବା ତୁହାଇ ତୁହାଇ ଚର୍ଚ୍ଚିତରେ ପୁଟ ଦେଲେ ସେଇଟା ସତ ହୋଇଯାଏ । ଜର୍ମାନୀରେ ମୋ ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲ ।

କାଲି ସକାଳେ ଯିଏ ଦାଣ୍ଡର ଏକ ନମ୍ବର ଫାଡ଼ା, ଟାଉଟର, ସେ ପଲଟିକ୍ସ ପୁଟ ବୋଲିହୋଇ ଆଜି ଗୋଟାଏ ନେତା । ସମସ୍ତେ

କାଲି ଯାହାକୁ ଦୂରୁଦୂର କରୁଥିଲେ ସେ ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ‘ଆଜ୍ଞା ହିଁ, ଆଜ୍ଞା ହିଁ’ ପଦ ଆଦାୟ କରୁଛି ।

ମୋଟା ପୋତୁକ ପୁଅ ଲଗିଲେ କହିଲା ପୁଅଟି ଉଦ୍‌ଗୀ ବନିଯାଏ । ମୋଟ ଉପରେ ପୁଅ ଠିକ୍ ଶ୍ରବଣ ଲଗେଇ ଜାଣିଲେ ସବୁ ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯାଏ । ଏଇ ନିଶ୍ଚିତ ସତ୍ୟଟି ଯଦି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଜାଣିଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ସେ ଏ କବିତାଟି କେବେହେଲେ ଲେଖି ନ ଥାନ୍ତେ । ରକ୍ଷା ହୋଇଛି ଏ କବିତାଟି ପାଠ ଭିତରେ ନ ରହି ଜୀବନ ଭିତରେ ରହିଛି । ଯଦି କେହି ଜୀବନ ଭିତରୁ ତାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରେ ତେବେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଭକ୍ତମାନେ ଫିମ୍ପୁଡ଼ ଦେଖେଇ କହି ଦେବେ ତାକୁ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି । ସେ ଲେଖିଥିଲା, ତାହା ପଠ ଭିତରେ ରହିଥାନ୍ତା । ସେଇଟା ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାଶ, କାବ୍ୟଞ୍ଜଳୀଙ୍କ କାବ୍ୟ । ବାସ୍ ସବୁକିଛି ଅପବାଦ କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାଶଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ିବ । ସବୁଠାରୁ ଭଲ ହେବ ଜୀବନର କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଏ କବିତାଟି ଛପା ହୋଇଛି ତାହା ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପଟି ଅଠମାର ପକେଇ ଦେବା । ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଏହା ହୁଏ ସେତେ ଭଲ ।

ସୁନ୍ଦରେ ତୃପ୍ତିର ଅବସାଦ 'ନାହିଁ'

ଏ ମିଛ କବିତାରେ ସାହିତ୍ୟିକ ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଅର୍ଥନୈତିକ ମୂଲ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶି । ଚଳିକା ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ମୂଳରେ ରହିଛି, ଏଇ ଦୁଇପଦ ମିଛ କବିତା । ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା, ଆମର ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଏହାକୁ ଏକ ଦୟାକାରୀ ମିଛ ବୋଲି ଜାଣିପାରୁନାହାନ୍ତି, ଓଲଟି ସତ ବୋଲି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇ ଭୁଲ୍ ବାଟରେ ଚଳି-ଯାଉଛନ୍ତି ।

ସୁନ୍ଦରେ ତୃପ୍ତିର ଅବସାଦ ନାହିଁ
ଯେତେ ଦେଖିଲେ ହେଁ ନୂଆ ଦିଶୁଥାଏ ।

ଏ ଦୁଇଧାଡ଼ି କବିତାର ଜନକ ହେଲେ କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ । ପ୍ରାୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସମସ୍ତ ସମାଲୋଚକ ଏହି ଦୁଇଧାଡ଼ି ପଢ଼ି ଆହା, ଓହୋ, ଉହୁ ଶବ୍ଦ କରିଥାନ୍ତି । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇଲେ ବେଳେ ଏହି ଦୁଇଧାଡ଼ି ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଭାବପ୍ରବଣ ହୋଇପଡ଼ି ଆଖି ଖୋସି ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କଣ୍ଠ ଗର୍ଜିତ ହୋଇଯାଏ । ରାଧାନାଥଙ୍କୁ କପରି ଭାବରେ ଓ କେଉଁ ଭାଷାରେ ପ୍ରଶଂସା କରିବେ ତାହା ଠିକ୍ କରି ନ ପାରି ବେଳେ ବେଳେ ଭୁଲୁଆ ବଢ଼ିଯାଆନ୍ତି । କେତେବେଳେ କହିପକାନ୍ତି ରାଧାନାଥ ପ୍ରକୃତିର ଲଙ୍ଘନ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକୃତି ପଛେ ପଛେ ସେ ଧାଇଁ ଥାଆନ୍ତି । କେତେବେଳେ କହିପକାନ୍ତି ସେ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରକୃତିର ପୂଜାପଣ୍ଡା । ଏପରି କହିଲେ ଆମ ମୁଣ୍ଡରେ ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଧାରଣା ପଶୁଛି । ପୁରୀର ପଣ୍ଡାମାନେ ଯାହୀନାଥଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚାରିଆଡ଼ି ବୁଲେଇ ଦିଅଁ ଦର୍ଶନ କରାଇଦିଅନ୍ତି ଓ ତାହା ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଧନ ହାତପଇଠା କରନ୍ତି । ରାଧାନାଥ ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ୟ

ବାଟରେ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରିଛନ୍ତି । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜ ବହିବାଟେ ନେଇ
ଯାଇଛନ୍ତି । ସେହି ବହି ଭିତରେ ପାଠର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନେଇଯାଇ
ଦେଖାଇ ଦେଇଛନ୍ତି—ହେଇ ଏ ପ୍ରକୃତ ଏମିତି, ସେ ପ୍ରକୃତ ସେମିତି ।
ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ ପଣ୍ଡାଏ ସିନା ଦିଅଁ ଦେଖାଇଲପରି ପ୍ରକୃତ ଦେଖାଇଲେ,
ହେଲେ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ସେ ଦକ୍ଷିଣା ବା ପାଉଣା କେଉଁଠି ମାଗିନାହାନ୍ତି ।
ଯାତ୍ରୀଏ ବି ଫଟା ପଇସାଟାଏ ତାଙ୍କୁ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ତାଙ୍କୁ
ପଣ୍ଡା କୁହାଯିବ କାର୍ତ୍ତିକ ? ପାଠକମାନେ ଟିକିଏ ତଳେଇ କରି ଦେଖିଲେ
ଅତି ସହଜରେ ଜାଣିପାରିବେ ଯେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଦକ୍ଷିଣା ସିଧାସଳଖ ନିଜ
ହାତରେ ନ ଦେଇ ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କ ହାତରେ ଦିଆଇଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ
ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ କବିବର ରାଧାନାଥ ପ୍ରକୃତର ପୂଜାପଣ୍ଡା । ବଡ଼
ଦେଉଳରେ ପଣ୍ଡା ଯେପରି ଯାତ୍ରୀକୁ ଚାରିଆଡ଼ି ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ
ବିମଳାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଚଟାଣରେ ବସେଇଦିଏ, କବିବର ଠିକ୍ ସେହିପରି
କବିତା ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଭାରତର ଚାରିଆଡ଼ି ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ଶେଷରେ
ତଲିକା କୁଳରେ ବସେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ପଣ୍ଡାମାନେ
କଥାରେ ଗାଲୁ ପେଲିଥାଆନ୍ତି । ଭୁବନେଶ୍ୱରର କେଦାରଗୌରୀ ପାଖରେ
ଅନେକେ, ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ କହିବାର ଶୁଣିଥିବ—“ହେଇ ଏଇଠି କେଦାର
ଆସି ଉଠି ମାରୁଥିଲା, ଏଇଠି ଗୌରୀ ବସି କାନ୍ଦୁଥିଲା । ଏଗୁଡ଼ାକ କଥା
ଗାଲୁ ନୁହେଁ ତ ଆଉ କଅଣ ? ଠିକ୍ ଏହିପରି କବିବର ପଣ୍ଡାଗିରି କରୁ
କରୁ ଗାଲୁ ପେଲିଦେବାକୁ ଗୁଡ଼ିନାହାନ୍ତି । ଉପସ୍ଥେତି ଦୁଇଥାଡ଼ି କବିତା
ହେଲ ତାଙ୍କର ଏକ ତମଜାର ଗାଲୁ । ଏଇଟା କିପରି ଗାଲୁ ହେଲା ତାହା
ପରେ ବୁଝାଇ ଦିଆଯିବ । ପ୍ରଥମରେ ଆମର ଦେଖିବା ଉଚିତ୍ ସେ
ଜାଣିଶୁଣି ସେ ଏପରି ଗାଲୁ କହିଛନ୍ତି ନା ଅଜାଣତରେ ଏହା ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ
ବାହାରିପଡ଼ିଛି ।

ମନ ଉପରେ ଶରୀରର ପ୍ରଭାବ ଖୁବ୍ ବେଶି ଥାଏ । ଦୁର୍ବଳ
ନୁଡ଼ୁବୁଡ଼ିଆ ଲୋକଙ୍କର ମନ ଅତି ଅଳ୍ପେଶରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ ।
କବିବର ପିଲାଦିନରୁ ଯେ ଦୁର୍ବଳ, ନୁଡ଼ୁବୁଡ଼ିଆ ଥିଲେ, ତାର ଯଥେଷ୍ଟ
ପ୍ରମାଣ ରହିଛି । ବହୁ ଆନେ ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ପାଶ୍ କରିବାଟା ଗୋଟାଏ
ହିମାଳୟ ତାଡ଼ିବା ଭଳି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କାମ ବୋଲି ଲୋକେ ବିରୁଦ୍ଧ

କରୁଥିଲେ । ବହୁଆ ଓ ସୁସ୍ଥ ଗୁପ୍ତମାନେ କେବଳ ଏଣ୍ଡ୍ରାନ୍ଥ୍ ପାଶ୍ କରନ୍ତି ବୋଲି ଲୋକେ ଭ୍ରାନ୍ତ ଥିଲେ । ସୁନ୍ଦର ରାସ୍ତାକୁ ପୁଅ ରାଧାନାଥ ରାସ୍ତା ଯେତେବେଳେ ଏଣ୍ଡ୍ରାନ୍ଥ୍ ପାଶ୍ କରୁଗଲେ ସେତେବେଳେ ବହୁ ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କର ଚେହେରା ଦେଖି ଭାବିଲେ ଏଣ୍ଡ୍ରାନ୍ଥ୍ ପାଶ୍ଟା ବଡ଼ ନୁହଇ ପରା । ଯଦି ବଡ଼ ହୋଇଥାନ୍ତା ତେବେ ରାଧାନାଥଙ୍କ ପରି ଦୁର୍ବଳ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ ଗୁପ୍ତ ତାହା କରିପାରି ନ ଥାନ୍ତେ । ଖୋଦ୍ ଫକୀରମୋହନ ଏହାକୁ ଲେଖିଅଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ା ଦିନଯାଏ ସେ ଯେହୁପରି ଦୁର୍ବଳ ଥିଲେ । ପରଶିତ ବୟସରେ ସେ ଭାରତର ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳ ବୁଲୁଥିଲେ । ହିମାଳୟର ବିଶାଳତା ଦେଖିବାମାତ୍ରେ ସେ ଦ୍ଵା କରି ରହିଗଲେ । ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ଅଳ୍ପ ବୁଝୁନ୍ ଝୋଇଗଲା । ଦୃଷ୍ଟି ଭ୍ରମ ଘଟିଲା, ତାଙ୍କୁ ଜଣାଗଲା ଶିବଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଛି ଯେମିତି । ସେଇଠି ସେ ଗୋଡ଼ିଗଲେ ପଡ଼ିଗଲେ । ହିମାଳୟ ତାଙ୍କୁ ବାଉଁଶ କଣିଦେଲା ।

ତା' ପରେ ସେ ରାଜସ୍ଥାନର ମରୁଭୂମି ଦେଖି ଭୀଷଣ ହୋଇଗଲେ । ଡରିବାର କି ଦରକାର ଥିଲା ! ମରୁବାଲିଗୁଡ଼ାକ କଣ କାମୁଡ଼ି ପକେଇ ଥାଆନ୍ତେ କି ? ଭୁଞ୍ଜାଟାରେ ପୋଷାକକୁଆଁ ହୋଇଥିଲେ ସିନା !

ସେହିଠାରୁ ସେ ଆସିଲେ ବିନ୍ଧ୍ୟାଦ୍ରୁ କାନ୍ଥାର । ସେଠି ଜଙ୍ଗଲ, ନର୍ମଦା ନଦର ତୋଡ଼ି ଆଉ ଜଳ ପ୍ରପାତର ଘୋର ଗର୍ଜନରେ ତାଙ୍କ ପିଲେନ୍ତି ପାଣି ହୋଇଗଲା । ବୋଧହୁଏ ଜଳପ୍ରପାତରେ ରୁଦ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ସେ ହାଉଲି ଖାଇଗଲେ । ତାଙ୍କପରି ଦୁର୍ବଳ ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଭୟରେ କାକୁସ୍ଥ ହୋଇଯିବା ସ୍ଵାଭାବିକ ।

ସୁନ୍ଦର ସେ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ ପଶିଲେ । ନିବିଡ଼ ବଣ ମଧ୍ୟରେ ଭୂଆଁ ବୁଲିଗଲେ । ହିମାଳୟ ପଶୁମାନଙ୍କ ଭୟରେ ଜୁଡ଼ୁ ବୁଡ଼ୁ ହୋଇ ସେ ପଳେଇ ଆସିଲେ । ଏହିସବୁ ଶୁଣଣ, ବିରାଟ ଓ ବିଜଟ ଦୃଶ୍ୟମାନ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା । କେଉଁଠି କାଠଭୂତ ପାଲଟି ଗଲେ, କେଉଁଠି ହାଉଲି ଖାଇଲେ, କେଉଁଠି ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଭ୍ରମ ଘଟିଲା । ଏଇଟା କିଛି ଆମେ ତାଙ୍କ

ନାଆଁରେ ମିଛ କହୁନୁ, ସେ ଖୋଦ୍ ‘ଚଳିକା’ରେ ଏ ସବୁ ଲେଖି ଦେଖି ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଜଣେ ତଗଜା କବି, ଅଧ୍ୟାପକ ଏସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଥିଲେ ଶେକ ଶୋଷ ଭୁଲି ସେଇଠି ନାକେଇ ରହିଥାଆନ୍ତେ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱଧୀନାଥଙ୍କର ଠିକ୍ ଓଲଟା ହେଲା । ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ଚଳିକା । କାହିଁକି ସେ ଭଲ ଲାଗିଲା ତାହା ତାଙ୍କୁ ଜଣା । ଚଳିକା ତାଙ୍କର ସଖୀ ବନିଗଲା । ମଇଳା ଲୁଣିଆ ପାଣି, ସଣସଣିଆ ପଙ୍କ, ଚୁର ପାଖରେ ପଡ଼ୁଥିବା ମାଛ କାଢ଼ି, କଞ୍ଚା, ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଓ ଗେଣ୍ଡା ଶାମୁକାର ଖେଳ, ତହିଁରୁ ଭଣ ଭଣ ହୋଇ ବାହାରୁଥିବା ପୋତର ଗନ୍ଧ କେମିତି ସେ କବିବରଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଗଲା ତାହା ଭାବିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ଚଳିକା ଭିତରେ ଯେଉଁ କାଳିଜାଇ ପାହାଡ଼ଟି ଅଛି ତାହାର ଦୃଶ୍ୟ ବି କହିଲେ ନ ସରେ । ଦୁନିଆଯାକର ଚଢ଼େଇ ସବୁ ଆସି ଦୁଇ କରବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଚଢ଼େଇ ଦୁଇରେ ଚୁରଆଡ଼ି ଯାଦୁ ପରି ଦିଶୁଛି । ନାନା କିସମର କେଁ କଟର ଶବ୍ଦରେ କାନ ଅଡ଼ଡ଼ା ପଡ଼େ । ସେ ଶବ୍ଦରେ କବିତାର ଗୋସେଇଁ ବାପାବ ଶୁଭ ପଳେଇବ । କବିବରଙ୍କୁ ଏପରି କଦର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ କବିତାର ତଳବ ଦେଖାଇଲା କପରି ତାହା ବିସ୍ମୟର କଥା । କେହି କେହି କହି ପାରନ୍ତି ଯେ ଜଣେ ଅତି ରୁଷ ପଦାର୍ଥର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବା ପରେ ଯେତେବେଳେ ସେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ରୁଷ ପଦାର୍ଥର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସେ ସେତେବେଳେ ସେଇଟା ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗେ । ହେଉ ତାହାହିଁ ହେଉ । ଯୁ ବୋଲି ଆମେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ରୁଷ ପଦାର୍ଥ ଟାକୁ କୋମଳ ବୋଲି କହିବା ନା !

ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ ଯେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧଟା ସ୍ଥଳ-ବିଶେଷରେ ବଦଳି ଯାଏ । କଂସେଇଖାନାରେ କେବଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ ଜାତ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର କେବଳ ସ୍ମୃତିକମ୍ପନାତ କରିବା ସେହିପରି ଅସନା ଆବର୍ଜନାପୂର୍ଣ୍ଣ ତାଲିକାଟା କବିବରଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିଲା । ହେଉ ହେଲା । ଆମ ମନକୁ ଏହା ପାଉ ନଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆମେ ଏ ଯୁକ୍ତିଟାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଛୁ । କିନ୍ତୁ କବିବର ଏ କଥା ଲେଖିଲେ କାହିଁକି—“ସୁନ୍ଦର ଚୁପ୍ଟିରେ ଅବସାଦ ନାହିଁ, ଯେତେ ଦେଖିଲେହଁ”

ନୁଆ ଦିଶୁଥାଇ”, ଏଇଟା ବଲ୍‌କୁଲ୍ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆସକ୍ତର ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ହେଉଛି ଅବସାଦ । ଆସକ୍ତ ଯେଉଁଠାକୁ ଯାଉନା କାହିଁକି, ଅବସାଦ ତା ପଛେ ପଛେ ଚାଲୁଥିବ । ଜଣେ ଲୋକ ଅନେକ ଦିନଯାଏ ରସଗୋଲ ଖାଇଲେ ଫଳେ ତା’ପ୍ରତି ତାର ବିଚ୍ଛୁଆ ଆସେ । ସେଥିରେ ତା’ର ତୃପ୍ତି ଆସେ ନାହିଁ । ତୃପ୍ତିର ଅବସାଦ ଅସିଯାଏ । ଗୋଟିଏ ଭଲ ଫିଲ୍ମ ଆସିଲେ ଦର୍ଶକ ଧସ୍ତାଧସ୍ତି ହୁଅନ୍ତି । ଟିକେଟ୍‌ରେ କଳାବଜାର ଚାଲେ । ଜଣେ ଜଣେ ଦର୍ଶକର ଖୁବ୍ ବେଶିରେ ଆଠ ଦଶଧର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୃପ୍ତି ଆସିପାରେ; ତାପରେ ? ତାର ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ କି ? ତା’ର ତୃପ୍ତିର ଅବସାଦ ଆସେ କି ନାହିଁ ? ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବଢ଼ିଆ ଗୀତ କଥା ଧରାଯାଉ—

ବହୁବର୍ଷ ତଳେ ‘ସଙ୍ଗମ’ ନାମକ ଏକ ଫିଲ୍ମ୍ ଆସିଥିଲା, ସେଥିରେ ଗୋଟାଏ ବଢ଼ିଆ ଗୀତ ବୋଲି ଯାଇଥିଲା—ମେରେ ମନ୍‌କ ଗଙ୍ଗା, ତେରେ ମନ୍‌କ ଯମୁନା କା ବୋଲି ରାଧା ବୋଲ୍ ସଙ୍ଗମ୍ ହୋଗା କି ନେହିଁ । ଏ ଗୀତ ପ୍ରତି ଲୋକେ ଏତେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଯେ ସବୁଠି, ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରୁ, ସବୁବେଳେ ଏହି ଗୀତଟି ବାହାରିଲା । ଲୋକେ ତାକୁ ବୋଲି ଯେଉଁ ତୃପ୍ତି ପାଉଥିଲେ ଫଳେ ତହିଁରେ ଅବସାଦ ଆସିଗଲା । ଆଜି କାହା ମୁହଁରୁ ଆଉ ସେ ଗୀତ ବାହାରିବ କି ? ସେହିପରି ଗୋଟାଏ ଭଲ ବାସନା ଫୁଲ ବହୁଦିନ ଯାଏ ଶୁଖିଲେ ତା’ର ତୃପ୍ତିରେ ବି ଅବସାଦ ଆସିଯାଏ । ସେ ଫୁଲକୁ ଆଉ ଶୁଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ ଭଲ୍ ଇନ୍‌ସୁର ବି ସେହି ଅବସ୍ଥା । ଗୋଟିଏ ଶଯ୍ୟାରେ ବହୁଦିନ ଧରି ଶୋଇଲେ ସେ ଶଯ୍ୟାଟି ଆଉ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚଟି ଯାକ ଇନ୍‌ସୁର ତୃପ୍ତିର ଅବସାଦ ଅଛି । ଏହା ପ୍ରକୃତର ଏକ ନିୟମ, ଏହା ବିଜ୍ଞାନ ସିଦ୍ଧି ।

ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ଏ ଦୁଇଧାଡ଼ି କବିତା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ ନୁହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖିବାର କଥା, କବିବର ଅଜାଣତରେ ଏ କଥା କହିଛନ୍ତି କି ଜାଣିଶୁଣି ଏପରି ଅସତ୍ୟ କଥାଟାଏ ଲେଖି ଦେଇଛନ୍ତି । ଅଜାଣତରେ ଏକଥା କହିଥିବା ବିଷୟ ଅବିଶ୍ୱାସ୍ୟ । ତାଙ୍କ ସମୟରେ ଶିକାର ମାନ ଏତେ ଉଚ୍ଚରେ ଥିଲା ସେ ଜଣେ ମାଟ୍ରିକ୍ ପାଶ୍

କରିଥିବା ଲୋକ ଆଜି ଜଣେ ଏମ୍.ଏ. ପାଶ୍ କଲବାଲକୁ ବଦଳି ଓ
 ବୁଦ୍ଧିରେ ସତରପଟା ଚିତା କାଟି ଦେବ । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି
 ସେତେବେଳେ ନା ଥିଲା କପି, ନା ଧରାଧର ବା ଧମକାଧମକ । ପାଶ୍
 କରିବା ପାଇଁ ପିଲାଏ ଶୁଦ୍ଧମତ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନଟା
 ହାଇଲୁଲୁରୁହିଁ ପାକଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । କବିବରଙ୍କର ସେତେବେଳେ
 ସେହିପରି ପାକଳ ବୁଦ୍ଧି ଥିଲା । ଏତକ ବିଜ୍ଞାନସିଦ୍ଧି ଜ୍ଞାନ ଯେ ତାଙ୍କର ନ
 ଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ସେତେବେଳକାର
 ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଆସନ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ଆଜିକାଲି
 ପଦୋନ୍ନତି ପାଇଁ କର୍ମରୂପମାନେ ଉଚ୍ଚକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଡିଲୋକ୍ କରୁଛନ୍ତି,
 ସେମାନଙ୍କର ଘର ସଉଦା କରି ଦେଉଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପିଲାଙ୍କୁ
 କାଶଉଛନ୍ତି, ମଝିରେ ମଝିରେ ରସଗୋଲା ହାଣ୍ଡି ନେଇ ମାଆଙ୍କ ହାତରେ
 ଦେଉଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସେ ସବୁର ଚିହ୍ନ ବି ନଥିଲା । ଉଚ୍ଚକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ
 ଦକ୍ଷତା ଦେଖି ପଦୋନ୍ନତି କରୁଥିଲେ । ଦକ୍ଷତାର କଷଟି ପଥରରେ କଷି
 ପଦୋନ୍ନତି ଦେଉଥିଲେ । ରାଧାନାଥ ନିମ୍ନ ଶିକ୍ଷକତାରୁ ଉଠି ଉଠି ସର୍ବୋଚ୍ଚ
 ପଦବା ସ୍କୁଲ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ହୋଇଥିଲେ । ଜ୍ଞାନର ପରାକାଷ୍ଠା ଦେଖାଇ
 ନଥିଲେ ସେ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିପାରି ନଥାନ୍ତେ । ଏଣୁ ଅଜ୍ଞାନରେ ଏପରି ମିଛ
 କଥା କହିଥିବାର ପ୍ରଶ୍ନହିଁ ଉଠି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଜାଣିଶୁଣି ଏପରି
 ମିଛକଥା ଲେଖିଛନ୍ତି । ଏତେ ବଡ଼ ଜ୍ଞାନୀ ହୋଇ ଜାଣିଶୁଣି ଏପରି ମିଛକଥା
 କହିବାର କାରଣ କ'ଣ ? ଜ୍ଞାନୀ ଲୋକେ ଜାଣିଶୁଣି ଏପରି ମିଛ କଥା
 କହନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି କହିବା ମଧ୍ୟ ଏକ ଡାହା ମିଛ । ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦରକାର ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ମିଛ କହିଛନ୍ତି ଓ ଜଣେ ସତ୍ୟବନ୍ତ
 ପୁରୁଷକୁ ମିଛ କହିବା ଶିଖେଇଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ମିଛ କହିବା ନିହାତି
 ଦରକାର ଥିଲା, ତେଣୁ ଭଗବାନ ମିଛ କହିଲେ ଓ କୁହାଇଲେ । ଏପରି
 ନ କଲେ ତାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିରେ ଗଣ୍ଡଗୋଲ ହୋଇଯିବ, ଲାଲା ବ୍ୟାହତ
 ହେବ । ଏଣୁ ସେତକ ପରିମାଣରେ ମିଛ ନିହାତି ଦରକାର, ସେତକ
 କହିବାରେ ଦୋଷ ନାହିଁ । ରାଜମାଡ଼ିଞ୍ଜି, କୁଟମାଡ଼ିଞ୍ଜି ଓ ଟାଉଟର ମାନଙ୍କ
 ପରି ଶହେ ପ୍ରତିଶତ ମିଛ କହିବା ଭଲ କଥା ନୁହେଁ । ସମାଜର ସୁଶୃଙ୍ଖଳ
 ଓ ସାବଲୀଳ ଗତି ପାଇଁ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରତିଶତ ମିଛ କହିବା ଯୁକ୍ତଯୁକ୍ତ ।

କବିବର ରାଧାନାଥ ଅସୁନ୍ଦରୀ ଚଳିକାକୁ ସୁନ୍ଦରୀ ଏବଂ ‘ସୁନ୍ଦରେ
ତୃପ୍ତିର ଅବସାଦ ନାହିଁ’ ବୋଲି ମିଛ କଥା କହିବାଟା ଅକାରଣ ନୁହେଁ,
ସେଥିରେ ଏକ ଗୁଡ଼ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାରଣ ଅଛି । ଏହି କାରଣ କହିବା ପୂର୍ବରୁ
ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଲେ ଭଲ ହେବ । ଯଦ୍ବାଦ୍ବାସ ପାଠକମାନେ
ମିଥ୍ୟା କଥନର ଯାଆର୍ଯ୍ୟ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି-
ପାରିବେ ।

ଗୋଟିଏ ଲେକର ଗୋଟିଏ କୁସ୍ଥିତି କଦାକାର କନ୍ୟା ଥିଲା ।
ତାକୁ କୌଣସି ବର ମିଳିଲେ ନାହିଁ । ନିଜେ କନ୍ୟା ଓ ତା’ର ପିତା
ମାତା ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ କାଳାତିପାତ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ
ଧନ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ଧନ ଥିଲେ ସେଥିରୁ ବରକୁ ପୋଡ଼ି ପକାଇ ତା
ବେଳରେ କନ୍ୟାକୁ ବାନ୍ଧିଦେଇ ପାରି ଆଆନ୍ତେ । ଜଣେ ଆତ୍ମୀୟ
ଦେଖିଲା ଯେ ଆଖପାଖରେ ଓଥଡ଼ା ଯୁବକମାନେ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖି
ପାରିଛନ୍ତି ଏବଂ ତା’ ପିତା ମାତାଙ୍କ ଦାରଦ୍ବ୍ୟ ବନ୍ଧନରେ ଜାଣି ପାରିଛନ୍ତି
ବୋଲି ବାହା ହେବାକୁ ରଜି ହେଉ ନାହାନ୍ତି । ଯିଏ ବା ଅକସ୍ମାତ ଜାଣି
ନଥାନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ସେ ଗାଆଁର ଲୋକେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ କରି କହି ଦିଅନ୍ତି । ଏଣୁ
ଜିଜ୍ଞାସାର ବରଟିଏ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ଦରକାର । ଏହା ଭାବ ସେ ବନ୍ଧୁ
ଦୂରରେ ଥିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜିଜ୍ଞାସାରେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଘରୁ ବର ଠାବ
କଲେ । ଝିଅ ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ ଏବଂ ଯୌତୁକ ଜବରର କହି ସେ ବରକୁ
କାବୁ କରିଦେଲା । କନ୍ୟା ଦେଖାବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟା
ଦେଖେଇ ଦେଲା । ବାହାଘର ସୁରୁଖୁରୁରେ ହୋଇଗଲା । ରକ୍ଷଣଶୀଳ
ଘରର ପୁଅ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଓଥଡ଼ାଟି ଚଉଠି ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖି
ପାରିଲା ନାହିଁ । କନ୍ୟା ଶାଶୁ ଘରକୁ ଗଲାପରେ କଥାଟା ପ୍ରଘଟ ହୋଇ-
ଗଲା । ଓଥଡ଼ା ଡିଆଁ ଡେଇଁ କରିବାରୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସାଫ୍ ସାଫ୍ ଶୁଣେଇ
ଦେଲା—“ହେ ଜାଣିଛ ନା ଏବେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ହାତରେ ପାବାର
(ପାଓ୍ବାର) ଅଛି । ଜାଣିଛୁ ସେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ । ଜାଣିଛୁ ନା ସେ ଯାହା
ଉପରେ ବିଚିତ୍ତ ତା’ର ସର୍ବନାଶ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଜାଣିଛୁ ନା ସେ
ଯୌତୁକ ପ୍ରଥାର ଘୋର ବିରୋଧୀ । ଏସବୁ କଥା ତାଙ୍କ କାନକୁ ଗଲେ
ତୋତେ ସେ ଏକାବେଳକେ କଳାପାଣିକୁ (ଦ୍ଵୀପାନ୍ତର) ଠେଲି ଦେବେ ।

ତୋ ବାପ, ମାଆ ଓ ସୁବେଦିକୁ ମଧ୍ୟ ଠୁକି ଦେବେ । ଏସବୁ ଚିନ୍ତା କର ଯାହା କରୁଛୁ କର ।” ବର ଓ ତା’ର ପିତା ମାତା କାନମୁଣ୍ଡା ଆଉଁସି ରହିଲେ । ପରେ କନ୍ୟାଟି ନିଜ ସେବା ଗୁଣରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନେଇ ଦେଲ ଓ ସୁଖରେ ଘର କଲ ।

କହନ୍ତୁ ତ ଦେଖି ଆତ୍ମୀୟ ଜଣକ ଆବଶ୍ୟକତା ମିଛ କହି ନଥିଲେ କନ୍ୟାଟି ଡିଆଡ଼ି ହୋଇ ରହିଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା । ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ଲଳା ଏହିଠାରେ ବ୍ୟାଘ୍ରତ ହେଲ ଥାଆନ୍ତା କି ନାହିଁ ? ଆବଶ୍ୟକତା ମିଛ ଏଠି କୁହା ଯିବାରୁ ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ଲଳା । ଏଠି ସାବଲୀଳ ଗତିରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଲା ।

କବିବରଙ୍କର ଠିକ୍ ଏଇଭଳିଆ ମିଛ କଥା କହିବାର ପରିଣତି କିପରି ମଙ୍ଗଳଜନକ ହୋଇଛି ତାହା ଦେଖାଯାଉ । ଚଳିକା ଯେ ଅସୁନ୍ଦର ତାହା ପୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏବେ ଦେଖାଯାଉ କେଉଁ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକ କାରଣ ଯୋଗୁଁ କବିବର ଏ ଡାହା ମିଛ କଥା ଲେଖିଲେ । ପୂର୍ବେ କବିମାନେ ଅତି ସତ୍ୟବାଦୀ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଚଳିକା ଉପରେ କିଛି ଲେଖି ନ ଥିଲେ । ଅସୁନ୍ଦର ଜନପଦକୁ କେହି କେବେ ଦେଖାଏ ନାହିଁ କି କହେ ନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ଲୋକେ ଚଳିକା ଫାଇଦା ମାଉଁ ନଥିଲେ । ବରଂ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ଆଡ଼େ ଧାଉଁଥିଲେ । କବିବର ଦେଖିଲେ ଏହି ବାହାର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ବିପୁଳ ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଦର୍ଶିଛି । ସେ ସ୍ଥିତି ଜଳେ ଯେ ଅସୁନ୍ଦର ଚଳିକାକୁ ମିଛରେ ସୁନ୍ଦରୀ କହି ଗୁଡ଼ାଏ ବନେଇ ଚୁନେଇ ଲେଖିଦେଲେ ପର୍ଯ୍ୟଟକମାନେ ଚଳିକା ଆଡ଼େ ଧାଇଁବେ । ଥରେ ଚଳିକା ଆସିଲେ କିଛି ହେଲେ ଚଢ଼ୁଡ଼ି ଭଜା ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନଙ୍କ ପାଟିରେ ବାଜିବ । ଥରେ ସେମାନେ ଚଢ଼ୁଡ଼ି ସୁଆଦ ପାଇଗଲେ ସବୁବେଳେ ଚଳିକାକୁ ଦଉଡ଼ିବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚଢ଼ୁଡ଼ି ଭଜା ଶିଆ ଯାତ୍ରୀ ତା’ର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ପ୍ରିୟାପ୍ରୀତି ମାନଙ୍କୁ ଅଲ୍ବତ୍ କହିବେ । ତେଣୁକି ଶୁଣିଲା ଲୋକେ ସମସ୍ତେ ଲଙ୍ଗଳା ମୁକୁଳା ହୋଇ ଧାଇଁବେ । ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ଚଢ଼ୁଡ଼ି ପାଇଁ ବେଶି ପଇସା ଦେଉ ନଥିଲେ । ସେଥିଲାଗି କେଉଁଟିମାନେ ବେଶି ଚଢ଼ୁଡ଼ି ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ ନଥିଲେ । ବେଶି ପଇସା ବାହାରର

ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମିଳିଲେ ସେମାନେ ବେଶି ଧରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଦୃଷ୍ଟିକା । ବାହାର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେମାନେ ହୋଟେଲ, ସିନେମା ହଲ୍ ସବୁ ଖୋଲିବେ । ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନୌବିଦ୍ୟାର ପାଇଁ ବହୁ ଡକ୍ଟା ଓ ଲଞ୍ଜର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ । ପୁନଶ୍ଚ ଯାତ୍ରୀମାନେ ନିଜ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚଳିକା ରୁଜୁଡ଼ି ପାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ସବୁ ଖୋଲିବେ । ଫଳରେ ରୁଜୁଡ଼ି ବେପାର ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ ବଢ଼ିଯାଇ ଓଡ଼ିଶାର ରଜକୋଷକୁ ପୂରୁଥିବ । ଏହିସବୁ ଭବିଷ୍ୟତ କଳ୍ପନା କରି କବିବର ଏପରି ମିଛ କବିତା ଲେଖିଥିଲେ । ପାଠକେ ଏଥର ଉପଲବ୍ଧ କରନ୍ତୁ ଏପରି ଲେଖିବାରେ କବିବରଙ୍କର ଯାଆର୍ଥ୍ୟ ଥିଲା କି ନାହିଁ । ଆମେ କହିବୁ ବରଂ ଇସ୍ପିତ ଉନ୍ନତ ଠାରୁ ଏବେ ଆନ୍ତର ଅଧିକ ଉନ୍ନତ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏବେ ଚଳିକାରେ ଏକ ନୌସେନା ଫାଲିମ କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏ ମିଛ କବିତାରେ ସାହିତ୍ୟିକ ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଆର୍ଥନୀତିକ ମୂଲ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶି । ଚଳିକା ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଆର୍ଥନୀତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ମୂଳରେ ରହିଛି ଏହି ଦୁଇପଦ ମିଛ କବିତା । ଯେଉଁ ମିଛ ଦ୍ଵାରା ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ହୁଏ ତାହା ଦରକାରୀ ମିଛ । ତାହା ସାଦର ଗ୍ରହଣ ଯୋଗ୍ୟ । ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା ଆମର ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଏହାକୁ ଏକ ଦରକାରୀ ମିଛ ବୋଲି ଜାଣିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଓଲଟି ସତ ବୋଲି ଗୁପ୍ତମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇ ଭୁଲ୍ ବାଟରେ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଅଧ୍ୟାପକ ମାନଙ୍କର ଆଖି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାତ୍ମ ଖୋଲିଯିବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ ।

ବଡ଼ ଦୂରକାଳ ବଡ଼ ଅବଶ୍ୟାସୀ

ବଡ଼ ଦୂରକାଳ ବଡ଼ ଅବଶ୍ୟାସୀ—

ହାବୋଡ଼ ଯିବସେ ଆମ୍ଭେତେ ଆସି
ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଜାଣି କାଳକୁ ଯେ ହସେ—

ହସି ସେ ତା ପଛେ ଆସି ଲୁଚିବସେ ।

କବିବର ରାଧାନାଥ ଯଦି ଏ ଉପରୋକ୍ତ ଋପଦ କାବ୍ୟାଂଶ ଛାଡ଼ି-
ଦେଇ ‘ଦରବାର କାବ୍ୟଟି’ ଲେଖିଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ସେ କାଳ କାଳକୁ
ବାହାବ୍ବା ପାଇଥାନ୍ତେ । କବିବର ନ ହୋଇ କବି ଏଭିରେଷ୍ଟ ହୋଇ-
ଥାନ୍ତେ । ଏହି ଗୁରୁପଦ ସବୁ ସାରିଦେଲା । ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଅମୃତକୁଣ୍ଡ
ଭିତରେ ବୁନ୍ଦାଏ ବିଷ ପକାଇ ଦେଲା ପରି ହେଲା । ଲେଖାର ନିଶାରେ
ସେ ଲେଖୁ ଲେଖୁ ବେକଶ୍ରେଣୀ ହୋଇ ଏତକ ଲେଖିଦେଲେ । ଆଗପଛ
ବିଚାର କଲେ ନାହିଁ । ସେ ଯଦି ମନେମନେ ଟିକିଏ ଭାବିଥାଆନ୍ତେ ଯେ
ଉତ୍ତର କାଳରେ ଏହା ହୁଏତ କୌଣସି ଛୁଦ୍ଦାନ୍ୱେଷୀ ଫମାଲ୍ଲେଚକ
ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିପାରେ, ତେବେ ସେ କେବେହେଲେ ଏହାକୁ ଲେଖି ନ
ଥାନ୍ତେ । ଯାହା ହେବାର ହୋଇ ଗଲାଣି । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାର ଅସଲ
ମଞ୍ଜିଟା କାହାର ନଜରରେ ପଡ଼ିନଥିଲା ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଚଳିଗଲା;
ଆଉକୁ ଆଉ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଏହା ଆମ୍ଭପରି ଜଣେ
ଫମାଲ୍ଲେଚକ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଗଲାଣି ଆଉ ତାର ରକ୍ଷା ନାହିଁ । କବିବରଙ୍କ
ପ୍ରତି ଆମ୍ଭର ଏକ ମିଳିଗ୍ରାମ ମାତ୍ର ଭକ୍ତି ଉଣା ହୋଇ ନାହିଁ । ତଥାପି
ସାହିତ୍ୟର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମ୍ଭେ ଏହି ପଦବିରୁଦ୍ଧତାକୁ ବିଷାକ୍ତ ମଞ୍ଜିଟି
କାଢ଼ି ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେମୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଥୋଇଦେବୁ । ତେଣିକି ସେମାନେ
ତାକୁ ରଖିଲେ ରଖନ୍ତୁ, ଧୋପାଡ଼ିଲେ ଧୋପାଡ଼ନ୍ତୁ । ମଞ୍ଜିଟି କଡ଼ାହୋଇ
ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଥୁଆ ହୋଇଗଲେ ଆମ କାମ ସରିଲା । ଆଉ ଗୋଟିଏ
କଥା ଆମେ ଆଗରୁ କହି ରଖିଛୁ । ଆମେ ହେଲୁ ଫମାଲ୍ଲେଚକ । ସମା-
ଲ୍ଲେଚକ ମାନଙ୍କ ପରି କଳିତକବଳ ଆମେ କରି ପାରିବୁନି । ବିଷୟ-

ବସୁକୁ ଗୁଡ଼ି ସମାଲେତକମାନେ ଯେପରି ପରସ୍ପରର ଗୋଇ ଖୋଳାଖୋଳି ହୁଅନ୍ତି ସେପରି ନ ଶୁନା କାମ ଆମେ କରୁନା । ବାହା ବାଡ଼େଇଲେବି ନୁହେଁ, କି ଚାରିଶା ପାଞ୍ଚଶା ଦୁଷ୍ଟ ଦେଲେ ବି ନୁହେଁ ।

ପାଠକଗଣ ଏବେ କାବ୍ୟାଂଶ ଉପରକୁ ଆସନ୍ତୁ । କବିବର ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ କାଳ ଉପରେ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି ତା ନ ହେଲେ ସେ କାଳକୁ ଫୁଲ ବୋଲି କହି ନଥାନ୍ତେ । କାଳ ଉପରେ ସେ ବିଗିଡ଼ିଲେ କାହିଁକି ? ଏହାର ଉତ୍ତର ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ବେଶିବାଟ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବନି । ରାଧାନାଥ ବ୍ରହ୍ମାବଳରେ ଥିବା କବିବରଙ୍କ ଆଲୋକଚକ୍ର ଦେଖିଲେହିଁ ସବୁକିଛି ଦୃଢ଼ଯୁକ୍ତମ କରି ହେବ । ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ଜଣାଯାଇଛି ଯେ କବିବର ଜଣେ ଉତ୍କଳସ୍ଥାୟୀ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକ । ତାଙ୍କ ଜୀବନରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ସେ ଶ୍ୟାସ ବା ଆଜ୍ଞା ସେତେବେଳେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ପାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପାତ୍ରାବେଳେ ବେଳେ ବେଳେ ଏତେ ଗୁରୁତର ଓ କଷ୍ଟଦାୟକ ହେଉଥିଲା ଯେ ସେ ମନେ ମନେ ଠକ୍ କରି ନେଉଥିଲେ ଯେ କାଳ ବା ଯମ ତାଙ୍କୁ ନେବାକୁ ଆସିଗଲା । ଯଦି ତାର ନେବାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ତେବେ ଆସିଥାନ୍ତା, ଆସନ୍ତୁ ‘ବୋଲି’ କହି ହାତ ଧରି ନେଇ ଯାଆନ୍ତା, ଏତେ ଅନାବଶ୍ୟକ କଷ୍ଟ ଦେଉଛି କାହିଁକି ? ଓଃ ! ଏଇଟାର ଟିକିଏ ହେଲେ ଦୟାମୟୀ ନାହିଁ । ଏଇଟା ବଡ଼ ଫୁଲ । ଏପରି ଭାବିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଖୁବ୍ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯେତେବେଳେ ଜଣକର ପେଟକୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ମାରୁଥିବ, ସେତେବେଳେ ତା ଆଗରେ ଯଦି ହିଙ୍ଗୁ ମାଷ୍ଟର୍ସ୍ ଉପ୍ପେସ୍ ର ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ଗ୍ରାମଫୋନଟାଏ ଥୋଇ ଲତା ମୁଖୋସ୍ କରନ୍ତି ଗୋଟିଏ ରେକର୍ଡ଼ ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ ତେବେ ସେ ଗ୍ରାମଫୋନକୁ ଦି ଗୋଇଠା ପକେଇବ । ପାହାଳ ରସଗୋଲା, ଜଟଣି ଲେଡ଼ିକନି, ନୟାଗଡ଼ୀ ଛେନାପୋଡ଼ ଥିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ଲେଟ ଆଣି ତା ମୁହଁ ଆଗରେ ଧରିଯାଏ ତାହାହେଲେ ସେ ହାତ ଛୁଆଡ଼ି ପ୍ଲେଟକୁ ଦୂରକୁ ଧକ୍କା ଦେବ । ସେହିପରି ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ତପଭଗ୍ନ କାରିଣୀ ମେନକା ସଦୃଶ ଗୋଟିଏ ସେବିକା ତା ପାଖରେ ରଖିଲେ ସେ ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଯିବ ନାହିଁ । ଓଲଟି ତା ଉପରକୁ ଖିଙ୍କାରି ହେବ । ପେଟମରା ରୋଗୀ ଏ ଭିନ୍ନ ବିଷୟ ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ପ୍ରକାଶ କଲୁ ବୋଲି ଏ ଭିନ୍ନଟି ବିଷୟ କଥାଟି ଖରପ । କେଉଁ ଲୋକଟା ଲତା ମୁଖୋସ୍ କର ଗୀତକୁ ଭଲ ନ ପାଇବ,

କେଉଁ ଲୋକଟାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ରସଗୋଲ, କଟକି ଲେଉଟକି,
ନୟାଗଡ଼, ଛେନାପୋଡ଼ ଭଲ ନ ଲାଗିବ ? ଆଉ, କିଆଁଟି କରୁବାର
ଦରକାର ନାହିଁ । ଅଥଚ ଶୁଣିମରା 'ଗୋରୀ ଏ ଡଳ ବସନ୍ତ ପ୍ରତି ବରକ୍ର
ପ୍ରକାଶ କରିବ, ଗତସ୍ଥୁ ହେବ ।

କବିର ରାଧାନାଥ ଠିକ୍ ଏମିତିଆ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି କାଳ ବା
ଯମକୁ ବଡ଼ ଚୁର ବୋଲି କହିଲେ । କହିବାଟା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସ୍ବାଭାବିକ
ଥିଲା । ଏଥିଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଦେଖ ଦେଖ ସମସ୍ତ ଠିକ୍ ହେବନି । ଏହା
ହୋଇ ଅବଶ୍ୟ ସେ ଠିକ୍ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି କେହି କହି ପାରିବ
ନାହିଁ ।

ପ୍ରକୃତରେ ଯମଦେବତା ନିଶ୍ଚୟ, ଖରାପ, ବଦ୍ ଗୋ କି ଦୟାଳୁ
ଗାନ୍ଧି ସ୍ବାଭାବର ସୁନ୍ଦର ଦେବତା ତ ହେଉଥାନ୍ତୁ । ଭଗବାନ ଯେତେ-
ବେଳେ ଯମ ଦେବତାଙ୍କୁ ଶେଷନିଶ୍ଚୟ ଯମ ନିକଟ ଅବସ୍ଥାନ ଅଧିକାର
ରୂପେ ମୁକ୍ତିର କମଳ ଦେଖିବେନି ଯମରାଜ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଦତଳେ
ନିଉଛନ୍ତି ହୋଇ କହିଲେ, “ସାର୍, ମୋତେ ରକ୍ଷାକରନ୍ତୁ । ଧର୍ମଧାନ
କରିବାକୁ ମୁଁ ଯାହାକୁ ଆଣିବ ତାର ବାପ, ମା, ଭାଇ, ବନ୍ଧୁକୁହୁମ୍,
ଭଉଁଜ, ପିଲାପିଲ ସମସ୍ତେ ମୋତେ କଷ୍ଟ ଭାବରେ ଗାଳିଦେବେ ।
କିଟକିଆ ହୋଇଥିଲେ ମୋ ମା ଭଉଁଜାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷାରେ ଗାଳି
ଦେବେ । ଅପଥରେ ମୋ ଉପରେ ଲୋକଙ୍କୁ କୋପାଗ୍ନି ବର୍ଷିବ ସାର୍ ।
ମୋତେ ମାଧ୍ୟ କରନ୍ତୁ, ସାର୍ ଏ ରୁକିବା ମୋର ଦରକାର ନାହିଁ
ସାର୍ । ମୋତେ ଦୟା କରନ୍ତୁ, ସାର୍ । ମୁଁ ମରଯିବ ସାର୍, ମୋତେ
ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ, ସାର୍ ।”

ଯମ ଦେବତାଙ୍କୁ ଏପରି ଅର୍ଥୋର୍ଥ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ଦେଖି
ଭଗବାନ ହାତ ଟେକି କହିଲେ—“ଆଜ୍ଞା ବେଟା ଧିକର ମର କର ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକକୁ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ମୁଁ ପଢ଼ିଲେ ‘ମ୍ୟାଲେଣିଆ,
ଟାଇପ୍‌ଏଡ଼, ଟିଟାନସ୍, କଲେରା, କ୍ୟାନସର ବେଗମାନଙ୍କୁ ପଠାଇ
ଦେବ । ଶେଷ ନିଶ୍ଚୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଶିକାରଙ୍କ ପାଖରେ ରହି ତା

ପରେ, ତୁମ ଆଡ଼କୁ ପେଲି ଦେବେ । ତୁମେ ଖାସ୍ କରି ଧରିନେଇ ପକେଇ ଆସିବ । ଲୋକେ କୁହାକୁହା ହେବେ—ହୋ ସେ ଅମୁକକୁ କ୍ୟାନସର ନେଇଗଲା, ସମୁକକୁ କଲେରା ନେଇଗଲା । ତମୁକକୁ ଟାଇଫଏଡ଼ ନେଇଗଲା । କେହି କହିବନି ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯମ ନେଇଗଲା । ବାସ୍ ଏଥର ମନ ମାନିଗଲାତ ?”

ଯମ ଦେବତା, ‘ହଁ ସାର୍, ଏଥିରେ ମୁଁ ରାଜି ସାର୍ । ଏଥର ଆଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତୁ ସାର୍’ କହି ରୁଲିଗଲେ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟରୁ ରିପ୍ୟୁଜି ମାନଙ୍କର ଅଇଥାନ କାମରେ ମୁତୟନ ହୋଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ରହିଲେ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଡାକ୍ତରମାନେ ରୋଗ ବା ଯମର ଆଗୁଆଣି ଆଟମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତେରି ମେରି ହେଉଥିଲେ । ଯମ ଏଥିରେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଫେରାଦ ହେବାରୁ ଭଗବାନ ପଟ୍ଟନାୟକ ସରକାରକୁ ସପନେଇଲେ । ସରକାର ‘ହୁ’ କରି ଉଠିପଡ଼ି ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ଘରୋଇ ଚିକିତ୍ସା ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ଯମ ଓ ତାର ଆଗୁଆଣି ଆଟମାନେ ଆଶ୍ଚସ୍ତ ହେଲେ ।

ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଯମକୁ ବଡ଼ ନ୍ଦର ବୋଲି କହିବା ଏକ ମାନହାନିସୂଚକ କାର୍ଯ୍ୟ । କବିବରଙ୍କର ଏପରି କହିବା ବିଲକ୍ଷ୍ମ ଠିକ୍ ହୋଇନି । ଏବେ ଦେଖାଯାଉ ଯମ ଦେବତା ପ୍ରକୃତରେ ନ୍ଦର ନା ଅତି ଦୟାଳୁ । ଅଙ୍ଗମ୍ ଗଳିତଂ ପଳିତଂ ମୁଣ୍ଡମ୍ ହୋଇ ଲୋକେ କି ମର୍ମନ୍ତୁଦ କଷ୍ଟ ନ ପାଆନ୍ତି ! ଶେଷ ଅବସ୍ଥାଟା ଗୋଟାଏ ନରକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ ନୁହେଁ ତ ଆଉ କଣ ? ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯମ ଦେବତାଙ୍କ କରୁଣା ନ ମିଳିଛି ସେଫର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକଟି ନର୍କଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରୁଥିବ । ଯେତେବେଳେ ଯମଦେବତା ଦୟାରେ ବିଗଳିତ ହୋଇ ତାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତି ସେତେବେଳେ ସେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଯନ୍ତ୍ରଣାମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ, ଚିରଦିନ ପାଇଁ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆରୋଗ୍ୟଲାଭ କରେ । ଏପରି ନବମତ-ହୃଦୟବିଶିଷ୍ଟ ଦୟାଳୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ନ୍ଦର ବୋଲି କହିବା ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ ନୁହେଁ ତ ଆଉ କଅଣ ?

ପୁନଶ୍ଚ କବିବର ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅବଶ୍ୟାସୀ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସେ କଅଣ ଅବଶ୍ୟାସର କାମ କଲେ ଯେ ତାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟାସୀ ବୋଲି କହିଲେ । କିଏ ତାଙ୍କ ପାଖରେ କଅଣ ଶହେପାଠିଏ ବଶ୍ୟାସରେ ରଖିଥିଲା, ସେ ସେ ତାଙ୍କୁ ପଢ଼ି ମାରିଦେଲେ ? ଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ ଯେତକ ରଫୁକିଙ୍କ ଥଇଥାନ କରିବାକୁ କହିଛନ୍ତି ତାଠାରୁ କଅଣ ବେଶି ରଫୁକିଙ୍କୁ ଚୋରାରେ ନେଇ-ଯାଇ ସେ ବାଟରେ କିଛି ମୋଟା କଲାପୋତେଇ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରୁଛନ୍ତି ? ଏ କଅଣ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ କଥା ହୋଇଛି ଯେ ସରକାରଙ୍କ ବଣବିକ୍ରୟ ଅର୍ଥର କରିଦେଲେ ଏତକ ଗଛ କଟାହୋଇ ବିକ୍ରି ହେବ, କିନ୍ତୁ କର୍ମରୂପମାନେ ଅବଶ୍ୟାସର କାମ କରି ଏତକ ବା ଭଲ ଏତକ କାଠ କଟେଇ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରେ ଏତକ କାଠର ଦାମ୍ ପଇଠ କରି ବାକିତକ ନିଜ ପକେଟରେ ପୁରେଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏପରି ସବୁ କିଛି କାମ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ହୁଏ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ବାହାରେ ଏପରି ଅବଶ୍ୟାସୀ କାମ କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷେମିହୁଁ ନାହିଁ । ସେଠାରେ ଟଙ୍କା ପଇସା ବା ରୁବଲର ପ୍ରଚଳନ ନାହିଁ କି ରୁହନ୍ତା ନାହିଁ । ଏଣୁ ଅବଶ୍ୟାସର ସ୍ଥାନହିଁ ନାହିଁ ।

ଆଉ ବି ଦେଖନ୍ତୁ, ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି ଦଣ୍ଡେ ‘ନିମିଷେ ଥିଲେ ପ୍ରାଣ’ ନନେଇ ପାରେ ଜନ୍ତୁରାଣୀ’ । ଭଗବାନ ଯାହାକୁ ପମିଟ ଦେଇଛନ୍ତି ସେ ସେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଅଣଷାଠି ବର୍ଷ ଏଗାର ମାସ ସତେଇଶ ଦିନ ତେଇଶ ଦଶା ଅଣଷାଠି ମିନିଟ ଅଣଷାଠି ସେକେଣ୍ଡ ରହିବ, ଯମ ତ ଯମ, ତାଙ୍କ ଅଜ୍ଞା ଆସିଲେ ବି ଅଠାବନ ସେକେଣ୍ଡ ବେଳେ ନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ କି ପୁରା ଷାଠିଏ ଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବ ନାହିଁ । ତେବେ ଯମ ଦେବତା ଅବଶ୍ୟାସୀ ହେଲେ କିପରି ? ଯଦି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ବଶ୍ୟାସୀ ଦେବତା କେହି ଥାଆନ୍ତି ତେବେ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଯମ । ଦାୟିତ୍ବସ୍ଥାନ ଭାବରେ ଅବଶ୍ୟାସୀ ବୋଲି କହିଦେବା ଘୋର ଆପତ୍ତିଜନକ ଓ ସମ୍ମାନ-କ୍ଷୁଣ୍ଠକର ।

ଏତକରେ ଶାନ୍ତ ନ ହୋଇ କବିବର ପୁଣି ଲେଖିଲେ “ହାବୋଡ଼ି ଯିବ ସେ ଆତମ୍ବିତେ ଆସି ।” ଯମ କେବେହେଲେ ହଠାତ୍ ଆସି ହାବୋଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଆଗୁଅଣି ଥାଟ ଆସି ଭଲ ଭାବରେ

ତୋଳି ପିନ୍ଧି ଜଣେଇ ଦିଅନ୍ତି । ବଳକ ପାଞ୍ଚଛଅ ଦିନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧୈର୍ଯ୍ୟ କରେ । ସମସ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନାନ୍ତର ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଚନ୍ଦ୍ର, ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେଟର, ଡିଜେଲସବୁ କରିବାପାଇଁ ଓ ଯମ ସହାୟକ ଓ ପ୍ରଶାସକ ଘଣ୍ଟା ବାଜେ, ଫାମିଲି ଡାକ୍ତର ଘଣ୍ଟା, ତାହାର ଡାକ୍ତର ଘଣ୍ଟା ବାଜିଯାଏ । ତାପରେ ଗାଈ ପାଦାବି ହୁଏ । ଦିବ ଓ ଶେଷରେ ନେଲେଣି ହୁଏ । ଏଠେ କାମ ମଧ୍ୟରେ ଚାଲି ଚାଲି । ମଣିଷଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଠିକ୍ ଏମିତି । ଯମ ନେବା ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଯମଙ୍କ ଦେଇଥାଏ । ଅନେକ ତାଙ୍କି କହିଛାରନ୍ତି, “ଏମିତି ହୁଏ । ଲୋକଟା ଗ୍ରାମରେ ଯାଉଛି ହଠାତ୍ ଛୁଟିଟାଏ ଆସି ଚାଲିଗଲା । ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ସେ ଶବ୍ଦମ୍ ପାଇଗଲା । ଏଇଟାକୁ କହନ୍ତି ‘କୁହାଯିବ’ । ଏମିତିଆ ଘଟଣା ହଜାଡ଼ିଫରେ ଗୋଟିଏ ହୁଏ କିନ୍ତୁ । ହଜାଡ଼ିଫରେ ଲୋକ ପରସ୍ପରଙ୍କ ପାଇଲେ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଏମିତି ଚାଲିକରି ଡିଆଁ ଟାଙ୍କି ମାରିଲେ ପାର ହୋଇଗଲେ । ଏହା ଗୋଟିଏ ବାତବ୍ୟ । ସବୁଥିରେ ଏମିତି ବ୍ୟବସାୟ ଥାଏ । ଏମାନେ ତ ଯେବାନ ହୋଇ ଥିବାରୁ ବଳକୁଳ କଷ୍ଟ ନପାଇ ଭବରେ ଚାଲିବା ନ ହୋଇ ରୁକି ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ କଥା ବିରୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ସୁତରାଂ ଦେଖାଗଲା ଯେ ଯେମିତି ଥାଏ ହାବୋଡ଼ି ଯିବାଟା ବଳକୁଳ ଭୁଲ ।

ପୁନଶ୍ଚ ଏହି ଧର୍ମ ମନ୍ତ୍ର ଦେଖନ୍ତୁ । “ଦୁଇବର୍ଷୀ ଜାଣି କାଳକୁ ଯେ ହସେ, ହସି ସେ ତା ପରେ ଆସି ଲୁଚି ବସେ ।” ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁଲୋକ ଭାବେ ଯେ ଯମ ତାଠାରୁ ବହୁତ ଦୂରରେ ଅଛି, ଅନ୍ୟ କଥାରେ କହିଲେ ତାର ପ୍ରମାପୁ ଜନ୍ମ ବେଳେ ଥିବାରୁ ନିଜ ଘରେ ଯମ ଯଙ୍ଗେ ତାର ଚେତ୍ନା ହେବ ନାହିଁ, ଏଇଆ ଭାବେ ସେ ପଲ୍ଲୀଙ୍କିଆ ହୋଇ ହସିବ, କାର୍ତ୍ତିକ ପକ୍ଷରେ ଯମ ହସି ହସି ଆସି ଲୁଚି ବସେ । ଏ ଦୁଇଧାଡ଼ି ଯାକ ଏକା-ବେଳେ ଭୁଲ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ଅଛି “ଜନମ ମରଣ, ବରଷା—କହି ନପାରନ୍ତି ପୁରୁଷ ।” ଯମ କଅଣ ଆଖିକୁ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ସେ ଜଣେ ତାଙ୍କୁ ଦୂରରେ ଅଛନ୍ତି କି ପାଖରେ ଅଛନ୍ତି ଜାଣି ପକେଇବ । ଧରାପାତ୍ର ସେ ବିଶେଷ ଧରଣର ଲଙ୍ଘନରେ ଚଳେ । ସାହାଯ୍ୟରେ ଦେଖି-

ନେଲ ସେ ଯମ ଦେବତା ଦୂରରେ ଠିଆହୋଇ ତାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ସେ ଆଜି ହସିବ ନା । ଦେଖିଲ ମାତ୍ରେ ସେ ତ ଜଣିଯିବ ସେ ମୃତ୍ୟୁ ଆଜି ନ ହେଲେ କାଲି ହେବ । ମୃତ୍ୟୁ କଥା ମନେ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ତା ଦେହ ଶୀତେଇ ଡ଼ିବ । ହସିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଏଗୁଡ଼ାକ ଭଣ୍ଡ କଥା । ଯମଙ୍କ ଦେଖିଯାଉବା ଓ ହସିବା କଥା ବଲ୍‌କୁଲ ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ବିଧାନାୟକରେ ବିରୁଦ୍ଧତାଙ୍କ କଥା ସରକାରୀ ଦଳଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ମୁଲପୋଛ ହୋଇଗଲା ପରି ଏ କଥାଟା କାଟି ଖାଇଯିବ ।

ଶେଷରେ ଅଛୁ “ହସି ସେ ତା’ପଛେ ଆସି ଲୁଚି ବସେ ।” କହୋ, କଅଣ ଗୋଟାଏ ହସକଥା ଏଠି ହୋଇଗଲା ସେ ଖୋଦ୍ ଯମ ଦେବତା ହସି ପକାଇଲେ । ଜଣେ ଲୋକ ଦୂର ଦ୍ଵାର, ପିଲପିଲ, କଳା-ପୋତା ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ସବୁକୁ ଗୁଡ଼ିକାର ଦୁଃଖ ବନ୍ଦନ କରି ଚିର ବିଦାୟ ନେଇ ଯାଉଥିଲା ବେଳେ, ନିହାତି ଶତ୍ରୁ ନ ହୋଇଥିଲେ କେହି କେବେ ହସି ପାରିବ କି ? ବାପ୍ ଜନ୍ମିତ ଜଣେ ଆସାମୀକୁ ପାଶୀଦଣ୍ଡାଦେଶ ଦେଲାବେଳେ ହସନ୍ତି କି ? ଏଠି ଯମଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍ ସେହିପରି । ସେ ହସନ୍ତି ବୋଲି କହିବା ଏକ ଅସଙ୍ଗତ କଥା ।

ପୁନଶ୍ଚ ସେ ତା ପଛକୁ ଯାଇ ଲୁଚିବେ କାହିଁକି ? ସେ କଅଣ ଶ୍ଵେର କି ଠାଉଆ ହୋଇଛନ୍ତି ସେ ତା ପଛେ ଯାଇ ଲୁଚି ବସିବେ । ସେ ନିଜେ କଥା ଲୁଚିଛନ୍ତି ଆସି ତା ପଛରେ ବସିବେ ? ସେ ତ ସେହି ଦୂରରେ ଥାଇ ହଇଜା, ଟିଟାନସ ଓ କ୍ୟାନସର ଆଦି ଦୂତମାନଙ୍କୁ କହିଦେବେ — “ଆବେ ସେଠି କଅଣ ଦେଖୁଛୁ, ତାକୁ ଜଳନ୍ତି ନେଇଆସ” । ବାପ୍ ସେତକରେ ତ କାମ୍ ଖତମ୍ । ସେ ହସିବେ କାହିଁକି ? କଅଣ ଗୋଟାଏ ଗଡ଼ ଜୟକରି ପକେଇଲେ କି ? ସେ ନିଜେ ଆସିବେ କାହିଁକି ? କଅଣ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଦୂତମାନେ ନାହାନ୍ତି କି ? ତା ପଛରେ ଲୁଚି ରହି ବସିବେ କାହିଁକି ? କଅଣ ତାକୁ ଡରନ୍ତି ନା ତା’ର ଶତ୍ରେଷାଠିଏ ଖାଇଛନ୍ତି ?” ଉପର ଧପକ ଯାକ କବିତା ବଲ୍‌କୁଲ ଭୁଲ ।

ଯମ ଦେବତା କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦେଖିବାକୁ ! କେଡ଼େ ଦୟାଳୁ
 ଦେବତା ! କେଡ଼େ ନରପେଷ ତାଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧ ! କେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ
 ବାହାନରେ ସେ ନ ବୁଲନ୍ତି ! ମଇଁଷି ଉପରେ ବସି ସେ ପ୍ରଭୁର କରନ୍ତି-
 ମଇଁଷି ଦୁଧ ପିଅ, ମଇଁଷି ଦହି ଖାଅ, ମଇଁଷି ଢିଅ ଖାଅ ! ଏହା ଶସ୍ତ୍ରା
 ଓ ଖୁବ୍ ବଳକାରକ । ମଇଁଷି ଶିଙ୍ଘ ରଖ, ଯେଥୁରେ ବଢ଼ିଆ ପାନିଆ
 ହେବ । ହାତରେ ଗୋଟାଏ ଟାଣୁଆ ଦଉଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି । ମଇଁଷି ହୁରୁଡ଼ିଲେ
 ସେହି ଦଉଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ରାସ୍ତାପାଖ କୌଣସି ଏକ ଗଛର ଡାଳ
 ଉପରକୁ ଉଠିଯିବେ । ଏପରି ଜଣେ ଭଲ ଦୟାଳୁ ଦେବତାଙ୍କ ବଦନାମ
 କରିବା କବିବରଙ୍କ ପଦ୍ୟ ଅଶୋଭନୀୟ ହୋଇଛି । ଏହି ଗୁରୁପଦ
 ‘ଦରବାର’ କାବ୍ୟରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହେବା ଏକାନ୍ତ ବର୍ଜନୀୟ ।

କେହି ରହିନାହିଁ ହେବେନାହିଁଟି

କେହି ରହିନାହିଁ ରହିବେ ନାହିଁଟି ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମିତଳେ
ସବେ ନିଜ ନିଜ ଅଭିନୟ ସାର ବାହୁଡ଼ିବେ କାଳବଳେ ।

କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କ ପାଞ୍ଚଟା କାବ୍ୟରେ ଏହି ଦୁଇପଦ କବିତା ଆନ୍ଦେମନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ । ଲେଖାର ଆଲୋଚନା ପୂର୍ବରୁ ଲେଖକର ସମ୍ୟକ୍ ଆଲୋଚନା ନିହାତି ଦରକାର । ଏହାଦ୍ୱାରା ଲେଖକ କି ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ଏପରି ଲେଖା ଲେଖିଛନ୍ତି ତାହା ଜାଣିବୁ ଏ । ଏପରି ଲେଖିଲବେଳେ ମନର ଅବସ୍ଥା କିପରି ଥିଲା ଏହା ଜାଣିଲେ ଲେଖାଟା ଠିକ୍ ହେଲା କି ନାହିଁ ଜଣାପଡ଼ିବ ଏବଂ ସେହି ହେତୁ ଲେଖକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ବା ବିରାଗ ଭାବ ଜାତ ହେବ । ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଲେ ପାଠକେ କଥାଟାର ସାର-ଭାଙ୍ଗ ଠିକ୍ ଭାବରେ କରି ପାରିବେ । ଜଣେ ଲୋକ ଆଉଜଣକୁ କହିଲା— “ତୋର ସବନାଶ ହେଉ ।” ଏହି କଥା ପାଇଁ ପରିସ୍ଥିତିଭେଦରେ ପାଠକେ କହିବା ଲୋକକୁ ଭଲ କହିବେ, ମନ୍ଦ ବି କହିବେ । ଯଦି ଗାଳି ଖାଇବା ଲୋକ ଗୋଳିଦେବା ଲୋକର ଭାଷଣ ଶୁଣି କରାଥାଏ ତେବେ ଗାଳି ଦେବା ଲୋକଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ କରୁଛି ବୋଲି କହି ବଧେଇ ଦେବେ । ଯଦି ଗାଳି ଦେବା ଲୋକ ଗାଳିଖାଇବା ଲୋକର ସବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ତା’ର ସବନାଶ କାମନା କରୁଥାଏ ତେବେ ଲୋକେ ଗାଳିଦେବା ଲୋକକୁ ଦୋଷପରି ଯିଅସରୀ ଶିଅସରୀ ଶିଅସରୀ ଗାଳିରେ ପୋତି ପକାଇବେ । ଗୋଟିଏ କଥା ପରିସ୍ଥିତି ଭେଦରେ କିପରି ପୂରା ବିପରୀତଧର୍ମୀ ଦୁଇ ପ୍ରକାର କାମ କଲା ତାହା ପାଠକେ ଦେଖିଲ ତ । ଏବେ ଠିକ୍ ସେହିପରି କେଉଁପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଇ କବିବର, କେହି ରହି ନାହିଁ……, ଦୁଇପଦ କବିତା ଲେଖିଦେଲେ ତାହା ଆଲୋଚନା କରିବା । କବିବର ଯେଉଁ ସମୟରେ ଏପ୍: ଏ: ପାସ୍କର ଗୁକାଣ କଲେ ସେତେବେଳେ ଜଣେ କିଏ ମାଇନର ପାସ କଲେ ପୁରୋହିତମାନେ ଶହ ଶହ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟାରେ କନ୍ୟା କୋଷ୍ଠୀ ସବୁ

ଯମ ଦେବତା କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦେଖିବାକୁ ! କେଡ଼େ ଦୟାଳୁ
 ଦେବତା ! କେଡ଼େ ନିରପେକ୍ଷ ତାଙ୍କର ବିଚାର ! କେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ
 ବାହାନରେ ସେ ନ ବୁଲନ୍ତି ! ମଇଁଷି ଉପରେ ବସି ସେ ପ୍ରଭୁର କରନ୍ତି-
 ମଇଁଷି ଦୁଧ ପିଅ, ମଇଁଷି ଦହି ଖାଅ, ମଇଁଷି ଢିଅ ଖାଅ ! ଏହା ଶସ୍ତ୍ର
 ଓ ଖୁବ୍ ବଳକାରକ । ମଇଁଷି ଶିଙ୍ଘ ରଖ, ସେଥିରେ ବଢ଼ିଆ ପାନିଆ
 ହେବ । ହାତରେ ଗୋଟାଏ ଟାଣୁଆ ଦଉଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି । ମଇଁଷି ହୁରୁଡ଼ିଲେ
 ସେହି ଦଉଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ଗସ୍ତାପାଖ କୌଣସି ଏକ ଗଛର ଡାଳ
 ଉପରକୁ ଉଠିଯିବେ । ଏପରି ଜଣେ ଭଲ ଦୟାଳୁ ଦେବତାଙ୍କ ବଦନାମ
 କରିବା କରିବରଙ୍କ ପଦ୍ମ ଅଶୋଭନୀୟ ହୋଇଛି । ଏହି ଗୁରୁପଦ
 ‘ଦରବାର’ କାବ୍ୟରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହେବା ଏକାନ୍ତ ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

କେହି ରହିନାହିଁ ରହିବେ ନାହିଁଟି ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମିତଳେ

କେହି ରହିନାହିଁ ରହିବେ ନାହିଁଟି ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମିତଳେ
ସବେ ନିଜ ନିଜ ଅଭିନୟ ଯାରି ବାହୁଡ଼ିବେ କାଳବଳେ ।

କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କ ପାଞ୍ଚଟା କାବ୍ୟରେ ଏହି ଦୁଇପଦ କବିତା ଆନ୍ଦେମନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ । ଲେଖାର ଆଲୋଚନା ପୂର୍ବରୁ ଲେଖକର ସମ୍ୟକ୍ ଆଲୋଚନା ନିହାତି ଦରକାର । ଏହାଦ୍ୱାରା ଲେଖକ କି ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ଏପରି ଲେଖା ଲେଖିଛନ୍ତି ତାହା ଜାଣିହୁଏ । ଏପରି ଲେଖିଲେବେଳେ ମନର ଅବସ୍ଥା କିପରି ଥିଲା ଏହା ଜାଣିଲେ ଲେଖାଟା ଠିକ୍ ହେଲା କି ନାହିଁ ଜଣାପଡ଼ିବ ଏବଂ ସେହି ହେତୁ ଲେଖକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ବା ବିରାଗ ଭାବ ଜାତ ହେବ । ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଲେ ପାଠକେ କଥାଟାର ସାର-ଭାଙ୍ଗ ଠିକ୍ ଭାବରେ କରି ପାରିବେ । ଜଣେ ଲୋକ ଆଉଜଣକୁ କହିଲା— “ତୋର ସବନାଶ ହେଉ ।” ଏହି କଥା ପାଇଁ ପରିସ୍ଥିତିଭେଦରେ ପାଠକେ କହିବା ଲୋକକୁ ଭଲ କହିବେ, ମନ୍ଦ ବି କହିବେ । ଯଦି ଗାଳି ଖାଇବା ଲୋକ ଗାଳିଦେବା ଲୋକର ଭୂଷଣ କ୍ଷତି କରିଥାଏ ତେବେ ଗାଳି ଦେବା ଲୋକଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ କରୁଛୁ ବୋଲି କହି ବଧେଇ ଦେବେ । ଯଦି ଗାଳି ଦେବା ଲୋକ ଗାଳିଖାଇବା ଲୋକର ସବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ତା’ର ସବନାଶ କାମନା କରୁଥାଏ ତେବେ ଲୋକେ ଗାଳିଦେବା ଲୋକକୁ ଦୋଷପତ୍ରୀ ହିଁ ଅକ୍ଷୟ ଶତାଧିକ ଗାଳିରେ ପୋତି ପକାଇବେ । ଗୋଟିଏ କଥା ପରିସ୍ଥିତି ଭେଦରେ କିପରି ପୂରା ବିପରୀତଧର୍ମୀ ଦୁଇ ପ୍ରକାର କାମ କଲା ତାହା ପାଠକେ ଦେଖିଲ ତ । ଏବେ ଠିକ୍ ସେହିପରି କେଉଁପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଇ କବିବର, କେହି ରହି ନାହିଁ……, ଦୁଇପଦ କବିତା ଲେଖିଦେଲେ ତାହା ଆଲୋଚନା କରିବା । କବିବର ଯେଉଁ ସମୟରେ ଏଫ୍. ଏ. ପାସ୍‌କର ଗୁକିଣ କଲେ ସେତେବେଳେ ଜଣେ କିଏ ମାଇନର ପାସ କଲେ ପୁରୋହିତମାନେ ଶହ ଶହ ସ୍ତମ୍ଭରେ କନ୍ୟା କୋଷୀ ସବୁ

ଧର ପୁଅର ଗର୍ବିତ ପିତାର କୃପା ଭଣା କରୁଥିଲେ । ଯିଏ ମାଟ୍ରିକଟାଏ ପାସ୍ କରି ଦେଉଥିଲା ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଲେକକ ଧାଉଁ ଥିଲେ । ସେ ଖୋଦ୍ ସରସ୍ବତୀଙ୍କର ବରପୁତ୍ର କି ରେଣେକର ଅସୀମ କୃପା ଲାଭ କରିଥିବା ଜଣେ ସ୍ବର୍ଗରୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିବା ବାଳକ ତାହା ଜାଣିବା ଲାଗି ଓ ସ୍ବ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବା ଲାଗି ଠେଲମ୍ ଠେଲ ଓ ପେଲମ୍ ପେଲ ଲଗାଉ ଥିଲେ । ଆଉ ଯିଏ ଏଫ୍. ଏ. କା ବି. ଏ. ଟା ପାସ୍ କରି ଯାଉଥିଲା ସେ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଦେବତା ପାଲଟି ଯାଉଥିଲା । ଲେକେ ତା ପାଖକୁ ଭକ୍ତିମିଶା ଭୟରେ ଯାଉନଥିଲେ । ତା ପାଖକୁ କେବଳ ବଡ଼ ବଡ଼ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଯାଉଥିଲେ । ତାକୁ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଦେଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣୁଥିଲେ ଗୋଟାଏ ସରକାରୀ ଉଚ୍ଚ ଆସନରେ ବସାଇବାକୁ । ଆଜିକାଲି ଅବଶ୍ୟ ପିଅନ ଚୁକ୍ତ ଖଣ୍ଡିଏ ପାଇଁ କୁସ୍ ଯାଉଥିବା ଏମ୍. ଏ. ପଡ଼ୁଆକୁ ଏ କଥା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କାହାଣୀ ପରି ଲାଗୁଥିବ । ସେତେବେଳେ କିନ୍ତୁ ସେଇ ଅବସ୍ଥା ଥିଲା । କବିବର ଏଫ୍. ଏ. ପାସ୍ କରି ଚୁକ୍ତ ପାଇଲେ । ସମ୍ପତ୍ତି, ପ୍ରଭୁତ୍ବ ସବୁକିଛି ପାଇଲେ । ଯୌବନକୁ ଉପସଙ୍ଗଟା ବା କଲେ । ଖ୍ୟାତୀ ପଥରେ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ମଧ୍ୟ ଥରେ ଅଧେ ଖସି ଯାଇଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ବହୁ ମନସ୍ତାପ କରୁଥିଲେ । ଏପରିକି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାର-ସକଳ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ତାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ବାବାଜିଆ ଡଙ୍ଗା ହୋଇଗଲା । ହତାଶାର ଯେଉଁଟାଏ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବସିଲା । ସେ ଜୀବନ ଟାକୁ, ଜଗତଟାକୁ ତୁଚ୍ଛ ମନେକଲେ । ସେ ଭାବିଲେକିଛି ଚିରସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ । ଏ ପୃଥିବୀଟା ଗୋଟାଏ ରଙ୍ଗଭୂମି, ଯିଏ ଆସୁଛି ତା ଖେଳ ଦେଖାଇ ଚାଲି ଯାଉଛି । ଏହାପରେ ସାର୍ବତ୍ରିକ ଦେଖାଇବା କି ଦରକାର । ଏମିତିଆ ବାବାଜିଆ ଚନ୍ଦ୍ରା ସବୁ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ସବୁବେଳେ ଖେଳିଲା । ସେ ତ କବି ଥିଲେ । ଯେଉଁଠି ସେ ଥାଆନ୍ତୁ ପଛକେ କବିତା ଲେଖିବା-ତାଙ୍କର କାମ ଥିଲା । ଏଇଟା ଅବଶ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ କରିବାର କଥା ନୁହେଁ । ଆଜିକାଲି ଏଇଟାତ ବେଶୀ ଚାଲିଛି । କଲେଜମାନଙ୍କରେ ପାଠପଢ଼ା ଦେଉଥିଲା ବେଳେ ପଛ ବେଞ୍ଚରେ ପିଲାଏ ସହପାଠୀ ମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କବିତା ଲେଖାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରତି ଦିନରେ କର୍ମଚାରୀମାନେ ପାଇଲ ପସ ସବୁ ତଳେ ଧୋପାଡ଼ ଦେଇ

କବିତା ଲେଖାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଅଳସୁଆ ଇଞ୍ଜିନିଅର, ଡାକ୍ତର, ଓକିଲ, ଶିଳ୍ପୀ ସମସ୍ତେ କବିତା ଲେଖିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଏଣୁ କବିବର ସେ କବିତା ଲେଖିଲେ ସେଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ ।

କବିବର ପାଦାଂଶ କାବ୍ୟରେ ରାଜା ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଦେଶ ଜୟ କରିବାକୁ ପଠେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ବୃଦ୍ଧ କଞ୍ଚୁକ ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ବସି ବିଜୟ ସଙ୍କେତକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । କଞ୍ଚୁକ ମୁଣ୍ଡରେ ଭାବନା ସବୁ ପୁରାଇଛନ୍ତି—ହାତୁଡ଼େଇକା, ଏ ରାଜା ସବୁବେଳେ ଯୁଦ୍ଧରେ ମାଡ଼ିଲେ । ସେତେ ଜୟ କଲେ ବି ତାଙ୍କ ମନ ଅରମାନ ମେଣ୍ଟୁନି । ଦିନେ ନା ଦିନେ ପୁଣି ସେ ଏ ସଂସାର ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଯିବେ । ସେତେବେଳେ ତ ଏ ବିଜିତ ଦେଶ କିଛି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯିବେ ନାହିଁ । ଏହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଞ୍ଚୁକ ମୁହଁରେ କବିବର ଏହି ଦୁଇଧାଡ଼ି କବିତା ମଧ୍ୟ କୁହାଇ ଅଛନ୍ତି । ଏପରି ବ.ବାଜିଆ କବିତା ହତାଶାବାପୀମାନଙ୍କ ଭୂଷ୍ଟରୁ ବାହାରେ । କବିବର ପୁରପୁର ହତାଶାବାପୀ ପାଇଁଟି ଯାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ କଞ୍ଚୁକ ଭୂଷ୍ଟ ଦେଇ ଏହି କଥା ବାହାରିଲା । କବିବର ଯଦି ଗଜା ଭେଣ୍ଟିଆ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଦୁଃଖ ଗ୍ଳାନି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଉତ୍ସାହ, ଉଦ୍‌ଘାଟନା ଓ ବାରମ୍ବାର ଟକମକ ହୋଇ ଧୁଟୁ ଥାଆନ୍ତା । ତେବେ ସେ ଉପରେକ୍ତ ଦୁଇପଦ କବିତା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଲେଖିଥାଆନ୍ତେ—

ସବେ ଚାହିଁଛନ୍ତି ସବଦା ରହିବେ ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମି ପରେ
ନାନା ବେଶ ଧରି କରୁଥିବେ ସଦା ଅଭିନୟ ଆନନ୍ଦରେ ।

ଛୁଡ଼ନ୍ତୁ ସେକଥା । କଅଣ ହୋଇଥିଲେ କଅଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ସେ ଗୁଡ଼ାକ କଳ୍ପନାବିଳାସୀ ଅଳସୁଆଙ୍କ କାମ । 'ଯାହା ହୋଇଛି ତା'ର ଉପରେ ମତାମତ ପେଶ କରିବା ହେଲା ଯଥାର୍ଥ କାମ । କବିବରଙ୍କର ଯଦି ମନରେ ଘୋର ଦୁଃଖ ଓ ଶରୀରରେ ଦାରୁଣ ପୀଡ଼ା ଥିଲା ତେବେ ସେ ବରଂ ଏହି ଦୁଇପଦ କବିତା ଲେଖି ନ ଥାନ୍ତେ । ତାଙ୍କର ଭାବବା ଉଚିତ ଥିଲା ଯେ ସେ ଜଣେ ଇତିର ଲୋକ ନୁହନ୍ତି, ସେ ଜଣେ

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ । ସେ ଯାହା କହିବେ ଜନ ସାଧାରଣ ତାହା ଶୁଣିବେ, ସେହି ଅନୁଯାୟୀ କର୍ମ କରିବେ । ଗୀତାରେ ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି ଯେ ବଞ୍ଚିଲୋକମାନେ ଯାହାଯାହା-କରନ୍ତି ବା ଯେପରି ଆଚରଣ ଦେଖାନ୍ତି ଇତରଲୋକମାନେ ତା'ର ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି । ଏବେ ଦେଖାଯାଉ କବିବର ଏଇ ଯେଉଁ କବିତା ଦୁଇପଦ ଲେଖିଦେଲେ ତା ଠିକ୍ କି ଭୁଲ୍, ଠିକ୍ ଆଚରଣ କି ଭୁଲ୍ ଆଚରଣ । କବିତା ପ୍ରଥମରୁ କିପରି ଅସଙ୍ଗତ ଦେଖନ୍ତୁ । ଘରେ ପଶୁ ପଶୁ କବିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଚାଲରେ ବାଜିଛି । ସେ କିଛି ନକ୍ସାବ ନବନ୍ତି ଠୋ ଫଟାସ କହିଦେଲେ—କେହି ରହିନାହିଁ ରହିବେ ନାହିଁଟି । କହୋ ‘କେହି’ ଭିତରେ ଭଗବାନ ଯେ ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି ସେଇଟା କଅଣ ତାଙ୍କୁ ମାଲୁମ ନଥିଲା ? ଭଗବାନ ସବୁବେଳେ ଥିଲେ, ସବୁବେଳେ ଅଛନ୍ତି ଓ ସବୁବେଳେ ରହିବେ ଏକଥା ପରା ସେ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ କହିଛନ୍ତି । ଏ କବିତା ବେଳକୁ ଭୁଲିଗଲେ କାହିଁକି ? ଭଗବାନଙ୍କୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଯଦି ସେ ଏକଥା ଲେଖିଲେ ତେବେ ଅନ୍ତତଃ କେହି ମଣିଷ ବା ଜୀବ ରହି ନାହିଁ ବୋଲି ଲେଖିଲେ ନି । ଯଦି ଭାବିଲେ ଯେ ଉପର ଧାଡ଼ି ତଳ ଧାଡ଼ିର ଅକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟା ଠିକ୍ ରହିବନି; ଛନ୍ଦ, ଯତିପାତ ଆଦିରେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହୋଇଯିବ ତେବେ ଆଧୁନିକ କବି ବନିଗଲେନି । କୌଣସି ପାଠକର ‘ଉଁ ଆଁ’ କରିବାର ଯୁ ନଥାନ୍ତା । ଯଦିବା କୌଣସି ଦୁଃସାହସୀ ପାଠକ ପଚାରି ଦେଇଥାନ୍ତା— “ଆଜ୍ଞା ଏମିତିଆ ଅବାଗିଆ କବିତାଟାଏ ଲେଖିଲ କାହିଁକି ?” ଉତ୍ତରଟା ପଟାସ କରି ତା ଗାଲରେ ଯାଇ ବାଜି ଥାଆନ୍ତା—“ଆରେ ହଟ୍ ହଟ୍ ମୂର୍ଖ, ମୋ କବିତା ବୁଝିବାକୁ ତୁ ପୁଣି ଗୋଟାଏ ମଣିଷ ହୋଇ ଗଲୁଣି । ଯା ଯା ଓଡ଼ିଆରେ ଆଗ ଏମ୍. ଏ. ପାଖକର, ତାପରେ ଜଣେ ଆଧୁନିକ କବି ପାଖରେ ଗୋଲ୍ଲମ ଭାବରେ ରହି ଖୁବ୍ କମ୍ରେ ଦଶବର୍ଷ ସେବାକରି ତାକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କର । ତାପରେ ସେ ଯଦି ତୋତେ କିଛି କୃପା କରିବ ତେବେ ଯାଇ ମୋ କବିତାରୁ କିଛି ବୁଝିବୁ । ଏବେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏଠୁ ବାହାରିଯା ଆରେ କିଏ ଅଛରେ ଏ ମୂର୍ଖଟାକୁ ତର୍କିଆ ଦେଇ ଫାଟକ ପାରିକରିଦେ ।” ବାସ୍ କବିବର ଏଥର ଅନାୟାସରେ ଏତକ କରିଦେଇ ପାରିଥାଆନ୍ତେ ।

ଏତକ କରୁଥିଲେ ସାଧାରଣ ପାଠକ ବା ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କର ମନ ଅବଶ୍ୟ ମାନ ଯାଇଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସରୋବରର ଶେଉଳମାଛମାନେ ଏହା ଦେଖି ନିଶ୍ଚୟ ନାକ ଟେକିବେ ଓ ଅପସନ୍ନ କରି କହିବେ—“କହୋ ଜୀବ କିଏ ପରମ ବା ଭଗବାନ କିଏ ? ସବୁକିଛି ଏକ । ତେଣୁ ‘କେହି ରହି ନାହିଁ ରହିବେ ନାହିଁଟି’ ପରି ଭୁଲ କଥା ଗୁଡ଼ାକ ବନ୍ଦ କର ।”

ସାଧାରଣ ଲୋକେ କଥାଟାକୁ ଠିକ ଧରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଶେଉଳମାନଙ୍କ କଥା ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏବେ ଆମେ ଦଣ୍ଡିଶିର ବନ୍ଦ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ ଅତି ପ୍ରାଞ୍ଜଳଭାବରେ ବୁଝାଇ ଦେଉଛୁ ।

ଏବେ ଆମେ ଭଗବାନ, ପରମ ଆଦି ଶେଉଳିଆ କଥା ଛାଡ଼ି ଦେଇ ମଣିଷଙ୍କ କଥା, ଜୀବଙ୍କ କଥା କହୁଛୁ । ‘କେହି ରହିନାହିଁ ରହିବ ନାହିଁଟି’ କଥା ମଣିଷଙ୍କୁ ବି ଖାପିବ ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟପାଳ କି ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପରି ଶୀର୍ଷପଦ ସବୁଦିନେ ଅଛନ୍ତି ଓ ରହିବ । ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଗଲେ, ଉପରାଷ୍ଟ୍ରପତି ସ ଜା ସଙ୍ଗେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ବନ୍ଦି ଯାଆନ୍ତି । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରହନ୍ତି ଓ ରହିବେ । ସେମିତି ରାଜ୍ୟପାଳ ରହନ୍ତି ଓ ରହିବେ । ଓଲଟା କଥାଟା କହିଦେବା କବିବରଙ୍କର ଭୁଲ ।

ଏତକ ଭୁଲରେ କବିବର ସାନ୍ତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ସେ ପୁଣି ଲେଖିଦେଇଛନ୍ତି ‘ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମିତଳେ’ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେ ଅଭିନେତା ସଜେଇଛନ୍ତି । ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମି ତଳେ ସେମାନେ କୁଆଡ଼େ ଥାଆନ୍ତି, ଆଉ ଅଭିନୟ ସାରି ପଳାନ୍ତି । ଅଭିନେତାମାନେ ରଙ୍ଗଭୂମି ଉପରେ ଥାଆନ୍ତି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ତଳେ ଥାଆନ୍ତି ଦର୍ଶକ । କବିବରଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ଅଭିନେତାମାନେ ଦିଅ ଦର୍ଶକ ମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଅଭିନୟ କରନ୍ତି ତେବେ ଦର୍ଶକମାନେ ରଙ୍ଗଭୂମି ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପେଣ୍ଡାଲ ଉପରେ ବସି ଦେଖିବେ । ମୁଣ୍ଡିମେୟ ଅଭିନେତା ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ପୋଖରୀରେ ଦୁଇ ଚାରିଟି ଦଣ୍ଡିଶିର ମାଛ ପହଁରିଲା ପରି ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ

ଅଭିନୟ କରିବେ ଆଉ ବହୁତ ଦର୍ଶକ ମିଳିବଥିବେ ଯାହା ଖୁଦାହେଲୁ ପରି ଫଣ୍ଡାଲ ଉପରେ ଖଟିହୋଇ ଅଭିନୟ ଦେଖିବେ । ଏପରି ବିବିଧ ପରିକଳ୍ପନା କରିବରକ ମୁଣ୍ଡରେ କାହିଁକି ପଶିଲ ତାହା ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ । ଅଭିନୟ ସାର ସେମାନେ ମୁଣି ବାହୁଡ଼ିବେ ।

ପୁନଶ୍ଚ ଆମେ ପରୁରୁ ଅଭିନୟଟା କାହାର ସରିଲା ଆଉ କେତେବେଳେ ସରିଲା । ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମିରେ ହେଉଥିବା ଅଭିନୟ କାହାର ସରିବାର ନୁହେଁ । ଅଭିନୟ ଅନନ୍ତ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲୁଥିବ । ନବଜାତ ଶିଶୁଟିଏ ରଙ୍ଗଭୂମିରେ ଶିଶୁର ଅଭିନୟ କରି ଲାଗିଲା । ଏ ଅଭିନୟ ସାର ସେ କିଶୋର ଅଭିନୟ କଲା, ତାପରେ ଯୁବକ, ପ୍ରୌଢ଼, ବୁଦ୍ଧ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ଅଭିନୟ କଲା । ମୃତ୍ୟୁରେ ବି ଅଭିନୟ ସରିନି । ଭାଗବତ କହିଛି ଏ ଜୀବ ମରଣ ନିକଟ, ବେଗେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅନ୍ୟ ଘଟ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ ଅଭିନୟ ପରେ ସେ ଏକ ଜନନୀ ଜଠରରେ ଭ୍ରୂଣର ଅଭିନୟ କରେ । ତାପରେ ପୁଣି ଶିଶୁ, କିଶୋର, ଯୁବକ, ପ୍ରୌଢ଼, ବୁଦ୍ଧ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଅଭିନୟର ଆବର୍ତ୍ତ ଲାଗିରହେ । ମୃତ୍ୟୁଟାରେ ସବୁ ସଂଗଲ ବୋଲି ଧରିବା ଏକ ମସ୍ତକଡ଼ି ମୂର୍ଖାମି । ଏହା ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଏକ ବସ୍ତୁରୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଏକ ରୂପାନ୍ତର । ଗୋଟିଏ ଅଭିନୟ ଅନ୍ୟ ଅଭିନୟରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏଣୁ ଅଭିନୟ ସରିବ କୁଆଡ଼ୁ ଯେ ଜଣେ ତାକୁ ସାରିଦେଇ ବାହୁଡ଼ି ଯିବ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖାଗଲା ଯେ ‘କେନ୍ଦ୍ର ରହିନାହିଁ, ରହିବ ନାହିଁଟି ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମିରେ’ ପଦଟି ଗୋଟାକ ଯାକ ଭୁଲ୍ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଭିନୟଟା ସାରିଦେବା କଥାଟା ବି ଅନ୍ୟ ଏକ ଭୁଲ୍ ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାଲିଛି ବର ସାଙ୍ଗେ ମାରକୁଣ୍ଡି ପକ୍ ।

ବାଙ୍କୀ ରହିଗଲା ‘ବାହୁଡ଼ିବେ କାଳବଳେ’ । ପୃଥିବୀର ଗୋଲଭୂ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ କହିଥାନ୍ତି—ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ରାଦି ବ୍ରହ୍ମମାନେ ଗୋଲ, ତେଣୁ ପୃଥିବୀଟା ଗୋଲ । ଆମେ ସେହିପରି ପଣ୍ଡିତ ପଣିଆ ଦେଖାଇ କହିବୁ ଯେ ଏହି ଦୁଇ ପଦର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶ ସବୁ ଭୁଲ୍ ।

ତେଣୁ ଏ ଶେଷ ଅଂଶଟି ନିଶ୍ଚୟ ଭୁଲ । ଗୋଟାଏ କଲମ ଗାରରେ ଏଇଟାକୁ କୋବେଳକେ ଭୁଲ କହିଦେଇ ହେବ । ଅଭିନୟ ଯଦି ସରଳା ତେବେ ସିନା ଅଭିନେତାମାନେ ନିଜନିଜ ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ନ୍ତେ । ମୂଳରୁ ଅଭିନୟ ତ ସଂନାହିଁ, ଅଭିନେତାମାନେ ବାହୁଡ଼ିବେ କିପରି ! ଅଭିନୟ ନ ସାରି ପଳେଇବା ଲୋକଙ୍କୁ ତିନିପୁରେ ବାସ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଦେଖଣାହାରୀ ଏ ତ ଉଚ୍ଛି ଉଚ୍ଛି ପକଡ଼ି ନେବେ, ତେଣିକି ମାଡ଼ ଭରଣକ ପଇସାଏ । ତେଣୁ ବାହୁଡ଼ିବା କଥା ମିଛ । ମୋଟ ଉପରେ ଦେଖିଲେ କବିତା ଦୁଇପଦ ଅଗରୁ ମୂଳସାଏ ମିଛ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି କବିବରଙ୍କପରି ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଶିକ୍ଷାବିତ ଜ୍ଞାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି ଅସଙ୍ଗତ କବିତା ଲେଖିଲେ କାହିଁକି ? ଆଜିକାଲି ଯେପରି ମିଛ ଓ ଅସଙ୍ଗତ କଥାର ଆଦର ଅତ୍ୟଧିକ ବଢ଼ି ଯାଇଛି କବିବରଙ୍କ ସମୟରେ ତାହା ନଥିଲା । ସୁତରାଂ କବିବର କଅଣ ଅପଞ୍ଚ୍ୟାନ୍ତ କଣିକା । ପାଇଁ ଏ ଦୁଇପଦ ଲେଖିଦେଲେ । ଆମ୍ଭେ ଏଠାରେ ଦୃଢ଼ତାର ସହ ବକ୍ତୃଗନ୍ଧୀର ସ୍ଵରରେ ଘୋଷଣା କରୁଛୁ ଯେ କବିବର ଏ କବିତାକୁ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମୂଳ କବିତା କାଳନ୍ଦମେ ଅପାରଗ ପ୍ରେସମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ପାଠକେ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଥିବେ ଅଜ୍ଞ ଲେଖନକାରୀମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ କାଳନ୍ଦମେ କିପରି ନିଜର ମୌଳିକତା ହରାଇ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଗଲା ! ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଆମ୍ଭଟା କାଳନ୍ଦମେ କଦଳୀ ହେବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଯଥେଷ୍ଟ ରହିଛି । ଆମ୍ଭର ଥରେ ସୌଭାଗ୍ୟ ଅତି ବେଶୀ ହୋଇଯିବାରୁ ଆମ୍ଭେ କବିବରଙ୍କ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟା ପାଇଥିଲୁ । ପାବଣୀ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟା ଦେଖିବାମାତ୍ରେ ଆମ୍ଭ ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଗଲା । ତହିଁରେ ଆଲୋଚ୍ୟ ଦୁଇପଦ କବିତା ଅନ୍ୟପ୍ରକାରର ଥିଲା । ଲେଖା ହୋଇଥିଲା—

“କେହି ରହିନିକି, ରହିବ ନାହିଁ କି ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମି ତଳେ

ସବେ ନିଜ ନିଜ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି

ସୁଆଙ୍ଗେ ମାଡ଼ିବେ ଭୋଲେ ।

ଏହା ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ସବୁ କୁହୁଡ଼ି ଉଠେଇ ଯାଉଛି । ଅର୍ଥ,
ଚକ୍ରୁଳ ପିଠା ଓଲଟିଲା ପରି ସ୍ୱର ଓଲଟି ଯାଉଛି । କବିବର ପରୁରୁନ୍ତି—
କେହି ରହିନି କି ? ମାନେ ସମସ୍ତେ ରହିଅଛନ୍ତି । ରହିବ ନାହିଁକି ? ମାନେ
ସମସ୍ତେ ରହିବେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ଭବରଙ୍ଗ ଭୂମିରେ ସମସ୍ତେ ଅଭିନୟ
କରୁଛନ୍ତି ଓ କରୁଥିବେ । ଆଉ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ମାନେ
ଦାନଦଣ୍ଡ, ପାଇଖାନା ଯାଇ, ଗାଧୋଇ, ଖାଇସାରି ହର୍ଦ୍ଦୟ ଅଭିନୟ
କରିବାରେ ମାତି ରହିଥିବେ ।

ଏବେ କବିବରଙ୍କର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟ ମିଳିଗଲା । ପ୍ରେସ୍‌ବାଲାଙ୍କ
ଗଳ୍ପ ଯୋଗୁ କବିବରଙ୍କୁ କେଡ଼େ ଦୁର୍ନାମଟାଏ ସହିବାକୁ ପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା ।

ଅତି ଦୁଃଖର ସହିତ ଜଣାଉ ଅଛି ଯେ ଆମ୍ଭର ଶନିସପ୍ତା ହେତୁ
ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଗୋଟିଏ ବୁଲ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗର୍ଭସାତ୍ କରଦେଲା । ଏଣୁ
ଆମ୍ଭେ ପାଣ୍ଡୁଲିପିକୁ ସନ୍ଦେହୀ ଗବେଷକ ମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ ।

—————

ଧର୍ମ ଏକ ପୋତ

ଧର୍ମ ଏକ ପୋତ ଗତ ଛନ୍ଦ୍ର ବିଧି
ତରିବାକୁ ଏହି ସଂସାର-ବାରଧି
ଧର୍ମ ଏକା ସିନା ମହତପଣିଆ
ଆଉ ବଢ଼ପଣ ଅଡ଼େଇ ଦିନିଆ ।”

କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ ଯେଉଁ ‘ଦରବାର’ ଶତ୍ରୁକାବ୍ୟ ଲେଖି
ବହୁତ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଯାଇଛନ୍ତି, ଉପସ୍ଥଳେ ଚାନ୍ଦି ଧାଡ଼ି ତାହାର
ଅଂଶବିଶେଷ । ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏହାକୁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନ
ଦେଇ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ କୋମଳମତ ଗୁଣଗୁଣୀମାନଙ୍କ
ମୁଣ୍ଡରେ ପୁରେଇବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି । କବିବର ଯେଉଁ ସମୟରେ ଏ
କବିତା ଲେଖିଥିଲେ ସେ ସମୟ ଥିଲା ନିଆରା । ସେତେବେଳେ ଇଂରେଜ
ସରକାର ଭାରତର ଏକଛତ୍ର ଅଧିପତି ଥିଲେ । ସେମାନେ କେବଳ ନିଜ
ବେପାର ବଣିଜ ଉପରେ ଘାସ୍ତ ନଜର ରଖିଥିଲେ । ଦେଶୀ ଲୋକ
କେହି ଯଦି ସେଥିରେ ଖୁହୁଣାଟ କରୁଥିଲା ତେବେ ବାଦ ମାଡ଼ବସିଲା ପରି
ଘାଉଁକରି ତାକୁ ମାଡ଼ବସି ତାର ଦଫାରଫା କରି ଦେଉଥିଲେ । ଭାରତର
ଧର୍ମ, ଫର୍ମ, ଆଧାର୍ମିକତା ବିଷୟରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଉ ନ
ଥିଲେ । ତେଣିକି ରୁହଁ ଯାଉ ନଥିଲେ । ଧର୍ମ ନାଆଁରେ କିଏ କେତେ
ଗାଲୁ ପେଲିଲା, ଲୋକଙ୍କୁ ଭଣ୍ଡିଲା ସେକଥା ବିଲକୁଲ ଶୁଣିଯାଉ ନଥିଲେ ।
ଧର୍ମ ନାଆଁରେ ଗାଲୁପେଲି ଯଦି କେହି ଜବରଦସ୍ତ ନେଇ ତାଙ୍କ
ଆଗରେ ପେଶ୍ କରୁଥିଲା ତେବେ ସେ ସାଧୁ ସାଧୁ କହି ଦେଉଥିଲେ—
ଆହେ ରଖ ହୋ ତୁମ ନାଲିସ୍ । ଆମେ ସେସବୁ ମୋଟେ ଶୁଣିବୁ ନାହିଁ ।
ଦୟାକୃ କ୍ୟାନିଂ ଏସବୁ କାନରେ ନ ପୁରାଇବାକୁ ତାଗିଦ୍ କରି
ଦେଇଛନ୍ତି । ଆମ ବେପାର ଭଲ କି ଆମେ ଭଲ । ଫେରାଦ ହେଇଥିବା
ଲୋକଟି କାନମୁଲ କୁଣ୍ଡେଇ କୁଣ୍ଡେଇ ଫେରି ଆସୁଥିଲା । କବିବର ଜଣେ

ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଥିବାରୁ ଏସବୁ ହାଲତ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ । ଲେଣ୍ଡି ଧର୍ମ ନାଆଁରେ ଏକ ଅଦରକାରୀ ଗାଲୁ ଚଳେଇ ଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ଛେନାରୁ ଚୋପା ଛଡ଼େଇବା ଲୋକ ବଲ୍‌କୁଲ ନଥିଲେ । ସେଥିଲାଗି ଦରବାର ଖଣ୍ଡିକାବ୍ୟରେ ଏହି ଚାରିଧାଡ଼ି ଅନାବଶ୍ୟକ ଗାଲୁ ରଖିଦେଲେ । କେହି ଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖକକୁ ପଚାରି ପାରନ୍ତି--ଯୁବା ବୟସରେ ଏହି ଚାରିଧାଡ଼ି ସେ କେତେଥର ପଢ଼ି ଥିବେ । ସେତେବେଳେ ସେ ତାକୁ ଅନାବଶ୍ୟକ ଗାଲୁ ବୋଲି ନକହି ଏତେବେଳେ ରଞ୍ଜି ଗୁଡ଼ିଛନ୍ତି କିଆଁ ? ଏଇଟା ଏକ ଭଲ ପ୍ରଶ୍ନ । ଉତ୍ତରରେ ଲେଖକ କହିବ ଯେ ସେ ସେତେବେଳେ ଇଂରେଜ ଶାସନାଧୀନରେ ଥିଲା । ସେତେବେଳର ମନୋବୃତ୍ତି ଗୋଲ୍‌ମୀ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସତକଥା କହିବାକୁ ଡର ଲାଗୁଥିଲା । ସେହୁହେତୁ କହି ନଥିଲା । ଏବେ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଗଲା । ଦିଅ ମନ୍ତ୍ରରେ ଗାଧୋଇଲା । ଖାଉଟି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଅତି ସୁଲଭ ହୋଇଯିବାରୁ ଶରୀର ଓ ମନର ବିକାଶ ଦୁଇଗୁଣ ଉଠିଲେଣି ପ୍ରତିଶତ ହୋଇଗଲା । ସତକଥା ଗୁଡ଼ିକ ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଦେଖାଗଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ତୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲା । ତଥାପି ଲେଖକ ତୁଣ୍ଡକୁ ସଫଳ ରଖିଥିଲା । ଯିଏ ପଢ଼ୁଛି ପଢ଼ୁ । ସତ ମିଛ ବଳେ ବାଛୁବ ନାହିଁ ଯେ । କିନ୍ତୁ ଲେଖକ ସେତେବେଳେ ଦେଖିଲା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ନେଇ ତାକୁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଭିତରେ ଭରିଲେଣି ଆଉ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତଥା ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ଆଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ କୋମଳମତି ଗୁପ୍ତ ଗୁପ୍ତୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହାକୁ ଜବରଦସ୍ତି ଘୁରେଇଲେଣି, ସେତେବେଳେ ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ଲେଖକ ଆଉ ସ୍ଥିରହୋଇ ରହି ପାରିଲାନି । ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ଉଠିଲେନି କଲା । ଉପରୋକ୍ତ ଚାରିଧାଡ଼ିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁଛି ।

“ଧର୍ମ ଏକ ପୋତ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ବନ୍ଧୁ ।” ପୋତ ବା ଜାହାଜ ତିଆରି କରିବା ଇଞ୍ଜିନିଅର ମାନଙ୍କ କାମ । କାଠୁଆ, ଡଙ୍ଗା, ପର୍ଦ୍ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ବଢେଇମାନେ ତିଆରି କରିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜାହାଜ ବା ପୋତ ବେଳକୁ ସେମାନେ ପଛେଇଯିବେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଇଞ୍ଜିନିଅର

ନହେଲେ ଏ କାମରେ କେହି ହାତ ଦେବେନି । ଗଢ଼ିଲବାଲ ‘ବଧୂ’ଟି ନିଶ୍ଚୟ ଇଞ୍ଜିନିଅର ହୋଇଥିବ । ତେବେ ଖୋଜାଯାଉ ସେ କେଉଁ ଇଞ୍ଜିନିଅର କଲେଜରୁ କେଉଁ ସ୍କାଲରେ ପାଶ୍ କରିଥିଲେ । ଲେଖକ ଭାରତର ସବୁ ଇଞ୍ଜିନିଅର କଲେଜ ସହଜ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ଜାଣିପାରନ୍ତି ‘ବଧୂ’ ନାମଧେୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କେଉଁଠାରୁ ହେଲେ ଇଞ୍ଜିନିଅର ପାଶ୍ କରି ନାହାନ୍ତି । ମୁଳରୁ ମାଇପ ନାହିଁ, ପୁଅ ନା ଗୋପାଳଥା । ‘ବଧୂ’ ବୋଲି ତ କେହି ଇଞ୍ଜିନିଅର ନଥିଲେ । ଧର୍ମପୋତ ବା ଜାହାଜଟାଏ ସେ ଗଢ଼ିଲ କେମିତି ? ଏପରି ଆକାଶତୋଳା ମିଛ ଏ ଯୁଗରେ ଚଳିବ ନା ?

ପୁନଶ୍ଚ ଦେଖାଯାଉ ଏ ଜାହାଜଟା ଗଢ଼ା ହେଲା କେଉଁଠି ? ସେତେବେଳର ଇଂରେଜ ସରକାର ଭାରତକୁ କିରାସିନି କଣ୍ଟାଟିଏ ବି ତିଆରି କରିବାକୁ ଦେଉ ନଥିଲେ । ଏତେବଡ଼ ଜାହାଜଟାଏ ତିଆରି ହୋଇଗଲା କିପରି ? ଜାହାଜଟାଏ ତିଆରି କରିବାକୁ ହେଲେ ଗୋଟାଏ ବିରାଟକାୟ ସିପ୍ ବଲ୍‌ଡ଼ ଯୁକ୍ତ ଦରକାର । ଏଇଟା ପୁଣି ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ହୋଇଥିବ । ସେତେବେଳେ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ସିପ୍ ବଲ୍‌ଡ଼ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ବି ମନା ଥିଲା । ଆଉ ସେଇଟା କଅଣ ଗ୍ରେଟିଆ ମୋଟିଆ ଜିନିଷ ହୋଇଛି ଯେ ତାକୁ ଲୁଚେଇ ଗଢ଼ିଆ ଭିତରେ ତିଆରି କରିଦେଇ ହେବ । ପୋତଟା ଯେ ବିରାଟ ତାହା ଅନ୍ୟ ଧାଡ଼ରୁ ସୂଚିତ ହୁଏ । ସେଇଟା ହେଲା ‘ତରିବାକୁ ଏହି ସଂସାର ବାରିଧି ।’ ବାରିଧି ବୋଇଲେ ସାଗର ବା ମହାସାଗର । ଏ ଜାହାଜ ସାଗର ଓ ମହାସାଗର ଉପରେ ଯିବା ଆସିବା କରିବ କେବଳ ଏକ ବିରାଟକାୟ ପୋତ ସାଗର ଓ ମହାସାଗରର ଉତ୍ତଳ ତରଙ୍ଗମାଳା ଭେଦକରି ଯିବା ଆସିବା କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁମିତ ହେଲା ପୋତଟି ବିରାଟକାୟ; ତେଣୁ ଏହାକୁ ଲୁଚେଇ ଗାଡ଼ିଆ ଭିତରେ ତିଆରି କରି ପକେଇବା ଅମ୍ଭବ ଓ ଅବାସ୍ତବ ମଧ୍ୟ । ଧରାଯାଉ ବ୍ରିଟେନ ଏ ପୋତକୁ ତାର ଏକ ସିପ୍ ବଲ୍‌ଡ଼ ଯୁକ୍ତ ରେ ତିଆରି କରି ଭାରତକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲା । ଏପରି

ବହୁତ ଜାହାଜ ଅବଶ୍ୟ ଆସିଥିଲା । ହେଲେ କାହାର ନାଁ ‘ଧର୍ମ’ ନଥିଲା । ସବୁଗୁଡ଼ିକ ସାହାସୀ ନାଆଁ ।

ଏଥିରୁ ଦେଖାଯିବ ଯେ କବିବର ଲେଖିଥିବା ପଦ୍ୟାଂଶ ‘ଧର୍ମ ଏକ ପୋତ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ବଧୂ’ ଅର୍ଥାତ୍ ବଧୂ ନାମକ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଧର୍ମ ନାମକ ଏକ ଜାହାଜ ଗଢ଼ି ଥିବା କଥା ଏକାବେଳେକେ ମିଳି । ଏପରି ମିଳି କଥା ଲେଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା । ତେଣୁ ଏହା ଅନାବଶ୍ୟକ ଗାଲୁ । ସଂସାର ନାମକ କୌଣସି ସାଗର ବା ମହାସାଗର ବି ନାହିଁ । ମରସନ୍ ସାହେବ କୃତ ଭୂଗୋଳ ପାଠ ତନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର କରି ଖୋଜିଲେ ଏହା ବେଶ୍ ଉପଲବ୍ଧ କରିହେବ । ଏବେ ତୃଣୟ ଓ ଚତୁର୍ଥ ଧାଡ଼ି ଦେଖାଯାଉ । କବିବର ଲେଖିଛନ୍ତି “ଧର୍ମ ଏକା ସିନା ମହତ ପଣିଆ, ଆଉ ବଡ଼ ପଣ ଅଡ଼େଇ ଦିନିଆ ।” କବିବରଙ୍କର ଏହି ଦୁଇଧାଡ଼ି ଲେଖିବା କି ଦରକାର ଥିଲା ! ଅପଥାରେ କିନ୍ତୁ କାଳି ଓ କାଗଜ ନଷ୍ଟ କଲେ ସିନା ! ଦ୍ଵାପର ଯୁଗ ପରେ ଧର୍ମ ତ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଗଲେ । ପୃଥିବୀରେ ଧର୍ମ ଆଉ ରହିଲେ କେଉଁଠି ? କବିବର ତ ଘୋର କଳିଯୁଗର ଲୋକ । ଘୋର କଳିଯୁଗରେ ସେ ଧର୍ମକୁ ଦେଖିଲେ କୁଆଡ଼ୁ ? ଯଦି ତାଙ୍କର କେହି ଜବରଦସ୍ତ ଖୋସାମତିଆ ଡିହାଳିଆ ପଣ ଦେଖାଇ କହେ—ହଁ ସେ ଦେଖିଥିଲେ, ତେବେ ତାଙ୍କୁ ବୁଝେଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ ବୟସାଧିକ୍ୟ ହେତୁ କବିବରଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଭ୍ରମ ବା ଅପଟିକାଳ ଇଲ୍ୟୁଜନ ରୋଗ ଥିଲା । ଚଢ଼ୁ ତାଙ୍କୁ ସର୍ପବତ୍ ପ୍ରଣୟମାନ ହେଉଥିଲା । ଅଧର୍ମଗୁଡ଼ାକ ସେହିପରି ତାଙ୍କୁ ଧର୍ମ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଧର୍ମ ତ ବଳକୁଲ ନାହିଁ । ତା’ର ପୁଣି ମହତପଣିଆ କବିବର କେଉଁଠୁ ଦେଖିଲେ ? ହୋଇପାରେ ନିଜର ଅପଟିକାଳ ଇଲ୍ୟୁଜନ ବା ଦୃଷ୍ଟି ଭ୍ରମ ହେତୁ ଅଧର୍ମର ମହତ ପଣଟା ଧର୍ମର ମହତପଣ ଭଳି ଦେଖାଦେଇଛି । ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୁଣି କୁହା-ଯାଇଛି “ଆଉ ସବୁ ପଣ ଅଡ଼େଇ ଦିନିଆ ।” ଭାରତବର୍ଷ ପରି ଏକ ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଏହା ଏକ ଗୁରୁତର ସମସ୍ୟା ରୂପେ ଦେଖା-ଦେବ । ‘ଆଉ ସବୁ ପଣ’ ବୋଲିଲେ ଅସୁମାର ପଣ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି । ଯଥା-ବଡ଼ପଣ, ଚୋଟପଣ, ରଜପଣ, ମନ୍ଦ୍ରୀପଣ, ଟାଉଟସପଣ, ଲୋଭପଣ

କାନ୍ଦୁରପଣ, ଚୋରପଣ, ସାଧୁପଣ, ଗରପଣ, ଡରୁଆପଣ, ସହବାପଣ, ମିଛୁଆପଣ, ଦବାପଣ, ନବାପଣ ସବୁ ମାତ୍ର ଅତେଜ ଦିନ ବା ସାଠିଏ ଦଣ୍ଡା ରହେ, କିନ୍ତୁ ଧର୍ମ ନାମକ ମହତପଣଟା ସବୁଦିନେ ରହେ । ଆଜିକାଲି ଏ କଥାକୁ କାନରେ ପୁରେଇବ କିଏ ! ଭାରତରେ ଅଧିକାଂଶ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ସଂଖ୍ୟାନ୍ୟୁନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଠାରୁ ଭୋଟ ଖଣ୍ଡିକ ପାଇବା ପାଇଁ କେତେ ଯେ ପେଶେନା କାତୁଛନ୍ତି ତାହାର ଇୟୁଥ ନାହିଁ । ‘ଆମେ ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷ’ କହିଦେଲେ ସଂଖ୍ୟାନ୍ୟୁନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଆମ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରିବେ ଆଉ ଆମକୁହିଁ ଭୋଟ ଦେଉଥିବେ । କିଏ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମଟାକୁ ବେଶୀ ତଡ଼ି ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବେଶୀ ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହେବ ଏବଂ ବେଶୀ ଭୋଟ ପାଇ ପାରିବ ସେଥିଲାଗି ରାଜନୈତିକ ଦଳମାନେ ଧସପସ ଲାଗେଇଛନ୍ତି । ଏଣୁ ଧର୍ମ ନାଆଁଟା ଗୋର ବିପଦଜନକ ବିବେଚିତ ହେଲାଣି । ଆମ ରାଷ୍ଟ୍ର ପାକିସ୍ତାନ ବା ଇରାନ ପରି ନୁହେଁ । ସେଠିକି ହିନ୍ଦୁ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ପାକଲେଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନି । ସୁତରାଂ ସେଠାରେ ଧର୍ମ ଚେକାମାଉଲି ପକାଇ ବସିଛି । ଇସଲାମ ଧର୍ମ ଭିତ୍ତିରେ ସେଠି ସବୁ କାମ ହଉଛି । ଧର୍ମ ନାଆଁରେ ସେ ସବୁ ଥାନରେ ସବୁ କିଛି ଚଳିବ । ଆମ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ କିନ୍ତୁ ସବୁ ଓଲଟା, ଧର୍ମ ନାଁ ଧରିବା ମାତ୍ରେ ଆଗ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଚଳେଇ ଉଠିବେ—ବାଡ଼ିଆ, ବାଡ଼ିଆ, ତଡ଼ି, ତଡ଼ି, ଶୀଘ୍ର ଧର୍ମକୁ ତଡ଼ି ସେଠାରେ ଗୋବରପାଣି ଛୁଅ । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁଖୁ ଏସନ ଶୁଣି ସଚିବମାନେ ଧର୍ମ ଦିହରେ ଦାନ୍ତ ଲାଗେଇ ଦେବେ । ତାକୁ ବାଦ ମଡ଼ି କେଲେଇଲୁ ପରି କେଲେଇ ପକେଇବେ । ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକମାନେ ହୁକୁମ ଜାରି କରିଦେବେ—ଧର୍ମ ନାମ ଆଜିଠାରୁ ମୋ ଶ୍ରବଣେ କେହି ଡୁକାଇବ ନାହିଁ ଗୋ ।

ରକ୍ଷା ହୋଇଛି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଟାକୁ ଓଡ଼ିଶା ଛଡ଼ା ବାହାରେ କେହି ପଢ଼ୁରନ୍ତି ନାହିଁ, କି ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଇଥିଲାଗି ‘ଧର୍ମ ଏକା ସିନା ମହତ ପଣିଆ’ ଧାଡ଼ିଟା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଢିସି ରହିଛି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏ ଧାଡ଼ିକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ଆସିଲେଣି ତାହାଅତି ଉଦ୍‌ବେଗ ଜନକ । କେନ୍ଦ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କାନରେ କେହି ଯଦି

ଏହା ଫୋଡ଼ିଦିଏ ତେବେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅବସ୍ଥା ଦି ଗଣ୍ଡା ଦି କଡ଼ା ହୋଇଯିବ ।

ଏବେ ଶେଷପଦ ଦେଖାଯାଉ । ଶେଷଟା ଅଛି “ଆଉ ସବୁ ପଣ ଅଡ଼େଇ ଦିନଆ” ବା ଷାଠିଏ ଦଶିଆ । କବିବର ତାକୁ ୭୧ ଦଶିଆ ନ କରି କାହିଁକି ଷାଠିଏ ଦଶିଆ କଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ଯେତେ ପଣ ଅଛି ସମସ୍ତଙ୍କ ପରମାୟୁ ମାତ୍ର ଷାଠିଏ ଦଶିଆ । ଯେ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ପଣ ଦେଖାଦେବାର ଷାଠିଏ ଦଶିଆ ପରେ କୁଆଡ଼େ ଉଠେଇଯିବ । ତାକୁ ଖୋଜିଲେ ବି କେହି ପାଇବେ ନାହିଁ । ଏଡ଼େବଡ଼ ତାହା ମିଛ କଥାଟାକୁ ପୁଣି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଇଛି ! ଏ ବିଷୟରେ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳେଇ ବିରୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଲେଖକ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି । ଆଜ୍ଞା, ସବୁ ପଣ ବିଷୟରେ ଘାଣ୍ଟିଲେ ତ ରାତିପରେ ରାତି ପାହୁଯିବ, ଦିନ ପରେ ଦିନ ବିତିଯିବ, ମାସ ପରେ ମାସ ଗଡ଼ିଯିବ, ତଥାପି ସରିବ ନାହିଁ । ସବୁ ପଣ ଭିତରୁ ଲେଖକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଟି ପଣ ବାଛିଛନ୍ତି । ସେ ଦିଓଟି ପଣ ହେଲେ ଗାଲୁଆ ପଣ ଆଉ ବାହାପିଆ ପଣ । ଏ ଦିଓଟି ଯେ ସବୁ ପଣ ଭିତରେ; ତାହା କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ସହସ କରିବେ ନାହିଁ । କେଉଁ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ବା ପଣ୍ଡିତ ଗୁଡ଼ିକ ଛାତ୍ରଦେଇ କହିପାରିବ ଯେ ଗାଲୁଆ ପଣ ଓ ବାହାପିଆ ପଣର ପରମାୟୁ ମୋଟେ ଷାଠିଏ ଦଶିଆ । ଜଣେ ଗାଲୁଆ ବା ବାହାପିଆର ଗାଲୁଆ ପଣ ଓ ବାହାପିଆ ପଣ କଅଣ ତା’ଠାରେ ମାତ୍ର ଷାଠିଏ ଦଶିଆ ରହେ, ଆଉ ତା’ପରେ ଉଠେଇଯାଏ ? ଅର୍ଥାତ୍ ଗାଲୁଆ ବା ବାହାପିଆ ଲୋକ ପ୍ରଥମ ଗାଲୁ ବାହାପିଆ କଥା କହିବାର ଷାଠିଏ ଦଶିଆ ପରେ ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାଲଟିଯାଏ ? ଆଉ ତା’ ମୁହଁରୁ କଅଣ କେବେହେଲେ ଗାଲୁ ବା ବାହାପିଆ କଥା ବାହାରେ ନାହିଁ ? କବିବର କେଡ଼େବଡ଼ ଭୁଲ କଥାଟାଏ ଲେଖି ନ ଦେଲେ । ଯିଏ ଗାଲୁଆ, ସେ ମରିବା ଯାଏ ଗାଲୁଆପଣ ତା’ଠାରୁ ଯାଏନାହିଁ । ଯିଏ ବାହାପିଆ ସେ ମଲ୍ଲଯାଏ ବି ତାଠୁ ବାହାପିଆପଣ ଗୁଡ଼େନାହିଁ । ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉଦାହରଣ ବି ଏହାର ରହିଛି । ହିଟ୍ଲର ଆ ଜର୍ମାନୀର ପ୍ରଭୁର ମନ୍ତ୍ରୀ ଗୋବେଲ୍ସ୍ ଗାଲୁ ପେଲି ପେଲି ଯାଉ ଜୀବନଟା ବିତାଇ ଦେଲେ । ବାହାପିଆ କଥା କହି

କହି ଇଟାଲିର ମୁସୋଲିନି ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏ ଗୁଣ ଦୁଇଟି ଯାହାଠାରେ ଦେଖାଯାଏ ତା'ଠାରେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ରହେ । ଷାଠିଏ ଦଶା ମାତ୍ର ରହେ ବୋଲି କହିବା ସତ୍ୟର ଅଧିକାର ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । କବିବର କାହିଁକି ଯେ ଏହା ଲେଖିଲେ ତାହା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ । ସମ୍ଭବତଃ ତାଙ୍କ ସମୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଇଂରେଜ ଶାସନ ଅମଳରେ କେହି ଯଦି ଗାଲୁଆ ବା ବାହାପିଆ କଥା କହୁଥିଲେ ତେବେ ଇଂରେଜ ଶାସକମାନେ ଅବା ଛେଚି ରସ ବାହାର କରିଦେଲା ପରି ଗାଲୁଆ ବା ବାହାପିଆକୁ ଆଜ୍ଞାକରି ଛେଚି ତା'ଠାରୁ ଗାଲୁଆ ପଣ ବା ବାହାପିଆ ପଣକୁ କାଢ଼ି ଦେଉଥିଲେ । ସେ ଭୟରେ ଆଉ ଗାଲୁ ବା ବାହାପିଆ କଥା କହୁ ନ ଥିଲା । ତ'ହେଲେ ବି ଷାଠିଏ ଦଶା ଭିତରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ।

ଉପସ୍ଥାପନାରେ ଏତକ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ 'ଦରବାର'ରେ ଥିବା ଏହି ଚାରିପାଞ୍ଚ ଅତିଶୀଘ୍ର ଉଠେଇ ଦେବାର ସମୟ ଆସିଯାଇଛି । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବର୍ଜନୀୟ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଭୁରନ୍ତ କାଢ଼ି ଦେବା ଦରକାର । ଫିଲ୍ମମାନଙ୍କରୁ ଅଶ୍ଳୀଳ, ସରକାର ବିରୋଧୀ ବା ଅରୁଚକର ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ ଧୋପି ସେନ୍ସର୍ ବୋର୍ଡ଼ କାଟିଦିଅନ୍ତି, ଦରବାରରୁ ସେହିପରି ଏହି ଚାରିପାଞ୍ଚ ଅତିଶୀଘ୍ର କାଢ଼ି ଦେବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । କୋମଳମତି ଗୁପ୍ତଚରୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଆଉ ଏଭଳି ଭ୍ରମାତ୍ମକ ବିଷୟବସ୍ତୁ ପୂରେଇବା କୌଣସି ସଭ୍ୟ ଦେଶ ପକ୍ଷେ ବାଞ୍ଛନୀୟ ନୁହେଁ ।

ମାତୃ ଭାଷାର ମମତା

ମହା ପୁରୁଷମାନେ ୯୯ପ୍ରତିଶତ ଭଲ କାମ କରନ୍ତି, ଭଲ କଥା କହନ୍ତି, ଭଲ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାନ୍ତି, ଭଲ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ବସା ଉଠା କରନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ଯଦିଓ ୧ ପ୍ରତିଶତ ଗଣ୍ଡଗୋଳିଆ କଥା ରହିଥାଏ କିନ୍ତୁ ୯୯ ପ୍ରତିଶତ ଭଲଥିବା ଯୋଗୁ ୧ ପ୍ରତିଶତ ମନ୍ଦଟା କାହାରି ନଜରରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ, ଭଲର ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ମନ୍ଦର ଗୋଡ଼ିଟା ଟୁବ୍ କରି ବୁଡ଼ିଯାଏ ।

ନିଉଟନ୍ କେଡ଼େବଡ଼ ବୁଦ୍ଧିଆ ଲୋକ ନଥିଲେ ! ଜଗତକୁ କେତେ ନୂଆ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟ ନ ଦେଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଜ୍ଞାନରୁ ଲୋକେ କେତେ ଉପକୃତ ନ ହୋଇଛନ୍ତି ! ତାଙ୍କ ଭଳିଆ ଲୋକ ଦିନେ କିପରି ଏକ ଓଲମା କାମ କରିଥିଲେ ଦେଖନ୍ତୁ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୋଷା ବିରଡ଼ ଥିଲା । ବିରଡ଼ ଛୁଆ କଲା । ନିଉଟନ୍‌ଙ୍କ ଶୋଇବାଘରେ ସେ ଶୁଏ । ଲୋକେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପିଲାଙ୍କ ହାତ ଧରି ନଈକୂଳ ବା ପାର୍କକୁ ବୁଲି ଗଲଭଳି ନିଉଟନ୍‌ଙ୍କ ଶୋଇବା ଘରେ ଶୋଉଥିବା ମିସେସ୍ ବିରଡ଼-ତା'ର କୁନୁମୁନୁମାନଙ୍କୁ ଧରି ରାତିରେ ବୁଲି ବାହାରେ । ସନ୍ଧି ଭ୍ରମଣରୁ ଫେରୁ ଫେରୁ ପ୍ରାୟ ୬ଟା ବାଜି ଯାଇଥାଏ । ନିଉଟନ୍ ସେତେବେଳକୁ କବାଟ କଲି ଟୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀମତୀ ବିରଡ଼ି ବାହାରେ ଥାଇ ମ୍ୟାଉଁ ମ୍ୟାଉଁ ରଡ଼ି ଦିଏ ଓ କବାଟକୁ ନଖରେ ଘଷୁଡ଼େ । ନିଉଟନ୍‌ଙ୍କ ନିଦ ଭାଙ୍ଗେ ସେ କବାଟ ଖୋଲନ୍ତି । ଶ୍ରୀମତୀ ବିରଡ଼ି ସସନ୍ତାନ ଘରେ ପଶି ନଜର ଶୋଇବା ସ୍ଥାନରେ ଶୁଏ । ଏହିପରି ନିତି ନିଉଟନ୍‌ଙ୍କ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ବାରୁ ସେ ବିବ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଏହି ଅଡ଼ୁଆ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଉଦ୍ଧୟ ସେ ଓ ବିରଡ଼ି ପରିବାରଟି କିପରି ରକ୍ଷା ପାଇବେ ସେ ବିଷୟ ଚିନ୍ତାକଲେ । ଯିଏ ଜଟିଳ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟ ସବୁ ଉଦ୍ଭାବନ କରି ସାରା ମଣିଷ ଜାତିର କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରିପାରୁଛନ୍ତି ସେ କଅଣ ଏପରି ଏକ

ସାମାନ୍ୟ ଅସୁବିଧା ଏଡ଼ାଇ ଗୋଟିଏ ବିରାଡ଼ର କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରିପାରି ନଥାନ୍ତେ, ଯେଉଁ କଲ୍ୟାଣରେ ପୁଣି ତାଙ୍କର ଅଧେ ଭାଗ ଥିଲା । ସମାଧାନ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଶିଗଲା । ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଡ଼େଇକୁ ଡାକିଲେ । ବଡ଼େଇକୁ ନିଉଟନ୍ ସ୍ୱୀୟ ନବଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନରେ ପରପୁଷ୍ଟ କରାଇ ଆଦେଶ ଦେଲେ—“ଏହି କବାଟର ତଳ ଅଂଶରେ ଦୁଇଟି ଛୋଟ ବାଟ କରିଦିଅ । ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବିରାଡ଼ ଗଲିଯିବା ପରି ମାପରେ ହେବ, ଅନ୍ୟଟି ତା ଛୁଆ ଗଲିଯିବା ପରି ହେବ ।”

ମୂର୍ଖ ବଡ଼େଇ କି ବିଜ୍ଞାନ ଜାଣେ ? ସେ ନିଉଟନ୍‌ଙ୍କର ଉଚ୍ଚ-କୋଟୀର ଜ୍ଞାନକୁ ବୁଝି ନପାରି ଇତସ୍ତତଃ ହେଲା । ଗହନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟର ଅନୁଶୀଳନ କରିବାକୁ ବଡ଼େଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଥାନ ନଥିଲା । ନିଉଟନ୍ ପୁନର୍ବାର ବୁଝାଇ କହିଲେ— “ଆରେ କଥାଟା ଭଲକରି ଶୁଣ । ଯେଉଁଠି ସନ୍ଦେହ ହେବ ବା ବୁଝି ନପାରିବୁ ସେଇଠି ମୋତେ ପଚାରିବୁ । ବିରାଡ଼ର ଅଧରାତିରେ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିବା ଦରକାର । ରାତିରେ କବାଟଟି ରନ୍ଧ ରହୁଛି, ତେଣୁ ସେ ପଶି ନପାରି କବାଟକୁ ଘାଟୁଛୁ ଓ ମ୍ୟାଉ ମ୍ୟାଉ ରଡ଼ ଗୁଡ଼ୁଛୁ । କବାଟରେ ସେ ପଶିବା ଭଲ ଗୋଟିଏ କଣା କରିଦେଲେ ସେ ଆଉ ରଡ଼ି ନଗୁଡ଼ି ଗୁଲ୍ କରି ଗଲିଯିବ । ବିରାଡ଼ିଟି ଏକୁଟିଆ ନୁହେଁ । ତାର ଗୋଟାଏ ଛୁଆ ଅଛି । ତା’ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସାନ କଣା କରିଦେ । ଛୁଆଟା ମଧ୍ୟ ଗୁଲକରି ଗଲିଯିବ ।”

ବଡ଼େଇଟି ଏପରି ଜଟିଳ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟ ବୁଝି ନପାରି ପଚାରିଲା— “ଆଜ୍ଞା, ଦୁଇଟା କଣା କାହିଁକି କରାଯିବ ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁନି । ଯେଉଁ ବଡ଼ କଣାବାଟେ ମାଆ ପଶିପାରିବ, ସେହି କଣାବାଟେ ଛୁଆ କଅଣ ପଶିଯାଇ ପାରିବନି ?”

ନିଉଟନ୍ ଏତେବେଳେ ଯାଏ ସ୍ୱୀୟ ଭ୍ରମ ବା ଫାଲସିଫି ଧରିପାରି ନ ଥିଲେ । ସାମାନ୍ୟ ଜଣେ ବଡ଼େଇ ତାହା ଦେଖାଇ ଦେଲା । ତାଙ୍କପରି ସବୁ ମହାତ୍ମା ରୂପକର ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ଏମିତିଆ କିଛି ନା କିଛି ଭୁଲ ହୁଏ ।

ଦେବତା ମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଭୁଲ ହୁଏ । ମଣିଷ କିବା ଛୁର । ଏଥିଲିଗି ମହାପୁରୁଷ ମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଲେ ଚଳିବନି । କେବଳ ନମ୍ରତାର ସହିତ ଭ୍ରମଟି ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ତା' ନ ହେଲେ ଭ୍ରମଟା ଆର୍ଷ ପ୍ରୟୋଗ ପରି ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ ।

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବକ୍ତବ ଗଙ୍ଗାଧର ଉପରେକ୍ତ ପଦ୍ୟାଂଶରେ ସେପରି ଏକ ପ୍ରତିଶତ ଭୁଲ ରଖି ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ କାବ୍ୟକୁସୁମର ଗୋଷ୍ଠ ଅତୁଳନୀୟ । ତାହା ପାଠକର ମନକୁ ମସଗୁଲ କରିଦିଏ । ତାଙ୍କ କାବ୍ୟ କୃତିର ୯୯ ଭାଗ ହେଲେ ସୌରଭ ଭରା ବସରା ଗୋଲପ ଆଉ ଉପରେକ୍ତ ପଦ୍ୟାଂଶଟି ହେଲେ ୧ ଭାଗ ପସାରୁଣୀ ପତର । ବସରା ଗୋଲପର ଭୂରୁ ଭୂରୁ ଗନ୍ଧ ଭିତରେ ଶାଶକାୟ ଦୁଷ୍ଟା ପସରୁଣୀଟାର ଦୁର୍ଗନ୍ଧକୁ କେହି ବାରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କ ନାକ ତା'ର ଦୁର୍ଗନ୍ଧକୁ ବାରି ପାରିବାର ଶକ୍ତି ହାସଲ କରି ପାରି ନାହିଁ । ସେ ନାକ ଅଛି କେବଳ ଫମାଲେଚକମାନଙ୍କର । ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କର ଅକ୍ଷମ ନାକମାନଙ୍କ ଯୋଗୁ ପସାରୁଣୀ ରୂପୀ ଏହି ପଦ୍ୟାଂଶଟି ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଆଜିଯାଏ ରଖି ପାରିଲ । ଏବେ ଫମାଲେଚକର ନାକ ତାକୁ ଠାବ କରିଛି । ୯୯ ପ୍ରତିଶତ ଗୋଲପ ଭିତରୁ ଏକ ପ୍ରତିଶତବର୍ଗିଷ୍ଠ ଏହି ପସାରୁଣୀର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଗନ୍ଧକୁ ପାଠକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ବାଜି ଦେବ । ତେଣିକି ପାଠକମାନେ ତାକୁ ରଖିଲେ ରଖନ୍ତି, ଫୋପାଡ଼ିଲେ ଫୋପାଡ଼ନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ମର୍ଜି ।

ଏବେ କ ବ୍ୟାଂଶ ଉପରକୁ ଆସନ୍ତୁ । ଏହାକୁ ପଢ଼ି ସମସ୍ତେ କହିବେ—ସତ କଥାଟାଏ ଏକା ! ମାତୃଭୂମି ଆଉ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଯାହାର ମମତା ନାହିଁ, ଯିଏ ଏହି ଦୁଇଟି ଜିନିଷକୁ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ, ସେ ଡାହା ମୂର୍ଖ । କଥାରେ ଅଛି, ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନିଶ୍ଚିଣ୍ଟ ନାହିଁ କି ବଡ଼ଲୋକଙ୍କୁ ଉଡ଼ିର ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗାଧର ଜଣେ ମହାନ ବା ବଡ଼ଲୋକ ଥିଲେ । ସେ ଆଜି ବଞ୍ଚିଥିଲେ ଆମେ ଏଥିରେ ବିଲକୁଲ ଉଠିବୁଁ କି ନଥାନ୍ତୁ । ସେ ବହୁବର୍ଷ ହେଲେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେଣି, ତେଣୁ ଆମେ କହୁଛୁ । ପହିଲେ ଦେଖାଯାଉ ମାତୃଭୂମି କାହାକୁ କୁହାଯିବ । ଯେଉଁ ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳରେ ଜଣେ ଜନ୍ମଲାଭ କଲ, ସେତିକି ଭୂମିରେ ସେ ପଡ଼ି ପହିଲେ କୁଆଁ କୁଆଁ ରଡ଼ି

ଦେଲା, ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସେ ପ୍ରଥମେ ମାତୃଭୂମି ପାନ କଲା ସେହି ଟିକି ଭୂମିଖଣ୍ଡ ବା ପୁଟଟିକୁ ତା'ର ମାତୃଭୂମି ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ସେହି ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳଟି ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ଅଛି ବୋଲି ଓଡ଼ିଶାକୁ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ଭାରତବର୍ଷ ଭିତରେ ଅଛି ବୋଲି ଆମେ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆମର ମାତୃଭୂମି ବୋଲି କାହିଁକି କହିବା ? କାରଣ ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳଟା ଭାରତବର୍ଷର ଭୂଇଁ ସହିତ ଏକ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ତ ଆମ ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳ ପାକସ୍ଥାନ ସଙ୍ଗେ ବି ଲାଗିଛି । ତେବେ ଆମେ ପାକସ୍ଥାନକୁ ଆମ ମାତୃଭୂମି ବୋଲି କାହିଁକି ନ କହିବା ? ସେହିପରି ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ସାବ ପୃଥିବୀଟା ଭୂଇଁ ଓ ପାଣିଦ୍ୱାରା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ହୋଇଯାଇଛି । ପୃଥିବୀ ଥରେ ଘୂରଲେ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ଘୂରନ୍ତି । କେହି ଅଲଗା ହୋଇ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପୃଥିବୀକୁ ଆମର ମାତୃଭୂମି ବୋଲି ନ କହିବା କାହିଁକି ? କେତେକ ରୂପିପ୍ରତିମ ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଦାର୍ଶନିକ ପୃଥିବୀଟାକୁ ନିଜର ମାତୃଭୂମି ବୋଲି ବଢ଼ୁଛନ୍ତି । ପସାନ୍ତରେ ଦେଖନ୍ତୁ, କ୍ରିଷିଣ ଶାସନ ସମୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ, ଆମେରି ଆଦି ବହୁ ଗୋରାଲୋକ ଭାରତବର୍ଷରେ ଜନ୍ମି ଶିଶୁ-ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଭାରତବର୍ଷକୁ ସେମାନଙ୍କର ମାତୃଭୂମି ବୋଲି ଭାବୁ ନଥିଲେ । ଓଲଟି ଭାରତର ଠେଣୁଣୀ ଛେଚିବାକୁ ସେମାନେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ଆଉ ବି ଦେଖନ୍ତୁ ଜଣେ ଯେଉଁ ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ସେଠାରେ ୩୦ ବର୍ଷ ପରେ ହୁଏତ ସେ ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳର ଚିହ୍ନ ନଥିବ । ଯଦି କାଳକ୍ରମେ ସେଠି ଏକ ବିରାଟ କଳ କାରଖାନା ଧୁଆଁ ଉଠୁଗାରୁଥିବ, ସେ ସେହିଠାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଆଉ ଚିହ୍ନି ବି ପାରିବ ନାହିଁ କି ତାକୁ ନିଜର ମାତୃଭୂମି ବୋଲି କହି ପାରିବନି । ଖୁବ୍ ବେଶି, ଆମେ ଉପରେ ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳର ଯେଉଁ ପୁଟ କହିଲୁ, ତାକୁହିଁ ମାତୃଭୂମି କହିବାରେ କିଛି ସମାର୍ଥତା ଥାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ସେହି ପୁଟଟାକୁ ଚିହ୍ନିବା କିପରି ? ଆମେ କେବଳ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଶୁଣୁ । ସେ ଅନ୍ୟ ଲୋକ କଅଣ ଆମେ ଜନ୍ମିବା-ବେଳେ ଖଡ଼ରେ ଗାର ପକାଇ ଚିହ୍ନିତ କରିଥିଲା, କି ନକ୍ସାରେ ପୁଟଟାକୁ ଆଙ୍କି ଦେଇଥିଲା ? ସବୁଠାରୁ ବେଶି ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ମାଆ ମଧ୍ୟ ଗୃହ ଜଞ୍ଜାଳରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୁଟଟିକୁ ଭୁଲିଯିବ । ଆଉ ଯେଉଁ

ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଲେକେ ବାଟରୁ ଗୋଟାଇ ପାଇଥାଆନ୍ତି ତାଙ୍କ ଜନ୍ମ ପୁଟଟି ଠିକ୍ କେଉଁଠି ତା କିଏ କିପରି କହିବ ?

ଏବେ ଗୋଟାଏ ଦୁଆ ଉଠିଲଣି ତୁମେ ଯେଉଁଠି ରହି ନିଜର ପେଟପାଟଣା କଥା ବୁଝୁଛ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ନିଜର ମାତୃଭୂମି ବୋଲି ବିଚାର । ଏପରି ବିଚାର କଲେ, ଜଣେ ଆଇ. ଏ. ଏସ. ଅଫିସର ଯେଉଁଠି ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଆନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି ଆଜି ଓଡ଼ିଶାକୁ ମାତୃଭୂମି ତ କାଲି ବଙ୍ଗଳାକୁ, ପଥରଦିନ ବିହାରକୁ ମାତୃଭୂମି ବୋଲି କହିବେ । ଆଉ କେତେକ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଆମେରିକା, ରୁଷିଆ ଚାଲିନା, ଜାପାନକୁ ବି ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ମାତୃଭୂମି ବୋଲି କହିବେ । ମୋଟ ଉପରେ ‘ମାତୃଭୂମି’ ଶବ୍ଦଟି ମୂଳରୁ ଭୁଲ । ଲୋକଙ୍କୁ ଠକିବା ପାଇଁ ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କର, ଏହି ଶବ୍ଦର ଉଦ୍ଭାବନ, ଗୋଟାଏ ଚାଲ । ଦୁନିଆରେ ଏମିତି କେହି କାତୁଣ୍ଡ୍ୟ ନ ଟୋକା ନାହିଁ ଯିଏ କି ନିଜର ଯଥାର୍ଥ ମାତୃଭୂମି ବା ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଭୂଇଁ ଉପରେ ପାଦ ଦେଲା ତା’ର ଠିକ୍ ଠିକ୍ ନକ୍ସା କରି କାହାକୁ ଦେଖାଇ ପାରିବ, ଗୋଟାଏ ମିଲିମିଟର ଯେପରି ଏପାଖ ସେପାଖ ନହୁଏ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନଟିର ଅସ୍ତିତ୍ବ ସଠିକ ଭାବରେ ଜଣା ନଯିବ ତା’ ପ୍ରତି ମମତା କାହାର ବା ଜାଗ୍ରତ ହେବ । ସାଇବେରିଆ ଭାଲୁ ଆମେ ଦେଖିଲୁ କି ଆମେରିକାର ଛଗଲ ଦେଖିଲୁ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଏ ଦୁହଁଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମର ମମତା ଜନମିବ କୁଆଡୁ ? ସେହିପରି ମୂଳରୁ ମାତୃଭୂମି ବୋଲି ଗୋଟାଏ ଠିକଣା ଭୁଲ୍ ନାହିଁ, ତା ପ୍ରତି ଆମର ମମତା ଆସିବ କୁଆଡୁ ? ଜୋରଜୁଲମ କରି ବନ୍ଧୁକ ଦେଖାଇଲେ ଆମେ ଭୟରେ ସିନା କହିଦେବୁ—ହଁ ହଁ ଆମର ମମତା ଜନ୍ମ ହେଲଣି କେହି କେହିବା କହିପାରନ୍ତି—ହଁ ହଁ ପେନ୍ ହଉଛି, ଆଉ ଟିକିଏ ପରେ ଜନ୍ମ ହେବ । ହେଲେ ସେ ବନ୍ଧୁକବାଲ ଚାଲିଯିବା ପରେ ସମସ୍ତେ କହିବେ ଯା ଯାଆବେ ମାତୃଭୂମି ଦେଖଉଛି । ନିଜ ମାତୃଭୂମି ଖୋଜିବେ । ଯା ବିଚି କର ପାଖକୁ, ସେଠି ଗୋଟାଏ ମାତୃଭୂମି ପାଇବୁ ବେ’ ।

ଏବେ ମାତୃଭୂମିକୁ ଛାଡ଼ି ମାତୃସ୍ବାମୀ ପାଖକୁ ଆସନ୍ତୁ । ମାତୃ-ସ୍ବାସାଟା କହିଲେ ଆମେ କଅଣ ବୁଝୁ । ନିଜ ମାଆଠାରୁ ଆମେ ଯେଉଁ

ଭାଷା ଶୁଣୁ ଆଉ ନମେ ଶିଖୁ । ଶିଖୁ ମାଆ ପାଖରେ ବେଶି ସମୟ ରହେ । ତାକୁ ଦୁଧ ପିଆଇଲା ବେଳେ, ଗୋଲ କଲବେଳେ ମାଆ ନାନା ଡଗ-ଡମାଳି ବୋଲେ, କେତେ ବୁଢ଼ୀ ଅସୁରୁଣୀ କଥା କହେ । ଶିଖୁ ସବୁ ଶୁଣେ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଶିଖେ । ଗୁଲରୁ ଗୁଲୁରୁ କରି ପଦେ ଅଧେ କଥା କହୁ କହୁ ବହୁତ କଥା କହିବା ଶିଖିଯାଏ । ପିଲା ପ୍ରକୃତରେ ଭାଷାଟା ମାଆଠାରୁ ଶିଖୁଥିବାରୁ ତା'ର କହୁଥିବା ଭାଷାକୁ ମାତୃଭାଷା କହନ୍ତି । ବାପା ମାଆ ଓଡ଼ିଆ ହୋଇଥିଲେ ଓଡ଼ିଆଟାହିଁ ପିଲାର ମାତୃଭାଷା ହେବ । ବାପ ଓଡ଼ିଆ, ମାଆ ବଙ୍ଗାଳୁଣୀ ସେଠି ପୁଅର ମାତୃଭାଷା କଅଣ ହେବ ? ସେଠି ପୁଅ ତା ମାଆ ମୁହଁରୁ ବଙ୍ଗଳା ଶିଖିଲା, ବଙ୍ଗଳା ଖନେଇ ଖନେଇ କହୁକହୁ ଭଲ ଶୁଭ ବଙ୍ଗଳା କହିଲା । ପିଲା ବାପର ହୋସ୍ ହେଲା ବେଳକୁ ପୁଅ ଓଡ଼ିଆ ସୀମା ଡେଇଁ ସାରିଲାଣି । ସେ ବଡ଼ ହେବା ପରେ ଓଡ଼ିଆ ମାଷ୍ଟର ପାଖରେ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ାଇଲା । ହେଲେ ପିଲାର ମାତୃଭାଷା ସେଠି କାହାକୁ କୁହାଯିବ ?

ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ମାତୃଭାଷାଟା କାଳକ୍ରମେ ବଦଳିଯାଏ । ମେଦିନପୁରରେ ଯେଉଁ ମାଇତି, ସାସମଲ, ଜାନା, ସାଇଁ ମଲ୍ଲିକମାନେ ଏବେ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ବଙ୍ଗଳା ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଏ ପୁରୁଷମାନେ ଯଥାକ୍ରମେ ମହାନ୍ତି, ସାମଲ, ଜେନା, ସାଇଁ ଓ ମଲିକ ଥିଲେ । ସେମାନେ ନିର୍ଧୂମ ଓଡ଼ିଆ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବଙ୍ଗାଳି ଶାସକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜିତ କଟା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଓଡ଼ିଆ ଛଡ଼େଇ ନେଲେ । ସେତେବେଳେ ଯଦି ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଭାରତ ଶାସନ କରୁନଥାନ୍ତେ ତେବେ ଆଜି ଆମେ ଆମର ମାତୃଭାଷା ବଙ୍ଗଳା ବୋଲି କହୁଥାନ୍ତୁ । ରକ୍ଷା ହୋଇଛି, ସାହେବମାନେ ଆମ ଜିତ କଟେଇ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଇଏତ ପୁରୁଣା କଥା । ଜହରଲାଲ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଅଳ୍ପଦିନ ତଳେ ଆମର ଜଣେ ନେତାଙ୍କୁ ଧରି ସିଂହଭୂମିଟାକୁ ବହାଣୀଙ୍କ ହାତକୁ ଟେକିଦେଲେ । ବହାର ସରକାର ଏବେ ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଜିତ କଂସେଇଙ୍କ ପରି କରୁଛନ୍ତି କାଟିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆଉ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଷ ପରେ ସେଠାର ନରୁତା ଓଡ଼ିଆମାନେ କହିବେ, ହମାବ

ମାତୃଭାଷା ହିଁ । ଏଥିରୁ ମୁଁ ଜଣାଯାଉଛି ମାତୃଭାଷା ବା ସ୍ଥିର ନୁହେଁ । ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରହିଲେ ସିନା ତା ପ୍ରତି ଜଣକର ମମତା ଜନମିବ । ପ୍ରତିଦିନ ଯଦି ସେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଜିନିଷ ଦେଖେ ତେବେ ତା'ର ମମତା କାହାର ଉପରେ ହେବନି । ଶିଶୁ ଯେତକି ଭାଷା ମାଆ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିଲା ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ କହି ଶିଖିଲା ତାକୁ ଆମେ ମାତୃ-ଭାଷା ବୋଲି ମାନି ନେଉଛୁ । ତା'ପରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଏ ସେତେବେଳେ ସେ ସାଙ୍ଗଙ୍କ ମୁହଁରୁ ସାଙ୍ଗଭାଷା, ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ମୁହଁରୁ ମାଷ୍ଟର ଭାଷା, ବଜାର ଲଫଙ୍ଗଙ୍କ ଠାରୁ ଦୋଅଷଭାଷା ଭାଷା ଶୁଣେ ଓ ଶିଖେ । କବିତା, ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ବାଟେ ବହୁ ବାହାର ଭାଷା ଅନିମନ୍ତ କୁଣିଆ ପରି ଆସି ପଶିଯାଆନ୍ତି । ସବୁ ମିଶି ଏକ ଖେଚୁଡ଼ି ଭାଷା ହୋଇଯାଏ । ଆଉ ଏହି ଖେଚୁଡ଼ି ଭାଷା ମାତୃଭାଷାକୁ ଗିଳି ହଜମ କରିଦିଏ । ମାତ୍ର କେଇ ଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ସାରଳା ଭାଷା ଆମର ମାତୃଭାଷା ଥିଲା । ଆଜି ଆଉ ସେ ଭାଷା ଅଛି ? ଆଉ ଧାଞ୍ଚିଗହ ବର୍ଷ ପରେ ସାରଳା ଭାଷାକୁ କେହି ମାତୃଭାଷା ବୋଲି କହିବେ କି ? ଅଥଚ ସାରଳାଭାଷାହିଁ ଆମର ଠିକ୍ ଖାଣ୍ଟି ମାତୃଭାଷା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ଦେଖିଲୁ ଉଭୟ ମାତୃଭୂମି ଓ ମାତୃଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ଏମାନେ ବାଲିଗରଡ଼ା ପରି ଗଡ଼ିଗଡ଼ିକା ଆଗେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ବାଲିଗରଡ଼ା ଗଡ଼ିଗଡ଼ି ଚାଲୁଥିବାରୁ ତହିଁରେ ଶିଉଳ ଧରେ ନାହିଁ । ମମତାଟା ହେଲା ଏଇ ଶିଉଳ ଭଳିଆ ଏକ ଜିନିଷ । ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ସ୍ଥିର ରହିଲେ ସେଥିରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ମମତା ଜମେ । କାଳକ୍ରମେ ମମତା ଶିଉଳ ପରି ଚାରିପାଖରେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଯାଏ । ମାତୃଭୂମି ଓ ମାତୃଭାଷା ଅସ୍ଥିର ବାଲିଗରଡ଼ା ପରି ଫରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେଥିରେ ମମତା ଶିଉଳ ଜନମିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଏଇଟା ଏକ ସ୍ବାଭାବିକ ବିଷୟ ।

ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ—ଏଇଟା ଯେବେ ଏକ ସ୍ବାଭାବିକ କଥା, ତେବେ ହଜାର ହଜାର ପାଠୁଆ ଜ୍ଞାନ ଲୋକେ ବିପତ୍ତିତ କାମ କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଅର୍ଥାତ୍ ମାତୃଭୂମି ଓ ମାତୃଭାଷାରେ ମମତା ରଖି

ବେଳେବେଳେ ଅସୀମ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଓ ଲୁଚ୍ଛୁନା ଭୋଗ କରନ୍ତି କାହିଁକି ? ପ୍ରାଣକୁ ବି ବେଳେବେଳେ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି କାହିଁକି ? ଏହା କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ କିଏ ମତାଏ ?

ଏହାର ଉତ୍ତର ହେଲା—ରାଜମାତୃଜ୍ଞଗଣ ! ମନେ ସ୍ୱୀକୃତିପ୍ରାପ୍ତ ବୁଦ୍ଧିମାନ ବେକାର ଲୋକେ, ଏମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖଡ଼ା ଖଣ୍ଡେ ସିଝେ ନାହିଁ, ଏମାନେ ପସାଏ ବି ମାଟି ହାଣି ପାରିବେ ନାହିଁ, ବି ଚାରି ବୁଦ୍ଧା ବାଳୁଙ୍ଗା ବି ବାଛୁ ପାରିବେ ନାହିଁ, କିଛି ହେଲେ ବି ଗୋଟିଏ ଜନସ ଉତ୍ସାହନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ, ଅଥଚ ଏହି ନିକମାମାନେ ପୃଥିବୀରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ମଣିଷ ଜାତିଟାକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ରଖିବା, ଜଣକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଉ ଜଣକୁ ଲଗେଇଦେବା, ନାରଦ ମୁନିଙ୍କ ପରି ଚାରିଆଡ଼େ ନିଜମୁଣିରୁ ବାଲି ଫୋପାଡ଼ିବା ଏବଂ ଚାରିଆଡ଼େ ଦୁଃଖଗୋଳ ଲଗେଇ ଦେଇ ନିଜେ ଭଦ୍ରଲୋକ ପରି ଚାରିଆଡ଼କୁ ଆଖି ମିଟିମିଟି କରି ଚାହିଁବା ହେଲା ଏମାନଙ୍କର ନିଜସ୍ୱନିଆ କାମ । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଅସ୍ତ୍ର ହେଲା ‘ମାତୃଭୂମି ଓ ମାତୃଭାଷା’ । ଏଇ ଦୁଇଟାକୁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଣିରେ ଘୋରି ବୋକା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଟୋମାଏ ଟୋପାଏ ପିଆଇ ଦିଅନ୍ତି । ଏହାର ନିଶା ମଦ ଗଞ୍ଜେଇ ଓ ଅଫିମ ନିଶାଠାରୁ ଅଧିକ ମାରାତ୍ମକ । ଏହାର ନିଶାରେ ଲୋକେ ବାଇଆ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ରାଜମାତୃଜ୍ଞମାନେ ସେମିତି ନାଚିବାକୁ କହନ୍ତି ସେମିତି ଦିନରାତି ନାଚୁ ଥାଆନ୍ତି ।

ଭୁଇଁ ଉପରେ ଗୋଟାଏ କାଠିରେ ଗାର ପକାଇ ଦେଇ ରାଜମାତୃଜ୍ଞମାନେ ଲୋକଙ୍କୁ ମତେଇ ଦିଅନ୍ତି—“ଦେଖ, ଗାର ଏପାଖଟା ତୁମର ମାତୃଭୂମି । ତାହା ତୁମର ମାଆ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଗାର ସେପାଖର ଲୋକେ ତୁମ ଶତ୍ରୁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଗାର ଏପାଖକୁ ପାଦ ପକେଇବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାଣ ଯାଉ ବା ରହୁ । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଗାର ଡେଇଁ ସେପାଖକୁ ମାଡ଼ିଯାଅ । ଆଉ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଗାର କାଟିଦେଇ ଆଖିରେ ସେଇଠି ରୁହ । ମାତୃଭୂମିର ସୀମାକୁ ବଢ଼ାଅ । ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଲେ ତୁମେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବ । ତୁମର ମୂର୍ଖତାକୁ ଗଢ଼ାଯାଇ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ

ପାର୍ଜମାନଙ୍କରେ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିବ । ଆମେ ତୁମ କଥା ସବୁ ଇତିହାସ ଓ ସାହିତ୍ୟରେ ପୁରେଇଦେଇ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଘୋଷେଇବୁ । ତୁମ ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ହୋଇଯିବ ।

ଲୋକଗୁଡ଼ାକୁ ଏମିତି ନିଶା ଘାରେ ଯେ ସେମାନେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଭାବପାରନ୍ତି ନାହିଁ—ଆରେ ମଲ୍ଲପରେ କଅଣ ହେବ, ସେଥିରେ ମୋର କଅଣ ଯାଏ ? ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱର୍ଗ, ନର୍କ କଥା କହୁଛନ୍ତି ସେମାନେ କଅଣ ସେଗୁଡ଼ାକ ଦେଖିଛନ୍ତି ? ନଦେଖି ଗୁଡ଼ାଏ ଗାଲୁମାଲୁ କଥା କହୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ମାତୃଭୂମିର ଗାର କେବେହେଲେ ସ୍ଥିର ରହୁନି । ତୁଙ୍ଗାଟାରେ ଆମେ କଥା ମାତୃଭୂମି ମାତୃଭୂମି ଚିଲେଇ ପ୍ରାଣ ହରେଇବା । ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ନିଶା ତ ଖୁନ୍ ହୋଇ ରହିଛି, ଏସବୁ ପ୍ରଶ୍ନପାଇଁ ଜାଗା କାହିଁ ? ଆମେରିକା ଓ ରୁଷ୍ ଲୋକେ ନିଶାରେ ଘାରିହୋଇ ଏବେ କେମିତି ଡେଇଁଛନ୍ତି ଦେଖ । ସେମାନଙ୍କ ତାଣ୍ଡବ ନାଚରେ ପୃଥିବୀର ଅବସ୍ଥା ଅଠା ଠିକ୍ ଧରିଲୁଣି ।

ଆଜିକାଲି ଆମେ ଯଦି ମାତୃଭାଷାଟିକୁ କେବଳ ଜକଟିମକଟି ଧରି ଅନ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କୁ ତଡ଼ି ପକେଇବା ବା ସେସବୁ ଉପରେ ଗୋବର-ପାଣି ଛୁଟିବା ତେବେ ଆମେ ତଳି ପାରିବା ନାହିଁ । ଦଶଟା ଭାଷା ଜାଣିଲେ ସିନା ଆମେ ଦଶଜାଗା ଯାଇ ବେପାର ବଣିଜ କରିବା, ଆରାମରେ ରହିବା ! ସାହାବମାନେ ଅଧା ପୃଥିବୀକୁ କେମିତି ଅଧିକାର କରିଗଲେ ? ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସେମାନେ ଆସ୍ଥାନ ଜମେଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ସେଠାର ଭାଷାଟାକୁ ଆଗ ଶିଖି ଯାଉଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେଠା ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ମିଶି ଅଙ୍ଗୁଳି ପ୍ରବେଶାତ୍ ବାହୁ ପ୍ରବେଶ କରିଗଲେ । ଏଥିରୁ ବହୁତ କିଛି ଶିଖିବାର ଅଛି । ମାତୃଭାଷା ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିବା ଭାଷାଟା ଜାଣିବାରେ ଆପଣି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମମତା ରଖିଲେ ଅନ୍ୟ ଭାଷା, ବିଶେଷତଃ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ଆସିବ ନାହିଁ । ଏହି ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଥିବାରୁ ଆମର ବହୁ ପାଠୁଆ ଇଂରେଜୀ ପଢ଼ିଲେ ଓ ଇଂରାଜୀ ଅଧ୍ୟାପକ ହେଲେ । ସେମାନେ କଣ ତୁଙ୍ଗାଟାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ

ଉପରେ ଶିକାର ମିଳିବ ଦେଉଥିଲେ ? ଏବେବ ଦେଉଛନ୍ତି । କେଉଁ ବୁଢ଼ ବକଟା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କବିଙ୍କୁ ‘ମାତୃ’ ନିଶା ପିଆଇ ଦେଲା କେଜାଣି ସେଇ ସୁଅରେ ଭାସିଗଲେ । ଆମର କେଡ଼େ ବଡ଼ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ବାଟରେ କଣ୍ଟା ପକାଇ ଦେଇଥିଲେ ? ତାଙ୍କର ଏକାବେଳକେ ଧାରଣା ହୋଇଗଲା ଯେ ମାତୃଭୂମି ଓ ମାତୃଭାଷାରେ ମମତା ନଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଆମେ ଯଦି ଜ୍ଞାନ-ଗଣରେ ଗଣିବା ଅଜ୍ଞାନ କେଉଁଠି ରହୁବେ ? ସେତେବେଳେ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କବିଙ୍କୁ ଏଇଟା ଦିଶୁ ନଥିଲା । ଆଜି ସେ ଯଦି ବଞ୍ଚିଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ଦେଖିଥାଆନ୍ତେ ଜ୍ଞାନମାନେ ମାତୃଭାଷାକୁ ନିନ୍ଦା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ବଡ଼ପାହ୍ୟା ଅଧିକାର କରି ବସିଛନ୍ତି । କେତେକ ପେନସନ ନେଇ ଘରେ ଇଂରାଜୀରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି, ଗାଳି ଦିଆଦେଇ ହେଉଛନ୍ତି, ଡିନାର ଖାଉଛନ୍ତି, ନାତି ନାତୁଣୀଙ୍କୁ ‘ଟା-ଟା’ କରୁଛନ୍ତି ଆଉ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ପିଠିରେ ମୋହର ମାରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଅଜ୍ଞାନମାନେ ବି ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ, ମାଷ୍ଟର ପଦରେ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ଶ୍ରେଣୀରେ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ାଇଲା ବେଳେ ଅର୍ଥକୁ ଇଂରାଜୀରେ ବୁଝାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏ ସବୁ କଥା ଜାଣିଥିଲେ ଗଙ୍ଗାଧରଙ୍କୁ ଆଉ ଧନ୍ଦା ହେବାକୁ ପଡ଼ି ନଥାନ୍ତା ।

କାଞ୍ଚନେ ବାଞ୍ଛା

“କାଞ୍ଚନେ ବାଞ୍ଛା ନାହିଁ ମୋର,
ମାଗଇ ପ୍ରଭୁ କୃପା ତୋର”

ଏହି ବାବାଜିଆ ପଦଟି ମଧୁସୂଦନ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ‘ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ’ ରେ’ ଆମ ବୁଢ଼ାବାପା ପଢ଼ିଥିଲେ, ଆମ ବାପା ପଢ଼ିଲେ, ଆମେ ପଢ଼ିଲୁ, ଏବେ ଆମ ପୁଅ ଘରେ ପଢ଼ୁଛୁ । ସରକାରୀ ‘ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ’ ପଢ଼ିଲେ ଓଡ଼ିଆ ଜ୍ଞାନର ଖଇର ରହିଯାଉଛି । କେବଳ ସରକାରୀ ‘ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ’ ନ ପଢ଼େଇ ଘରେ ଅବଧାନମାନେ ପଢ଼ିବା ଓଡ଼ିଆ ଜ୍ଞାନ ଅଣେଇବାକୁ ମଧୁଗୁପ୍ତଙ୍କ ଏହି ‘ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ’ ପଢ଼ାଉ ଅଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଏ ‘ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ’ଟି ଆହୁର ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ଯାଏ ବୋଧହୁଏ ପଢ଼ା ହେଉଥିବ । ମ୍ୟାକମିଲନ ଏଣ୍ଡ କୋ କଲିକତା, ବୋମ୍ବାଇ, ମାଦ୍ରାସ ଲଣ୍ଡନ ଏ ବହୁରୁ କୋଟି କୋଟି ଫାଖ୍ୟାରେ ଗୁପ୍ତି ହାତ ଓ ମନର କଣ୍ଠ ମେଣ୍ଡେଇ ପାରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପରେ ଆମ ଦେଶୀ ଲୋକେ କୋଟି କୋଟି ଫାଖ୍ୟାରେ ଗୁପ୍ତିଛନ୍ତି । ଅଧିକ ଛବଳ ଓ ମନୋହର କରି ଗୁପ୍ତିଛନ୍ତି । ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ହେଲେ କୋଟି କୋଟି ଓଡ଼ିଆ ପିଲା ଏହାକୁ ପଢ଼ି ଆସିଛନ୍ତି । ଜଣେ ହେଲେ କେହି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଭବ କଲଣି କି ଏ ପଦଟି ଏକାବେଳେକେ ନିକମା ଅର୍ଥାତ ଏ ପଦ ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ତାହା ଏଯାବତ୍ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ଏ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପଦଟି କେବଳ ମୁଖ ଗହରର ଗୁଆପରି ହୋଇ ଆସିଛି । ଗୁଆ ଖଣ୍ଡି ଏ ପାଟି ଭିତରେ ଥିଲେ ପାଟି ତାକୁ ଏ କଳ ସେକଳ କରୁଥାଏ ଏବଂ ଶ୍ଵେତାଲ ଲାଗିଥାଏ । ଗୁଆ ବିଷୟକ କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ମୁଣ୍ଡକୁ ପଶୁ ନଥାଏ । ଶ୍ଵେତାଉ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଶ୍ଵେତାଉ ଥିଲାବେଳେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ—ସେହିନ କାହାର ଛୁଦ୍ଦ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବ, କାହାର କପରି କୁହାଉଟନା କରିବ, କାହାପାଇଁ କେଉଁଠି ଗାତ ଖୋଳିବ, କାହାର ଶେଷେ ସାପିଏ କପରି ମାରିନେବ । ସେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଗୁଆ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁ ନଥାଏ । ସେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଭାବୁ ନଥାଏ—ସେ ଗୁଆଟି କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ

ପଳଥିଲା । କେଉଁ ବ୍ୟବସାୟୀ ତାକୁ ଧନ ଦେଇ କିଣିଥିଲା, ତା ମୂଲ୍ୟକୁ ବଢ଼େଇବାକୁ କେତେ ବର୍ଷ ସେ ତା'ର ଗମ୍ଭୀର ଘରେ-ଲୁଗୁଇ ରଖିଥିଲା, ସେ ଗୁଆର ଭଟାମିନ୍ ଅଛି କି ନାହିଁ, ଏହାକୁ ପାନରେ ଦେଇ ଚୋବାଇବା ଭଲ କି କେବଳ ତାକୁ ଚୋବାଯାଇବା ଭଲ, ଏ ଗୁଆ ଚୋବାଇବାରେ କିଛି ଉପକାର ହେଉଛି କି ନା, କଟକା ସେର ଗୁର ଅଣା ଥିଲା, ବେଳେ ସେତକ ଗୁଆ ଚୋବାଉଥିଲା, ଏବେ କିଲେ ପନ୍ଦର ଟଙ୍କା ବେଳେ ସେତକ ଚୋବାଇବାରେ ଆର୍ଥମାତ୍ରିକ ଔଷଧ ଅଛି କି ନା ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

ମଧୁ ରାଓଙ୍କର ଏ ପଦ୍ୟଟି ଠିକ୍ ଏହି ମୁଖସ୍ଥ ଗୁଆ ପରି । ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ହେଲା ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏହାକୁ ପଢ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି—“କାଞ୍ଚିନେ ବାଞ୍ଛି ନାହିଁ ମୋର, ମ.ଗଇ ପ୍ରଭୁ କୃପା ତୋର ।” କାଞ୍ଚିନେ ବୋଲିଲେ ସୁନା ବା ଧନରେ ମୋ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ, ହେ ପ୍ରଭୁ ତୋ କୃପାହିଁ କେବଳ ମାଗୁଛି । ଏ ପଦଟାକୁ ସମସ୍ତେ କେବଳ ପାଠରେ ପାକୁଳି କରୁଛନ୍ତି । ଏଇଟା କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ଭେଦୁନି । ମନଟା ତାର ବୋଲି ଲାଗିଛି— ‘କାଞ୍ଚିନେ ଇଚ୍ଛା ଅଛି ମୋର, ଭରିଦେ ପ୍ରଭୁ ମୋର ଘର’ । ମନରେ ଯଦି ଏତକ ନ ଥାଆନ୍ତା ତେବେ ବ୍ୟବସାୟୀ ଏ ଅବମିଶ୍ରଣରେ ମାତ୍ର ମାସକୁ ଗୋଟାଏ ‘ଲେଖା’ଏଁ ଦୋମାହାଲ୍ କୋଠା ବଢ଼େଇ ଦେଉ ନ ଥାନ୍ତେ । ଅମଲ୍ଲମାନେ ଫାଇଲ ପିଟି ତଳେ ମାଡ଼ ବସି ଗୁହାରିଆ-ମାନଙ୍କଠାରୁ ପଣି ଆଦାୟ କରୁ ନ ଥାନ୍ତେ, ଡାକ୍ତର ମାନେ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ମୋଟା ଦରମା ପାଉଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଘରୋଇ କ୍ଲିନିକ୍ ସବୁ ଖୋଲି, ସରକାରୀ ଡାକ୍ତରଖାନାଠାରୁ ରୋଗୀଙ୍କୁ ସେଠାକୁ ଅଡ଼େଇ ନେଇ, ଘରୋଇ ଚିକିତ୍ସା କରି ରୋଗୀମାନଙ୍କ ତରଫି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଚିପି ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଟଙ୍କା ଜମା କରୁ ନ ଥାଆନ୍ତେ, ‘ଇଞ୍ଜିନିୟରମାନେ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ମାନଙ୍କଠାରୁ ପଣି ଆଦାୟ କରି ଦେଶର ବନ୍ଧ, ବାଡ଼, ରସ୍ତା ଘାଟ, କୋଠାବାଡ଼ିଗୁଡ଼ାକୁ ଗରମଜବୁଡ଼ କରୁ ନ ଥାଆନ୍ତେ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଗାଦିକୁ ଚଉପାଣି କରିବା ଲାଗି ମିଲ୍ ମାଲିକ, ଖଣି ମାଲିକ, କେନ୍ଦୁପ୍ରସିଆ, ଠିକାଦାରମାନଙ୍କଠାରୁ ଫୁଲମୁଣିଆ ଗୁଦା ଆଦାୟ କରି

ଭଣ୍ଡାର ଘରେ ସାଇତୁ ନ ଥାନ୍ତେ । ଏ କାଞ୍ଚନ ବାଞ୍ଛା ଆବାଳ ବୃଦ୍ଧ ବନିତା ସମସ୍ତଙ୍କର ଏତେ ପ୍ରବଳ ହେଲଣି ଯେ ତାହା ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ସବୁ ସମୟରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି । ଏଇଟା ସମସ୍ତଙ୍କର ଦିହଦସର ହୋଇଗଲଣି । ଗୋଟିଏ ପରିବାର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନିଷେପ କରାଯାଉ । ସକାଳୁ ସମସ୍ତେ ଉଠି ନିତ୍ୟ କର୍ମ ସାରିବା ପରେ ଛୁଆ ପୁଅ ବାପ ପାଖକୁ ଆସି ରୁରଣିଟିଏ ମାଗୁଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ପଡ଼ୋଶୀର ଶାଢ଼ୀ ପରି ଶାଢ଼ୀ-ଟିଏ ଆଣିବାକୁ ଟଙ୍କା ମାଗୁଛି । ଛୁଆକୁ ପତାଉଥିବା ଅବଧାନ ଟଙ୍କା ମାଗୁଛି । ଗୃହସ୍ତ୍ରୀ ଅର୍ଘ୍ୟ ଗଲବେଳେ ରକ୍ଷାବାଲା ଆଠଅଣା ଯାଗାରେ ଟଙ୍କାଟିଏ ମାଗୁଛି । ବାଟରେ ପାନ ଖଣ୍ଡେ କଣିଲେ ଦୋକାନୀ ଅଳପ ଗୁଆଗୁଣି ଦେଇ ବେଣି ପଇସା ମାଗୁଛି । ବାବୁ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଘ୍ୟରେ ବସି ଗୁହାରିଆମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟାୟ ପାଉଣା ମାଗୁଛନ୍ତି । ସେତକ ଧରି ସେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ଦୁଧ ନାମଧେୟ ପାଣି ଯୋଗାଇଥିବା ଗଉଡ଼ ଓ ଅଟା ନାମଧେୟରେକଡ଼ ଯୋଗାଇଥିବା ମୁଦି ଦୋକାନୀ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରାପ୍ୟଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଣି ଧନ ବାଞ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ଏ କାଞ୍ଚନ ବାଞ୍ଛା କେବଳ ମଣିଷଙ୍କଠାରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିନି । ଏହା ପଶୁଙ୍କ ଉପରକୁ ଡେଇଁଲଣି । ଦେଖାଯାଉଛି ଗୋଟିଏ ହାତୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦ୍ଵାର ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ଥୋଡ଼ ପାହାଡ଼କୁ ଲମ୍ବାଇ ଦିଏ । ଗୃହସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ଦଶପଇସି ତା ଥୋଡ଼ରେ ଦେଲେ ସେ ତା'କୁ ତା' ଉପରେ ବସିଥିବା ମାହୁନ୍ଦ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ । ନ ପାଇଥିବା ଯାଏ ସେ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ଖେଳ ଦେଖାଉଥିବା ପୋଷା ମାଙ୍କଡ଼-ମାନେ ମଧ୍ୟ ବର୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପଇସା ପାଇଁ ଅଳ୍ପ କରି ଥାଆନ୍ତି । ଏଣୁ କାଞ୍ଚନ ବାଞ୍ଛା କି ମଣିଷ, କି ପଶୁ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ଅତି ଉଚ୍ଚ ଭାବରେ ଭରି ରହିଅଛି । ମଧୁସୂଦନ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ଲଳି ଏକ ପୂଜନୀୟ ଗୁରୁସ୍ଥାନୀୟ କରି ଏପରି ଏକ ନିକମା ପଦ୍ୟ ଲେଖିବା ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଯୋଉର ବିଷୟ । ଶ୍ରବଣ ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ରୀଷ୍ଠ ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ହିଁ ସୀମାବଦ୍ଧ । ପଡ଼ୋଶୀମାନେ ଯଦି ଓଡ଼ିଆ ବୁଝୁ ଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ଏଇ ନିକମା ପଦ୍ୟ ପାଇଁ ଆମକୁ ଏବଂ ଆମ କବିକୁଳକୁ ଯେ କେତେ ଟିଟିକାରି ମାରୁଥାଆନ୍ତେ ତା'ର ଲୟୁତ ନାହିଁ ।

ସୁନଶ୍ରୁ ତେଣୁ ଏଠି କାଞ୍ଚନର ଅର୍ଥ ସୁନା ହେଲେହେଁ ସୁନା ଅର୍ଥରେ କୁହା ଯାଇନି । ସୁନାର ଏକ ହସ୍ତକାଗ୍ର ଶକ୍ତି ଅଛି । ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ଜନସ ସୁନା ଦେଇ କିଛି ହୁଏ । ଭରଣ ଓ ଜନର ସୁନା କାଉଁ ଖଣ୍ଡିଏ ଅଣ୍ଟାରେ ମାରି ଯାଇ ଆସି ହେବ । କିନ୍ତୁ ସେଇ ସୁନା ମୂଲ୍ୟରେ ଖରଦ କରିଥିବା ଘସି ମୁଣ୍ଡା ରଖିବାକୁ ଘରଦାର ପିଣ୍ଡା ସବୁ ନିଅଣ୍ଟା ହେବ । ସୁନାର ଏତକ ବିପଦ ହେଲା—ବେର ଓ ଖଣ୍ଡମାନେ କିସ୍‌କଦରରେ ଏହାକୁ ବେର କରି ନେଇ ଯାଇ ପାରନ୍ତି । ଏଥି ଲାଗି କେତେକ ଗୁଲ୍‌ଗୁଲ୍‌ ଲୋକ ସୁନା ନ ରଖି ଧାନ ମୁଗ ଓ ମାଣ୍ଡିଆ ଇତ୍ୟାଦି ରଖନ୍ତି । ବେର ଏଗୁଡ଼ାକୁ ଗୁଣ୍ଡି ଯିବନି । ଏ ଗୁଡ଼ାକ ବେର କରି ନେବା ବି ବିପଦଜନକ । ପିଠିରେ ବସ୍ତ୍ରା ଲଦି ବେର ଦୋଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଇ ପାରିବନି । ବରଂ ମାଲିକ ପଛରୁ ଦୋଡ଼ି ଯାଇ ଗୋଡ଼କୁ ଠେଙ୍ଗାଏ ପକାଇ ଗ୍ରେଟା କରି ଦେବ । ଏଇଥିପାଇଁ ଅନେକ କାଞ୍ଚନକୁ ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାଞ୍ଚନ ଦ୍ଵାରା ହସ୍ତ ହେଉଥିବା ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାରୀୟ ପଦାର୍ଥ ସବୁ ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି । କବି ମଧୁସୂଦନ ଏହି ଧରଣର ଲୋକ ଅଟନ୍ତି । କାଞ୍ଚନ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାରୀୟ ପଦାର୍ଥ ସବୁ ମାଗିଛନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ମନୁଷ୍ୟର ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାରୀୟ ପଦାର୍ଥର ସଂଖ୍ୟା କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ । ଗୋଟି ଗୋଟିକର ନାଆଁ କହି ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଯେ କୌଣସି କବି ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ— ‘କାଞ୍ଚନେ ବାଞ୍ଛା ନାହିଁ ମୋର, ମାଗଇ ପ୍ରଭୁ ଧାନ ଦିସେର, ଶହେ ମଶୁର, ତେଲ ଲିଟର, ପାଏ ଓଖର, ଗୋଟି ସିଗାର, ଲୁଗା ଗୁଦର, ସ୍ତ୍ରୀ ପାଉଡ଼ର, ଓଷ୍ଢି ପତର, ଟିକଟ ଦୁର୍ଗାର, ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ଏମିତି ମାଗି ଲାଗିଥିଲେ ରାତି ପାହୁବ ପଛେ ମାଗୁଣି ସରିବ ନାହିଁ । ଚତୁର ଗଣେଶ ପୃଥିବୀ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବା ପାଇଁ ଯେପରି ଶିବଙ୍କ ଗୁର ପାଖରେ ଦୂରଗଲେ ଚତୁର କବି ସେହିପରି ଏତେ ଏତେ ଜନସ ମାଗିବାରେ ସମୟର ଅପବ୍ୟୟ ନ କରି କହିଦେଲେ—“ମାଗଇ ପ୍ରଭୁ କୃପା ତୋର” । କେଉଁ ଜନସଟା ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପା ନୁହେଁ କୁହନ୍ତୁ । ଚତୁର କବି ସୁନା ନ ମାଗି ବେର କୁ ଚିତାକାଟିଲେ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର କେବଳ କୃପା ମାଗି ସମୟର ଅପବ୍ୟୟ କୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । କବି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଜଣେ

ବଡ଼ ଭକ୍ତ । ସେ ଯେତେବେଳେ କୁମା ମାଗିବୁନି ପ୍ରଭୁ ନିଶ୍ଚୟ ତାହା ଦେଇଥିବେ । ଭକ୍ତର ଲେଖା କ'ଣ ? ଡେଇଁକି ସବୁ ପ୍ରକାର ଦାୟିତ୍ବା ଭକ୍ତକୁ ଭେଦ ହେଲା—ସେ ବିବ୍ୟ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଖି ଯୋଗାଇ ଦେବେ, ଅବଶ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଲୋକ ଜଣାଥାନ୍ତେ । ଭକ୍ତଙ୍କର ଲୁଗା ଚରି ଗଲା—ତେ କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟକୁ ସମ୍ବେଦନେ—“ହେ ! ଯାଆ ମୋର ଲୋକକୁ ଦଇ ଯୋଡ଼ା ସୁପତା ଫାଙ୍ଗୁ ଲୁଗା ରୁଦର ଦେଇ ଆ । ନଚେତ୍ ତୋର ବ୍ୟବସାୟରେ ଶ୍ରେୟୋଳ କଟିଦେବ । ତୋ ପଛରେ ସେଲ୍ ଟିକସ ଓ କରବନ୍ଦ ଟିକସ ବାଲି ଲାଗେ ଦେବ । ବାସ୍, ଏତିକିରେ ବ୍ୟବସାୟୀ-କଟକେ ସୋଲ୍ ଅବସା ପାଟିରେ ଭକ୍ତଙ୍କ ଦରକୁ ଯାଇ ଦଶଯୋଡ଼ା ସୁପତା ପାଟର ପ୍ରତିକା ମିଳିଲ ଲୁଗା ରୁଦର, ବକାହାମ କଲା ଦୁଇଥାନ, ଶୀତ ଦିନ ମାଲି ଲୁଗା ମିଳି କମ୍ପଲ, ଖୋଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କେପିଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ କେଥା ଇତ୍ୟାଦି କୁଡ଼େଇ ଦେଇ ଆସିବ । ଭକ୍ତ ଧାଲି ଗୋଡ଼ରେ ଭକ୍ତ ନ ପାରିଲେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସ୍ବପ୍ନାଦେଶ ପାଇ ବାଟା କ'ଣ ଚିପିଲ ଓ ଯୋଡ଼ା ବୋହେ ନେଇ ତାଙ୍କ ଦରେ ଯୋଇ ଦେଇ ଆସିବ । ସେହିପରି ଭକ୍ତଙ୍କ ଦେହ ଖରାପ ହେଲେ କୁଆଡ଼ୁ କୁଆଡ଼ୁ ଡାକ୍ତର ମାନେ ଧାଇଁ ଆସି ନିଜ ହାତରୁ ଔଷଧପତ୍ର ଓ ପଥ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ନ କରା ଯାଏ ଗୁଡ଼ିବ ନାହିଁ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପା ହେବତ ସବୁ ମିଳିଗଲା । ଚେବେ ଭୁଞ୍ଜାଟାରେ କାହିଁକି ସେ ମାଗିବେ କାଞ୍ଚନ ଦିଅ. ଖାନା ଦିଅ, କପଡ଼ା ଦିଅ, ଔଷଧ ଦିଅ । ନେବକ କୃତରେ ହିଁ ଏ ସବୁ ଅନାୟାସରେ, ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ମିଳିଯିବ । ସେଇଥିଲାଗି କର ଅତି ଚତୁରତାର ସହଜ ମାଗି ଦେଲେ କାଞ୍ଚନେ ବାଞ୍ଛା ନ ହିଁ ମୋର, ମାଗଲ ପ୍ରଭୁ କୃପା ତୋର ।

ଏବେ ଦେଖାଯାଉ କେଉଁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଓ କେଉଁ ବସ୍ତୁରେ ଏହା ଛପା ହେଲା । କୁଆଡ଼ିଲ୍ ଏ ଖଡ଼ ଧରବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି ବସ୍ତୁକୁ ଧରିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅର୍ଥରେ ଭକ୍ତକର ଏହାକୁ ଲେଖିଥିଲେ ତାହା କୋମଳ-ମତ ଶିଶୁଏ ବୁଝି ପାରିବେ କ ? ସେମାନେ

କହିବେ—ସୁନା ମୁଁ ମାଗୁ ନାହିଁ । ଆଉ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପାକୁ ସେମାନେ ବୁଝିବେ ଯେ ଉଦଧାନେ ଆଉ ବେତରେ ନ ବାଡ଼ାନ୍ତି, ବାପା ସବୁ ପଇସା ବାନ୍ଧରେ ନ ରଖି କିଛି ପଇସା କାମିନି ପକେଟରେ ରଖି ଥାଆନ୍ତି, ବାପା ଆକଟ କଲେବଳେ ବୋଉ ଧାଇଁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଲି କରୁ, ଆମ ବରୁଣରେ ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ ଫେରାଦ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ବାଟରେ ଗୋଖର ସାପ କାମୁଡ଼ୁ, ବୋଉ ଖାନା ଡୋଲିଟାରେ ଶୁଣି ନ ପକେଇ ଗୋଖର ପାଣି ଯାଉ । ଏ ସବୁ କୃପାରୁ କିଛି କିଛି ସେମାନଙ୍କୁ ମିଳିଲେ ବା ନ ମିଳିଲେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ “କାହିଁନେ ବାଞ୍ଛା ନାହିଁ ମୋର” ଘୋଷି ଘୋଷି ଶିଶୁର ମନରେ ଯଦି ସେଇଟା ରହି ଯାଏ ଆଉ ଶିଶୁ ତା ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ନ ରଖେ ବା ତାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧି ନ କରେ ତେବେ ବଡ଼ ଦିନକୁ ସେ ଗୋଟିଏ ବିଫଳ ନାଗରିକ ହେବ । ଶୁକରା ଯେପରି ଦୁର୍ମୁଖ ହେଲଣି ସେଥିରେ ସେ ଶୁକରାଟାଏ ପାଇ ପାରିବନି । ଆଉ ଧନର ମହତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିବାରେ ଅକ୍ଷମ ଥିବାରୁ ସେ କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟ ବି କରି ପାରିବନି । ଯୁବକଟି ଶୁଣିଆଡ଼ୁ ବିଫଳମନୋରଥ ହେଲେ ଶେଷରେ କୌଣସି ଏକ ଡାକୁ ଦଳରେ ଯୋଗ ଦେବ । ଏକ ଉତ୍କଳର ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ଉଠିବ ଏବଂ ଏହାର କାରଣ ହେବ ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ଓ ତାଙ୍କର କବିତା “କାହିଁନେ ବାଞ୍ଛା..... ।”

ଯେଉଁ ସମୟରେ ଏ ପଦ୍ୟଟି “ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ”ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲା ସେତେବେଳେ ଶିକାର କର୍ଣ୍ଣଧାର ଥିଲେ ଗୋରା ସାହେବଗଣ । ସେମାନଙ୍କ ପରି ଚତୁର କର୍ଣ୍ଣପକ୍ଷ କୁହାଯି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ଯେ ଭାରତୀୟମାନେ ସବୁବେଳେ ଗୋଲମ ହୋଇ ରହି ଥାଆନ୍ତି । କେହି ଶିଳ୍ପପତି ବା ମିଲ୍ ମାଲିକ ନ ହୁଅନ୍ତି । ତାହାହେଲେ ସେମାନେ ଦଳିତର ଜନସମ୍ବଳ ଆଣି ଏଠି ବିକ୍ରି କରିବେ । ଭାରତ ଗୋରା ସାହେବଙ୍କର ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଏକ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ବଜାର ହୋଇ ରହିଥିବ । ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଗୋଲମ ମନୋଭାବପଲ୍ଲ କରିବାକୁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରୁ ହିଁ ଗଢ଼ିବାକୁ ହେବ ।

କଥାରେ ଅଛି, “ଯାହା ନ ହୋଇଛି ବାଳ କାଳେ, ତାହା କି ହେବ ପାରିଲା ବାଳେ । ନା ହବନି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଭାରତବର୍ଷଟା ମୁନରୁଷିକ ଦେଶ । ମୁନ ରୁମାନେ ହିଁ କହିଛନ୍ତି “ମୁଡ଼ ଜହାହ ଧନାଗମ ତୃଷ୍ଣା, କୁରୁ ତନୁ ବୃଦ୍ଧେ ମନସି ବିତୃଷ୍ଣା” । ତେଣୁ ଗୋରାମାନେ ଦେଖିଲେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ କଥାରେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କୁ ଦରଦ୍ର ଭିକ୍ଷୁକ ସହଜରେ କରି ହେବ । ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ବାବାଜି କବି ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ଲେଖିଛନ୍ତି, “କାଞ୍ଚନେ ବାଞ୍ଛା ନାହିଁ ମୋର” ସେମାନେ ଖାସ୍ କରି ସେଇଟିକୁ ଧରି ପକେଇଲେ ଆଉ ତାକୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ “ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ”ରେ ପୂରେଇ ଦେଲେ । ଶିଶୁମାନେ ପାଠ ଆରମ୍ଭରୁ ଯେପରି ଘୋଷ୍ଟ ଥିବେ “କାଞ୍ଚନେ ବାଞ୍ଛା ନାହିଁ ମୋର ।” ଅର୍ଥାତ୍ “ମୁଁ ଶିଳ୍ପପତି ହେବିନି, ମୁଁ ମିଲ୍ ମାଲିକ ହେବିନି, ମୁଁ ଭକ୍ତ ମାଗିବି, ମୁଁ ବାବ ଜି ହେବି” ଆମ ଲୋକେ ବଡ଼ଦିନକୁ ସେଇଆ ହେବେ । ଗୋରା ସାହାବମାନେ ଇଲ୍ଲତ ଜିନିଷ ସବୁ ଆଣି ଆମକୁ ଦିଅନ୍ତେ । ଭୁଲ ରୁଲ୍ ରେ କିଛି କାଞ୍ଚନ ଯଦି ଆମ ପାଖରେ ଅଟକି ଯାଇ ଥାଏ ତେବେ ତାକୁ ଝାମ୍ପି ନେଇ ଯୁକେଇବେ । ଆମ ଲୋକେ ବି କାଞ୍ଚନକୁ ରଖିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର କାଞ୍ଚନରେ ବାଞ୍ଛା ନ ଥିବ ।

ଏ ଧରଣର ପଦ୍ୟ ବୋଧହୁଏ ଭାରତରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ନ ଥିବ । ସେହିହେତୁ ସେସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ଓଡ଼ିଶା ଠାରୁ ଧନୀ ଓଡ଼ିଶା ସବୁଠାରୁ ଗରିବ ।

ଗୋରାମାନେ ୩୨ ବର୍ଷ ହେଲା ଏ ଦେଶ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ଗଲେଣି । ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ସାଲୁ ସାଲୁ ହେଉଥିଲା ବେଳେ ଜଣେ ହେଲେ କାହାର ଏ ପଦ ପ୍ରତି ନଜର ପଡ଼ୁନି । ସଭାରେ ବକୃତା ଦେଲାବେଳକୁ ଦୁନିଆଯାକର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ସଭାକୁ ଟାଣି ଆଣୁଛନ୍ତି ଅଥଚ ଏତେ ବଡ଼ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟଟାଏ କାହାର ନଜରରେ ପଡ଼ୁନି । ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ହୁଏତ ସେ ପଦ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ତେଣୁ କିଛି କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆମ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ରମାନେ କରୁଛନ୍ତି କଣ ?

ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବି ଏହା ପଡ଼ୁନି । ଖାଲି ପନ୍ଦର କରବାକୁ $୧୦ + ୨ + ୩$ କରୁଛନ୍ତି ତ ତାକୁ ଲିଭେଇ $୧୦ \times ୩ \times ୨$, ତାକୁ ଲିଭେଇ $୯ \times ୪ \times ୨$, ଏମିତି କରବାରେ ସମୟ କେବଳ ଅପବ୍ୟୟ କରବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ଉପସଂହାରରେ ଆମେ କେବଳ ଏତିକି କହୁଛୁ ଯେ ଏ ପଦ୍ୟଟି ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ ସତ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଶିଶୁମାନଙ୍କପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁପଯୁକ୍ତ । ଶିଶୁମାନେ ଏହାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅର୍ଥ ବୁଝି ନ ପାରୁ ଗୁଣ ଅର୍ଥକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଏବଂ ନିଜର ସଂନାଶ କରିବେ । ଅତି ଶୀଘ୍ର ଏହାକୁ ‘ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ’ରୁ କାଢ଼ି ନେଇ ଏମ୍. ଏ. ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ପଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଉ । ଏମ୍. ଏ. ଶିକ୍ଷମାନେ ଏହାର ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝି ପାରୁ ନବିନୁଆୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ । ଫଳରେ ଦେଶରେ ଆର୍ଥନୀତିକ ଦୁର୍ଗତି ହେବ ନାହିଁ ।

ରହ ରହ ଶଶେ ବାଣୀୟ ଶକଟ

“ରହ ରହ ଶଶେ ବାଣୀୟ ଶକଟ-

ଦେଖିବ ଚଳିକା ଗୁରୁଚପପଟ...”

ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଉଦ୍ଭବ କାଳ ହେଲା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଗବେଷକ ତଥା ସମାଲୋଚକଗଣ ଏକ ସ୍ୱରରେ କହି ଆସୁଛନ୍ତି ଯେ ଏହି ପଦ୍ୟଟି ଉତ୍କଳମଣି ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ । ଅତି ଦୁଃଖର କଥା ଜଣେ ହେଲେ କେହି ଗବେଷକ ଏ ମତ ବରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱର-ଉତ୍ତେଜନ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଏ ପଦ୍ୟଟି ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କର ନୁହେଁ ବୋଲି କହିବାର ‘ଅସୀମ-ସତ୍-ସାହସ’ ବା ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ ‘ଅସତ୍-ସାହସ’ କରି ନାହାନ୍ତି । ଏ କବିତାଟି ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବୋଲି କହିବାଦ୍ୱାରା ଜାତିର ମଉଡ଼ମଣିଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେ କେତେ ଅସମାନ ହେଉଛି ତାହା କେହି ଭାବିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଅନେକେ ପରୁରୁଛନ୍ତି ଯେ ଏହି କବିତାଟି ଉତ୍କଳମଣି ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବୋଲି କହିବାଟା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସମାନଜନକ ହେଲା କିପରି ? ଏହା ପୁଣି ଆମର ପ୍ରଶ୍ନ ସାହିତ୍ୟ ତଥା ଗବେଷକମାନଙ୍କୁ କଅଣ ବୁଝାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ! ହା ଦୁର୍ଦ୍ଦେବ ! ଆମ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଗବେଷକମାନଙ୍କୁ କଅଣ ଘୋର ଜ୍ଞାନମାନ୍ୟ ଭେଗ ଘୋଟିଗଲା ! ମା ସରସ୍ୱତୀ ଭୂମି ହିଁ ସାହା । ତଥାପି ଏମାନଙ୍କୁ ବୁଝେଇ ଦେବାର ଯେଉଁ ଆମର ଅଛି । ହେ ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା ଭଦ୍ର ମହୋଦୟଗଣ ! ଆମେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଅତି ବନୟୁରସହ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଅଛୁ—ଯଦି ଜଣେ କେହି “ଆଲୋ ମଣି, ତୁ ଫରକେ ପୋଛୁଥିଲୁ ନାକ ସିଂଧାଣି” କବିତାଟି କବି ସମ୍ରାଟ୍ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବୋଲି କହେ ତେବେ ତାହା କବି ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଅସମାନଜନକ ହେବ ନାହିଁକି ? ଯଦି କେହି କହେ ଯେ “ରସ ଯା ବୋହିଯାଉ” ଅଶ୍ଳୀଳ କବିତା ପୁସ୍ତକଟି ଭକ୍ତ କବି ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ତେବେ ତାହା ଭକ୍ତକବିଙ୍କ

ପ୍ରତି ଅପମାନଜନକ ହେବ କି ନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଛି ଯଦି କୁହାଯାଏ
 “ହେ ଭଗବାନ, ତୁମକୁ ଠିଆ ଫାଡ଼ ଦେବ” କବିତାଟି ସାଲବେଗଙ୍କ
 ଦ୍ଵାରା ରଚିତ ତେବେ ସାଲବେଗଙ୍କ ଆତ୍ମା ସ୍ଵର୍ଗରେ ବୋପାଲେ ମାଆଲେ
 ଚିତ୍କାର କରି ତଳେ ଗଡ଼ିବେ କି ନାହିଁ ? ଏ ସବୁର ଉତ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାଗଣ
 ଦେଇ ପାରିବେ ତ ? ନା ଦେଇ ପାରେବେ ନାହିଁ । କେବଳ ମୁଣ୍ଡ ପଛପଟ
 କୁଣ୍ଡେଇ ହେବା ସାର ହେବ । ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ବିବେକ ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ
 ତେବେ ସେମାନେ କୁନ୍ଦେଇ ମୁନ୍ଦେଇ ଉତ୍ତର ଦେବେ—“ଉ-ଉଁ ହୁ-ଆଁ
 ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଅପମାନଜନକ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ୁଛି ।” ଏଥର ବନ୍ଧୁଗଣ
 ଠିକ୍ ସମ୍ଭାକୁ ଆସିବ । ସେଥିଲାଗି ଧନ୍ୟବାଦ ।

ଏଁ ଏଁ ଆପଣ ଘୁଣି କଅଣ କହୁଛନ୍ତି ? ଓ-ହୋ ! ଅପଣଙ୍କର
 କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି “ରହ ରହ ଘଣେ ବାସ୍ତୀୟ ଶକଟ, ଦେଖିବ
 ଚଲିକା ବୁଲୁଚିଯିବ” କବିତାଟି ଅଶ୍ଳୀଳ ନୁହେଁ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କବିତା ଶୈଳୀର ଅନୁରୂପ । କବିତାର ସବୁ ଧର୍ମ ଏଥିରେ
 ନିହିତ । ଅପ୍ରାକୃତିକତା ଓ ଅସଙ୍ଗତ କେଉଁଠାରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉ
 ନାହିଁ । ଭ୍ରମରେ ଯଦି କେହି ଏହାର ଲେଖକ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ବୋଲି
 କହିଦିଅନ୍ତି ତେବେ ସାମାନ୍ୟ ‘ନା’ଟିଏ ତ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ
 କରିଦେବ । ଏଥିରେ ମାନାପମାନର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି କିପରି ?

ଠିକଅଛି ବନ୍ଧୁ । ଅସୁରୁଶୀର ଶବ୍ଦନନାଟିକାକୁ ସାତତାଳ
 ପାଣି, ସାତତାଳ ପଙ୍କ ଭିତରୁ ବାହାର କଲାପରି ଆମ୍ଭେ ଅତି
 ଗଭୀର ସ୍ଥାନରୁ ‘କାହିଁକି’ର ଉତ୍ତର ଉତ୍ତେଜନ କରୁଛୁ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ
 ଧରି ଶୁଣିବା ହୁଅନ୍ତୁ ।

ଘରେ ପଶୁ ପଶୁ ଚାଲିଲେ ମୁଣ୍ଡ ବାଜିଲା ପରି ବାସ୍ତୀୟଶକଟ
 ନାମକରଣକୁ ଦେଖନ୍ତୁ । ଭ୍ରମକାୟ ଏକ ବିରାଟ ଲେକୋମୋଟର
 ଦ୍ଵାରା ଆକର୍ଷିତ ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଟ୍ରେନକୁ ବାସ୍ତୀୟଶକଟ ବା ଶଗଡ଼
 କହିବା ଟ୍ରେନ ପ୍ରତି ଘୋର ଅପମାନଜନକ । କାହିଁ ଟ୍ରେନ କାହିଁ
 ଶଗଡ଼ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ ସାଧୁ ଦୁନିଆ ବ୍ୟୋମ ଭ୍ରମଣ

ଯୁଗର ଆଗମନ ପୁରୁଣାକାଳର ବଳଦଟଣା ଶଗଡ଼ ଭିତରେ ରହିଛି । କବି ମାତ୍ରାସ ପାସେଞ୍ଜର ବୋଲି ଲେଖି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଆମେ ବହୁ ଇଂରାଜୀକୁ ଆମ ନିଜର କରି ନେଲୁଣି । ଟେବୁଲ୍, ପେନସିଲ୍, ଫାଉଣ୍ଡେନ୍, ସିଗାରେଟ୍, କପ୍, ସ୍ପୋର୍, କାର୍, ବସ୍, ପର ଶହ ଶହ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଆମେ ଗଦ୍ୟ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛୁ । ସେହିପରି ମାତ୍ରାସ ମେଲ ବା ପୁରା ମାତ୍ରାସ ପାସେଞ୍ଜର ବୋଲି ଶୁଣିଲେ ଲେଖାଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ତା ନ କରି ତାକୁ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଶଗଡ଼ କହିବା କେତେ ଅରୁଚିକର ଓ ଟ୍ରେନ ପ୍ରତି ଅପମାନ-ଜନକ ! ଟ୍ରେନର ପଦ୍ମ ଟିକିଏ ଭାବବାର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଅଧିକାର ଥାଆନ୍ତା ତେବେ ହୁଏତ ସେ ଟ୍ରାକ୍‌ରୁ ବାହାରିଯାଇ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଏକ ଟ୍ରେନ୍ ସହିତ ପିଟି ହୋଇଯାଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଥାନ୍ତା । ଏହା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ଟ୍ରେନ୍ ଧାବମାନ ହେଲାବେଳେ ଘୋର ଦର୍ଦ୍ଦର ନିନାଦ ଜାତ ହେବାଦ୍ବାରା ଏହି ପଦଟି ଶୁଣି ପାରିନାହିଁ । କବି କଣ ଲଳିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଟି କଲେ ବି ଡ଼ବା ଭିତରେ ଦୂରେଇ ହୋଇ ବସିଥିବା ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଶୁଭେ କି ନ ଶୁଭେ । ଏପରିସ୍ଥଳେ ଟ୍ରେନ ଶୁଣିବ କିପରି ! ଏପରି ପିଲାଳିଆ କବିତା ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜନନାୟକ, ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ତଥା ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟିର କବି ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ କି ?

ପୁନଶ୍ଚ ଦେଖନ୍ତୁ, ଯେଉଁ ସମୟରେ ଏ କବିତା ଲେଖା ଯାଇଛି ତାହା ଇଂରେଜ ରାଜତ୍ବ ସମୟ । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ମିନିଷ୍ଟ୍ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେବାକୁ ବିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ଆମର ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯେପରି ନିର୍ଦ୍ଦାରିତ ସମୟର ଦଣ୍ଡାକ ପରେ ସଭାସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚନ୍ତି ତାହା ସେତେବେଳେ ଭାବନାଘାତ ଥିଲା । ରେଳଗାଡ଼ି ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତିତା ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିଲେ । ଶଗଡ଼ଗାଡ଼ିକୁ ଅଟକାଇ ଦେଇ ଯେପରି ଜଣେ ଶଗଡ଼ଯାତ୍ରୀ ପଦାରେ ଏକ କରେ ଏବଂ ପୁଣି ଶଗଡ଼ରେ ବସି ଯାତ୍ରାର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରେ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଯେପରି ଆଶା କରିବା ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କଥା । ଟ୍ରେନକୁ

ଟିକିଏ ରହ ରହ କହିବା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟ । ଟ୍ରେନରେ ଯେ କେବଳ କବି ଓ ତାଙ୍କପରି ସମସ୍ତେ ମଉଜ ଭ୍ରମଣକାରୀ ଥିବେ ତାହା କୁହାଯାଇ ନପାରେ । କିଏ ଗୋଟିଏ ରେଳୀ ନେଇ ଭୁବନେସ୍ୱରରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଆପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମ ଚଳାଇଥିବେ । କିଏ ଘରେ ତାର ଶ୍ୱାସଣ ପୀଡ଼ାଗ୍ରସ୍ତ ବାପା ବା ମାଆକୁ ଦେଖିଯିବା ପାଇଁ ବିଦେଶରୁ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଫେରୁଥିବ । କେହି ଶ୍ୱଶୁରଘରେ ଥିବା ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଉତ୍ତାଳ ହୋଇ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଧାଉଁଥିବ । କେହି କଚେରୀରେ ନିଜ ମକଦ୍ଦମାର ତତ୍ପରି କରିବା ପାଇଁ ଲଙ୍ଗଳାମୁକୁଳା ହୋଇ ଧାଉଁଥିବ । କେହି ଛୁଟିର ଶେଷଦିନ ଅଧିକାଂଶରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ଧାଉଁଥିବ, ଠିକ୍ ସମୟରେ ନ ପହଞ୍ଚିଲେ ଛୁଟିତକ କଟିଯିବ, କିଏ ଶୀଘ୍ର ପଚନଶୀଳ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ ନେଇ ସହରରେ ବିକିବାକୁ ଧାଉଁଥିବ, ଡେଇଁ ହୋଇଗଲେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଦିର ଅଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୋଇ ମାଟିରେ ପୋତାହେବ । କିଏ କପରି ଅତିଶୀଘ୍ର ପର ସ୍ଥେସନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଦୁଇ ତିନି କପି ରୁଡ଼ା ପିଇଦେଇ ସାଷ୍ଟମ ହେବ କିମ୍ବା ତନ୍ତ୍ରତ୍ୟ କୌଣସି ହୋଟେଲରେ ପଶିଯାଇ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଜନିତ ଘୋର ଉଦର କଷ୍ଟ ଅପ-ନୋଦନ କରିବ । କହନ୍ତୁତ ଦେଖି ମଝିରେ ଯଦି ଟ୍ରେନ୍‌କୁ ଅଟକାଇ ଦିଆଯାଏ ତେବେ ଏବଂବଧ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର କି ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ନହେବ ! ଗୋପବନ୍ଧୁ ସମାଜରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଜଣେ ଅତି ବଡ଼ ଜନନାୟକ । ସେ କେବେହେଲେ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ଟ୍ରେନ୍‌ଟାକୁ ଅଟକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ କି ? ନା ସେ ତାହା କଦାପି କରିବେ ନାହିଁ । ମାଡ୍ରାସ୍ ମେଲରେ ବସି “ରହ ରହ କ୍ଷଣେ ବାସ୍ତୀୟ ଶକଟ” କହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କେବେହେଲେ ଉତ୍କଳମଣି ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ହୋଇନପାରନ୍ତି । ସେ ଉତ୍କଳର ବାୟୁକ ଥିଲେ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସୁଖଦୁଃଖ ସହିତ ନିବିଡ଼ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥିଲେ । ବିପଦ ଆପଦ, ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଏଡ଼ାଇ ପାରୁନଥିଲା । ମାଡ୍ରାସ୍ ମେଲ ଭିତରେ ବସିଥିଲାବେଳେ ସହଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ଭଲ ଭାବରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିବେ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ସବୁ ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ଭ୍ରୁକ୍ଷେପ ନକରି ଟ୍ରେନ୍‌କୁ ଅଟକାଇବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିବା କେବେ ହେଲେ ଜନନାୟକ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ କି ? ଏହା କେବଳ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ

ରେଳଯାନ୍ତ୍ରୀ, ଅସାମାଜିକ ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ, ଯେଉଁ-
ମାନେ କି ଟ୍ରେନ୍‌ର ଶିକୁଳି ଟାଣି ବାରମ୍ବାର ତାକୁ ବାଟରେ ଅଟକାନ୍ତି
ଆଉ ସହଯାନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଲେଣ ଓ ପୀଡ଼ାରୁ ଅକଥମୟ ଆସୁରିକ ଆନନ୍ଦ
ଲଭ କରୁଥାନ୍ତି । ଏହି ପିଶାଚମାନଙ୍କ ମେଳରେ ଜନନାୟକ ଉତ୍କଳମଣି
ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ନେଇ ବସେଇବା କାହାର ପକ୍ଷେ ଉଚିତ କି ?
ପ୍ରାଣ ଚାଲିଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ କେବେହେଲେ କହିବେ
ନାହିଁ ରହ ରହ କ୍ଷଣେ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଶକଟ ।

ହଁ ବେଳେ ବେଳେ ଜରୁରୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଟ୍ରେନକୁ ଅଟକାଇବାକୁ
ଦରକାର ପଡ଼େ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯଦି ଜଣେ ଚଳନ୍ତା ଟ୍ରେନରୁ ଖସି
ପଡ଼େ କିମ୍ବା ଯଦି କୌଣସି ଯାନ୍ତ୍ରୀର ସଂସ୍ଥା ଥିବା ଟ୍ରାକ୍‌ଟି ଟ୍ରେନ
ଭିତରୁ ତଳକୁ ଖସିପଡ଼େ ତେବେ ଟ୍ରେନକୁ ଅଟକାଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା
ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ଡ୍ରାଇଭର ଦେଖିଲେ ଦୂରରେ ଟ୍ରାକ୍ ଉପରେ ଗୋଟିଏ
କାଠଗଡ଼ ଥିବା ହୋଇଛି, କେନ୍ଦ୍ର ଲୋକ ଆହୁତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ଲୁହା
ଧାରଣା ଉପରେ ବେକ ଦେଇ ଶୋଇଛି । ଲୁହାଧାରଣାର ଯୋଡ଼ ମୁହଁରୁ
ପିସ୍ତୋଲ୍ ସବୁ କଢ଼ାହୋଇ ଯାଇଛି । ଏସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଟ୍ରେନକୁ
ଅଟକାଇବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ । ନ ଅଟକାଇଲେ ଏକ ଧୂଂସଲଳା ସଂଘଟିତ
ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଟ୍ରେନ୍ ଅଟକା ଯାଉଛି କାହିଁକି-ନା
“ଦେଖିବି ଚଳିକା ଚାଲୁଚିପଟ ।” କି ଅବାନ୍ତର କଥା ! ଚଳିକାର
ଚିପଟଟିଏ ଦେଖିବାକୁ ଏଡ଼େବଡ଼ ଟ୍ରେନ୍‌ଟାକୁ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା !
କବି ବଜାରରୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଇ ‘ଚଳିକା’ର ଚିପଟଟିଏ କଣିନେଇ-
ପାରିଥାନ୍ତେ ଏବଂ ତାକୁ କାନ୍ଥରେ ଲଟକାଇ ଦିନରାତି ମନଇଚ୍ଛା ଦେଖୁ-
ଥାଆନ୍ତେ । ତା ନଜର ଏଇ ସାମାନ୍ୟ କଥା ପାଇଁ ଦୂରଗାମୀ ଏକ ଟ୍ରେନ୍
ଅଟକାଇ ଏବଂ ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କୁ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇ ଗୋଟିଏ
ଚିପଟ ଦେଖିବା କେବେହେଲେ ଜନନାୟକ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ
ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏପରି କର୍ମ ଜଣେ ଅବମୂର୍ଖ୍ୟକାରୀ ପାଷଣ୍ଡ ପକ୍ଷେ
ସମ୍ଭବ ।

ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଯେ ଟ୍ରେନ୍‌କୁ ଅଟକାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରି-
 ନାହାନ୍ତି ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ରେକର୍ଡ୍‌ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ସହଜରେ ଜାଣି ହେବ ।
 ଟ୍ରେନ୍‌ଟାକୁ କହିଦେଲେ ଯେ ଯେ ମନକୁ ଅଟକିଯିବ ତାହାନ୍ତୁହେଁ ।
 ଅଟକାଇବାକୁ ହେଲେ ବିପଦ ଶିକୁଳି ଟାଣିବାକୁ ହୁଏ । ଯଦି ପଣ୍ଡିତ
 ଗୋପବନ୍ଧୁ ଟାଣିଥିବେ ତେବେ ଗାଡ଼ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବ । ଗାଡ଼ ଓ
 ନିରାପଣ ରକ୍ଷାମାନେ ସେହି କମ୍ପାର୍ଟମେଣ୍ଟକୁଧାଇଁ ଯାଇଥିବେ । କିଏ
 ଟାଣିଲା ଟାଣିଲା ଚିତ୍କାର କରି ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ପକଡ଼ି
 ଥିବେ । ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଥିବେ-ବାବୁ ବିପଦ ଶିକୁଳି କାହିଁକି ଟାଣିଲ ?
 ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିବେ—ଚଳିକାର ସ୍ବରୂପପଟ
 ଦେଖିବାକୁ ଟ୍ରେନ୍‌କୁ ଟିକିଏ ଅଟକାଇ ଦେଇଛି । ଗାଡ଼ ଓ ନିରାପଣ-
 ରକ୍ଷାମାନେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ବାଲୁବାଲୁ କରି ରୁହିଥିବେ,
 ଶିକୁଳି ତଳେ ମରାହୋଇଥିବା ଫଳକଟି ଦେଖାଇ ଦେଇଥିବେ ଯେଉଁଥିରେ
 କି ଲେଖା ହୋଇଥାଏ ଗାଡ଼ ଅଟେଇବାକୁ ଶିକୁଳି ଟାଣ । ଅପବ୍ୟବହାର
 ପାଇଁ ପରୁଣ ଟଙ୍କା ଜୋରମାନା । ଆଉ କହିଥିବେ-ଆଜ୍ଞା ପରୁଣ ଟଙ୍କା
 ଅଣ୍ଟାରୁ କାଢ଼ନ୍ତୁ କିମ୍ବା ଜିଆରୁପି ହାଜତକୁ ଆସନ୍ତୁ । ଆପଣମାନେ ହୁଏତ
 କହିପାରନ୍ତି ହୁଅ ମ, ପରୁଣ ଟଙ୍କା ତୁଚ୍ଛ କଥା । ଗୋଟାଏ ଭିକାରୀ
 ଦେହମଳ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ରୁପ୍‌ରୁପ୍‌ଦେଇ ପକାଇ-
 ଥିବେ । ଆଜ୍ଞା-ନା-ନା-ସେତେବେଳର ପରୁଣ ଟଙ୍କାକୁ ଆକିକାଲିର ପରୁଣ
 ଟଙ୍କା ବୋଲି ଭାବନ୍ତୁ ନାହିଁ । ତାହା ଏବର ହଜାରେ ଟଙ୍କା ମଙ୍ଗେ ସମାନ ।
 ସେତେବେଳେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଅଣ୍ଟାରେ ସେତେ ଟଙ୍କା ଥିବ କି
 ନା ସନ୍ଦେହ । ଘରୁ ବାହାର ପଡ଼ିଲେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦୁଃଖୀରଙ୍କିଙ୍କ
 ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ପରଦୁଃଖ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ସେ କାନ୍ଦି ପକାଇ
 କିଛି ନା କିଛି ଅଣ୍ଟାରୁ କାଢ଼ି ଦେଇ ପକାଉଥିଲେ । ସେ ଏହିପରି ଦେଇ
 ଦେଇ ଶ୍ଳେଷନରେ ପହଞ୍ଚିଥିବେ ଏବଂ ଉପରେ ବସିଥିଲା ବେଳେ ବି
 ମାଗନ୍ତାମାନଙ୍କ ଆର୍ତ୍ତଧ୍ବନିରେ ବିଗଳିତ ହୋଇ ଅଣ୍ଟା ସଫାକରି
 ଦେଇଥିବେ । ପରୁଣ ଟଙ୍କା ପୁଣି ଆଣିଲେ କୁଆଡ଼ୁ ? ମନେକରି ସେଦିନ
 ଦୁଃଖୀରଙ୍କି ହାବୁଡ଼ ନଥିବେ ଏବଂ ଏପରି ସାମାନ୍ୟ ଅସାମାଜିକ କଥାରେ

ହାଜତକୁ ଯିବା ଅସମ୍ଭାବନାଜନକ ଭାବ ଟଙ୍କାତକ ଦେଇ ପକାଇଥିବେ । ତେବେ ସେ ଟଙ୍କାର ରସିଦ୍ ଗାର୍ଡ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଇଥିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ରସିଦ୍ କାହିଁ ? ସେପରି ରସିଦ୍ ର ଚନ୍ଦ୍ର ସମାଜ ସମ୍ପାଦକ ଡକ୍ଟର ଶ୍ରୀ ବ୍ୟାଧୀରାୟ ରଥଙ୍କ ପାଖରେ ସୁନା ନାହିଁ । ହଜିଯାଇଥିବ ବୋଲି କହିବା ମଧ୍ୟ ଅବାଚାର । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଆୟୁର୍ବ୍ୟୟ ରେକର୍ଡ, ଚିପିପିସ, ଚିରକୁଟି ଆଦି ସବୁକିଛି ସମାଜ ଅଫିସରେ ଡକ୍ଟର ରଥଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛି । ତେବେ ଏ ରସିଦ୍ କି ଗଲ କୁଆଡ଼େ ? ଧରନ୍ତୁ ସେ ଟଙ୍କା ନଦେଇ ଜେଲ ଯାଇଥିଲେ । ତାହାହେଲେ ଜେଲ୍ ରେକର୍ଡରେ ସେ କଥା ଥାଆନ୍ତା । ସେ କଥାତ କୌଣସି ରେକର୍ଡ ରୁ ବାହାରୁ ନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ଘଟଣାରେ ସେ ବି ଜେଲ୍ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ରେଲଯାତ୍ରା ବେଳେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଜୋରମାନା ଦେଇ ନାହାନ୍ତି କି ଜେଲ୍ ଯାଇ ତାହାନ୍ତି । ଟେନ୍ଟକୁ ଏପରି ଏକ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣାରେ ଅଟକେଇବାକୁ ତେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ସେ ଏ ଦୁଇଟି ଦଣ୍ଡରୁ ଗୋଟିଏ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଢେରି ଥାଆନ୍ତେ । ସୁତରାଂ ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ ପ୍ରମାଣିତ ଯେ ଉତ୍କଳମଣି ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଏ ପଦ୍ୟଟି ଲେଖି ନାହାନ୍ତି ।

ଅତ୍ୟଧିକ ନିଶାରେ ଆନନ୍ଦ ହେଲେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅସମ୍ଭବ ଓ ଅପ୍ରାକୃତିକ କଥାସବୁ କହିଥାଏ । ଏ ପଦ୍ୟଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ କେହି ନିଶାରେ ଢେଲିଥିବା ରେଲଯାତ୍ରୀ ଲେଖି ଦେଇଛି ଏବଂ ତାର ବହୁଳ ପ୍ରଚାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍କଳମଣି ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପବନ ନାମକୁ ଯୋଗ ଦେଇଛି । ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ତୁରନ୍ତ ଏ ଭୁଲ ସଂଶୋଧନ କରେଇ ନେବା ଉଚିତ । ସରକାର ଯଦି ଏହାର ଆଶୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧାନ ନ କରନ୍ତି ତେବେ ଆସନ୍ତା ନବୀନରେ ଘୋର ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବେ । ଦୟାମୟ ପ୍ରଭୁ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ତଥା ଡଃ ପି. ଆଇଙ୍କୁ ସଦ୍‌ବୁଦ୍ଧି ଦିଅନ୍ତୁ ।

ବହୁତ ଲୋକ ଯହଁ ମିଳି ଅବଶ୍ୟ ଉଠୁନଇ କଳି

ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଗବେଷଣା କରି ଗୋଟିଏ ତଥ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ବାହାର କରିଥାନ୍ତି । ସେଇଟା ଲୋକହୃଦକର ହୋଇ ଆଉ ବା ଅହୃଦକର ହୋଇଥାଉ । ବେଗର ପରିଣାମରେ ତଥ୍ୟ ବା ସତ୍ୟ ବାହାରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଉପରଲିଖିତ ଦି'ଧାଡ଼ି କବିତା ଏକପ୍ରକାର ଗୋଟିଏ ତଥ୍ୟ ବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅଟେ । କି କି ଘଟଣାବଳି ଦେଖି ଓ ସେ ଗୁଡ଼ିକର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରି ଗବେଷକ ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେଲେ ତାହା ଜାଣିଲେ ବିଷୟଟି ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ହୋଇଯିବ ।

ଧରେ ଜଣେ ଭଲ୍ ଉଦୁଖଳରେ ଧାନ କୁଟୁଥିଲା । ତାହାର ପ୍ରତି ହାତରେ ମାଞ୍ଚିପଟ ଲେଖା ଏଁ ଖଡୁ ଥିଲା । ହାତରେ ପାହୁରାଣି ଧରି ଧାନ କୁଟିଲା ବେଳେ ଝମ୍ ଝମ୍ ଶବ୍ଦ ହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କ ଘରେ ସେତେବେଳେ ଜଣେ କୁଣିଆ ଥିଲେ । ଭଲ୍ ଜଣକ ଭାବିଲା ଯେ ତା ହାତର ଏ ଝମ୍ ଝମ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲେ କୁଣିଆ ଭାବିବେ ଯେ ଭଲ୍ ଟି ସେ ଘରର ବୋହୂ ନୁହେଁ, ଧାନକୁଟୁଣୀ । ସେଥିଲାଗି ସେ ସେହି ଝମ୍ ଝମ୍ ଶବ୍ଦକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଲା । ଇଚ୍ଛା ବଳବତୀ ହେଲେ ଦୁନିଆରେ କଅଣ ନ ହୁଏ ! ଏହିପରି ଇଚ୍ଛା ବଳବତୀ ହେବାରୁ ଏଡ଼ିସନ ଫନୋଗ୍ରାଫ ମାର୍କୋନି ବେତାର, ଜେମ୍ସ୍ ଓ'ହାଟ ବାସ୍ତୀୟ ଯନ୍ତ୍ର, ରାଇଟ ବ୍ରଦର୍ସ ଉଡ଼ାଜାହାଜ, ନୋବେଲ୍ ବନ୍ଧୁକ ବାହୁଦ ଆଦି ସଟ୍-ସାଟ୍ କାଢ଼ି ପକେଇଲେ । ଭଲ୍ ଜଣକ ପଛେଇବ କାହିଁକି ? ସେ ଖୁବ୍ ଗବେଷଣା କଲା । ହଠାତ ତା ମୁଣ୍ଡକୁ ଗୋଟାଏ ବୁଦ୍ଧି ପଇଟିଗଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ହାତରେ ମାଞ୍ଚିପଟ ଲେଖା ଏଁ ଖଡୁ ଥିଲା । ସେ ଦେଖିଲା ଯେ ଖଡୁରେ ଖଡୁ ବାଜିବା ଦ୍ଵାରା ଝମ୍ ଝମ୍ ହୋଇ ଶବ୍ଦ ବାହାରୁଛି । ଏ ଖଡୁ ସଫର୍ସ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲେ ଶବ୍ଦ ଆଉ ହେବ ନାହିଁ । ତା ଆଗରେ ବହୁ ଫିଟିଲା ।

ତାର ଗବେଷଣା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ସଫର୍ଷରେ ଶବ୍ଦ ଜାତ ଓ ସଫର୍ଷର ବିରତିରେ ଶବ୍ଦର ବିରତି । ସେ ପାଞ୍ଚପଟଯାକ ଖଡ୍ଗ ପ୍ରତି ହାତରୁ କାଢ଼ି ଦେବାକୁ ପ୍ରଥମେ ସ୍ଥିର କଲ । ତା'ର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା— ଉଁ ହୁଁ ଏଇଟା ଗଣ୍ଡିଭର ଚନ୍ଦ୍ର । ବୁଦ୍ଧିକୁ ପୁଣି କାମରେ ଖଟେଇ ଦେଲା । ପ୍ରତି ହାତରୁ ଲୁଚିପଟ ଲେଖାଏଁ ଖଡ୍ଗ କାଢ଼ିଦେଇ ସଫର୍ଷକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶବ୍ଦ ବି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ବହୁ ଆୟାସ-ଲବଧ ଏହି ଜ୍ଞାନକୁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିତରଣ କରିଦେଲା । ନିମେ ବହୁତ ଖଡ୍ଗ, ବହୁତ ଲୋକରେ ପରିଣତ ହେଲା ଆଉ ଶବ୍ଦଟା କଳିରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ କାନରେ ଏଇଟା ପଡ଼ିଲା । ସେ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଦେଲେ । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ସମସ୍ତେ ପଢ଼ିଲେ—ବହୁତ ଲୋକ ଯହିଁ ମିଳି, ଅବଶ୍ୟ ଉତ୍ପୁଜଇ କଳି ।

ଅନେକ ସମୟରେ ଜ୍ଞାନର ପରିମାର୍ଜଣ ଘଟେ । ପରିପ୍ରାଣୀ ସମୟ ସମୟରେ ଅକାଟ୍ୟ ସତ୍ୟକୁ ଅକାଟ୍ୟ ମିଥ୍ୟାରେ ପରିଣତ କରିଦିଏ । ଗାଳିଲିଓଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ‘ପୃଥିବୀ ସ୍ଥିର ଆଉ ସୂର୍ଯ୍ୟ ତା’ର ଚାରିପଟେ ବୁଲୁଛନ୍ତି’କୁ ସମସ୍ତେ ଅକାଟ୍ୟ ସତ୍ୟ ବୋଲି ବିରୁଦ୍ଧଥିଲେ । ସେଇଟା ତ ପୁଣି ଅକାଟ୍ୟ ମିଥ୍ୟାରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା ! ଠିକ୍ ଏହିପରି ‘ବହୁତ ଲୋକ ଯହିଁ ମିଳି’ର ଘଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି, ତାହା ମିଥ୍ୟାରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲାଣି । ଅର୍ଥାତ ବହୁଲୋକ ଏକାଠି ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେଠାରେ କଳି ହେଉନା । ଅନେକ ଜାଗାରେ ଏଇଟା ଦେଖାଦେଲାଣି; କାଳକ୍ରମେ ଏଇଟା ସବୁ ଜାଗାରେ ଦେଖାଦେବ ।

କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବହୁତ ଲୋକ ମିଳିଲେ ସୁଦ୍ଧା କଳି ଉତ୍ପନ୍ନ ନାହିଁ ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖାଯାଉ । ସୈନ୍ୟ ଓ ପୁଲିସ୍ ବାହିନୀ କଥା ଦେଖାଯାଉ । ଏଠି ହଜାର ହଜାର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ମିଳିମିଶି ଚଳନ୍ତି, ଟିକିଏ ହେଲେ କଳିଗୋଳ ଏଠାରେ ଦେଖାଦିଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବାହାରର ଆଉ ଦଳେ ସୈନ୍ୟ ବା ଶସ୍ତ୍ର ସୈନ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ମୁହାଁମୁହାଁ ହୋଇଗଲେ ଲାଗି ଯାଉଥିଲା କଳି । ବହୁତ ଲୋକ ଏକାଠି ରହି କଳି

ଲଗାନ୍ତି ନାହିଁ । ବହୁତ ଦଳ ଏକାଠି ହେଲେ କଳି ଲାଗେ । ବହୁତ ଲୋକ ଏକାଠି ହେବାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଆନ ହେଲା ବିଧାନସଭା । ବିଧାନସଭା ଭିତରେ ଘଣିବା ମାତ୍ରେ ଦେଖିବ, ସତ୍ୟମାନେ ଦଳବାନ୍ଧ ବସିଛନ୍ତି । ସବୁଠୁଁ ମୋଟା ଦଳ ହେଲେ ଶାସକ ଦଳ । ତା ତଳକୁ ଆଳକୁଟି ମାଳକୁଟି ଦଳ ସବୁ ନିଜ ନିଜ ଆସ୍ଥାନ ମାଡ଼ି ବସି ରହିଛନ୍ତି । ବିଧାନସଭା ବାହାରେ ଏମାନେ ନିଜନିଜ ଘରେ କଳି ନକରି ଶାନ୍ତିରେ ଥାଆନ୍ତି । ସେମିତି ବିଧାନସଭା ଭିତରକୁ ଯାଆନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ଦଳର ସତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି ସେମିତି ଖିଙ୍କାଖିଙ୍କିର ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ସରକାରୀ ଦଳ, ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ବିରୋଧୀ ଦଳ ଭୋକ ଶୋଷ ଭୁଲି ସମୟସମୟରେ କଳି କରି ଘର କମ୍ପାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ପୁରାଣି ଯୁଗର ଘଟଣାବଳି ଦେଖିଲେ ଏହାର ସତ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦନ କରି ହେବ । ଦ୍ଵାପର ଯୁଗରେ ମହାଭାରତରେ ଏହାର ନକର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କୌରବ ଓ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଦୁଇ ଦଳ ଥିଲେ । ସେମାନେ କେନ୍ଦ୍ର ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କଳି କରୁ ନ ଥିଲେ । ବଡ଼ଭାଇର ଆଦେଶକୁ ସାନ ଭାଇମାନେ ପାଳି ଯାଉଥିଲେ । ତେରମେରିର ଗନ୍ଧ ସୁନ୍ଧା ନଥିଲା । ଅଥଚ କୌରବ ପାଣ୍ଡବ ଦୁଇଦଳ ହୋଇ ଯେଉଁ କଳି କରୁଥିଲେ ତାହା ମହାଭାରତରେ କାଳକାଳକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ରୁଷିଆରେ ଲୋକ ବହୁତ, ହେଲେ ଦଳ ଗୋଟାଏ । ସେଥିଲାଗି ସେଠି କଳିଗୋଳର ଗନ୍ଧ ନାହିଁ । ଆମେରିକାରେ ମାତ୍ର ଦୁଇଟା ଦଳ । ଦୁଇଟା ଦଳ ଥିବାରୁ ଅଳପ ଅଳପ କଳି ହୁଏ । ଇଂଲଣ୍ଡର ଦୁଇଟା ବଡ଼ ଦଳ ଛଡ଼ା ଆଉ ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ଚୁଲ୍ଲ ଦଳ ଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେଠି ଟିକିଏ ବେଶି କଳି ଲାଗେ । ଆମ ଭାରତ ବର୍ଷ କଥା ଶୁଣି । ଏଠି କେତେ ଦଳ ଅଛନ୍ତି ତାହା ସ୍ଵୟଂ ଇଲେକ୍ସନ କମିଶନର ଟିପାଖାତା ନ ଦେଖିଲେ କହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମର ଏଠି ସବୁବେଳେ କଳି ଧୁର ରହିଛି । ଦିନ ଦଳ ହାଲିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ଆଉ ଦି ଦଳ କଳି ଲଗାନ୍ତି । ଦିନ ଶାନ୍ତ ସବୁବେଳେ କଳି । ବର୍ଷ ସାରା ଅଧୁପ୍ରହସ ଅର୍ଥାତ୍ $୩୬୫ \times ୮ = ୨୯୨୦$ ପ୍ରହସ ଏଠି ଲାଗି ରହିଛି ।

ଲେକସକ୍ତ କଳିରେ କେବଳ ପାଟି ପରିଶ୍ରମ କରେ । କିନ୍ତୁ ବିଧାନସଭା କଳିରେ ପାଟି, ହାତ ଗୋଡ଼, ଯୋଡ଼ା, ଚପଲ ସମସ୍ତେ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି । ଯୋଡ଼ା ଚପଲରେ ତ ପର ଲାଗିଯାଏ । ସେମାନେ ବିଧାନସଭା ଭିତରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ଉଡ଼ନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ନଗଦାନଗଦି ଉଦାହରଣ ଦେଖାଯାଉ । ଲେକସକ୍ତରେ ବହୁବର୍ଷ ଯାଏ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସମତାରେ ଥିଲେ । ସେ ଦଳଟା ଗୋଟାଏ ନିରୁତା ଦଳ ହୋଇ ଥିବାରୁ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କଳି କରୁ ନଥିଲେ । ମନ ଭିତରେ ଯାହା ଥାଉ ପଛକେ ପଦାରେ କିଛି ପ୍ରକାଶ କରୁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ ଜନତା ଦଳ ଆସିଲେ । ଏ ଦଳଟା ନିରୁତା ଦଳ ନଥିଲା । ଅଗା, ବଗା, ଖଗା ଓ ବଗାଙ୍କ ପରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦଳ ଚରବରରେ ଗୋଟାଏ ଜନତା ଗୃହରେ ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବାହାରକୁ ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ଦଳ ପରି ଦେଖାଗଲେ କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅଗା ବଗା ଖଗାକୁ ସେହି ଅଗା ବଗା ଖଗା । ଗୃହର ଭିତରେ ରହି ହେଲେ ଚମୁଟା ଚମୁଟି, କାମୁଡ଼ା କାମୁଡ଼ି । ଗୃହରଟା ଚରଗଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ ପାଇଗଲା । ଲେକ୍ସିକ ସେମାନଙ୍କୁ ଠେଙ୍ଗୁଣିରେ ସେକଦେଇ ନିକାଲି ଦେଲେ । ପୁଣି ନିରୁତା କଂଗ୍ରେସ ଆସିଲା ।

ଆଜିଯାଏ କାମକରି ଚାଲିଛି । ‘ଗୋଟାଏ ଦଳରେ ରୁପଗୃପ, ବହୁତ ଦଳରେ କଳି’ର ଗୋଟାଏ କାରଣ ଅଛି । ଗୋଟିଏ ଦଳରେ ଗୋଟାଏ ସଖି ବା ନେତା ଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ସଭ୍ୟମାନେ ସଖିର ଭୂଷା ଭୟରେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଗୋଲ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମନରେ ଯାହା କିଛି ବିରକ୍ତି ବା ନ୍ୟାୟ ଦେଖାଦିଏ ତାକୁ ମନ ଭିତରେ ହଜମ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ଦଳ ମୁହଁମୁହଁ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଅବସ୍ଥାଟା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହୋଇଯାଏ । ଦଳର ସଖିମାନେ ଫୁଁ ଫୁଁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତି । ନିଜ ନିଜ ସଖିମାନଙ୍କୁ ଖୁସି କରିବା ଲାଗି ସଭ୍ୟମାନେ ଏକାବେଳେକେ ତେର ମେର ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । କଳି ପୁରା-ଦମରେ ଲାଗିଯାଏ ।

ଆହୁରି ଦେଖନ୍ତୁ—କ୍ଳାସ ଭିତରେ ଅନେକ ଗୁପ୍ତ ଥାଆନ୍ତି ସମସ୍ତେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଠାରୁ ପାଠ ଶୁଣିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହନ୍ତି । କେହି କଲି ତକରାଳ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଫୁଟ୍‌ବଲ ପଡ଼ିଆରେ ଦୁଇ କ୍ଳାସ ବା ଦୁଇ ସ୍କୁଲ ଯେତେବେଳେ ମୁହଁମୁହଁ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଲାଗେ କଲି । ସାହି ଟୋକାକ କଥା ଦେଖନ୍ତୁ । ଏମାନେ ଗୋଟି ଗୋଟିକିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ କଲି ତକରାଳ ହୁଏ ନାହିଁ । ଟିକିଏ କଲି ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ମନ ଖଜବଜ ହେଲେ ସେ ଆଗ କେତେଜଣକୁ ଏକାଠି କରି ଗୋଟାଏ ମେଣ୍ଟ ବା ଦଳ କରେ । ଯାହା ସାଙ୍ଗରେ କଲି ହେବ ସେ ମଧ୍ୟ ଆମ୍ଭରୁଷା ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ମେଣ୍ଟ କରିନିଏ । ତାପରେ ଲାଗେ କଲି, ଆଉ ସେଇଟା ଜମେ । ବେଳେବେଳେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ ଜଣଜଣିକିଆ ହୋଇ ଦୁଇଜଣ କଲି କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଏହାକୁ ଦିଜିଣିଆ କଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନି । କଲି ଆଗରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଦୈନିକ ଉପସ୍ଥିତି ନଥିଲେ ବି ସେମାନେ ଆଗରୁ ଦେଇଥିବା ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍‌ଘୀପନା ତା ମନରେ ସତେଜ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେଠି ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍‌ଘୀପନା ସୁରୁଶ କରି ସେ କଲି କରେ । ବନ୍ଧୁମାନେ ଯେ ତା ପଛରେ ଅଛନ୍ତି ତାହା ସେ ଅନୁଭବ କରି କଲି ଆରମ୍ଭ କରେ । ଏବେ ଆମେ ଦେଖୁଛୁ ବହୁତ ଲୋକ ଏକାଠି ହୋଇଗଲେ ଯେ କଲିଟା ଲାଗିଯିବ ତାହା ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଦୁଇ ଭିନ୍ନଟା ମେଣ୍ଟ ବା ଦଳ ନ ହେଲେ କଲି ହବନି । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଯଦି ଲେଖିଥାଆନ୍ତେ—ବହୁତ ଲୋକ ଯହିଁ ମିଳି, ବେଳେବେଳେ ଉପୁଜଇ କଲି, ତେବେ ତାହା ବିରୁରର ପରସର ଭିତରକୁ ଆସି ଥାଆନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ‘ଅବଶ୍ୟ’ ଲେଖିଦେଇ ସେ ଭୁଲ କରି ଦେଲେ । ଲୋକେ ଏକାଠି ହୋଇଗଲେ ଅଲବତ କଲି ଲାଗିବ ବୋଲି କହିବା ଉଚିତ୍ ହେଲା ନାହିଁ । ଧର୍ମ ସଭାରେ, ମେଳା ଉତ୍ସବରେ ବହୁତ ଲୋକ ଏକତ୍ର ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେହି କଲି ଲାଗେ ନାହିଁ । ଖୋଜି ବସିଲେ ଏମିତି ବହୁତ ସ୍ଥାନ ମିଳିବ ଯେଉଁଠାରେ କି ବହୁତ ଲୋକ ଏକତ୍ର ହେଲେବି କଲି ଲାଗେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏ କବିତା ଦୁଇପଦ ଭୁଲ୍ । କପିଳେଶ୍ଵର ପୁରରୁ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଅସଲ ଭାଗବତ ପାଇଥିଲୁ ।

ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା—“ବହୁତ ଲୋକ ଯହିଁ ମିଳି, କ୍ବଚିତ ଉପୁଜଇ କଲି” ଏହାକୁ ପଢ଼ି ଆମ ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଗଲା । ଭାଗବତକାରଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ବସପୁରେ ଯେଉଁ ସନ୍ଦେହ ଉପୁଜିଥିଲା ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୂର୍ଗଭୂତ ହୋଇଗଲା । କ୍ବଚିତ୍‌ଟା ‘ଅବଶ୍ୟ’ କପରି ହେଲା ତାହା ଆମେ ବହୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ଗବେଷଣା କରି ଜାଣିପାରିଛୁ । ‘ଗିନା’ଟା ଗିନା ଗିନା ହୋଇ ତାଟିଆ ହୋଇ ଯାଇଥିବା କଥା ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଜାଣନ୍ତି । ‘କ୍ବଚିତ୍‌ଟା’ ସେହିପରି ‘ଅବଶ୍ୟ’ ହୋଇଯାଇଛି । ‘କ’ ହେଉଛି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର । ଏଇଟା ଭୟାବ୍ଧ ନ୍ୟାୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଛେଇ ସ୍ବରବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ‘ଅ’ ହୋଇଗଲା ‘ଚ’ରେ ଲଗିଥିବା ଇକାରଟି ସିଧା ହୋଇଯାଇ ‘ଚ’ର ତଳ ଦେଶରେ ଖଣ୍ଡପରି ଲଗିଗଲା । ଅର୍ଥାତ୍‌ ‘ଚ’ଟା ‘ବ’ ହୋଇଗଲା । ‘ଚ’ଟା ସବୁ କିଛି ଆଇନ୍ କାନ୍ଦୁନ୍ ଭାଙ୍ଗି ‘ଶ୍ୟ’ ହୋଇଗଲା । କ୍ବଚିତ୍‌ଟା ଏହିପରି ଭାବରେ ‘ଅବଶ୍ୟ’ ହୋଇଗଲା । ଏଥିରେ ଭାଗବତକାରଙ୍କ କିଛି ହେଲେ କସୁର ନାହିଁ । ଆମ ମତରେ ଏବେ ଏ ‘ଅବଶ୍ୟ’କୁ ଉଠାଇ ସେଠାରେ ‘କ୍ବଚିତ’ ସନ୍ଧି ବେଶ କରାଯାଉ । ଏହା ଭାଗବତକାରଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ହେବ । ସତ କଥାଟା କେବେ ହେଲେ ଲୁଚିପାରେ ନାହିଁ । ଏବେ ଏହା ଉପରକୁ ଫୁଟି ଉଠିଛି । ସୁଧା ଅଧ୍ୟାପକ ଗଣ ଏହା ଭୁରନ୍ତ ସଂଶୋଧନ କରି ଦେବା ଉଚିତ୍ । ନହେଲେ ଗୁରୁପୂଜା ଦିବସରେ ଗୁଣମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା ସନ୍ଦେହ ଜନକ ହୋଇ ଉଠିବ ।

—————

ଏଇ ସହକାର ତଳେ

ଏହି ସହକାର ତଳେ

ମେଦିନ ପ୍ରିୟାର କରକଳ୍ପ ଉଡ଼ୁଥିଲା ମୋର ଗଳେ

ଏ ପଦ୍ୟାଂଶଟି ଯେ ପ୍ରେମିକ କବି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମାୟାଧର ମାନସିଂହଙ୍କର ଏଥିରେ କାହାର ଦ୍ୱିମତ ହେବାର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପରମ ପ୍ରେମିକ କବି ମାନସିଂହଙ୍କର ଏହି ପଦ୍ୟାଂଶରୁ ଦୁଇଟିମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ଅତି ଚତୁରତାର ସହ ବଦଳାଇ ଦିଆଯାଇଛି । କେଉଁ ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ବଦଳାଇ ଦିଆଯାଇଛି ତାହା ଆମେ ପରେ କହିବୁ । ଏହି ପଦ୍ୟାଂଶଟି ଆଜିଯାଏ ପ୍ରେମ ଅଙ୍କୁରିତ ହେଉଥିବା ଅନଭିଜ୍ଞ କଲେଜସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନଚେତ୍ କୁଦେଇ ଗଣ୍ଠି ଦରଜ କରାଇ ଆତ୍ମବ ପ୍ରକାରର ହଲପଟା କରେଇ ଆସିଛି ତାହା କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । କେତେ ଯେ ଛୁଟ ବହୁପଥ ଚାଲିରେ ଭରିଦେଇ ଆତ୍ମତୋଟା ମାନଙ୍କରେ ଭୁଆଁ ବରଡ଼ ପରି ପ୍ରିୟା ପ୍ରିୟା ରଡ଼ିଛନ୍ତି ତାର ହସାବ କେହି ରଖିନାହାନ୍ତି । ଶୁଣିବେ ବହୁ ଗଜା ଅନଭିଜ୍ଞ ପ୍ରେମିକ ଆତ୍ମତୋଟାରେ ପଶି ପ୍ରେମିକା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଭୃତ ଦେବୀ ଛୁନିଆରେ ଲଙ୍ଗଳାମୁକୁଳା ହୋଇ ପଳାଇଛନ୍ତି ଓ ଛୁନିଆଜର ଘୋଷିଛନ୍ତି । ଆତ୍ମ ସମୟରେ କେତେକ ଆତ୍ମବୋର ଗ୍ରାବରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ହୃଦୟ ବେଦନା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପିଠି-ବେଦନା ଓ ଥୋମଣି ବେଦନା ବହନ କରି ପଳାୟନ କରିଛନ୍ତି । ଗଜା ପ୍ରେମିକମାନଙ୍କର ଏସବୁ ହଲପଟାର ମୂଳ କାରଣ ହେଉଛି ଉପସ୍ଥେତି ପଦ୍ୟାଂଶଟି । ଏହି ପଦ୍ୟାଂଶରୁ ହିଁ ପ୍ରେମିକାରଙ୍କୁଶାମାନେ ସ୍ୱୀୟ ଉଦ୍ଦର ମସ୍ତିଷ୍କରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିନିଅନ୍ତି ଯେ ପ୍ରେମିକାମାନେ ହାତରେ କଙ୍କଣ ପିନ୍ଧି ଶୁଣିବେ ଆତ୍ମଗଛ ମୂଳକୁ ଆସନ୍ତି ଆଉ ସେଇଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ପ୍ରେମିକର ଗଳାରେ ଖଡ଼ୁ ପିନ୍ଧିଥିବା ହାତ ଦୁଇଟିକୁ ଉଡ଼ିଦିଅନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଖଡ଼ୁ ବୁଝାନ୍ତ ହାତର ଛନ୍ଦା ଅପେକ୍ଷା ଖଡ଼ୁବିଶିଷ୍ଟ ହାତର ଗଳାଛନ୍ଦା ପ୍ରେମଉତ୍ସାଦକ ବୋଲି ମହର୍ଷି ବାହାୟନ କୁଆଡ଼େ ମଡ଼

ଦେଇଛନ୍ତି । ବିକଳା ଗଜା ପ୍ରେମିକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳେ କିଏ ! ‘ଅନଳ ଦେଶିଣି ପତଙ୍ଗ, ଯେହ୍ନେ ଧାମନ୍ତି ଉଦବେଗ’ ପରି ଶବ୍ଦରେ ଆତ୍ମତୋଷାକୁ ଧାଇଁ ପରାଉବ ପାଆନ୍ତି । ଏପରି ନୁହଁଇ ଟୋକାଗୁଡ଼ାକୁ ହଲପଟା କରିବା ପାଇଁ କଅଣ ପରମପ୍ରେମିକ ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ଏହି ପଦ୍ୟାଂଶଟି ଲେଖିଥିଲେ ? ନାଁ କସିନ୍ଦ୍ କାଲେ ନୁହେଁ । ମାୟାଧର ମାନସିଂହଙ୍କ ପଦ୍ୟାଂଶରେ ଦୁଇଟି ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ବଦଳାଇ ଦିଆଯିବା ଫଳରେ ଏପରି ବିଭ୍ରାଟର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଛି । କବି ଓ ଲେଖକମାନଙ୍କର ମୂଳରଚନା ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧର-ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବଦଳା ବଦଳି ହେବାର ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଅଛି । ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ମୂଳଲେଖାକୁ କାହିଁ ଗୁହଁ କରାଯାଇ ଥିବା କଥା ସବଜନବିଦିତ । ଅଳ୍ପେ ବହୁତେ ପ୍ରାୟ ସବୁ କବିଙ୍କର ଏହିପରି ଅଦଳ-ବଦଳ ହୋଇଛି । ମାନସିଂହଙ୍କ କବିତା ଏଥିରୁ ବାଦ ପଡ଼ିବ କିପରି ? ପଦ୍ୟାଂଶର ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଠିକ୍ ଅଛି । କେବଳ ‘ସହକାର’ ଆଉ ‘ତଳେ’ ଏହି ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ କୌଣସି ଏକ ଅନଭିଜ୍ଞ ଅଙ୍କୁରି ଉଠୁଥିବା ପ୍ରେମିକ ଦ୍ୱାରା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଏହି ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ସେହି ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି । କବିଙ୍କର ଲେଖାଖାତାରୁ ଏହି ପଦ୍ୟଟିକୁ ଚିରି ଆଣିବାକୁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି । ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା କେବଳ ମୁଁ ଏ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିବି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହେୟଜ୍ଞାନ କିନ୍ତୁ ହାଇକୋର୍ଟ ଦେଖାଉଥିବ । କିନ୍ତୁ ମୋ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ଦିନେ କବି ମୋ ଆଗତଲ୍ଲ ପଣରେ ବିରକ୍ତହୋଇ ତାଙ୍କପାଖରୁ ତଡ଼ିଦେଲେ । ସେ ଏତେ ହୁଲ୍ଲ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ଯେ ମୋତେ ଭଣ୍ଡସଣ୍ଡ ଗାଳିଦେଇ ଗସ୍ତା ଉପରେ ଆସୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମୋ ଉପରକୁ ତାଙ୍କର ହାତ ଖାତାଟାକୁ ସଜୋର ଗୁଡ଼ି ଦେଲେ । ତାହା ମୋ ପିଠିରେ ଦୁମକରି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଉଠେଇ ଦେଖିଲି ସେଇଟା ତାଙ୍କ ହାତ ଖାତା । ଭାବିଲି ଗୋଟିଏ ଫର୍ଦ୍ଦ ଚରିଆନ୍ତି କିଆଁ, ଭଗବାନ ମୋତେ ସବୁଟା ଆଣିଦେଲେ । ତାକୁ ନେଇ ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ଆସି ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେଥିରେ ଦେଖିଲି ‘ସହକାର’ ଆଉ ‘ତଳେ’ ଏ ଦୁଇଟିଯାକ ଶବ୍ଦ ବଳକୁଲ ନାହିଁ । ମୁଁ ସେ ଅମୂଲ୍ୟ ଖାତାଟିକୁ କାହାକୁ ଦେଖାଇବି ନାହିଁ କି ମୋତେ ଯଦି କେହି ମିଛୁଆବୋଲି କହେ ମୁଁ ସେଥିରେ ଘାବରେଇ ଯିବିନି । ମୁଁ କିଛି ଛୋଟକାଟିଆ ମିଛୁଆ ନୁହେଁ

ଯେ ଡରପିବ । ସମସ୍ତ ସାହତ୍ୟକୁ ମିଛରେ ପୋତି ପକେଇବାର ତାକତ୍ତ୍ୱ
 ମୋର ଅଛି । ମୁଁ ଡରବି କଥା । ଗୁଡ଼ନ୍ତୁ; ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଯାଉ କବି
 ମାନସିଂହ ଏ ପଦ୍ୟାଂଶଟି ଲେଖିଛନ୍ତି କି ନା । କବି ମାନସିଂହ ଜଣେ
 ପୋଖର ପ୍ରେମିକ, ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ପ୍ରେମିକ । ଆଦିରସରେ ତାଙ୍କର ଯେ କେବଳ
 ପ୍ରୟୋଗିକ ବା ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ ଜ୍ଞାନ ଥିଲା ତାହା ନୁହେଁ, ପୁସ୍ତକଗତ ଜ୍ଞାନ
 ମଧ୍ୟ ଅତି ଉଚ୍ଚ ଥିଲା । ତାଙ୍କପରି ଜଣେ ରସବାସୀ ରସିକରୁଜ କେବେହେଲେ
 ପ୍ରେମ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରିୟାକୁ ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳକୁ ଆସିବା ଲାଗି କହି ନଥିବେ ।
 ସେ ସ୍ଥାନରେ ଯେ ଗୋଟିଏ ଆମ୍ବଗଛ ଥିବ ତାହା ଅସମ୍ଭବ । ଚାରିଆଡ଼
 ଫାଙ୍କା ଆଲୋକ ତ ଥିବ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ସମସ୍ତେ ଦେଖି ପାରୁଥିବା ଆମ୍ବଗଛ
 ମୂଳରେ ପ୍ରେମ କାରବାର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସ୍ଥାନଟି ଗହନ
 ଆମ୍ବତୋଟା ନିଶ୍ଚୟ । ବର୍ଷା ଓ ଶୀତଋତୁରେ ଆମ୍ବତୋଟାରେ ପ୍ରେମର
 ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠିପାରବ ନାହିଁ । ଶୀତଋତୁର ରାସୀ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ । ଏ
 ସମୟରେ କିନ୍ତୁ ଆମ୍ବତୋଟାରେ ପ୍ରେମକାରବାର ଏକ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର ।
 ଏ ସମୟରେ ଆମ୍ବଗଛର ଗଣ୍ଡି ଓ ପତ୍ରରେ କୋଟିକୋଟି କାଲ ପୋକ
 ରହୁଥାନ୍ତି । ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳକୁ କେହି ଗଲେ ଏ କାଲପୋକ ତା ଦେହଯାକ
 ଗୁଲ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଲୋକଟି ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଳାଇ ଆସେ । ସେ
 ପ୍ରେମ କରିବ ନା ଗୁଡ଼ିପିଟି ହେବ । ‘ପ୍ରିୟା’ ବୋଲି କହିବା ମାତ୍ରେ ପଣେ
 ଦିପଣ କାଲ ପାଟି ଭିତରେ ପଶି ଏକା ବେଳେକେ କଣ୍ଠଯାଏ ଶେପିପିବେ ।
 ଲୋକଟି ଆଉ ପ୍ରିୟା ବୋଲି କହି ନପାରି କାଣିବାରେ ଲାଗେ । କିଛି
 ପୋକ ନାକ ଭିତରକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ଫଳରେ ପ୍ରବଳ ଛୁଙ୍କର
 ଆବିର୍ଭାବ ହୁଏ । ଏ ଛୁଙ୍କ ଓ କାଶ ପ୍ରେମର ପରମ ଶତ୍ରୁ । କାରଣ
 ପ୍ରେମଟା ହେଲା ଗୁପ୍ତରୂପିଆ କଥା । ଗୁପ୍ତରୂପ କଥାଟାକୁ ଛୁଙ୍କ ଓ କାଶ
 ଏକାବେଳେକେ ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ । ତୋଟା ରକ୍ଷକ ଜାଣିଯାଏ ଯେ କୌଣସି
 ଏକ ବା ଏକାଧିକ ଚୌର କୌଣସି ମନ୍ଦ ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖି ତୋଟାରେ
 ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି । ତତ୍ତ୍ୱଶାତ୍ର ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟକାରୀମାନଙ୍କ
 ସହ ଲଗୁଡ଼ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୌହଶସ୍ତ୍ରରେ ସୁସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଚଢ଼ଉ
 ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତି । ବାସ୍ ଏତିକରେ ପ୍ରେମ ଖତମ୍ । ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା

ଆଣ୍ଟୁଗଣ୍ଡି ଛୁଣ୍ଟେଇ ପ୍ରେମଟାକୁ ନିଜନିଜ ଜୀବନରେ ପୁରେଇ ଗୁଡ଼ିପିଟି ହୋଇ ପଳେଇବାକୁ ବାଟପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି ସମ୍ଭାବନା ଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରେମିକ କବି ମାନସିଂହ କେବେହେଲେ ଯାଇ ନଥିବେ । ତେଣୁ ସେ ଏହା ଲେଖିବେ କିପରି ?

ଆହୁରି ଦେଖନ୍ତୁ ଆଦିରସର ଉଦ୍ଦୀପନ ହେଲା— ଚନ୍ଦନ, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ସୁଲୁସୁଲିଆ ବସନ୍ତ ପବନ, ସୁବାସିତ ଫୁଲମାନଙ୍କ ସୌରଭ । ଅତି ଦୁଃଖର କଥା ଏହା ଭିତରୁ କୌଣସିଟା ଆତ୍ମତୋଷାରେ ମିଳିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆଜିକାଲି କାହାଘରେ ଜଟିଳାମାନେ ନାହାନ୍ତି ? ପ୍ରେମିକା ଗିନା ଏ ଚନ୍ଦନ ଘୋରୁକସିଲେ ଜଟିଳାର ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପୋକ୍ତି ଘଡ଼ଘଡ଼ି ପରି ଶୁଭେ—“କଲେ ଛଟକି ଏ ଚନ୍ଦନଘୋରା କାହିଁକି ? କେଉଁ ନାଗର ଆଜି ଯୁଟିଛି କଲେ ? ହା ବେଲକି ମୁହଁରୁ ସରମତକ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଗଲାଣି । ମୁଁ ଚଳିମୁଣ୍ଡରେ ବସି ଭାତ ରନ୍ଧିବି ତୁ ଚନ୍ଦନ ନେଇ କୋଉ ସତଆନାଟିଆ ନାଗର ଦିହରେ ବସି ବୋଲିବୁ । ରହ ତୋ ଗେରସ୍ତ ଆସୁ କହୁଛି ।” ଏହାପରେ ପ୍ରେମିକା ଖାଲି ହାତରେ ଆତ୍ମତୋଷାକୁ ଯିବ । ହଉ ଚନ୍ଦନ ନହେଲା ନାହିଁ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ମିଳିବ କି ? ଆତ୍ମତୋଷା ବଡ଼ ନିଘଞ୍ଚି । ଗଛ ଉପର ଗୁଡ଼ାକ ଏପରି ଲଗାଲଗି ହୋଇଥାଆନ୍ତି ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତିରେ ଜହ୍ନ କରଣରୁ ଟିକିଏବି ବ ତଳେ ପଡ଼େନାହିଁ । ସେଠି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାବି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସୁଲୁସୁଲିଆ ପବନ ? ତୋଟା ଭିତରେ ତାହା ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଗଛଗୁଡ଼ିକ ତ ଝଡ଼ି ତୋଫାନକୁ ଅଟକାଇ ଦିଏ । ସୁଲୁସୁଲିଆ ପବନ ତା ପାଖରେ କିବା ଛୁଇଁ । ବରଂ ରାତିରେ ଗଛମୂଳଟା ଅତି ରୁକ୍ଷିଆ ଭୂକ୍ଷିଆ ଲାଗେ । ଦିହରୁ ଝାଳ ନିଗଡ଼ିପଡ଼େ । ଝାଳରେ ପ୍ରେମ ନିଆଁ ଫୁଟୁକରି ଲାଗିଯାଏ । ତେଣୁ ସୁଲୁସୁଲିଆ ବସନ୍ତ ପବନ ବା ସେଠାରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ବାକି ଉଦ୍ଦୀପନଟା ହେଲା ଯୁଗଳ ଯୁଷ୍ଠ ସୌରଭ । ଆତ୍ମତୋଷାରେ କେହି ମଲ୍ଲୀ, ଗୋଲପ ଯାଇ, ଯୁଇ, ହେନା, ଚମ୍ପା, କେତକୀ ଗଛ ଲଗାଏ ନାହିଁ । ଲଗାଇଲେ ଉଧାଏ ନାହିଁ । କଥାରେ ଥିଲା— ‘ଗଛର ଗୁଲ ମଣିଷର ହାଇ, ସେଥିରେ କିଛି ଉଧାଏ ନାହିଁ । ଏପରି ଗଛ ଆତ୍ମତୋଷାରେ ହେବନି । ତେଣୁ ସୁଗନ୍ଧ ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ବରଂ ଗାଁବାଲୀଏ ସେଠାରେ

ବଡ଼ ଆରାମରେ ଦୁଇ କରନ୍ତି । କୁକୁର ବଲୁଆ ବି ଦୁଇ କରନ୍ତି । ଗାଁ ଭିତରେ ସାପଟାଏ, ବେଙ୍ଗଟାଏ କି ବରଡ଼ଟାଏ ମରଗଲେ ସମସ୍ତେ ତୋଟା ଭିତରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଏସବୁ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ପଦାର୍ଥରୁ ଉତ୍ପତ୍ତ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ପ୍ରେମକୁ ତଣ୍ଡିଆମାର ତଡ଼ିଦିଏ । ତତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଘୃଣା ଦୃଢ଼ଯାକ ଚରିଯାଏ । ଆନ୍ତର ମଧ୍ୟ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ଯଦି ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଦୁଇ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ବସି ଯାଆନ୍ତି ତେବେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାସ ଯାଏ ପ୍ରେମ ତାଙ୍କ ପାଖ ମାଡ଼ିବନି । ତେଣୁ କବି ମାନସିଂହଙ୍କ ପରି ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରେମିକ ଉଦ୍ଦୀପନ ବିହୀନପ୍ରେମରସକୁ କେବେହେଲେ ପସନ୍ଦ କରି ନଥିବେ । ବରଂ ବାବାଜୀ ହୋଇ ଯିବେ ପଛକେ ଏପରି ଆମ୍ବତୋଟିଆ ପ୍ରେମ ସେ କେବେହେଲେ ପ୍ରଶସ୍ତ ଦେଇ ନଥିବେ ।

କବି ମାନସିଂହ ଜଣେ ସାର୍ଥକ, ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ପ୍ରେମୀ । ସେ ଜଣେ ଧୀରସ୍ଥିର ଓ ଭଦ୍ର ଯୁବକ ଥିଲେ । ଯେଉଁ ପ୍ରେମରେ ‘ଦେ ବାଡ଼ଡ଼େଇଁ ପଣ, ହେଇ ଆସିଲୁରେ ...ଦେ ବାଡ଼ ମାଡ଼ଦେଇ ପଳା’ ଦରକାର ପଡ଼େ ସେଠି ସେ ମୋଟେ ପାଦ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏସବୁ ବେଞ୍ଚର ଗ୍ରେଟକାଟିଆ ଉଚ୍ଛ୍ଳାଙ୍ଗଳ ମାତସ୍ତରାୟ ପ୍ରେମିକଙ୍କ କାମ । ଏସବୁ ଧୀରସ୍ଥିର ଚିତ୍ତରେ ପୁଞ୍ଜାନୁପୁଞ୍ଜ ଆଲୋଚନା କଲେ ପରିସ୍କାର ଜଣାଯିବ ଯେ ପ୍ରେମିକ କବି ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ଆମ୍ବତୋଟିଆ ପ୍ରେମର ପକ୍ଷପାତି ନଥିଲେ । ଏଣୁ ‘ଏଇ ସହକାର ତଳେ, ସେଦିନ ପ୍ରିୟାର କରକଙ୍କଣ ଭିଡ଼ିଥିଲା ମୋର ଗଳେ’ ପଦ୍ୟାଂଶର ପ୍ରଥମ ଅଂଶଟି ଅର୍ଥାତ୍ ‘ଏହି ସହକାର ତଳେ’ଟି କବି ମାନସିଂହଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଲେଖିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ କି ସେ ମଧ୍ୟ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି । ଏହାର ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ହେଉଛି ତାଙ୍କ ହାତଲେଖା ଖାତା । ଏବେ ତାଙ୍କ ଖାତାରେ ‘ସହକାର ତଳେ’ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯାହା ଲେଖା ହୋଇଛି ତାହା ଆମ୍ଭେ ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛୁ । କିନ୍ତୁ ଏହା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମ୍ଭେ ସାହଚ୍ୟ ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି ଦେଉଛୁ ଯେ ଆମ୍ଭେ ଏହି ହାତଖାତାର ଏକମାତ୍ର ମାତୃଆ ଅଧିକାରୀ । କବି ମୋ ଉପରକୁ ବୋଲୁଅ ଫିଙ୍ଗିଲୁପରି ତାହା ଫିଙ୍ଗିଥିଲେ । ପିଠିରେ ଦରଜ ସହ ମୁଁ ଏହାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଖାତାରୁ ଯାହା ଆମ୍ଭେ

ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରିବୁ ତାହା ଆମ୍ଭର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଜସ୍ବ । ଯଦି କୌଣସି ସାହଚ୍ୟ ଅନୁଶୀଳକ ଏହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଆଂଶିକ ଗ୍ରହଣରୂପେ କରି ଆମ୍ଭର ଅନୁମତି ବିନା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ତେବେ ସେ ଫୌଜଦାର ଦଣ୍ଡବଦ୍ଧ ଆଇନାନୁଯାୟୀ ଦଣ୍ଡିତ ହେବେ । ଏବେ ଆମ୍ଭେ ସେହି ଉଦ୍ଧୃତ ଉଦ୍ଧୀପକ ସବ୍‌ଦସ୍ବ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଅଛୁ । ହାତ ଖାତାରେ ଲେଖାଅଛି... “ଏହି ସାହକାର ଘରେ, ସେହିନ ପ୍ରିୟାର କରକଙ୍କଣ ଭିଡ଼ିଥିଲା ମୋର ଗଳେ ।” ସାହକାର ଅର୍ଥ ପ୍ରହରଜଙ୍କ ଗ୍ରହକୋଷ ଅନୁଯାୟୀ ହେଉଛି—ରଣଦାତା ବାଣିଜ୍ୟାଦର ମୂଳଧନୀ, ଧନାଧ୍ୟକ୍ଷ, ଶେଠ । ଶେଠିଏ ଶେଠର ଘର ପ୍ରେମ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଥାନ । ଶେଠ ଘରର ସମସ୍ତେ ଆଦବ କାଇଦାର ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରେମଟାକୁ ଖରାପ ଆଖିରେ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ସବ୍‌ଦା ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ଧନରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋନିବେଶ କରିଥାନ୍ତି । ହସାବ କିତାବରେ କେଉଁଠି ପଇସାଟାଏ ଭୁଲ ହୋଇଗଲେ ସେଥିପାଇଁ ଦଣ୍ଡା ଦଣ୍ଡା ଆଲୁଅ ଜାଳି ପଞ୍ଜା ଖୋଲି ଖୋଜିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥା’ନ୍ତି । ଏହି ଅବସରଟି ବାହାର ଲୋକ ପକ୍ଷେ ପ୍ରେମ କରିବାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସମୟ । ଶୀତତାପନିୟନ୍ତ୍ରିତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଭେଲଭେଟ୍ ଗଦି, ମହାର୍ଦ୍ଦ ଧୂପକାଠିର ମହକ ଜଣେ ପ୍ରେମିକର ହୃଦୟକୁ ଦୋହଲାଇ ଦିଏ । କିଏ ଘରେ ପ୍ରେମ କଲୁ କି ନକଲୁ ସେ ବିଷୟ ଶେଠଜୀ ମୁଣ୍ଡରେ ପୁରନ୍ତି ନାହିଁ, ବରଂ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ବା ଉଚ୍ଚପଦାରୂପ ଉଦ୍ବଳେକ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିଲେ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କରନ୍ତି । ତେଣିକି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର କର କଙ୍କଣ ଯଦି ଉଦ୍ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗଳାକୁ ଭିଡ଼ିଲା ସେଥିରେ ସେ କିଛି ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଶେଠଜୀଙ୍କ ପ୍ରେମ ପ୍ରକାଶକୁ ମଧ୍ୟ କେହି ଉଦ୍ଧୀମାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଦ୍ଧୀ ମାରିବାଟା ଅଭାଗ୍ୟି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ମନେ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଏକ ଘର ଯେ ପ୍ରେମ ପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ନିରାପଦ ଓ ଉନ୍ନତ ସ୍ଥାନ ତାହା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର । ପ୍ରେମରସର ଉଦ୍ଧୀପନ ଦରକାର, ଚାଲିଯାଅ ଛୁତ ଉଧରକୁ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ଗାଧେଇ ପଡ଼ିବ । ପ୍ରେମକୁ ଭଣ୍ଡାର କରିବାକୁ କୌଣସି ବଜାର ଲଫଙ୍ଗାର ସେଠାକୁ ପ୍ରବେଶ ଅସମ୍ଭବ । ସୁଗନ୍ଧ ପାଇଁ ଅତର, ଧୂପକାଠି ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ । ଶୀତତାପ ନିୟନ୍ତ୍ରକ ସବୁ ବସନ୍ତର

ମଳୟକୁ ସେଠାରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଛନ୍ତି । ଦିନରାତି ଏହିଠାରେ ବସ ପ୍ରେମ,
ପ୍ରେମ, ପ୍ରେମ, ଭଜୁଥାଅ । ଏହିପରି ସାହୁକାରର ଘର ପ୍ରେମ ପାଇଁ ଏକ
ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଥାନ । କବି ମାନସିଂହ ନିଷ୍ପତି ଭାବରେ ଏହିପରି ଏକ
ସାହୁକାର ଘରକୁ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଆନନ୍ଦରେ ବିହ୍ୱଳିତ ହୋଇ
ଲେଖିଥିଲେ.....

ଏହି ସାହୁକାର ଘରେ,

ସେଦିନ ପ୍ରିୟାର କରକଙ୍କଣ ବେଢ଼ିଥିଲା ମୋର ଗଳେ ।

‘ସହକାର ତଳେ, କଥାଟା ପୂରା ମିଛ ଏବଂ ଏହା ମୂଳକବିତା
ସହ ଅପମିଶ୍ରିତ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶା ଅପମିଶ୍ରିତରେ ଭାରତର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ
ବୋଲି ସରକାରୀ ଚିପୋଟ’ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

‘ମାଟି’ ଓ କବି ଗଡ଼ନାୟକ

ଓଡ଼ିଶାର କାଳିଦାସ କବି ଶ୍ରୀ ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ ତାଙ୍କର ଅତୁଳନୀୟ କବିତା ‘ମାଟି’ ଲେଖି ବିଦଗ୍ଧ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ବିମୁଗ୍ଧ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ସର୍ବସଦ୍ଧା ଧରଣୀର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଫୁଟାଇବାକୁ ଯାଇ ସେ ଯେଉଁ କଳ୍ପନା ଓ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି ତାହା ଅନବଦ୍ୟ । ତାହା କବିତାପିପାସୁ ପାଠକମାନଙ୍କର ଦରଦା ହୃଦୟକୁ ଆନନ୍ଦର ବନ୍ୟାରେ ପ୍ଳାବିତ କରେ । ସାଧାରଣ ପାଠକମାନେ ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ କହନ୍ତି—କବି ଗଡ଼ନାୟକ ଧରଣୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାକୁ ଯାଇ ବିଶ୍ୱସ୍ତୁଷ୍ଟ । ଆକାଶ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ମେଘ ଓ ପବନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଏକ ସମ୍ମେଳନ କରାଇ ଅଛନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ଜଣେ କାହାକୁ ସମ୍ମାନିତ କରିବାକୁ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ସରା ଡକାଯାଏ । ସେଠାରେ ବିଭିନ୍ନ ବକ୍ତା ତାଙ୍କର ଗୁଣ କୀର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କ ବେକରେ ଫୁଲମାଳ ପକାନ୍ତି, ଗୁଁ ଜଳଖିଆ ଖୁଆନ୍ତି, ମାନପତ୍ରଟିଏ ଗୁପ୍ତି ଦିଅନ୍ତି । କବି ଗଡ଼ନାୟକ ଖାଲି ସମ୍ମେଳନଟିଏ କରାଇ ଦେଇଛନ୍ତି; ଏଠି ଗୁହା-ଜଳଖିଆ, ଫୁଲମାଳ କି ମାନପତ୍ରର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନାହାନ୍ତି । ସମ୍ମେଳନଟା ଠେଙ୍ଗା ଠେଙ୍ଗା ଶୁଣିଲୁ ହୋଇଯାଇଛି । ଏ ସମ୍ମେଳନଟା ଗୋଟିଏ ମୁଦି ଦୋକାନ ପରି ହୋଇଛି । ଦଳେ ଗରାଖ ଦୋକାନଦାରକୁ କାଲୁବାଲୁ କରି ମାଗନ୍ତି—“ହୋ ମୋତେ ଶହେ ଲୁଣ ଦିଅ, ହୋ ମୋତେ ଅଡ଼େଇଶହ ଗଣେଶ ମାର୍କା ତେଲ ଦିଅ, ହୋ ମୋତେ କଠାଏ ସାହେବ ଫୋଟୁ ବିଡ଼ି ଦିଅ, ହୋ ମୋତେ ପଛ ମସଲୁ ଆଠଶାର ଦିଅ ।” ଦୋକାନଦାର ବି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ମଜେଇ କହୁଥାଏ—“ହଉ ହଉ ଲିଅ ବାବୁ ତୁମର ଲୁଣ ଧରିବଟି, ହଁ, ତମେ ଆପଣ ଧର ବାବୁ ତେଲ, ତମର ସାହାବ ଫୋଟୁ ବିଡ଼ି ଧରିବଟି ବାବୁ । ଆଉ ହଁ ଲିଅ ଧର ତମର ପଛ ମସଲ ।” । ଏ ଧସ୍ତା-ଧସ୍ତିରେ ଟଙ୍କର ଦେଇ ନ ପାରି ସବା ଶେଷକୁ ରହିଯାଇଥିବା ଓ କିଛି

କହୁ ନଥିବା ଛୁଆଟିକୁ ଦେଖି ଦୋକାନଦାର ପଚାରିବ—“ହେଲେ ବାପା ତୁ କଅଣ କିଛି ମାଗୁଛୁ ତ ! କଅଣ ନବୁ କହ ।” କଅଁଳିଆ ପିଲାଟି କହିବ—“ତୁମ ଇଚ୍ଛା ଯାହା ଦଉଛୁ ଦିଅ । ମୁଁ ଭୁଲି ଗଲଣି ।”

ଏ ମୁଦି ଦୋକାନ ବେପାର ଯାହା, କବି ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ‘ମାଟି’ କବିତାର ସମ୍ମେଳନ ଠିକ୍ ସେମିତି ହେଇଛି । ଏଠି ବିଶ୍ୱସ୍ତଷ୍ଟା ହୋଇଛନ୍ତି ଦୋକାନଦାର । ଆକାଶ ମାଗୁଛି ମୋତେ ଅମୁକେଇ ଦିଅ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ମାଗୁଛି ମୋତେ ତମୁକେଇ ଦିଅ, ମେଘ ମାଗୁଛି ମୋତେ ସମୁକେଇ ଦିଅ । ପ୍ରଭାତୀନ ମାଗୁଛି ମୋତେ ହସୁକେଇ ଦିଅ । ଅଚଳା, ଅବଳା, ସବଂସହା ମାଟିଟି ବିଚର ସେଇଠି ମଉନ ହୋଇବସିଛି । ତା’ପାଇଁ କେହି ଟିକିଏ ମୁହଁ ଫିଟାଇ ପଦେ କହୁ ନାହାନ୍ତି । କେହି କହୁନାହିଁ—“ଆଜ୍ଞା ଏ ଘରୁଟିକୁ ଅମୁକେଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ସମସ୍ତେ ନିଜ ପାଇଁ ହସ ହସ । ମନ୍ତ୍ରୀ ଯେପରି ନିର୍ଦ୍ଦାଚନମଣ୍ଡଳୀର ମାଗନ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଭିକା ଦେଇ ଦେଇ ହାଲିଆ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ବିଶ୍ୱସ୍ତଷ୍ଟା ସେହିପରି ମାଗନ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଭିକ ଦେଇ ହାଲିଆ ହୋଇଗଲେ । ସମସ୍ତେ ଭିକ ପାଇଯିବା ପରେ ଦେଖାଗଲା ମାଟି ପାଟି ନ ଫିଟେଇ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ବସିଛି । ବିଶ୍ୱସ୍ତଷ୍ଟା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲେ— “କଲେ ! ତୁ ତ କିଛି ମାଗିଲୁ ନାହିଁ । ଆଉ ତ ଭିକ୍ ନାହିଁ । ତୋର ଯାହା ଇଚ୍ଛା ମାଗ । ମୁଁ ଅଲବତ୍ ଦେବି ।”

“ମାଟି ତଡ଼ୁଁ କହିଲେ—“ତୁମ ଇଚ୍ଛା ଯାହା ଦଉଛୁ ଦିଅ । ସେହି ମୋର ଇଚ୍ଛା ।”

ଆଃ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାର କଥାଟିଏ କହିଦେଲେ ଏକା । ବିଶ୍ୱସ୍ତଷ୍ଟାଙ୍କ ମନ ମଜ୍‌ଗୁଲ୍ ହୋଇଗଲା । ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ପ୍ରଶଂସା କରି ସେ ପଦଟିଏ ହାକି ଦେଲେ । “ବିଜୟିନୀ ଆଜି ତୁମେ ଏ ବିଶ୍ୱଭୁବନେ । ସୁନ୍ଦରୀ, କଲାଣି ! ନମ୍ରହୋଇ ହୋଇଛୁ ବିରାଟ, ଆଜି ତୁମେ ଜଗତର ରାଣୀ ।”

ମାଟିର ମହତ୍ତ୍ୱ କବି ଏଇଠି ଫିଟାଇ ଦେଲେ । ସମସ୍ତେ ହେଲେ ବିଶ୍ୱସ୍ତଷ୍ଟାଙ୍କ ପାଖରେ ଭିକାରୀ । ମାଟି ହେଲେ ବିଶ୍ୱସ୍ତଷ୍ଟାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୁରଣ-

କାରିଣୀ । କବି ଏଠାରେ ଏକ ଥିଏଟର କରାଇଦେଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଭିନୟ ଦେଖି ଦର୍ଶକ ବା ପାଠକମାନେ ଅଲ୍‌ବତ କହିବେ ମାଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ତାବେ । ତାଙ୍କଠୁ ବଡ଼ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । କବି ସ୍ୱୀୟ ଅମର ଲେଖନୀରେ ଏହା କାଳକାଳକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ଦେଇଗଲେ ।

ଏଇଟା କେତେ ହଜାର କୋଟି ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେବେଳେ ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପୂର୍ବର ମାଧ୍ୟମରେ ଶୁଣାଶୁଣିରେ କବି ଏହା ଶୁଣି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଥିବେ । କବିଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ ହେଲା— ସେ ଯାହାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ତାକୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଠେଇ ଦିଅନ୍ତି । ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପୁଣି କେହି କିଛି କହିଲେ ସେ କାନରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ପୂରାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଯଦି ଗୋଟିଏ କାନରେ ଭୁଲରୁକ୍ତରେ କିଛି ପଣି ଯାଇଥାଏ ତାକୁ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଆଉ କାନବାଟେ କାଢ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ସେ ମାଟି ଆଉ ତାର ପୂଜକମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ନେଇ ଥୋଇଦେଇ ଅଛନ୍ତି ସେଠାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ଖସାଇ ଦେବେ ନାହିଁ । ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷମତା-ସୀନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟିଆ ସତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନାନା ପେଟପାଞ୍ଚ ଓ ଗାଲୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ଖସେଇ ପକେଇବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟିଆମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ, କବି ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଆମେ କିନ୍ତୁ ଅତି ଦୁଃଖର ସହିତ କହୁଛୁ ଯେ କବି ଏସବୁ କଥା ଜଣେ କେହି ଗାଲୁଆ ସାମ୍ବାଦିକଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଛନ୍ତି । ସେ ଗାଲୁଆ, କବିଙ୍କ ମନରେ ଅତି ଚତୁରତାରସହ ଏକ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ଜନ୍ମାଇ ଦେଇ ପାରିଛନ୍ତି ଯେ ଏସବୁ କଥା ସତ । ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବସତ୍ୟ ସବୁ ସହଜରେ ଆଉ ଅନ୍ୟମାନେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଶ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ମେଘ ଓ ପ୍ରଭୃତିନି ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ତ ଭୂତ୍ୟପରି ତାଙ୍କର ସେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ପାଠକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମର ଏକ ଦାୟିତ୍ୱ ଅଛି । ନିନ୍ଦା ବା ପ୍ରଶଂସା ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନକରି ଆମେ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ସତ କଥାଟା ଅବଗ୍ୟ କହିବୁ । ମୁଣ୍ଡ ଭସ୍ମ ବା ଯାଉ ।

ପ୍ରଥମେ ଦେଖନ୍ତୁ— ‘ବିଶ୍ୱପ୍ରସ୍ଥାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ହିଁ ତାଙ୍କର କାମନା ବୋଲି ମାଟି କହିଦେବା ମାତ୍ରେ ବିଶ୍ୱପ୍ରସ୍ଥା ତାଙ୍କ ଉପରେ କରୁଣା ଭାଳି-ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବା ପରେ ଅନମୂର ଧରଣୀର ପଦପ୍ରାନ୍ତେ ମଥାପାତି ପ୍ରଣତି ଜଣାଇବା କଥାଟା ମୃଗତୃଷ୍ଣା ପରି ଏକ ଗୁପ୍ତସ୍ୱ ଭ୍ରମ ବା ଅପ୍ତଚିକାଲ୍ ଇଲ୍ୟୁଜନ୍ । ଚନ୍ଦ୍ରବାଳଠାରେ ଆକାଶ ପୃଥିବୀ ସହିତ ଲାଗିଗଲ୍ ପରି ଦିଶେ । ଫଳରେ କବି ଭାବନେଲେ ଯେ ଅନମୂର ପୃଥିବୀର ପାଦରେ ମଥା ଲଗାଇ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି । ଆକାଶର ଟିକିଏ ହେଲେ ବି ଭକ୍ତି ପୃଥିବୀ ପ୍ରତି ନାହିଁ । ତାହା ଥିଲେ ଦିନରାତି ସେ ଉଲ୍ଲକା ସବୁ ଦୁଷ୍ଟ ଟୋକା ଢେଲ ଫୋପାଡ଼ିଲ୍ ପରି, ପୃଥିବୀ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗି ନଥାନ୍ତା । ହାଲି କଥା ଦେଖନ୍ତୁ ନା । ହେଇ ସ୍କାଇଲର୍ ପକେଇଲି, ହେଇ ସ୍କାଇଲର୍ ପକେଇଲି କହି ସାରା ପୃଥିବୀଟାକୁ ଥରେଇ ଦେଇ ନଥାନ୍ତା କି ଶେଷରେ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ପକାଇ ନ ଥାଆନ୍ତା ? ଏଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀ ପ୍ରତି ହେୟୁଜାନ୍ । ଏ କବିତା ଲେଖା ହେଲାବେଳେ ଯଦି କେହି ତାଙ୍କ କାନରେ ଏକଥା ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କରି କହି ଦେଇଥାଆନ୍ତା । ତେବେ କବି ଏ କବିତା କେବେ-ହେଲେ ଲେଖି ନଥାନ୍ତେ ।

ଏବେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଥା ଦେଖାଯାଉ ।

କବି ଲେଖିଲେ—“ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତାପୀ ତପନ, ଭୂମର ଚରଣ ପ୍ରାନ୍ତେ ରଖିତାପ କଲେ ବିକାରଣ ।” ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ପାଦକୁ ଉଷ୍ମ ରଖିବାକୁ ସେକୁ ଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ଆମର କିଛି କହିବାର ନଥିଲା । ବୁଡ଼ାବୁଡ଼ିଙ୍କର ପାଦକୁ ଉଷ୍ମ କନାରେ ସେକିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲଲଗେ । ସେମାନେ ଆରାମ ବୋଧ କରନ୍ତି । କିଏ ନଜାଣେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀଟାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେ ରଖି ଜାଳରେ ପୋଡ଼ି ପକାନ୍ତି । ତା ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଛଟ ଛଟ କରାଇ ସନ୍ ସ୍କୋକ୍‌ରେ ମାରି ଦିଅନ୍ତି । ଜାଣୁ ଜାଣୁ ସେ ଏପରି ଦୁଷ୍ପର୍ଣ୍ଣ କରୁଥିଲା ବେଳେ କିଏ କହିବ ଯେ ତପନ ରଖି ତାପ ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀର ପାଦକୁ ଉଷ୍ମ କରୁଛନ୍ତି । କବିତା ଲେଖିଲା ବେଳେ କବି କଅଣ ଗ୍ରୀଷ୍ମରକୁ ମଧ୍ୟାହ୍ନର ଅଭିଜ୍ଞତା ଭୁଲିଗଲେ ! କେତେଥର ଝାଳ ପୋଛିବାକୁ ତାଙ୍କର କବିତା ଲେଖା ବନ୍ଦ ହୋଇ ନଥିବ ! ଭକ୍ତି ଅଭିଜ୍ଞତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯଦି କବି

ଏପରି ଲେଖନ୍ତି ତେବେ ଆମେ ନାବୁର । କଥାରେ ଅଛି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନାହିଁ
 କି ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ତେଣୁକି ତନ୍ତ୍ର ମହାଶୟ ବି କମ୍ବୁ ଜନ୍ମ
 ନୁହଁନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଲେଖା ଅଛି— “ଗୁରୁଚନ୍ଦ୍ରକା ଲେପନେ
 ରଚିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରନ ଚନ୍ଦ୍ର । ବିମଳନି ତବ ଅପଦନେ ।” ଆମେ ମାନୁଛୁ କବି
 ଏଇଟା ଠିକ୍ ଲେଖିଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଚନ୍ଦ୍ର ତାର ଶୀତଳ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା
 ପୃଥିବୀରେ ବୋଲିଦିଏ, କିନ୍ତୁ ତାର ଫଳ କଅଣ ହେଲା ତାହା ହୁଏତ କବି
 ଜାଣି ନାହାନ୍ତି କିମ୍ବା ଜାଣି ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରିଛନ୍ତି ।
 ଏଇଟା ପ୍ରାୟ ଉଣା ଅଧିକେ ସମୟକୁ ଜଣା ଯେ ତୋଫା ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ
 ପଡ଼ିଲେ ବିରସା ଗୁଡ଼ାକ କାଲୁବାଲୁ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । କାମାଗ୍ନିରେ ପଡ଼ି,
 ନିଆଁରେ ଜାଅନ୍ତା ଗଡ଼ିଣା ମାଛ ଛଟ ଛଟ ହେଲପରି ଛଟଛଟ ହୋଇ
 ଯାଆନ୍ତି । କେତେକ ଜୀବନ ବିକଳରେ ଘଉଡ଼ି ଲଗେଇ ଦିଅନ୍ତି । ଏ
 କାଲୁବାଲୁଟା ବେଶି ଦେଖାଯାଏ କଲେଜ ଟୋକାଙ୍କଠାରେ । ସେମାନଙ୍କର
 ଡହଳବିକଳ ଦେଖିଲେ ଆଖିରେ ଲୁହ ଜଳେଇ ଆସେ । ବହୁ ବୁଲିକୁ-
 ଯାଉ । ଅଧିକାଂଶ ପାଗଳ ହୋଇ ପାଠର ନୋଟ୍ ଲେଖିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ
 ପ୍ରେମ କବିତା ଲେଖନ୍ତି । ଜୀବନରେ ଯିଏ ହୋଇଥାନ୍ତା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସେ
 ହୁଏ ଦାଣ୍ଡର ଭାଗା । ଯିଏ ଦିନେ କଲେକ୍ଟର ହୋଇପାରିଥାନ୍ତା ସେ ହୁଏ
 ଭୂଆ ବିବଡ଼ିଆ କବି— ରାତିଯାକ ରଡ଼ି ଗୁଡ଼େ ‘ପ୍ରିୟା, ପ୍ରିୟା, ପ୍ରିୟା’ ।
 ଭଲ ମଣିଷଙ୍କ ପରି ଖରାପ ଅସାମାଜିକ ଲୋକେ ବି ଉଣା ହଇରାଣ ହୁଅନ୍ତି
 ନାହିଁ । ଖରାପ ହେଲେବି ସେମାନେ ତ ପୃଥିବୀର ସନ୍ତାନ । ସେମାନେ ତ
 ଖରାପ କାମ କରି ବଞ୍ଚିବେ । ବାଦ ମଣିଷ୍ଟାଖାଉଛୁ । ସରକାର ତ ପୁଣି ସେ
 କପରି ବଞ୍ଚି ରହିବ ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛନ୍ତି । ଏପରି ଖରାପ ଲୋକ
 ହେଲେ ଚୋର । ଚନ୍ଦ୍ର ଚୋରମାନଙ୍କୁ କି ହଇରାଣରେ ନ ପକାଏ ।
 ସେଥିପାଇଁ ପାଠ ମଧ୍ୟ କହୁଛି ‘ଚୌରାଃ ନନ୍ଦନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରମା’ । ନନ୍ଦିବାର କଥା ।
 ବେଉସା ଉପରେ ଆସି ଆସିଲେ କିଏ କାହାକୁ ଛୁଡ଼ିବ । ଏହିସବୁ
 କାମରୁ ବେଶ୍ ବୁଝା ପଡ଼ୁଛି ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀକୁ କପରି ହଲପଟା କରୁଛି ।

ଏବେ ଗୁଣବନ୍ତ ମେଘ ପୃଥିବୀର କପରି ସେବା କରୁଛି ଦେଖନ୍ତୁ ।
 ମନୁଆ ମେଘର ସେବା ନମୁନା ଦେଖାଯାଉ । କେଉଁଠି ମନୁଡ଼ି କଲଣି ତ
 କେଉଁଠି ଘର ଭାଙ୍ଗି ମାମଲ ସବୁ ଭୟାବ ଦେଲଣି । ପୃଥିବୀର ଦେହକୁ

ଟିକି ଟିକି କରି ଖଣ୍ଡିଆ କରି ପକାଉଛି । କ୍ଷୟ ରୋଗ ଜୀବାଣୁ ମଣିଷକୁ ଖାଇଲପରି ମେଘ ପୃଥିବୀକୁ ଖାଇ ଲାଗିଛି । ଶ୍ଵେତ ତନ୍ତ୍ରୀକଟାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ରଖିଲ ପରି ମେଘ ଘଡ଼ଘଡ଼କୁ ରଖି ନଜର ଦାଉ ସାଧୁଛି । ବେଳେ ବେଳେ ଅଗୁନକ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଛେଚି ଦେଇ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ମଣିଷକୁ ଖାଉଛି । ଗଛବୃକ୍ଷରେ ନିଆଁ ଲାଗେଇ ଦେଉଛି । ଏଗୁଡ଼ାକୁ ଆମେ କ'ଣ ସେବା କହିବା ? କବି ପୁଣି ଲେଖିଛନ୍ତି, “ପ୍ରମତ ମୁହର ଅଭିଷେକ ବଢ଼ାଇଲେ ତାଳି ଧାରା ମାର ।” କବିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପାଠକେ ଏକ ମତ ହେବେ ତ ?

ପୁନଶ୍ଚ ସେବକ ପ୍ରଭଞ୍ଜନର ସେବା ଦେଖିବା ହୁଅନ୍ତୁ । କବି ଲେଖିଛନ୍ତି— “ପ୍ରଭଞ୍ଜନ କଲେ ଗୁମର ବ୍ୟଜନ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଝଡ଼ ହୋଇ ବିରାଟ ବିରାଟ ଦ୍ରୁମ ସବୁ ଉପୁଡ଼ି ଯାଇ ଗଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି, ସେଇଟା ପ୍ରଭଞ୍ଜନର ଗୁମର ବ୍ୟଜନ ? ଯେଉଁ ଝଡ଼ ଫଳରେ ଲୁହାର ଖଣ୍ଡସବୁ ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ହୋଇଯାଏ, ଲୁହା ପଥର ବୋହେଇ ଟୁକସବୁ ବିଆସିଲି ବାକ୍ସ ପରି ଉଡ଼ିଯାଇ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ କରି ହୋଇପଡ଼େ, ଗାଈବଳଦ ଉଡ଼ି ଯାଇ ଗଛ ଅଗରେ ଲାଗି ରହନ୍ତି, ଗୁଳ କଥା ପରୁରେ କିଏ କୋଠା ଗୁଡ଼ି ବି ଉପୁଡ଼ିଯାଏ ତାକୁ ଆମେ କ'ଣ ପ୍ରଭଞ୍ଜନର ଗୁମର ବ୍ୟଜନ କହିବା ? ପ୍ରଭଞ୍ଜନର ଏ ଧରଣର ଗୁମର ବ୍ୟଜନ କେବଳ ଓଡ଼ିଶା କାହିଁକି ପୃଥିବୀର ସବୁ ଦେଶରେ ଉଣା ଅଧିକେ ଦେଖାଯାଉଛି । କେ ଟିକୋଟି ଟଙ୍କାର ସମ୍ପତ୍ତି ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି, ହଜାର ହଜାର ଘର ଧ୍ଵଂସ ପାଇଛି । ଅଗଣିତ ଜୀବଜନ୍ତୁ, ମନୁଷ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ଏତିକରେ କ୍ଷାନ୍ତ ହେଉନି । ସମୁଦ୍ର ବନ୍ଧରେ ପବନାକାର ଲହଡ଼ି ସୃଷ୍ଟି କରି ଉପକୂଳରେ ଥିବା ଗାଁ ଗଣ୍ଡା, ସହର ଭିତରକୁ ପୁରେଇ ଦେଉଛି । ପୃଥିବୀ ପ୍ରତି କି ନିର୍ମମତା, କି କଠୋରତା ସତେ ! ପ୍ରଭଞ୍ଜନର ଏ ଆଚରଣ କଦାପି କ୍ଷମଣୀୟ ନୁହେଁ । କବି ଏପରି କ'ଣ କଥା କହିବା ଫଳରେ ତାର ଔଚିତ୍ୟ ବୁଝି ପାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ କବିଙ୍କର କହିବା ଉଚିତ— “ରେ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ବନ୍ଦକର ତୋର ଗୁମର ବ୍ୟଜନ, ଧରଣୀର ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ ।”

ବିଶ୍ୱସ୍ତୁଷ୍ଟାଙ୍କ ଅନୁମତି ଓ କବିଙ୍କ ସାବାସି, ପାଇଁ ଅନନ୍ତର
ଧରଣୀକୁ ଠକୁଛି ଓ ତେଲ ଫୋପାଡୁଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚିଆଁ ଦେଉଛି, ଚନ୍ଦ୍ର
ଡଢ଼ଳ ବକଳ କରୁଛି; ମେଘ ଷୟ କରି ପକାଉଛି, ପ୍ରଭାତନ ଗର୍ଜନ
କରି ଦେଉଛି । ଦୂରରେ ଥାଇ ସମସ୍ତେ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଯାବତ
ଅତ୍ୟାଚାର ଚଳାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ାକ ବଦ୍ଧବେଶ କାର୍ଯ୍ୟ—
ଅସହ୍ୟ ।

ଇଏତ ଗଲ୍ଲ ସେବକମାନଙ୍କର ସେବାର ନମୁନା, ଏବେ ତଥାକଥିତ
ଅବଳା, ସବଂସହାଙ୍କର ବିଷୟ ଦେଖାଯାଉ । ବିଶ୍ୱସ୍ତୁଷ୍ଟାଙ୍କୁ ଧରଣୀ
ସେତେବେଳେ କହିଲେ “ତମର ଇଚ୍ଛା” ସେତେବେଳେ ସେ ଚେତାଇ
ଦେଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର । ସେ ଯେଉଁ ମଣିଷ ସୃଷ୍ଟି
କରିବେ ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଦେହକୁ କୃଷିପାଇଁ ଚରିବେ, ଦେହରେ ଗାତ
କରି ପକେଇବେ, ସେଗୁଡ଼ାକ ସେ ସହ ପାରିବେ ତ ? ଧରଣୀ ସମ୍ମତ
ଜଣାଇବାରୁ ବିଶ୍ୱସ୍ତୁଷ୍ଟା କୁଆଡ଼େ କହିଲେ— “ବିଜୟିନୀ ଆଜି ତୁମେ ଏ
ବିଶ୍ୱଭୁବନେ, ସୁନ୍ଦର, କଲାଣି ! ନମ୍ର ହୋଇ ହୋଇତ ବିରାଟ, ଆଜି
ତୁମେ ଜଗତର ରାଣୀ ।”

ବିଶ୍ୱସ୍ତୁଷ୍ଟା ଏକଥା କହିଥିବା ବିଷୟ କବି ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଅଛନ୍ତି ।
ଆମର ପୂର୍ବ ବିଶ୍ୱାସ କବି ସ୍ୱୟଂ ଏକଥା ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ବେଦରୁ ପାଇ ନାହାନ୍ତି ।
କୌଣସି ଏକ ଗାଲୁଆ ମାଲୁଆ ସମ୍ବାଦକଠାରୁ ଶୁଣି ଲେଖି ଦେଇଛନ୍ତି ।
ବିଶ୍ୱସ୍ତୁଷ୍ଟା ସବୁ କିଛି ଜାଣୁ ଜାଣୁ କେବେହେଲେ ତାଙ୍କୁ ନମ୍ର କହିବେ ?
ଜଗତର ରାଣୀ ବୋଲି କହିବେ ? ଧରଣୀଙ୍କ ଗୁଣ କାହାକୁ ଅମାଲୁମ ଅଛି ।
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ରାଗୁଣୀ, ଖଟ୍ ଖଟ୍ ମିଞ୍ଜାସିନୀ, ସନ୍ତାନ ଦାତ୍ରୀ ସେ । ଏସବୁ ଗୁଣ
ତାଙ୍କର ଶିରରେ ଶିରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ମଣିଷମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାତ ଅବଶ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ
କେତେକାଂଶରେ ଦାୟୀ । ଏତକ ଯଦି ସହ ନ ପାରିଲେ ତାଙ୍କୁ ଆମେ
ସବଂସହା କହିବା କାହିଁକି ? ନିଜ ଦେହକୁ ଥରେଇ ବା ଭୂମିକମ୍ପ କରି
ଲୋକଙ୍କ ଘରଘାସ ଭାଙ୍ଗି ସେମାନଙ୍କୁ ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ସହାର
କରନ୍ତି କାହିଁକି ? ଅଗ୍ନିପ୍ରସ୍ତ କରାଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବିଲୁପିତ ଆଡ଼ି
ପୋଡ଼ିଲା ପରି ପୋଡ଼ି ପକାନ୍ତି ନାହିଁକି ? ଆଗାଲୁଙ୍କ ବା ବରଫ ଧସା

ସୃଷ୍ଟି କରି ଗିରିଜନମାନଙ୍କୁ ନିପାତ କରନ୍ତି ନାହିଁକି ? ଲାଣ୍ଡଫାଲଡ୍ ବା ପବିତ୍ର ଧସେଇ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାଦ ଦେଶରେ ଥିବା ହଜାର ହଜାର ନିଷ୍ଠୁର ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ ଜାଅନ୍ତା ସମାଧି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁକି ? ଏଗୁଡ଼ାକ ଏକ ପ୍ରକଣ ସରୁଣୀ ଓ ପ୍ରତିଶୋଧ-ପରାୟଣାର ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁକି ? ବିଶ୍ୱସ୍ତଷ୍ଟା ତାଙ୍କୁ ବିଜୟିନୀ କୁହନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ ଆମେ ସେଥିପାଇଁ କିଛି କହିବୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆମ କାନ ଦିଟା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଥିଲାବେଳେ ଯଦି ବିଶ୍ୱସ୍ତଷ୍ଟା ତାଙ୍କୁ କହିନ୍ତି ନମ୍ର ତେବେ ଆମେ ଖସି ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇବୁ । ପାଲି ଆମେଶ୍ୱରେ ବିପକ୍ଷଦଳର ପ୍ରତିବାଦଠାରୁ ତାହା ଡେର ଡେର ବେଶି ପ୍ରଶର । ଆମେ ଆଉ ସବୁକଥାରେ ହିଁ ମାର୍ଯ୍ୟିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନାହୁଁ । ବେଶି ବେଶି ବିବ୍ରତ କଲେ ଆମେ କବି ରବିଂଙ୍କ ଶରଣ ପଶିବୁ ।

ପରିଶେଷରେ ଆମେ ଏତକ କହିବୁ ଯେ କବି ଗଞ୍ଜନାୟକ ଅତି ସୁନ୍ଦର କବିତାଟିଏ ଲେଖିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲେଖିଲେ ସେମାନେ ଅଯୋଗ୍ୟ ।

ଗୋଲିଖଟିଆ କମ୍ବଦନ୍ତୀ

କମ୍ବଦନ୍ତୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ କେତେକ ଖାଣ୍ଟି ସତକଥା ଥାଏ । ଇତିହାସର ଲେଖକମାନେ ଏଥିରୁ ସୂତା ଖିଅଟା ପାଇ ତାଙ୍କର ଇତିହାସିଆ ଜାଲ ବୁଣି ବସନ୍ତି । ଏହି ସୂତାଖିଅଟି ନ ପାଇଥିଲେ ଇତିହାସିଆମାନେ ଠିକଣା ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚି ନପାର ଭୂଆଁ ବୁଲୁଥାନ୍ତେ । କମ୍ବଦନ୍ତୀ ସେମାନଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାର ଭୂଆଁ ବୁଲୁରୁ ବଞ୍ଚାଇଥାଏ । ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଇତିହାସିଆମାନେ ମଧ୍ୟ ପାଠକ ଓ ଗବେଷକମାନଙ୍କୁ ଭୂଆଁ ବୁଲୁରୁ ବଞ୍ଚେଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ଆଉ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ କମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ତାହା ନିରୁତା ଗୋଲି-ଖଟିରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ । ଏସବୁ କମ୍ବଦନ୍ତୀରେ ଧର୍ମର ଛିଟା ଥିବାରୁ ଇତିହାସିଆମାନେ ଭୂଆଁ ବୁଲିବା ଯେପୂର୍ବେ ଖୋଲତାଡ଼ ନକରି ଇତିହାସରେ ପୂରାଇ ଦିଅନ୍ତି । ପାଠକମାନେ ବି ତା ଭିତରେ ଧର୍ମର ପୁଟଥିବା ଦେଖି ଏବଂ ସବଂଶକ୍ତିମାନ ଭଗବାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ଗନ୍ଧ ତା ଭିତରେ ପାଇ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିଦିଅନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ନିଜେ କରୁଛନ୍ତି ସେଠି ସବୁକିଛି ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଧରିନେଇ ଚିନ୍ତା ରାଜ୍ୟରେ ଆଉ ବେଶି ଦୂର ଆଗେଇ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । କମ୍ବଦନ୍ତୀ ଏହି ସୁବିଧାରେ ତାର ଏକଛତ୍ର ଆଧିପତ୍ୟ ବଜାୟ ରଖେ । ତାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାର ସାହସ କାହାର ନଥାଏ । ଏ କମ୍ବଦନ୍ତୀ ହିଟ୍‌ଲର, ମୁସୋଲିନୀଠାରୁ ଆହୁରି ଟାଣୁଆ । ଦୁନିଆରେ କେହି କୋଲି ଖାଇ କୋଲିମଞ୍ଜି ପୋତିନି ଯେ ସେ କୋଲି ମଞ୍ଜି ଗଛ ହୋଇ ଫଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବ ଏବଂ ସେ କୋଲିକୁ ଖାଇ ତା ମଞ୍ଜିକୁ ପୋତି ପୁଣି ଅପେକ୍ଷା କରିବ । ହିଟ୍‌ଲର, ମୁସୋଲିନୀଙ୍କୁ କାଳ ଦି' ନାତ୍ ଦେଇ ହଟାଇ ଦେଲା କମ୍ବଦନ୍ତୀଟା କିବା ଛୁର । ଗୋଲି-ଖଟିଆଭବ କମ୍ବଦନ୍ତୀ ପିରୁରେ କାଳ ଅଲବତ୍ ନାତ ମାରିବ । ନାତ ମାରି ଉଡ଼ାଇ ଦେବ । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ପାଠକ ତଥା ସାଧାରଣ

ଲେକେ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇ କୁଣ୍ଡାଇ ବୁଦ୍ଧବେ— ‘ଆରେ ଏ ମିଛ କି ଗୋଲି-
ଖଟିଆ କମ୍ବଦନ୍ତୀଟାକୁ ଆମେ ଆଜିଯାଏ କୁଣ୍ଡେଇ ବସିଥିଲୁ ନା !
ଆମେ କେଡ଼େ ବୋକାମ !’ ବାସ୍ ଏ କମ୍ବଦନ୍ତୀ ପବନରେ
ମିଲେଇଯାଏ ।

ଏହିପରି ଏକ ଗୋଲିଖଟିଆ କମ୍ବଦନ୍ତୀ ହେଲା— ‘ମାଣିକ-
ପାଟଣାର ଗଉଡ଼ୁଣୀ’ । ଏ କମ୍ବଦନ୍ତୀର ସାର କଥା ହେଲା— ପୁରୀ
ଠାକୁର ରାଜାଙ୍କ କାନରେ କେହି ତେଲ ମର୍ଦ୍ଦନକାରୀ ଦରବାରୀଆ ଫୁସ୍-
ଫୁସ୍ କରି କହିଲା— “ମଣିମା ଦକ୍ଷିଣରେ କାଞ୍ଚ ରାଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ
ଅଭିଳାଷୀର ଝିଅ ଅଛି । ରମ୍ଭା ଉଦ୍‌ଗୀ ମେନକା ତା କାଣି ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ
ସରି ନୁହନ୍ତି । ସେ ଠିଆ ହେଲେ ଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟମାନେ ତା’ର ପୋଇଲିଠାରୁ
ହାନ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ମଣିମା ସେଇ ଝିଅଟି ଗୁମୁଙ୍କ ଲୁଣ୍ଠି । ଏତକ ଖବର
ଦେଇ ଅନୁସରଣୀଆଟି ଦି ତନିମାଣ ଜମି ଜାଗିଷ ପାଇ ଆନନ୍ଦରେ
ରହିଲା । ଠାକୁର ରାଜାଙ୍କ ହାଲତ୍ କିନ୍ତୁ ଗଣ୍ଡିଗୋଲିଆ ଧରିଲା । ଲମ୍ବା
କଲିଆ କନ୍ଦର୍ପଟା କେଉଁଠି ଲୁଚିରହି ଶୁଣୁଥିଲା କେଜାଣି ରାଜାଙ୍କ ଉପରକୁ
ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଶର ଉପରେ ଶର ନାହିଁ ଦେଲା । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ରାଜା ଏକା-
ବେଳେକେ ଘାଏଲ୍ । ଉପାଡ଼ିଆ କନ୍ଦର୍ପର ଶରପୀଡ଼ାରେ ଛଟ ଛଟ
ହୋଇଗଲେ । ସେ ସବୁ ସମ୍ପଦରେ ରାଜାମାନଙ୍କର ମାତ୍ର ଦୁଇଟି କାମ
ଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧକରି ରାଜ୍ୟ ବଢ଼ାଇବା ଆଉ ସେଠାରୁ ଅଭିଳାଷ ଅଭିଳାଷ ଭର୍ତ୍ତି
ଧୁଣ୍ଡାଳି ଆଣି ଅନ୍ତପୁରରେ ଭରିବା । ରାଜାଙ୍କୁ କନ୍ଦର୍ପ ପୀଡ଼ିବାରୁ ସେ
କାଞ୍ଚରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ବାଡ଼ିନି ଲେଖି ପଠାଇଲେ— “ଘୋ ଘୋ କାଞ୍ଚରାଜା
ତୁମ୍ଭ ଦୋହତାକୁ ଆମ୍ଭ ଗୁମୁକୁ ପଠିଆଅ । ଆମ୍ଭେ ତାହାନ୍ତ ବସା
କରିବାକ ।”

କାଞ୍ଚରାଜା ବି ଉଣା ଟାଣୁଆ ନଥିଲେ । ସେ ବାଡ଼ିନି ନେଇଥିବା
ଦୁଇକୁ ସାପ୍ ସାପ୍ ଶୁଣାଇଦେଲେ— “ତୋହର ରାଜାର ବହୁପ ଅଳପ
ନୁହଁଇ । ଶୁଣି କି ପ୍ରାୟେକ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ପହଞ୍ଚି ଦେଉ ଅଛଇ । ଏଡ଼େକ
ପ୍ରାକର୍ମ ତାର ! ମୋହର ଦୁଲ୍ଲିକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରବନ କରାଇବ । ମଲା ପଲା
ବେଗ କରି ।’ ଦୁଇ ବିରୁଦ୍ଧ ସେହି ଖବର ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଲା । ରାଜା ରକ୍ତ

ଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରେବେଇ—ପାଇକ ସେନାକୁ ଶ୍ରୀମୁଖ ଦେଲେ—ଆଟ ସଜକର
 କାଞ୍ଚିର ମୁତପଣର ଉଚିତ ପ୍ରାର୍ଥନା ଦିଆଇବାକୁ ହେବ । ଆମ୍ଭ
 ସାମରଥୀକୁ ସେହୁ ଭାର୍ତ୍ତନ ନୋହିବ । ଫଉଜ ମାଣିକପାଟଣା ପାଖରେ
 ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ସେଠାରେ ଦହି ବକୁଥିବା ମାଣିକ ଗଉଡ଼ୁଣୀ ରଜାଙ୍କୁ
 ଜଣେଇଲା ଯେ ଦିନଟା ଘୋଡ଼ିସବାର, ଜଣେ କଳା ଆଉ ଜଣେ ଧଳା
 ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ଏଇବାଟ ଦେଇ ଯାଉଥିଲେ । ସେ ଦହି ଦେଖି ତାଙ୍କ
 ପାଟି ଲଲେଇଲା । ସେମାନେ ଦହତକ ପିଇଦେଲେ ଆଉ “ରଜା ପଛରେ
 ଆସୁଛି ତାକୁ ଏ ମୁଦି ଦେଖେଇବ ସେ ପଇସା ଦେଇଦେବ” କହି ମୁଦିଟିଏ
 ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ । ରଜା ଦେଖିଲେ ସେଇଟା ସତକୁ ସତ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ
 ମୁଦି । ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଦେବ ଦୁହେଁ ଠାକୁର ରଜାଙ୍କ ଅପମାନ ସହି
 ନପାରି ସ୍ୱଦେହରେ ଯୁଦ୍ଧସେନକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆନନ୍ଦ
 ଉତ୍ସାହ ପାଟିପଡ଼ିଲା । ଦହରେ ବଳ ତେଜ ବି ଉତ୍ତର ପଡ଼ିଲା ପ୍ରାଣମୁକ୍ତି ।
 ଯୁଦ୍ଧକର, କାଞ୍ଚିରଜାକୁ ହଟେଇ ତାଙ୍କ ଝିଅକୁ ଡୋଳିରେ ବସେଇ ପୁରୀ
 ଫେରି ଆସିଲେ । ତାପରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଚାଟୁର କର କାଞ୍ଚିରଜାର ଝିଅକୁ
 ରଜାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବିବାହ କରିଦେଲା । ଏଇଟା ହେଲା ମୋଟାମୋଟି
 କମ୍ବଦନ୍ତୀର ବିଷୟବସ୍ତୁ ।

ଏବେ ଦେଖାଯାଉ, ଏ କମ୍ବଦନ୍ତୀଟି ଖାଣି ସତସତ୍ତା ନା
 ଗୋଲିଖଟିଆ । ପ୍ରଥମରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି ରଜାଙ୍କୁ କନ୍ଦର୍ପ ପିଡ଼ିଲା । ସେ
 କାଲୁବାଲୁ ହୋଇ ଯାହା ତାହା କରିଗଲେ । ସେଥିରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର
 କଅଣ ଗଲ ? ପୁରୀ ରଜା ତାଙ୍କ ପୁଅ ଆଉ କାଞ୍ଚି ରଜାଜେମା ତାଙ୍କର
 ଝିଅ । ପୁଅ ପୁଅ କି ପୁଅ ଝିଅଙ୍କ ଭିତରେ ଝଗଡ଼ା ଲାଗିଲେ ବାପ ବା
 ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ଅଭିଭାବକ ଧାଇଁ ଆସି ଦୁହଁଙ୍କୁ ବୁଝେଇ ସୁଝେଇ
 କଲି ମେଣେଇ ଦିଅନ୍ତି । କଲି ସ୍ଥାନରୁ ଦୁହଁଙ୍କୁ ଅଲଗା କରି, ଆକଟ କରି
 ଉଭୟଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ପଠେଇ ଦିଅନ୍ତି । ଛୁଆଙ୍କ କଲିରେ କୌଣସି
 ବଡ଼ ମଣିଷ ଗୋଟାଏ ପକ୍ଷରେ ରହି ଲଢ଼େନି କି କଲି ତେଜାଏ ନାହିଁ,
 ଏପରି କଲେ ସେ ନିନ୍ଦିତ ହୁଏ, ଧକ୍କାର ଶୁଣେ । ବେଶୀ ରୋଆବ
 ଦେଖାଇଲେ ଆଉ ବଡ଼ ମଣିଷ ଆସି ତାକୁ ଜବତ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଏ

ପୁଅ ହିଅ କଳରେ ସ୍ବୟଂ ଜଗନ୍ନାଥ ପୂର୍ଣ୍ଣରଜା ପାଇଁ ଲଢ଼େଇ କରିବାକୁ ଯିବେ କାହିଁକି ? କାହ୍ନୁରଜାଙ୍କର ସୈନ୍ୟସାମନ୍ତଙ୍କୁ ହାଣିବେ ବା କାହିଁକି ? ଏଇଟା ତ ଅତି ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନର କଥା । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ତ ଆଦୁର ବେଶୀ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ତଥା ଅସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ଅଛି । ସେ କେବେହେଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣରଜାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ୟାୟ ଯୁଦ୍ଧରେ ବଡ଼ଭଲ ବଳଦେବଙ୍କ ସହିତ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯିବେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଭୁଣ୍ଡରେ ଯିଏ ଖରାପ ତାକୁ ଜଗନ୍ନାଥ କେବେହେଲେ ଭଲ ବୋଲି କହିବେ ? ପୂର୍ଣ୍ଣ ରଜାଙ୍କୁ ଜଗନ୍ନାଥ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯିବା କଥା ଗାଲୁ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଜଗନ୍ନାଥ ବିଚାରରେ କାହ୍ନୁରଜାଟା ଗଣ୍ଡଗୋଳିଆ ଲୋକ ତା'କୁ ଦଣ୍ଡଦବା ନିହାତି ଦରକାର ତେବେ ସେ ତ ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ସୁଦର୍ଶନଙ୍କୁ କହିଦେବେ—“ସାଥ ବାବା ସୁଦର୍ଶନ, କାହ୍ନୁରଜା ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କରୁକତ କାଟି ଦଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରଜାକୁ ଜିତେଇ ଦେ । ଏତକ ଭାବ ସାରିଲା ବେଳକୁ ତେଣେ ସୁଦର୍ଶନ ସବୁ କାମ ଖତମ କରି ଦେଇଥିବ । ତେବେ ତୁଛାଟାଏ ସେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ପଥ ଘୋଡ଼ାରେ ବସି କାହିଁକି ଯିବେ ? କାହିଁକି ଅଯଥାରେ ପିଣ୍ଡ ଦରଜ କରି ବାପାଲେ ମାଆଲେ ହେବେ ଆଉ ମାଆ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ହଇରାଣରେ ପକାଇବେ । ମାଆ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କେଉଁଠୁ ଖାଣ୍ଡି ସୋରିଷ ତେଲ ଆଣି, କେଉଁଠୁ ପାକସ୍ଥାନା ଚୋରା ଅର୍ଘ୍ୟ ଆଣି, ତାକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ଫୁଟା, ପୁଣି ତାକୁ ଉଷୁମ ଉଷୁମ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପିରୁରେ ମାଲିସ କରି । ଏଗୁଡ଼ାକ ଜଗନ୍ନାଥ କେବେହେଲେ କରିବେ ନାହିଁ କି କରେଇ ଦେବେ ନାହିଁ । ଯେଉଁଟା ଛୁଞ୍ଚିରେ ହେବ ତାପାଇଁ ସାବଲର କି ଦରକାର ! କେହି କେହି କହିପାରନ୍ତି ଜଗନ୍ନାଥ ତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦାରୁମୂର୍ତ୍ତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆଦର୍ଶ କିଛି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପାଖରେ ରହିଯାଇଥିବ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁଅମାନେ ସାହାର ଗୋଟିଏ ଭଲ ହିଅ ଦେଖିଲେ ତାକୁ ପଟକେଇ ନେଇ ଭାରିଯା କଲେ । କନ୍ୟାପିତା ଏଥିରେ ଗୁଣି ଯଦି କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁଅକୁ ବାନ୍ଧି ପକାନ୍ତି ତେବେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଡ଼ଭଲଙ୍କ ସହ ଯାଇ ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ଓ କନ୍ୟାପିତାକୁ ପରସ୍ତ କରି ପୁଅ ବୋହୂଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରନ୍ତି ।

ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଠାରେ ଏଇ ଖୋଇଟା ରହିଯାଇପାରେ । ଏପରି ଭାବିବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ କରିବାରେ କାରଣ ଥାଏ । ପହଲେ ହିଅ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁଅର ଚେହେରା ଦେଖି ଲଟ୍ ହୋଇଯାଏ । ଦୁହେଁ ରାଜ-ରୁଜାରେ ବାହାହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି, ଚଉଁଟି ବି ସରିଯାଏ । ଏତେବେଳେ ଯାଇ କନ୍ୟାପିତାର ନଦ ଭାଙ୍ଗେ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁଅକୁ ଦୁର୍ଘର ଭାବି ବାନ୍ଧି ପକାଏ, ଆଉ ହତ୍ୟା କରିବକୁ ଆଦେଶ ଦେଇଦିଏ । ଏଥିରେ କୋଉ ଲୋକଟା ନ ରାଗିବ ! ତା ହିଅଟା ଏଡ଼େ ସଙ୍ଗ ହୋଇଗଲା ଆଉ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁଅଟା ଜନାକାର ମକଦ୍ଦମାରେ ପଡ଼ିବ ! ଏମିତିଆ ଅନ୍ୟାୟରେ ଯିଏ ନାହିଁ ସିଏ ରାଗିବ । କୃଷ୍ଣ କଅଣ ଖରପଟା କରି ପକେଇଲେ ? ଏଠି କିନ୍ତୁ ଅବସ୍ଥାଟା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର । ରାଜା ଆଗ କହିଲେ ବାହା ହେବାକୁ । କନ୍ୟାପିତା ମନାକଲା । ଏଥିରେ ରାଜା ରାଗିଯାଇ କନ୍ୟାପିତାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ଜୋରଜୁଲମ କରି ହିଅକୁ ଟେକି ନେଇଯିବା କଥାଟା । କେଡ଼େ ଅସୁନ୍ଦର କଥା ! ରଜାଙ୍କର ଏଡ଼େ ଭୁଲ କାମରେ ଜଗନ୍ନାଥ କେବେହେଲେ ସାହାଯ୍ୟ ହେବେନା ! ଏଣୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଯୁଦ୍ଧ କରିଯିବା କଥା ଏକ ଗୋଲିଖଟି ଗପ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।

ଦ୍ଵିତୀୟରେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଜଗନ୍ନାଥ ଆଉ ବଳଦେବ ଧଳା ଓ କଳା ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଇଥିଲେ । ବଡ଼ ଦେଉଳ ବେଢ଼ା ଭିତରେ କି ବାହାରେ ଘୋଡ଼ାଖାଲ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଘୋଡ଼ା ଆଣିଲେ କେଉଁଠୁ ? ରାଜା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଘୋଡ଼ା ଦେଇଥିବା କଥା କେଉଁଠି ହେଲେ କହି ନାହାନ୍ତି କି ଅନ୍ୟ କେହି ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା ଦେଇଥିବା କଥା କହିନାହାନ୍ତି । ଲୋକେ ଚିର ଟଙ୍କି କିଆ ନୋଟ ଖଣ୍ଡେ ଚାନ୍ଦାରେ ଦେଲେ ‘ମୁଁ ଟଙ୍କାଟାଏ ଦେଇଛି’ ବୋଲି ସବ୍‌ସାଧାରଣରେ ରହୁଛନ୍ତେ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଦେବଙ୍କୁ ଧଳା ଓ କଳା ଘୋଡ଼ା ଦେଇଥିବ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ପୋଥିପତର, ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ଲେଖାଇ ଦେଇଥିବ । ଚାନ୍ଦାରେ ବଡ଼ପାଟିଆ ବା ମାଇକ ସାହାଯ୍ୟରେ କହି ବୁଲିଥିବ । ସେ କଥା ତ କମ୍‌ସଂଖ୍ୟାରେ ନାହିଁ, ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ବି ନାହିଁ କି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପୋଥିପତ୍ରରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଯିବା କଥାଟା

ମିଛ । ଆଉ ବି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଗରୁଡ଼ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସେ ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ପିଟୁ ଦରଜ କରିବେ କାହିଁକି ? ଅମେରିକା ବୋଇଲ୍ ବିମାନରେ ବସି ଉଡ଼ିଗଲା ପରି ସେ ଦୁହେଁତ ଗରୁଡ଼ ପିଠିରେ ବସି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଚାଲିଯାଇ ଥାଆନ୍ତେ ଆଉ ଉପରୁ ଦୁଇ ଭିନିଟା ଅଟମ୍ ବମ୍ ଖସେଇ କାମ ଫାଟେ କରି ଦେଇଥାଆନ୍ତେ । ଏଣୁ ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଉଛି ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଯିବା କଥାଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଛ ଓ କପୋଳକଳ୍ପିତ ।

ତା ପରେ ଆସନ୍ତୁ ମାଣିକ ପାଟଣାକୁ । ସେଠି ମାଣିକ ଗଉଡ଼ୁଣୀ ରସ୍ତା କଡ଼ରେ ଦହ ବକୁଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଦେବ ତା ଦହକୁ ଦେଖି ଘୋଡ଼ା ପିଠିରୁ ଉତୁର ଦହ ପିଇଲେ । ମାଣିକ ତା ଦହ ବକିବାକୁ ହାଟକୁ ନଯାଇ ନିଛୁଟିଆ ଜାଣିପୁ ରାଜପଥ କଡ଼ରେ ବସିଥିଲା କାହିଁକି ? ସେଠି କଅଣ ଗହକ ହାଉସାଉ ହେଉଥିଲେ ? କିମ୍ବଦନ୍ତୀରୁ ଯାହା ବୁଝା ପଡ଼ୁଛି ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେପରିକି ମାଣିକ ହାଟରେ ଦହ ନ ବକି ନିଛୁଟିଆ ରସ୍ତା କଡ଼ରେ ବକୁଥିଲା । ବିହସ୍ତ ସ୍ଥଳରେ ଜଗନ୍ନାଥ ବଳଦେବ ଆଉ ଦୁଇଟା ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ନଥିଲେ । ଯଦି କେହି ଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ତାଙ୍କର ପଦେଅଧେ କଥା ବି ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଜଣେ ନିଶ୍ଚୟ ଗଉଡ଼ୁଣୀର ଦହକୁ ହୁଏତ ତାରିଫ୍ କରି କହିଥାଆନ୍ତେ—“ବାବୁ ବଢ଼ିଆ ଦହ । ଥରେ ପିଇଥିଲେ ଜୀବନ ଭରି ମନେ ରହିଥିବ । ଏ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳରେ ଏମିତିଆ ଦହ ପାଇବେ ନାହିଁ” । ଅନ୍ୟ କେହି ଗଉଡ଼ୁଣୀର ଶସ୍ତ୍ର ବି କହିଦେଇ ଥାଆନ୍ତା—“ବାବୁ ଏ ଦହ କାହିଁକି ପିଇବ । ତୁଚ୍ଛା ଗୁଣ୍ଡ ଦୁଧର ଦହ । ହୋ ସେ ଅମୁକ ଗାଆଁରେ ଖୋଜିବ । ମନ ମୁତାବକ ଦହ ପାଇବ” । ଗଉଡ଼ୁଣୀ ପାଖରେ ଲେକେ ଏହିପରି ଦୁଇରକମ କଥା ନିଶ୍ଚୟ କହିଥାନ୍ତେ । ସେମିତିଆ କିଛି କିମ୍ବଦନ୍ତୀରୁ ନ ମିଳୁଥିବାରୁ ଧରି ନେବାକୁ ହେବ ଗଉଡ଼ୁଣୀ ନିଛୁଟିଆ ଥାନରେ ଦହ ବକୁଥିଲା । ହାଟକୁ ନଯାଇ ଜନଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ପସରା ମେଲ ବସିବା ଏକ ଭାଣ୍ଡ କଥା । ସୁତରାଂ ମାଣିକ ଗଉଡ଼ୁଣୀ ନିଛୁଟିଆ ରସ୍ତାରେ ଦହ ହାଣ୍ଡି ଧରି ବସିବା କଥା ତୁଚ୍ଛା ମିଛ । ହାଣ୍ଡି ସହ

ମାଣିକ ଗଉଡ଼ୁଣୀ ଯେହେତୁ ସେଠି ଥିବା କଥା ମିଛ, ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଦେବଙ୍କ ଦହି ପିଇବା କଥା ସେହିପରି ମିଛ ।

ପୁଣି କୁହାଯାଇଛି କଅଣ ନା ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଦେବ ଦହି ପିଇସାର ପକେଟ ଦରନ୍ତ ତ ଫଟା ନୁଆ ପଇସିଟିଏ ବି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପକେଟମାରୁ କରିନେବା ରଥୀ ପୁଣି ପୃଥ୍ବୀରେ ଥାଇପାରନ୍ତି ? ପକେଟମାରୁ ପକେଟ କାଟିବା କଥା ଭାବିବା ମାତ୍ରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଜାଣି ଯାଇଥାଆନ୍ତେ । ଆଉ ପକେଟମାରୁର ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଥାନ୍ତେ — “ଆବେ ମଣିଷ ଚନ୍ଦ୍ର ନୁ କାହାର ପକେଟମାରୁ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲୁ ।” ପକେଟମାରୁ କଥା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ପକେଟରେ ପଇସା ନଥିବା କଥା ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଜଣାଥିବ । ସେମାନେ କିଛି ଭାଗା ନୁହନ୍ତି ଯେ ପଇସା ନାହିଁ ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଖାଇଦେବେ ଆଉ ପଇସା ଦେଲବେଳକୁ ଉପରେ ରୁହିଁବେ । ଆଉ ତା ପରେ ନିଜ ହାତରୁ ମୁଦି କାଢ଼ି କହିବେ—ହଇଲେ ଗଉଡ଼ୁଣୀ ଆମ ପାଖରେ ତ ପଇସା ନାହିଁ । ତୁ ଏ ମୁଦିଟା ରଖ, ରଜାଙ୍କ ଫଉଜ ଆସୁଛି ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦହିର ପଇସା ମାଗିନେବୁ । ବରଂ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଅଧିପତିଙ୍କୁ କେଉଁ ବୋକା ଅଧମ ଏପରି ଭାବରେ ଚିହ୍ନିତ କରିବାକୁ ସାହସ କଲ ! ତାଙ୍କର ଦହି ଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେବା ମାତ୍ରେ ମାଆ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅମୃତ ପରି ଦହି ବସେଇ ହନୁମାନ କିମ୍ବା ଗରୁଡ଼ ହାତରେ ସରଜମିନ୍ଦାକୁ ପଠେଇ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତେ । ଏଣୁ ଏ ଗଉଡ଼ୁଣୀଠାରୁ ଦହି ଖାଇସାରି ମୁଦି ଦେବା କଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଛ । ଧରାଯାଉ ଜଗନ୍ନାଥ ମଜା କରିବା ପାଇଁ ମୁଦି ଯାଚିଲେ । ମାଣିକ କଅଣ ଏଡ଼େ ଓଲମି ହୋଇଛି ଯେ ନେଇଯିବ । ଅଜଣା ଅଶୁଣା ଲୋକ । ସେଥିରେ ପୁଣି ଗୁଜୁଡ଼ା କଥା ତା ଭିତରେ ଅଛି । କାଳେ ଚୈତ୍ରମାଲ ହୋଇଥିବ । ସେଇଟା ନେଇ ରଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ ସେ ହୁଏତ ଚୈତ୍ରଣୀ ବୋଲି ଭାବି ମୁଣ୍ଡ କାଟ ଦଣ୍ଡ ଦେବେ । ଏଇଟା କିଛି ଅସମ୍ଭବ କଥା ନୁହେଁ । ଜଗନ୍ନାଥ ଯାଚିଥିଲେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ କହିଥାଆନ୍ତା—“ବାବୁ ମୁଁ ସେ ମୁଦି ଧୁଦି ରଖିବି ନାହିଁ । ଭଲ ଅଛି ମନ ଅଛି । ମୁଁ ଦ

ପଇସାର ମୁଣ୍ଡ । ସେତିକି ମୋତେ ଦେଇଦିଅ । ସେଇଟା କି ମାଲ ନାହିଁ
 କି ମାଲ ମୁଁ ତାକୁ ରଖିବିନି । ଏଣୁ ଦହ ବକି ମୁଦି ରଖିବା କଥା
 ଏକାବେଳେକେ ମିଛ । ଏଡ଼ିକି ଅପଚ୍ଛନ୍ତି ନିଆ ଲେକଗୁଡ଼ାକ କୋଉ କଥାକୁ
 ନେଇ କୋଉ କଥାରେ ରଖିଲେଣି । ସେ ମିଛ କଥାଟାକୁ ନେଇ ବହୁ
 ଲେଖିଲେଣି, ନାଟକ ଲେଖିଲେଣି, ସିନେମା ଚିତ୍ର ତିଆରି କଲେଣି ।
 ବୁଦ୍ଧ ଲେକଗୁଡ଼ାକ ବି ତାକୁ ନିରୁତା ସତ ଭାବି ଡକ୍ ଡକ୍ ପିଇ
 ଯାଉଛନ୍ତି । କାହାର ମଥାକୁ ଅସଲ କଥା ପଶୁନି । ଏଠି ସେମିତିଆ
 ଘଟଣା ଘଟିଛି । ସମସ୍ତେ ସେଇଆ ଘୋଷୁଛନ୍ତି, ରଥଯାତ୍ରାରେ ଆକାଶ-
 ବାଣୀଆଏ ପ୍ରତିବର୍ଷ ସେହି କଥା ଗାଲୁ କଥା ଉଦ୍‌ଗାଷୁଛନ୍ତି । କାହାର
 ମୁଣ୍ଡକୁ ଏଇଟା ପାଇ ନାହିଁକି ଲେକଙ୍କୁ କହିଦେବା ଏଟା ମିଛ କଥା ।
 ଏପରି କହିବା ଅର୍ଥ ପରମବ୍ରହ୍ମ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ସ୍ମୃତିମାନିଆ କରିବା ।
 ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଏ ସବୁ ନନ୍ଦଫଳିଆ କଥାରୁ ଉଦ୍ଧୃତ୍ରେ ରଖିବା ଉଚିତ୍ ।
 ଆଡ଼କୁ ଏପରି ଟାଉଟରିଆ କଥା ଚଳିବ ନାହିଁ । ଏହି କମ୍ବଦନ୍ତୀର
 ଖୁଣ୍ଟିନାଣି ଗବେଷଣା କରୁଛି । ବହୁ ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ଭୂର୍ଜପତ୍ର ପୋଥି
 ଦାଣ୍ଡିଦୁଣ୍ଡି ବହୁ ପରିଶ୍ରମ ପରେ ଅସଲ କଥାଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଛି ।
 କଲମ୍ବସଙ୍କ ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାରଠାରୁ ଏହା ଆହୁରି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ଓ
 ଆୟାସସାଧ୍ୟ ।

ଅସଲ କଥାଟି ହେଲା—କାଞ୍ଚିରଜଜେମାଙ୍କ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କଥା
 ଶୁଣି ପୁରୀ ରଜା ଏକାବେଳେକେ ନେସେଡ଼ି ଗଲେ । ତାଙ୍କୁ ଅଲବତ୍
 ବବାହ କରିବେ ବୋଲି ଠିକ୍ କଲେ । ରାଜରୁଜାରେ କଥାଟି ହୋଇଗଲେ
 ଉତ୍ତମ ହେବ ଭାବି ରଜା କାଞ୍ଚିରଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦୁଇ ପଠେଇଲେ ।
 କାଞ୍ଚିରଜା ଏଥିରେ ରାଜି ହେଲେନି । ତାଙ୍କର ଅସଲ ଭୟ ହେଲା—ଏ
 ରଜା ତ ସବୁବେଳେ ଯୁଦ୍ଧରେ ମାଡ଼ିଲେ । କେତେବେଳେ କଅଣ ଅଛି ।
 ଝିଅଟାକୁ ଜାଣି ଜାଣି ରାଜି କରିବି ନା !” କିନ୍ତୁ କହିଲେ ଅନ୍ୟକଥା ।
 “ନାହିଁ ହୋ ମୁଁ ତାକୁ ଝିଅ ଦେବିନି, ସେଇଟା ଗୁଣ୍ଡାଳ ପରି ଦାଣ୍ଡ
 ଓଳାଉଛି ।” ଦୁଇଟା ଲଗେଇ ଯୁଟେଇ ରଜାଙ୍କ ଆଗରେ କାଞ୍ଚିରଜା

ନକହବା କଥା ବି ମନରୁ ଫାନ୍ତି କହିଗଲା—କାଞ୍ଚିରଜା କୁଆଡ଼େ ମଣିଷକୁ ବଜାର ଛତର, ଡହର, ଦଗଲବାଜ ବୋଲି କହିଲା । ରଜା ରାଗିଗଲେ । ସେ ରଜଜେମାକୁ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଅଲବତ୍ ଆଣିବେ । ସେନାପତିମାନେ ଟିକିଏ ମଙ୍ଗ ମୋଡ଼ିଲେ । ସେମାନେ ଭାବିଲେ ସୀତାଙ୍କ ଲାଗି ଲଙ୍କା ଗଲା, ଦ୍ରୌପଦୀ ଲାଗି କୁରୁବଂଶ ଲେପ ପାଇଲା । ହେଲେନ୍ ପାଇଁ ଟ୍ରୟ ଗଲା । କାଞ୍ଚିରଜା ଦିଅ ପଦ୍ମାବତୀ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ଶିନ୍ଧୁରାପ ନହେଉ । ସେନାପତିମାନଙ୍କ ଯେତେ ଆଗ୍ରହ ହେବା କଥା ତାହା ନଦେଖି ରଜା ଚିନ୍ତିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତହିଁ ସେ ଗୋଟାଏ ଫନ୍ଦ କାଢ଼ିଲେ । ଦେଉଳ ବଡ଼ ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଡାକି ଏକାନ୍ତରେ କହିଲେ—ଆମେ ଏ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଗୋଟାଏ ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି କହିବା । ଏଇଟା ଜନ୍ମୋଥଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ହେଉଛି ବୋଲି କହିବା । ତୁମେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମୁଦିଟା ନେଇଯାଅ ବାଟରେ ଗୋଟାଏ ନିଛୁଟିଆ ଗସ୍ତା କଡ଼ରେ ଗୋଟାଏ ଗଉଡ଼ୁଣୀ ଠିଆ କରେଇବ । ତାକୁ ମୁଦିଟା ଦେଇ ଏମିତି ଶିଖେଇ ଦେବ । ଆମ ସୈନ୍ୟ ସେ ବାଟେ ଗଲବେଳେ ଯେପରି ସେ ସେନାପତିଙ୍କୁ ଡାକି କହିବ—ବାବୁ କାଳିଆ, ଗୋରା ଦିଜଣ ଲୋକ ଧଳା ଓ କଳା ଦେଉଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଏଇଆଡ଼େ ଗଲେ । ମୋଠାରୁ ଦହି ପିଇ ଏ ମୁଦିଟା ଦେଲେ ଆଉ କହିଲେ—ପଛେ ପଛେ ରଜା ଆସୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଦିଟି ଦେଇ ପଇସା ନେବ । ଏତକ ଠିକ ଠିକ କରି ପାରିଲେ ସେ ଅଞ୍ଚଳଟାକୁ ତା’ର ନାଆଁରେ କରି ଦିଆଯିବ । ବଡ଼ପଣ୍ଡାଏ ଏତକ ଗୁପ୍ତରେ କରିଦେଲେ । ମାଣିକ ଗଉଡ଼ୁଣୀ ସେନାପତିଙ୍କୁ ମୁଦି ଦେଖାଇବା ମାତ୍ରେ ଧର୍ମର ସେନାପତି ଏକାବେଳେକେ ଗଦ୍ ଧାଦ୍ ହୋଇ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କହିଲେ “ଦେଖ, ଏହି ମୁଦି ହେଉଛି ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଯେ ସ୍ୱୟଂ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଦେବ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଆଗେ ଆଗେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ବିଜୟ ସୁନଶ୍ଚିତ” । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ରୁମ ଟାଙ୍କୁର ଉଠିଲା । ଆଉ ଚନ୍ଦ୍ରା ଅଣ ! ସ୍ୱୟଂ ଜଗନ୍ନାଥ ଆମ ସହିତ ମିଳି ଯେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି, ଓ ଡର କାହାକୁ ? କାଞ୍ଚି ରଜାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ‘ପୁ’ରେ ଉଡ଼େଇ । ସୈନ୍ୟମାନେ ଦିଗୁଣ ଉତ୍ସାହରେ କାଞ୍ଚି ରଜ୍ୟଟାକୁ ମନ୍ତ୍ର

ପକାଇଲେ । ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ହେଲା । ମାଣିକ ଗଉଡ଼ୁଣୀର ଗାଁ
 ନା ମାଣିକପାଟଣା ହେଲା । ସେ ଗାଆଁଟା ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଦିଆଗଲା ।
 ବଡ଼ପଣ୍ଡା ବି ଅବାଧରେ ଅବକାଶ ଜନସ୍ଥ ସବୁ କାରବାର କରି ପାରିବେ
 ବୋଲି ତାକୁ ଗୋଟିଏ ତମ୍ବାପାଟିଆ ସନନ୍ଦ ଦିଆଗଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ
 ଏ ଗୁଲିଖଟି କମ୍ବଦନ୍ତୀ ଜନ୍ମଲାଭ କରି ବଡ଼ ହେଲା । ଏବେ ତାର ଅବଶ୍ୟ
 ଖରାପ ସମୟ ଆସିଗଲା ।

୭୦ କଙ୍କାଳ

“୭୦ କଙ୍କାଳ ଛୁଡ଼ୁ ଶୃଙ୍ଖଳ ଜାଗ ଦୁବଳ ଆଜି

ଉଠ ଗତ ଗୌରବ, ହୁତ ଗୌରବ, ମୃତ ଗୌରବରାଜ ।”

ଏହି ଦୁଇପଦ କବିତା ‘ନଆଁ ଶୃଙ୍ଖା’ ସମ୍ପାଦକ ସ୍ୱର୍ଗତ ଗୋଦାବରୀ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କବିତା ‘୭୦ କଙ୍କାଳ’ରୁ ଗୃହୀତ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜାଣୁ ଯେ, ଆମର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ମହାବୀର ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶତ୍ରୁର ଝନଡ଼ିକାର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ପିଲେହି ପାଣି କରି ଦେଉଥିଲା । ସାରା ଭାରତରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରବଳ ପରାଜୟ ବିରାଟ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ ନୌବାହିନୀ ପରି ଆଉ କାହାର ନୌବାହିନୀ ନଥିଲା । କଳିଙ୍ଗ ଆ ବୋଇତରେ ସେମାନେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର ଟପି ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳଯାଏ ଖେପିଯାଇ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିଲେ । ଏଇଥିଲାଗି ଭାରତରେ ସେମାନେ ସବୁଠାରୁ ଧନୀ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲେ । ସେ ସମୟର ସାଧବମାନଙ୍କର କୋଠା ଉପରେ ସୁନାର କଳସୀ ଥୁଆ ହେଉଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧରେ ସେମାନେ ପଛଦୁଆର ନାଁ ଧରୁ ନଥିଲେ । ମୁଣ୍ଡ କଟିଯାଉ ପଛକେ ପଛଉ ନଥିଲେ । କଳିଙ୍ଗ ସମରବେଳେ ବୀର ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଏ ଗୁଣଟା ଇତିହାସରେ ସ୍ପଷ୍ଟୀକରରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ସାରିଛି । ଖାଲି ଯେ ବୀର ଜାତ ଥିଲେ ତାହା ନୁହେଁ—ସାହିତ୍ୟ, କାବ୍ୟ କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲେ । ଜୟଦେବ, ଶାରଳା ଦାସ, ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ, ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ବଳଦେବ ରଥ ଆଦି କବିମାନେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଚରଣକୁ ବହୁ ଉଚ୍ଚରେ ଫରଫର କରି ଉଠାଇଥିଲେ । ଶିଳ୍ପ ଗ୍ରନ୍ଥର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ କେହି ସେମାନଙ୍କୁ ଟପିପାରି ନଥିଲେ । କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର, ପୁରୀ ମନ୍ଦିର ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ଦେଖି ଏବେ ବି ସାରା ପୃଥିବୀର ପରିବ୍ରାଜକମାନେ ହୁଁ କରି ଗୁହଁ ରହନ୍ତି । ସବୁ ବିଷୟରେ ଓଡ଼ିଆ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଥିଲା ।

ଏବେ କିନ୍ତୁ କ'ଣ ହେଲା ! ସେହି ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜାତିଟା
 ଓଡ଼ିଆ ଭେଡ଼ି ବୋଲି ପରିଚିତ ହେଲା । କେତେ ଶହ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସବୁ
 କିଛି ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଗଲା । ଆଜି ତାକୁ ଡଙ୍ଗାରେ ବସିବାକୁ ଡର
 ଲାଗୁଛି । ତା ନ ହୋଇଥିଲେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର କେବେହେଲେ
 ଲେଖି ନଥାନ୍ତେ—“ଥିରଥିର କରି ବାହାରେ ନାଉରା ଝିଅକୁ ମାଡ଼ୁଛି
 ଡର ।” ସେ ହେତୁ ଜାଗା ଦୁଇଶହ ଜାଗାରେ ଏମିତିଆ ହାଲତ
 ଦେଖିଛନ୍ତି ବୋଲି ଲେଖିଛନ୍ତି । ମନକୁ ଫାନ୍ତି ସେ କିଛି ଗାଲୁମାଲୁ କଥା
 କହି ନାହାନ୍ତି । ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକା ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ କୁଆଡ଼େ
 ଗାଧୋଇଗଲା । ଏବେ ବଙ୍ଗଳାର ଚଟକଳମାନଙ୍କରେ ପେଟ ଗୁଣ୍ଡଣକ
 ପୂରାଇବା ପାଇଁ ବଡ଼ ସ୍ଥାନମାନିଆ ଅବସ୍ଥାରେ ବହୁ ଲକ୍ଷ୍ମିନା ସହ ଗୁଣ୍ଡଣ
 କରୁଛନ୍ତି । ନିଜ ପେଟରୁ କାଟି ଘରେ ଗୁଡ଼ଢ଼େଇ ଯାଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିଲା-
 ପିଲଙ୍କ ପେଟରେ ବକତେ ଆହାର ଦେବାକୁ ସାମାନ୍ୟ କିଛି କିଛି ଟଙ୍କା
 ପଠାନ୍ତି । କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ କବିପ୍ରତିଭା । ପଦୁଟିଏ କବିତା ଲେଖିବାକୁ
 ବସିଲବେଳେ ଖୁବ୍ କମ୍ରେ ଟାଟା ବଙ୍ଗଳା ବହି ଆଗରେ
 ଥୋଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆଏ ଶହୁଟାଏ ଦେଖିଲେ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ
 ମାରୁଥିଲେ, ହୁଏତ ମରୁଥିଲେ କିମ୍ବା ନ ମାରି ଫେରୁ ନଥିଲେ ସେହି
 ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ଆଜି ଯୁଦ୍ଧ ସେନାକୁ ଆହ୍ୱାନ ଆସିଲେ ନିଜେ ଶକ୍ତ ବେରାମ
 କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ସାଦାସ୍ଥ ବେରାମ ବୋଲି ମିଛ ମେଡ଼ିକାଲ ସାର୍ଟିଫିକେଟ
 ଦେଇ ଘରେ ଖଟ ତଳେ ଲୁଚୁଛନ୍ତି । ପୁରୀ, କୋଣାର୍କ ଭିଆର କରୁଥିବା
 ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟମାନେ ଏବେ କଙ୍କିଟର ଶୁନଛୁଡ଼ିଟିଏ ଗଢ଼ି ମାସକ
 ପରେ ଗୁଣ୍ଡିଆ ଖୋଲିଲେ ବି ଛୁତ ତାଙ୍କର ଉପରେ ଅଜାଡ଼ ହୋଇ
 ପଡ଼ୁଛି । ଏଗୁଡ଼ାକ ଦେଖିଲେ କାହା ଛୁତ ଫାଟି ନଯିବ ! କିଏ ଏଣ୍ଡିନ
 ନଖାଇ ଆନୁହତ୍ୟା ନ କରିବ । କେଉଁ ଦେଶହତେଶୀ ଏ ଦୃଶ୍ୟ
 ଅବସ୍ଥାରୁ ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିବାକୁ ଡାକରା ନ ଦେବ ? କେଉଁ ସୁଦେଶ-
 ବସ୍ତ୍ର କବି ଏ ସୁପ୍ତ ଓ ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ହତଭାଗୀମାନଙ୍କୁ ଚେଇଁ ଉଠିବାକୁ
 ଉତ୍ସାହବାଣୀ ଶୁଣାଇବା ପାଇଁ କବିତା ନ ଲେଖିବ ! ଗୋଦାବରୀଶ
 ମହାପାତ୍ର ଏହିପରି ଏକ କବି ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି
 ସେ ଅତି ବକଳରେ ଏ କବିତାଟି ଲେଖି ପକେଇଥିଲେ । ଅତି ଦୁଃଖ

ହେଲେ ଅତି ବଡ଼ ବୁଦ୍ଧିମାନ ପଣ୍ଡିତ ବି ଭୁଲ କରିପକାଏ । ରାମାକୁ ଦାମା ବୋଲି ଡାକେ, ଦାମାକୁ ଶାମା ବୋଲି ଡାକେ । ଏ ଭୁଲଟା ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଇଚ୍ଛାକୃତ ଭୁଲ ନୁହେଁ । ଅତି ବିଚଳିତ ହେଲେ ବିଭ୍ରାନ୍ତିଆ ହୋଇଯାଏ । ଫଳରେ ଚିନ୍ତା, କଥା ଓ କାମ ସମସ୍ତ ଟିପ୍ପା ଭିତରେ ସମନ୍ୱୟ ରହେ ନାହିଁ ।

ପରମ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଚରମ ଅଧୋଗତି ଦେଖି କବି ଗୋଦାବରୀ ମର୍ମାହତ ହୋଇ କୁହାଟି ଉଠିଲେ—‘ଉଠ କଙ୍କାଳ, ଛୁଡ଼ୁ ଶୁଙ୍ଖଳ ଜାଗ ଦୁବଳ ଆଜି, ଉଠୁ ଗତ ଗୌରବ, ହୃତ ଗୌରବ, ମୃତ ଗୌରବରାଜି ।’ ମହାପାତ୍ର ଯେ ଅତି ଆନ୍ତରିକତାର ସହ ନାହିଁ ମୁଣ୍ଡାରୁ ଏ କୁହାଟ ଦେଇଚନ୍ତି ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କବିତା ଭିତରେ କି ଗୋଳମାଳିଆ ମାଲମତା ରହିଗଲା ତାହା ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇଦେବା ଜଣେ ସମାଲୋଚକର ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଗୋଦାବରୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ନମସ୍ୟ । ସେଥିଲିଗି ତାଙ୍କ ଭୁଲଟାକୁ ଘୋଡ଼େଇ ପକେଇବା ମାରାତ୍ମକ ଭୁଲ ହେବ । ନିଜ ନିଆଁ ବୋଲି ଅଶ୍ୱରେ ଲୁଚେଇବା ଯାହା ନମସ୍ୟ କବି ବୋଲି ତାଙ୍କ କବିତାର ଭୁଲ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ଲୁଚାଇଦେବା ସେଇଆ । ଭୁଲ ନ ଦେଖେଇଲେ ଭବିଷ୍ୟତର ସୁକବିମାନେ ନିର୍ଭୁଲ କବିତା ଲେଖିବେ କିପରି ?

ଏରେ ପଶିଲାମାତ୍ରେ ଚାଲରେ କିପରି ମୁଣ୍ଡ ବାଜୁଛି ଦେଖନ୍ତୁ । କବି ପ୍ରଥମେ କୁହାଟିଛନ୍ତି ‘ଉଠ କଙ୍କାଳ’ । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! କଙ୍କାଳଟା ଉଠିବ କେମିତି ! ତାର ଧର୍ମ ହେଲା ପଡ଼ିରହିବ । ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଯିବା ପରେ ଶରୀରର ସମସ୍ତ ଅଂଶ ପଞ୍ଚମହାଭୂତରେ ମିଶିଯାଏ । କଙ୍କାଳଟି ବହୁବର୍ଷ ଯାଏ ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ିରହି ଶେଷରେ ମାଟିରେ ମିଶିଥାଏ । ତାକୁ ହଜାର ବର୍ଷ ଯାଏ ଯଦି କେହି ‘ଉଠ କଙ୍କାଳ, ଉଠ କଙ୍କାଳ’ କହେ କଙ୍କାଳ କେବେହେବେ ଉଠିବ ? ପାଟି ଘୋଲେଇହେବା ସାର ହେବ । ଯାଦୁବଦ୍ୟା ଯାହାନ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ କଙ୍କାଳକୁ ଉଠାଯାଇପାରେ । ବିଖ୍ୟାତ ଯାଦୁକର ପି.ପି ସରକାର କଙ୍କାଳମାନଙ୍କୁ ନଚେଇବା ସମସ୍ତେ

ଦେଖିଥିବେ । କବି ଗୋଦାବରୀ ଯାଦୁକର ହୋଇଥିଲେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ଭଲଭାବେ ଜାଣନ୍ତି କବିଙ୍କୁ ଯାଦୁବଦ୍ୟା ବଲ୍‌କୁଲ ଜଣାନଥିଲା । ଯାଦୁବଦ୍ୟା ଜାଣିଥିଲେ ସେ ଉଠ କଙ୍କାଳ ବୋଲି ଡାକ ନଥାନ୍ତେ । ସେ ମଣାଣିରେ ପଡ଼ିଥିବା କଙ୍କାଳଗୁଡ଼ିକୁ ମନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଏକାଠି କରି ନଚେଇ ନିଜ କାମ କରେଇ ନେଇଯାଇଥାନ୍ତେ । ଯାଦୁବଦ୍ୟା ନ ଜାଣିଥିବାରୁ ସେ କେବଳ ‘ଉଠ କଙ୍କାଳ’ ବୋଲି ନିଷ୍ଫଳ ଡାକ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଭୁଣ୍ଡ ବଢେଇଥିଲେ । ଧରନ୍ତୁ ସେ ଗୌରବ ହରେଇଥିବା ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ କଙ୍କାଳ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରିଥିଲେ । ଚୋରକୁ ଚୋର ବୋଲି କହିଦେଲେ ସେ ଖୁବ୍ ଗରିଯାଏ ଓ ହଂସାକାଣ୍ଡ ଘଟାଏ । କଙ୍କାଳଧର୍ମୀ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ କଙ୍କାଳ କହିଲବେଳେ ସେମାନେ କେବେହେଲେ ଶୁଣିଥିବେ ? ଗୋଦାବରୀ ବାବୁ ଯଦି ଜଣେ ନମସ୍ୟ କବି ନ ହୋଇଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ସେମାନେ ଦେଖିଲ କାମ କରିଦେଇ ଥାଆନ୍ତେ । ଏକେ ତ ସେମାନେ କଙ୍କାଳବତ୍ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କୋଥମା, କୋଥମା ଦେଖି ହଂସା ଓ ସ୍ଥାନମନ୍ୟତାରେ ସଜି ଯାଉଥିଲବେଳେ ଜଣେ ଯଦି କହିଦିଏ ଉଠ୍ରେ କଙ୍କାଳ, ତେବେ କଙ୍କାଳର ନାକଦଣ୍ଡାକୁ ଗର ସିରୁସିରୁ ହୋଇ ଉଠିଯିବ । ବଞ୍ଚିଥିବା କବି ବୋଲି ଗୋଦାବରୀ କଙ୍କାଳମାନଙ୍କ ଖୋଧରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଛନ୍ତି । କବି ଉଠ କଙ୍କାଳ କହିବା ଉଚିତ ନ ଥିଲା ।

ତାପରେ ଦେଖନ୍ତୁ ‘ଛୁଡ଼ୁ ଶୁଙ୍ଖଳ’ ! ଭାବନାରେ ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ବେଶ୍ ପରିସ୍ପଷ୍ଟ । କଙ୍କାଳର ହାତ ଗୋଡ଼ରେ ଶୁଙ୍ଖଳ ପିନ୍ଧେଇବ କିଏ ? ଯେଉଁମାନେ ବଳୁଆ, ହଂସ ପ୍ରକୃତିର, ଅନ୍ୟ ଉପରେ କଥା ପଦ ପଦକେ ଚଢ଼ାଉ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ହାତ ଗୋଡ଼ରେ ସରକର ଶୁଙ୍ଖଳ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି; ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ସେ ଗୁଣ୍ଡାମି କରିପାରେ ନାହିଁ । କଙ୍କାଳଟା କଅଣ କାହାକୁ କାମୁଡ଼ି ପକାଉଛି ସେ ତା ହାତରେ ଗୋଡ଼ରେ କିଏ ଅସଥା ପରିଶ୍ରମ କରି ଶୁଙ୍ଖଳ ପିନ୍ଧେଇବ । ଲୋକେ ତାକୁ ପାଗଳା ବୋଲି କହିବେନି ? ଗୋଟାଏ କଙ୍କାଳଠାରେ ଶୁଙ୍ଖଳ ରହିବା ଅସମ୍ଭବ । ଶୁଙ୍ଖଳ ତ ବଲ୍‌କୁଲ ନାହିଁ, ଛୁଡ଼ୁ ଶୁଙ୍ଖଳ କହିବା ଏକ ହାସ୍ୟାସ୍ତବ କଥା । ଆଉ

ଗୋଟିଏ ଅସଙ୍ଗତ କଥା ଦେଖନ୍ତୁ । କୁହାଯାଇଛି ଛିଡ଼ୁ ଶୁଙ୍ଗଳ । ଅର୍ଥାତ୍ ପୋରଆ ସୂତା ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିଲା ପରି ଶୁଙ୍ଗଳ କଙ୍କାଳର ହାତ ଗୋଡ଼ରୁ ଛିଣ୍ଡିପଡ଼ୁ । ଶୁଙ୍ଗଳ ସାଧାରଣତଃ ଲୁହାରେ ତିଆରି । ଲୁହା କଡ଼ା ମନକୁ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିବା କଥା ଭାବିବା ହିଁ ବାତୁଳତା । କବି ବୋଧହୁଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମବେଳର ଘଟଣାବଳୀ ଭାଗବତରୁ ପଢ଼ି ମନେ ରଖିଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମ ହେଲାବେଳେ ଅଲୌକିକ କାଣ୍ଡ ସବୁ ଘଟିଲା । ବସୁଦେବ, ଦେବୀଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଓ ହାତରୁ ଲୁହାକଡ଼ା ସବୁ ଛୁଏଁ ଛୁଏଁ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିଲା । ଏସବୁ କେବଳ ପୋଥିର କଥା ନୁହେଁ । ଆମେ ହିନ୍ଦୀ ସିନେମାରେ ଏହା ସ୍ବଚ୍ଛରେ ଦେଖିଛୁ । ବେଡ଼ି ଗୁଡ଼ାକ ଛୁଏଁ ଛୁଏଁ ଅଲଗା ହୋଇଗଲା । ଘରର ଜଞ୍ଜିର, କୋଲପ ସବୁ ମଧ୍ୟ ସହିସାହି ମନକୁ ମନ ଖୋଲିଗଲା । ଆମେ ଭଲଭାବେ ଦେଖିଛୁ ସେ ଜଞ୍ଜିର କୋଲପ ଓ ବେଡ଼ି ଦିହରେ କାହାରି ହାତ ଲାଗିନି । ଛୁଏଁ ଛୁଏଁ ସବୁ ହୋଇଗଲା । କବି ବୋଧହୁଏ ସେହି ହିନ୍ଦୀ ସିନେମା ଦେଖି ଉଦ୍ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ସେଇଥିଲାଗି କହିଦେଲେ—ଛିଡ଼ୁ ଶୁଙ୍ଗଳ । କିନ୍ତୁ ସେ ଏତକ ଟିକିଏ ଭାବି ପାରିଲେ ନାହିଁ ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଥିଲେ ପରମ-ବ୍ରହ୍ମ—ସ୍ବୟଂ ଭଗବାନ । ସେ ଇଚ୍ଛାମୟ । ତାଙ୍କରେ ଇଚ୍ଛାରେ ପବିତ୍ର, ଜଳେ ଭାସି ଯୋଲବତ । ସେ ଇଚ୍ଛା କଲେ, ବେଡ଼ି, ଜଞ୍ଜିର, କୋଲପ ଖୋଲିଯାଉ, ସେ ସବୁ ଖୋଲିଗଲା । ଶ୍ରୀଷ୍ଟି ଆନ୍ ଧର୍ମ-ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖାଅଛି—ଭଗବାନ କହିଲେ ଆଲୁଅ ହେଉ, ସବୁଆଡ଼ି ଆଲୁଅ ହୋଇଗଲା । ସେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ପୃଥିବୀ ହୋଇଯା, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୃଥିବୀ ହୋଇଗଲା । କବିଙ୍କର ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ୍ ଯେ ସେ ସବୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଇଲକାର କଥା, ତାଙ୍କ କାରବାର । କବି ମଣିଷ ହୋଇ ସେ ସବୁ କଥାରେ ହାତ ଦେଲେ ବିଫଳତାଜନିତ ମନସ୍ତାପ ଓ ଲୋକହସା ହିଁ ସାର ହେବ । ତା’ ଉପରେ ଡାକରା ହୋଇଛି କଅଣ ନା—ଜାଗ ଦୁବଳ ଆଜି । କି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କଥା ! ପହିଲେ ତ ତାକୁ ଦୁବଳ କହି ସାରିଲେଣି । କବିଙ୍କ କଥା ମାନି ସେ ଜାଗିଲେ କାହାରି କଅଣ ବା କେହି ପକାଇବ । ଯିଏ ଦୁବଳ ତାକୁ ଡାକିରମାନେ କଡ଼ା-କଡ଼ି ଉପଦେଶ ଦେଇଥାନ୍ତି ପଡ଼ିରହି ବିଶ୍ରାମ ବା କମ୍ପ୍ଲିହ୍ ରେଷ୍ଟ

ନେବାକୁ । ରେଷ୍ଟ୍ର ବା ବିଶ୍ରାମ ହେଲ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ପ୍ରଥମ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଏହା ରୋଗୀର ରୋଗ ଅଧ୍ୟାୟ ଭଲ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଦୁବଳ ରୋଗୀ ଯଦି ଡାକ୍ତର କଥା ନ ମାନି ଟିକିଏ ପରିଶ୍ରମ କରିଦିଏ ତେବେ ହୁତୁନିୟା ବନ୍ଦ ବା ହାର୍ଟଫେଲ ହୋଇଯାଏ । ରୋଗୀ ସିଧାସଳଖ ଯମାଳୟ ଗମନ କରେ । କିନ୍ତୁ ଜାଣିବାଶୁଣିବା ଲୋକ ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଦୁବଳ ଲୋକକୁ ଜାଗିବାପାଇଁ ଡାକରା ଦେବାଟା ଏକ ମର୍ତ୍ତର କେଶ୍ ବା ନରହତ୍ୟା ଅପରାଧ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଧରିନିଅ ରୋଗୀଟା ହାର୍ଟଫେଲ୍ ବା ହୁତୁନିୟା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ପରି ଦୁବଳ ନୁହେଁ । ତଥାପି ସେ ଜାଗି କଅଣ ବା କରିବ ? ସେ ଖଣ୍ଡାଟାଏ କି ବନ୍ଦୁକଟାଏ କଅଣ ଟେକି ପାରିବ ? ତେବେ ତାକୁ ଜଗେଇବ କାହିଁକି ? ଜଗେଇଲେ ଫଳଟି ଓଲଟା ହେବା ସୁନଶ୍ଚିତ । ସେ କୁହେଇ କୁହେଇ ଡାକ ଛୁଡ଼ିବ— ଆରେ କିଏ ଅଛରେ, ଆରେ ଦାନ୍ତକାଠିଏ ଦିଅରେ, ଆରେ ପାଣି ନୋଟାଏ ଦିଅରେ, ଆରେ ଗାମୁଛାଟାଏ ଦିଅରେ, ଆରେ ମୋତେ ପାଇଖାନାକୁ ନେଇ ଯାଅରେ । ସେ ତ ନିଜେ କିଛି କରି-ପାରିବନି, ବରଂ ଆଉ ଯେଉଁ ପାଞ୍ଚଜଣ କିଛି କାମ କରି ଆଆନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିକମା କରେଇ ନିଜ ସେବାରେ ଖଟେଇବ ।

ଏପରି ଦୁବଳକୁ ଜଗେଇବା କାମ ହାତକୁ ନେଇ କିଛି ଭଲକାମ କରି ନାହାନ୍ତି । ଭବବିହୀନତାରେ ଭାସିଯିବା, ଚେଇଁରହୁ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିବା, ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ତରୁଣୀକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ବେହୋସ୍ ହୋଇଯିବା ଆଦି କବିମାନଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ ସତ କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଉଠ, ଜାଗ, ପିଟ, ମାର, ହାଣ ଆଦି ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ପାଦ ଦେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ, ହେଲେ ଏହିପରି ଗୁରୁଚଣ୍ଡାଳ ଦୋଷ ଦେଖା ଦେବଇ ଦେବ ।

କିନ୍ତୁ ଏତିକି ଭୁଲକରି ରୁପୁରହ ନାହାନ୍ତି, ସେ ପୁଣି କୁହାଟିଛନ୍ତି ‘ଉଠୁ ଗତ ଗୌରବ’ । ଏକେ ତ ଗୌରବଟା ବଡ଼ ଖରାପ ଜନସ । ଶାସ୍ତ୍ର କହିଛି, ‘ସମ୍ମାନ ଥି ସୁରାପାନଂ, ଗୌରବଂ ଘୋର ରୌରବ ।’ ଯେଉଁ ଭୟଙ୍କର ରୌରବ ନିର୍ଜ କଥା ଶୁଣିଲେ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠେ, ଗୌରବଟା ସେହି ରୌରବ ନିର୍ଜ ପରି । ଏପରିସ୍ଥଳେ ଗୌରବର ଆଉ

କି ପ୍ରୟୋଜନ ! ତା ନାଁ ମୁହଁରେ ଧରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଧର ଏଇଟା ସଙ୍ଗଂଯୁଗର କଥା, ଏବେ କଳିଯୁଗରେ ଏ ସବୁର ଦରକାର ଅଛି । ହଉ, ଯଦି ଦରକାର ଅଛି ତେବେ ସଜ ଖାଦ୍ୟ ପରି ସଜ ଗୌରବ ଆହରଣ କର । ନୂଆ ନୂଆ ପ୍ରଶଂସନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନୂଆ ନୂଆ ଗୌରବ ଅର୍ଜନ କର । ତା ନ କରି ଯେଉଁଗୁଡ଼ାକ ବାସୀ ହୋଇଗଲାଣି, ଖଟା ହୋଇଗଲାଣି, ଗନ୍ଧେଇଗଲାଣି ସେ ଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରତି ଆଉ ଆଶା ରଖିବା ବିଜ୍ଞତାର ପରିତ୍ୟାଗ ହେବ କି ? କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବହୁ ଆଗରୁ ପରା କହିଦେଇଛନ୍ତି ‘ଗଲାଣି ତ ଗଲା କଥାରେ ସଙ୍ଗାତ ଗଲାଣି ତ ଗଲା କଥା । ହିନ୍ଦୀକି ବି କହିଛନ୍ତି ‘ସୋ ଗୟା, ସୋ ଗୟା’ ଇଂରାଜୀ କବି ବି କହିଛନ୍ତି, ‘ଲେବ୍ ବି ଗନ୍ ବି ବାଇ ଗନ୍’ । ସଂସ୍କୃତ ବି କହିଛନ୍ତି ‘ଗତସ୍ୟ ଶୋଚନା ନାସ୍ତି’ । ପୃଥିବୀର ସବୁ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ଦାର୍ଶନିକ ବି କହିବେ ଗଲା କଥା ପଛରେ ଦଉଡ଼ିବା ବା ସେଥିପାଇଁ ଶୋକ କରିବା କେବଳ ମୂର୍ଖତା । ଏସବୁ ଜାଣିବା ସତ୍ତ୍ୱେ କବି ଗୋଦାବରୀୟା ଯଦି ଗତ ଗୌରବ ଅର୍ଥାତ୍ ଚାଲିଯାଇଥିବା ଗୌରବକୁ ଡାକନ୍ତି ଓ ଡ଼ିବା ପାଇଁ ଚଢ଼ି ଦିଅନ୍ତି ତେବେ ବିଜ୍ଞାନେକେ ତାଙ୍କୁ କଅଣ କହିବେ ? ‘ଉଠୁ ଗତ ଗୌରବ’ ବୋଲି ବିଳାପ କରିବା କେଡ଼େ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ସତେ । ଏଡ଼କରେ କବି ଶାନ୍ତ ରହିଥିଲେ ହୁଏତ ଚଳିଯାଇ ଥାଆନ୍ତା । ତା’ ନ କରି କବି ଓଲଟି ଚାଲିଛନ୍ତି, ହୃତଗୌରବ—ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁସବୁ ଗୌରବ ଅନ୍ୟମାନେ ହରଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି ସେଗୁଡ଼ିକ ବି ଉଠୁ । ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଣି ଆମ ପାଖକୁ ଆସୁ । ଏହା ଶୁଣି ଲୋକେ ପେଟ ଭିତରେ କଅଣ ନ କହିଥିବେ ! ଚୋରିକରି ନେଇଥିବା ଧନକୁ ଚୋର କେବେହେଲେ ତାର ନ୍ୟାୟୋଚିତ ଅଧିକାରୀକୁ ଆଣି ଫେରାଇ ଦିଏ କି ? ମୁଣ୍ଡ ଛୁଣିଗଲେ ବି ସେ ଦେବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଜନସହସ୍ରରୁଲ ହୋଇଗଲା ତା ପାଇଁ ଝୁରୁହେବା, ତା’ର ପୁନଃପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଝାଳନାଳ ହୋଇ ଲାଗିପଡ଼ିବ ନିବୁଦ୍ଧିଆଙ୍କ କାମ । ବରଂ ତାକୁ ମନରୁ ପୋଛିଦେଇ ଆଉ ଅନ୍ୟ କିଛି ଜନସହସ୍ରର ହରଣରୁଲ ନ ହୁଏ ସେଥିପ୍ରତି ଖାସ୍ତ ନଜର ଦେବା ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକର କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଥରେ ଜଣେ ଲୋକର ସାଇକେଲଟା ଚୋରି ହୋଇଗଲା । ସେ ଯାଇ ଥାନାରେ ଖବର ଦେଲା । କିଛି ଦିନ ପରେ ଚୋରି ସାଇକେଲ ସହ ଚୋର ଧରାପଡ଼ିଲା । ବହୁଦିନ ଧରି ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଲା । ଗାଆଁରୁ ଥାନାଓ କଚେରୀକୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଶେଷରେ ସାଇକେଲ ମାଲିକ ନାନା ଅଙ୍ଗ-ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ସ୍ନାନ ସାଇକେଲଟି ପାଇଲେ । ହସାବ କରି ଦେଖିଲା ସାଇକେଲ ଦାମର ପ୍ରାୟ ୨ ଗୁଣ ତା'ର ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯାଇଛି । ଶେଷରେ ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କ'ଣ କହିଲା, ହେ ଭଗବାନ ! ଚୋରି ହୋଇଥିବା ଜିନିଷ ଆଉ ନ ଫେରୁ । ଫୁଲିଶ୍ ଆଉ ତାହାର ସନ୍ତାନ ନ ପାଉ । ଏପରି ଭୁରି ଭୁରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଥିଲାବେଳେ ହୃତଗୌରବ ବା ଚୋରି ହୋଇଥିବା ଗୌରବକୁ ଫେରି ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବା କବିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଉଚିତ ହେଲା କି ? ସେଇଟା ସୁସ୍ଥ ମନର ପରିଶୁଦ୍ଧ କି ? ଭଗବାନ କରନ୍ତୁ ଯଦି ଓଡ଼ିଆଏ ସେ ଗୌରବର ସନ୍ତାନ ପାଇଯାଆନ୍ତୁ ଏବଂ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ ତେବେ ସେଥିପାଇଁ ବିପୁଳ ଅର୍ଥ ଓ ଶ୍ରମ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବରଂ ନୂଆ ଗୌରବର ସନ୍ତାନ ନେଇ ତା'ର ଅଧିକାଂଶ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଦରକାର । ହୃତ ଗୌରବ ପଛରେ ଦଉଡ଼ିବା ମୁର୍ଖତା ମାତ୍ର ।

ଶେଷରେ କବି ଲେଖିଛନ୍ତି ‘ମୃତ ଗୌରବରାଜ’ । ଏକଥା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ହସ ଲାଗିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁହଁ ତଳକୁ ହୋଇଯାଏ । ଯିଏ ମଲା ସେ ଚୋରି ପାଞ୍ଜିରୁ ଗଲା । ତା'ର ଫେରିବା କଥା କେଉଁଠି କେବେ ହେଲେ କେହି ଶୁଣିଛ କି ? ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି—‘ଭସ୍ମୀଭୂତସ୍ୟ ଦେହସ୍ୟ ପୁନରାଗମନ କୃତଃ ।’ ଯିଏ ମଲାଲୋକ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଏ, ତାକୁ ଫେରିବାକୁ ବାହନେ, ତାକୁ ବିଚ୍ଛେଦିଲେକେ ପାଗଳ କମ୍ପାଲୁ ପ୍ରବୁଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ବିଚାରବେ । କବି ଯାହା ପୂର୍ବ ଜନସତକ ଅର୍ଥାତ୍ ‘ଗତ ଗୌରବ, ହୃତ ଗୌରବ’ ଫେରିବା ଚାହୁଁଥିଲେ ସେଇଠି ରହି ରହିଯାଇ ଥିଲେ କିଛି ପରିମାଣରେ ଚଳି ଯାଇଥାନ୍ତା କିନ୍ତୁ ସେ ସେତିକିରେ ଯାନ୍ତି ନ ହୋଇ ‘ମୃତ ଗୌରବ’କୁ ଖୋଜି ବସିବା ଦ୍ଵାରା ସବୁ ସାରିଦେଲେ । ଇଚ୍ଛତ-ମହତକୁ

ଦି'କଡ଼ାର କରଦେଲେ । ଆମେ ଆଉ କାହାକୁ ଧରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ
 ଆଗରେ ନିଜର ଭେକ ଦେଖାଇବୁ ? ସେମାନେ ତ ମୁହେଁ ମୁହେଁ
 ଠୋକର ଦେବେ । “ହଁ—ହଁ—ହୋ, ତମକଥା ଆମକୁ ଜଣା । ଆଉ
 ପ୍ରୋତ୍ତି ନ ଦେଖାଇ ଯାଅ ମୃତ ଗୌରବରାଜ ଯେଉଁଠି ପଡ଼ିଛି ଅଣ୍ଟାଳ ।”
 ଆମକୁ ଏଗୁଡ଼ାକ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ ।
 ଏ ଧରଣର କବିତାରେ ଜାତି ଉଠିବନି । ଏସବୁ କବିତାକୁ, ତମ୍ଭାକସ୍
 ଜଳଖିଆ— ଚାହା ଠୁଙ୍କିକରି ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରେ ବସି ଶୁଣିବାକୁ ହୁଏ
 ଆଉ ମଝିରେ ମଝିରେ ‘ଓଁ । ଓଁ ।’ ଚଳେଇବାକୁ ହୁଏ ।

ମିଶୁ ମୋର ଦେହ

ଏ ଦେଶ ମାଟିରେ

ମିଶୁ ମୋର ଦେହ ଏ ଦେଶ ମାଟିରେ

ଦେଶବାସୀ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତୁ ପିଠିରେ

ସ୍ବରାଜ୍ୟର ପଥେ ଅଛୁ ଯେତେ ଗାଡ଼

ପୁରୁ ତହିଁ ପଡ଼ି ମୋର ମାଂସ ହାଡ଼ ।

ହଜାରବାଗ ଜେଲରେ ଥିଲାବେଳେ ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ଯେଉଁ କାନ୍ଦ କବିତା ବହିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିଲେ ଉପରେକ୍ତ ଚାରି ପଦ କବିତା ତା'ର ଅଂଶବିଶେଷ ମାତ୍ର । ଉକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ ହେଁ ଉତ୍କଳମଣି ଉକ୍ତ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ପଛରେ ନ ଦଉଡ଼ି ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଡ଼େଇଲେ । ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ତାଙ୍କୁ ଦେଶପ୍ରେମର ଅଫିମ ଚଟେଇ ସ୍ବରାଜ୍ୟର ବନାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଥରେ ଯିଏ ଅଫିମ ଖାଇଲା ସେ ତାକୁ ଆଉ ନ ଛାଡ଼େ । ତାକୁ ଯଦି ସାମୟିକ ଜୋରଜବରଦସ୍ତ ଅଫିମରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଏ ତେବେ ସେ ଜୀବନକୁ ଦୁର୍ବ ସହ ମନେକରେ । ତା'ର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ହାହାକାର କରିଉଠେ, ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିରାଶାବାଦୀ ହୋଇ ଜୀବନଟାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ । ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲା । ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ତ ତାଙ୍କୁ ସ୍ବରାଜ୍ୟର ବନେଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳର ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ତାଙ୍କର ସ୍ବରାଜ୍ୟ ନିଶା ଛଡ଼େଇବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଜେଲରେ ପୁରାଇ ଦେଲେ । ମେଘନାଦ ପାଟେଶ୍ବରଙ୍କ ସେ ଥାନରେ ସ୍ବରାଜ୍ୟ ଅଫିମ ମିଳିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଉତ୍କଳମଣି ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହୋଇଗଲେ । ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗିଲେ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ବିଷାଦ ଗୀତ ବୋଲେ, ଶିଳ୍ପୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼େ, ଚିତ୍ରକାର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କେ, ପ୍ରେମିକ ପ୍ରିୟା ପ୍ରିୟା ରଞ୍ଜିତୁଡ଼େ, ମଦୁଆ ମଦ ପିମ୍ପାରେ ମୁହଁ

ଲଗେଇ ଦିଏ । କବି କବିତାର ସୁଅ ଛୁଟାଇ ଦିଏ । ଗୋପବନ୍ଧୁ ଜଣେ କବି ଥିଲେ, ତେଣୁ ସେ କବିତା ଲେଖିଲେ । କାରାଗାର ଭିତରେ ସେ ଯେଉଁ ସବୁ କବିତା ଲେଖିଲେ ତାହା କାରା କବିତା ଓ ଅବକାଶ ଚିନ୍ତା ନାମକ ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି ।

ଯେତେବେଳେ ଉତ୍କଳମଣି ଦେଖିଲେ ଯେ ଜେଲର ମେଘନାଦ ପାଚେରୀ ଡେଇଁ ସ୍ଵରାଜ ଅର୍ଘ୍ୟ ମ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆଉ ଆସି ପାରିବନି ସେତେବେଳେ ସେ ଭାବିଲେ ଯଦି ସ୍ଵରାଜ ଅର୍ଘ୍ୟ ମ ନ ମିଳିବ ତେବେ ଏ ଜୀବନଟା ଥାଇ କେତେ ନ ଥାଇ କେତୋ । ଏ ଜୀବନ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଯାଏ ସେତେ ମଙ୍ଗଳ । ସ୍ଵରାଜ ଅର୍ଘ୍ୟ ମାଗୁଥିବା ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳିଯିବ । ଜୀବନଟା ଚାଲିଗଲେ ଜଡ଼ ଦେହଟା ତ ପଡ଼ି ରହିବ । ହାଡ଼ ମାଉଁସତକ ଜୀବନ ସାଙ୍ଗରେ ଉଠେଇ ଯିବ ନାହିଁ । ଉତ୍କଳମଣି ତ ନିଜକୁ ଦେଶ ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଜୀବନ କୁଆଡ଼େ ଉଠେଇଯିବ ତାହା ମୁନ ରଖିଛୁ ତ ଅଗୋଚର, ସାଧାରଣ ଲୋକେ ସେ ବିଷୟରେ ବା କଅଣ କହିବେ । ମାଉଁସ ହାଡ଼ତକ ତ ପଡ଼ି ରହିବ, ତାକୁ ଦେଶର କଲ୍ୟାଣରେ କେଉଁବାଟେ ଖଟେଇ ଦେଲେ ମନର ଅରମାନ ମେଣ୍ଟିଯିବ । ସେ ଦେଶର ଧାରୁଆ ହୋଇ ରହିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମାଂସ ଓ ହାଡ଼ତକ କପରି ଭାବରେ ଦେଶ କାମରେ ଲାଗିବ ତା'ର ଏକ ଉତ୍କଳନାମା ସେ ରଖି ଦେଇଗଲେ । ସେ କବିତାରୁପୀ ଉତ୍କଳନାମାରେ ଲେଖି ଦେଇଗଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଦେହଟା ଏ ଦେଶ ମାଟିରେ ମିଶେଇ ଦିଆଯିବ ଏବଂ ଦେଶବାସ ଏ ମାଟି ରୂପ ଧରିଥିବା ତାଙ୍କ ପିଠି ଉପରେ ଚାଲିଯିବେ । ସ୍ଵରାଜର ବାଟରେ ଯେତେ ସବୁ ଗାଡ଼ ଅଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ମାଂସ ଆଉ ହାଡ଼ରେ ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ସମତୁଲ ହୋଇଯାଉ । ଏପରି ହେଲେ ସାଇକେଲ, କାର୍ ସବୁ ଗାତରେ ପଡ଼ି-କଟି ହେବ ନାହିଁ କି କବି ଗୋଦାବରୀର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଲିଖିତ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥା ର ଯାଉଥିବା ବ୍ୟ୍ଠମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଭେଟିବେ ନାହିଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶାଧାର ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ଏପରି ଇଚ୍ଛା ଲିଖିତ ଭାବ ରୁ ପ୍ରକଟ କରିବା କେତେଦୂର ସଙ୍ଗତ ହୋଇଛି । ପ୍ରଥମ ପଦ ହେଲା 'ମିଶୁ ମୋର ଦେହ ଏ ଦେଶ ମାଟିରେ ।' ଏପରି ଏକ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକଟ

କରିବା କିଛି ଦରକାର ନଥିଲା । କାରଣ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଶବଟି ପୋଡ଼ା ହେଲେ ଏଇ ଦେଶରେ ପୋଡ଼ା ହେବ କିମ୍ବା ପୋତା ହେଲେ ଏଇ ଦେଶରେ ପୋତା ହେବ ଏବଂ କାଳକ୍ରମେ ଏହି ଦେଶର ମାଟିରେ ମିଶିବ ହିଁ ମିଶିବ । ଶବସକ୍ରାର କେବଳ ଜନ୍ମଭୂମିରେହିଁ ହୋଇଥାଏ । ଏପରିକି ଜଣେ ନେତୃସ୍ଥାମୟ ଲୋକ ଦେବାଦ୍ ବିଦେଶରେ ମରିଗଲେ ତାଙ୍କ ଶବ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଯୋଗେ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଅଣାଯାଇଥାଏ । ପୋଡ଼ା ହେଉ ବା ପୋତା ହେଉ ଶେଷରେ ଶରୀରଟି ନିଜ ଦେଶ ମାଟିରେ ମିଶିଥାଏ । ଉତ୍କଳମଣି ଉତ୍କଳର ଜଣେ ସର୍ବଜନପ୍ରିୟ ଓ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜନନାୟକ । ସେ ବୋଧହୁଏ ଭାବିଥିଲେ ଯେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ତାଙ୍କ ଜନ୍ମମାଟିରୁ ଦୂରେଇ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି ସେଥିରେ ସେ ଯଦି ଜନ୍ମଭୂମିର ବାହାରେ ମରିଯାଆନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କ ଶରୀର ଏ ଦେଶ ମାଟିରେ ଦୃଢ଼ ମିଶି ନ ପାରେ । ତେଣୁ ସେ ଏକ ଉତ୍କଳନାମା କବିତା ଲେଖିଦେଇ ଗଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଦେହ ଏହି ଦେଶମାଟିରେ ମିଶୁ । ତାଙ୍କର ଏପରି ଆଶଙ୍କା ଅମୂଳକ ଥିଲା । ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସେ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କ ଦେହକୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଯୋଗେ ଏ ଦେଶକୁ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅଣ ଯାଇଥାନ୍ତୁ ଆଉ ତାଙ୍କର ନରୀର ଦେହ ଏ ଦେଶମାଟିରେ ମିଶିଥାନ୍ତୁ । ଯୁକ୍ତ ଉପପାରେ ଯେ ଅତି ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକମାନେ ନିଜକୁ ଭାବି ଗ୍ରେଟ ବୋ “ଭାବନ୍ତି । ତା’ ହେଲେ ବି ତାଙ୍କର ଏତକ ଅନ୍ତତଃ ଭାବବା ଉଚିତ୍ ଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କୁ ପିତୃଭୂମି ଭକ୍ତି କରୁଥିବା ଲୋକ ଏ ଦେଶରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲେ । ସେମାନେ କେବେହେଲେ ତାଙ୍କର ଶବକୁ ବିଦେଶ ମାଟିରେ ମିଶିବାକୁ ଦିଅନ୍ତେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଧାଡ଼ିଟା ଅବାନ୍ତର ବୋଧ ହେଉଅଛି । ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ ଜଣେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ନିଶ୍ଚୟ ମରିବ । ଏଇଟା ସମସ୍ତେ ଭଲଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଜଣେ ଯଦି କହିବ—‘ମୋର ଦିନେ ନା ଦିନେ ନିଶ୍ଚୟ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ।’ ଏଇଟାକୁ ସମସ୍ତେ ଅବାନ୍ତର ବୋଲି କହିବେ ସିନା ! ସେହିପରି ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ଦେହ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏ ଦେଶ ମାଟିରେ ମିଶିବ, ସେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତୁ ବା ନ କରନ୍ତୁ ।

ପୁନଶ୍ଚ ସେ ଲେଖିଲେ ‘ଦେଶବାସୀ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତୁ ପିଠିରେ ।’ ଉତ୍କଳମଣି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ କପରି ଏହା ଲେଖିଲେ ତାହା ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ! ଦେହଟା ତ ମାଟିରେ ମିଶିଗଲା । ଅଗଣିତ ଲୋକମାନଙ୍କର ଦେହ ମଧ୍ୟ ମାଟିରେ ମିଶିଛି । ସବୁ ମାଟି ଫେଣ୍ଟି ହୋଇ ଯାଇ ଏକାକାର ହୋଇ ଯାଇଛି । କେଉଁଟା କାହାର ମାଟି ବୋଲି କେହି କହି ପାରବେ ନାହିଁ । ମାଟିର ବି ପିଠି ପେଟ ହୋଇ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ମାଟିର ଯେଉଁ କଡ଼ ଦେଖ ତାହା ଏକ ପ୍ରକାର । ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ଦେହ ତ ମାଟିରେ ମିଶିଲା, ଆଉ ତାଙ୍କର ପିଠି କେଉଁଠି ରହିଲା ଯେ ତା’ ଉପରେ ଦେଶବାସୀ ଚାଲିଯିବେ । ଧରାଯାଉ ଆଧୁନିକ କବିଙ୍କ ପରି ଉତ୍କଳମଣି ମାଟିକୁ ତାଙ୍କ ପିଠି ବୋଲି କହିଲେ । ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେଉଁ ମାଟିଟା ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କର ତାହା ଚିହ୍ନଟ କରିବ କିଏ ? ଏଠାରେ ଅନ୍ଧାଜିଆ କଥା ତଳି ନ ପାରେ । କେହି ହୁଏତ କହିପାରେ ଏହି ଜାଗାରେ ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ଶରୀର ଦାହ କରାଯାଇଥିଲା ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଦେହମାଟି ଏହଠାରେ ହିଁ ଅଛି । ସେଠାରେ ଅନ୍ୟ କାହାର ଶରୀର ଯେ ଦାହ ହୋଇନି ତାହାର ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ଦବ କିଏ ?

ଧରାଯାଉ ତାଙ୍କ ଶରୀର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନରେ ଦାହ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଆବଦ୍ଧ କରାଯାଇଛି । ଅନ୍ୟ କାହାର ଶରୀର ସେଠାରେ ଦାହ ହୋଇନି । ତେବେ ବି ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ଦେଇ ହେବନି । କାରଣ ଜିଆମାନେ ଯେ ମାଟିକୁ ତଳି ଉପର କରି ଦିଅନ୍ତି ତାହା ବିଜ୍ଞାନସମ୍ମତ । ଏହାକୁ କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରବେ ନାହିଁ । ଜିଆର ଏହି ମାଟି ଓଲଟା ପାଲଟ କାମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଲକ୍ଷରେ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଚାଲିଅଛି । ଏହାକୁ କେହି ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ କରି ପାରବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ଦେହମାଟି ଉପରେ ଜିଆମାନେ ଅନ୍ୟ ମାଟି ତଳୁ ଅଣି ପକାଇ ସାରିଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ଦେହମାଟି ଅଛି ବୋଲି କହିବା ସତ୍ୟର ଅପଲାପ ମାତ୍ର । ସୁତରାଂ ‘ଦେଶବାସୀ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତୁ ପିଠିରେ’ ବୋଲି ଲେଖିବା ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ଦୂରଦୃଷ୍ଟିର ପରିରୂପୂକ ହେଲାଣି ।

ପୁନଶ୍ଚ ଉତ୍କଳମଣି ଲେଖିଲେ— ସ୍ଵରଜର ପଥେ ଅଛି ଯେତେ ଗାଡ଼ି । ଏବେ ଦେଖାଯାଉ କେଇଟା । ଗାଡ଼ି ସେତେବେଳେ ଥିଲା ଏବଂ ସେ ସବୁ ଗାଡ଼ିର ଆୟତନ କେତେ ଥିଲା । ପହଲି ଗାଡ଼ି ହେଲା ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର । ଏହା ଏଡ଼େବଡ଼ ଗାଡ଼ି ଥିଲା ଯେ ସ୍ଵରଜ ବାଟରେ ତାକୁ ଅବନମ କରି ଯିବା ଏକ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର ଥିଲା । ସେ ଗାଡ଼ି ବି ମହର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂରଣ ହୋଇନି । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ସ୍ଵେଚ୍ଛାରେ ତା' ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପୋରୁଆ ପଟା ପୋଲ ରୂପେ ପକାଇ ଦେଲା । ତଳେ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିକୁ ସେହି ଗାଡ଼ି । ସେତେବେଳେ ଅବଶ୍ୟ ସେ ପଟା ଟିକିଏ ଟାଣ ଥିଲା । ଏବର ନେତାମାନେ ତା' ଉପରେ ଏକ, ଦୁଇ କରି ତାକୁ ଏକାବେଳକେ ଖତରା କରି ଦେଖିଲେ । କେଉଁଦିନ ଯେ ସେ ପଟା ବିଗଡ଼ି ହୋଇଯିବ ଆଉ ଦେଶବାସୀଏ ସେହି ଗାଡ଼ିରେ ପଡ଼ି ଖତମ ହୋଇଯିବେ ତା'ର କିଛି ଠିକଣା ନାହିଁ ।

ଆଉ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଗାଡ଼ି ହେଲା ହିନ୍ଦୁ-ମୁସଲମାନ ସମ୍ପର୍କ । ଏଇଟା ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗାଡ଼ି ଥିଲା ଯେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ ହଣାକଟା ହୋଇ ସେହି ଗାଡ଼ିରେ ପଡ଼ିଲେ । ତଥାପି ମୋ ଗାଡ଼ିରୁ ତେନାଏ ବି ପୂରିଲା ନାହିଁ । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଜିନାକୁ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ ଦେଇ ଏ ବିରାଟ ଗାଡ଼ି ଖୋଲେଇଥିଲା । ହିମାଳୟ ଗୋଟକ ଯାକ ତାଡ଼ି ଆଣି ଏ ଗାଡ଼ିରେ ପୁରେଇଲେ ବି ଏ ଗାଡ଼ି ନ ପୁରେ । ଏହା ଉପରେ ପୁଣି ଆହୁରି କେତେ ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ ଗାଡ଼ି ଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା—ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଅଜ୍ଞତା, ଆଲସ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି । ଏ ସବୁ ଗାଡ଼ିରେ ବିରାଟ, ମୈନାକ ପବନ ସବୁ ବି ଖପିଯିବେ । ଏଥିରୁ ସ୍ଵରଜର ପଥେ ଅଛି ଯେତେ ଗାଡ଼ିର ଆୟତନ କେତେ କୋଟି ଦିନପୁଟ ଏବଂ ତାକୁ ପୂରଣ କରିବାକୁ କେତେ ମାଲ ଦରକାର ତାହା ସହଜରେ ଅନୁମେୟ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ଶରୀରର ମାପ ଓଜନ ନିଆଯାଉ । ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଚତା ୫ ଫୁଟ ୪ ଇଞ୍ଚ । ପ୍ରଶ୍ନାସ ବେଳେ ଛୁତି ଗୋଲେଇ ୨୮ ଇଞ୍ଚ । ଓଜନ—କେଶ, ଦାଡ଼ି, ନିଶ, ଗୋଟିଏ ଧୋତି, ଗୋଟିଏ ଚଦର, ଦୁଇଟି ଚପଲ ସହ ସମୁଦାୟ ଷାଠିଏ କିଲୋଗ୍ରାମ୍ ହେବ । ଏ ସମସ୍ତ ମାଟିରେ ମିଶିଗଲେ ତାହାର ଆୟତନ ଏକ ଦିନପୁଟ ହୁଏ କି

ନ ହୁଏ । ଏକ ଘନଫୁଟ ମାଟିରେ କୋଟି କୋଟି ଘନଫୁଟ ଆୟତନ
 ବସିଷ୍ଣୁ ବରାଟ ଗାଡ଼ ପୋଡ଼ିବାର ଆଶା ଆକାଞ୍ଚିଷା ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ପରି
 ଜନନାୟକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହେଲା କିପରି ? ତାଙ୍କର ମାନସିକ ସୁସ୍ଥିତି
 ବସନ୍ତରେ ସନ୍ଦେହ କରିବା ଏକ ଅକ୍ଷମଣୀୟ ଅପରାଧ । ତଥାପି ଏ
 ପଦ୍ୟକୁ ସେ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି କହିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । କାର୍ତ୍ତବୀର
 ସେ ଲେଖକ ବୋଲା ସାହିତ୍ୟିକ ଦଳିଲ୍ ଦସ୍ତାବିଜରେ ଦରଜ
 ହୋଇଯାଇଛି ଏବଂ ଆଜିଯାଏ କେହି ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ ବି କରି
 ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ଏକ ଘନଫୁଟ ପରିମାଣ ମାଂସ ହାତରେ କୋଟି
 କୋଟି ଘନଫୁଟ ବସିଷ୍ଣୁ ଗାଡ଼ ପୁରଣ କରିବାର ଆଶା ରଖିବା କଅଣ
 ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଯଥାର୍ଥ ହୋଇଛି ? ଯିଏ ଯାହା କହୁ ପଛକେ ଆମେ
 କହିବୁ ଏ ଦେବଭୂମି ଶ୍ରୀରତବର୍ଷରେ ସବୁ କିଛି ସମ୍ଭବ । ମହାଭାରତରେ
 ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ପାଣ୍ଡବମାନେ ବଣରେ ବାସ କରୁଥିଲାବେଳେ ଦୁର୍ବାସା
 ମହର୍ଷି ୮୦ ହଜାର ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ଅତିଥି ହେଲେ ।
 ହାଣ୍ଡିରେ ଖୁଦଟିଏ ବି ନାହିଁ । ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ସହ ଅଣୀ ହଜାର ଶିଷ୍ୟଙ୍କ
 ପେଟ ପୂରେଇବେ କିପରି ? ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଏହା ଭାବ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ
 ପଡ଼ିଲେ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମନରେ ଧ୍ୟାନ କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆସି
 ଧୁଆଁଧୋଇ ହୋଇଥିବା ହାଣ୍ଡି ତନଗି କଲେ ଓ କଡ଼ରେ ଲାଗିଥିବା
 ଶାଗ ଟୁକୁରାଏ ପାଇଲେ । ତାକୁ ସେ ଖାଇଦେଇ ‘ତୃପ୍ତ ହେଲି’ କହି-
 ଦେଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୁର୍ବାସା ଓ ତାଙ୍କ ଅଣୀ ହଜାର ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ପେଟ
 ଟୁମାଟୁମ୍ ହୋଇଗଲା । ଦେଉଡ଼ି ମାରି ମାରି ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲେ । ଟିକିଏ
 ଶାଗ ପକ୍ଷରେ ଅଣୀ ହଜାର ଏକ ଲୋକଙ୍କ ପେଟ ପୂରିଗଲା ତ ?
 ଗୋପବନ୍ଧୁ ସେହିପରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଇଲମ ପାଇବା କିଛି ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ ।
 ଉପସ୍ଥାପନାରେ ଆମେ ଏତକ କହିବୁ ଯେ ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀୟ
 ୧ ଘନଫୁଟ ପରିମିତ ମାଂସ ଓ ହାତରେ କୋଟି କୋଟି ଘନଫୁଟ ପରିମିତ
 ବରାଟକାୟ ଗାଡ଼ ସବୁ ପୁରଣ କରିବାର ଆଶା ଅସଙ୍ଗତ ହେଲେ ହେଁ
 ଅସମ୍ଭବ ହୋଇନଥାନ୍ତା କିନ୍ତୁ ଏ ଘୋର କଳିକାଳରେ ରାଜ୍ୟ ଅପାଣ୍ଡିବା
 କୃଷ୍ଣସ୍ଥାନ ଥିବା ବେଳେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ଏ କଳ୍ପନା କେତେଦୂର ସମ୍ଭବ
 ଓ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ପାଠକେ ଭାବନ୍ତୁ ତ ।

ମାଆ ମାଆ ବୋଲି ଯେତେ ମୁଁ ଡାକିଲି

“ମାଆ ମାଆ ବୋଲି ଯେତେ ମୁଁ ଡାକିଲି
ମାଆ ତ ଶୁଣିଲ ନାହିଁ,
ଭାଇ ଭାଇ ବୋଲି ଯେତେ ମୁଁ ଡାକିଲି
ନ ଦେଲେ ଉତ୍ତର କେହି ।”

ଉତ୍କଳ ଗୌରବ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ ସିଃଆଇ: ଇ ଓରଫ ମିଷ୍ଟର ଦାସ
ଓରଫ ମଧୁ ବାରିଷ୍ଟର (ଲୋକ ମୁଖରେ) ଏହି ମର୍ମଭେଦୀ କବିତାର ସୃଷ୍ଟି ।
ଏ କବିତାଟିକୁ ପାଠ କଲେ ମନରେ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଦୟ ହୁଏ, କବି ଏହାକୁ
କେତେବେଳେ ଲେଖିଲେ, କାହିଁକି ଲେଖିଲେ, ଲେଖିବାର ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ ଥିଲା
କି ନାହିଁ, ଏ କବିତା ଲେଖିବାର ପଳାଫଳ କ'ଣ ହେଲା, ବର୍ତ୍ତମାନର
ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ସେ କବିତାର ଆଉ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅଛି କି ନାହିଁ— ଇତ୍ୟାଦି ।
କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭାବପ୍ରବଣତାରେ ଭାସି ନ ଯାଇ ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ
ଆଲୋଚନା କରିବା ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ସାହିତ୍ୟିକ ପକ୍ଷେ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।
ମୋ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଦିନ ବରା, ପକ୍ଷୁଡ଼ିରେ ଆସ୍ୟାସିତ ହେଉଥିବା ଜଣେ
ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ପକ୍ଷୁଡ଼ି ଖାଇଲା ବେଳେ ମୋତେ ରୂପ ରୂପ କରି
କହନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ସାହିତ୍ୟିକ । ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ୟ କେତେବେଳେ
ସେ ଏହା କହିନାହାନ୍ତି । ଏଣୁ ମୁଁ ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବରେ
ଏଠାରେ ଏ କବିତାର ଆଲୋଚନା କରୁଛି ।

ପ୍ରଥମରେ ଦେଖାଯାଉ ଏ କବିତା କେତେବେଳେ ଲେଖାଗଲା ।
ତାରିଖ ସାଲ ଦେଇ ମୁଁ ଇତିହାସରେ ମୋର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ସମୟକୁ ଆଗରେ
ଜାହିର କରିବାକୁ ଚାହେଁନା । ସମସ୍ତେ ଏହା ଜାଣିଗଲେ ହର୍ଦ୍ଦୟ ଆସି
ମୋତେ ନାନା ଘଟଣାର ତାରିଖ ସାଲ ପରୁର ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିବେ ।

ଗୁଡ଼ିନୁ ସେ କଥା । ଓଡ଼ିଶା ସେତେବେଳେ ମାଉସୀ ଘରୁ ପିଉସୀ ଘରେ ପଶିଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ବଙ୍ଗଳାରୁ ଘୋଷଡ଼ା ହୋଇ ବହାର ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଗା ହୋଇଥାଏ । ଓଡ଼ିଆଟାଏ ଦେଖିଲେ ବଙ୍ଗାଳି କହୁଥାନ୍ତି—ଶାଲ ଉଡ଼େ, ଆଉ ବହାର କହୁଥାନ୍ତି—ଓଡ଼ିଆ ଭେଡ଼ । ଆମ ଓଡ଼ିଆଏ ବି ରେଳ-ପଥରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଡେଇଁଲେ ପାଟିରୁ ଓଡ଼ିଆ କାଢ଼ି ପକାଇ ବଙ୍ଗଳା ଭର୍ତ୍ତିକରି ପକାଉଥିଲେ । ଏପାଖେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଡେଇଁଲେ ପାଟିରେ ତେଲୁଗୁ ପୁରାଇ ପାକୁଳି କରୁଥିଲେ । ଏପରି ହେବାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ପଡ଼ୋଶୀ ମାନେ ସେତେବେଳେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ଅତି ମାତ ଫୁରାୟୁ ଜୀବ । ଓଡ଼ିଆମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ନିଜ ଘର ଭିତରେ ସେମାନେ ପକ୍କା ଓଡ଼ିଆ ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁ ଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଉଥିଲେ ସେତେବେଳେ ବଙ୍ଗଳା ଶ୍ରେବେଇ ପୁର ବଙ୍ଗାଳୀ ବନି ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି କିଏ ଜାଣିବ ନା ଘୁଣା କରିବ ? ସେହିପରି ତେଲେଙ୍ଗାଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳରେ ନିଜକୁ ୨୮ କ୍ୟାରେଟ ତେଲେଙ୍ଗା ବନେଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ବହୁରୂପୀ ଏଣୁ ଅ ପରି ପରିପାଶ୍ୱର ରଙ୍ଗ ସହ ନିଜ ରଙ୍ଗ ବଦଳେଇ ଦେଇ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବା ଏକ କାହାଣୀ ହେଲେ ବି ସେଇଟା ମଧୁବାବୁଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସେ ଥିଲେ ପୁରୁଷ ସିଂହ । ସାମନା ସାମନି ଫୁଲ୍ କା ଉପରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ଲଢ଼ିବା ଲୋକ ସେ । ଏ କାମଟା ଯେତେହେଲେ ଲୁଚିବା କାମ । ତାଙ୍କୁ ଏଇଟା ଭଲ ଲାଗିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ସେ ବିଚାରିଲେ ଆଗ ଗୋଟାଏ ଘର ନିହାତି ଦରକାର । ଓଡ଼ିଆମାନେ ଯୁା ଘରେ ତା ଘରେ ରହିବାରୁ ନିଜ ଭାଷାକୁ ପଢ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆମାନେ ନିଜ ଘରେ ରହିଲେ ନିଜ ଭାଷାକୁ ଆଦରି ରହିବେ । କେମିତି ଗୋଟାଏ ଘର ମିଳିବ ସେଥିଲାଗି ସେ ଦିନ ରାତି ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ । ସାଙ୍ଗପୁଞ୍ଜାମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କାମ କରିବାକୁ ଡାକିଲେ । ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଧନ୍ଦାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଛି କିଏ ? ସେତିକିବେଳେ ସେ ଏହି କବିତାକୁ ମନ ଅବଶୋଷରେ ଲେଖିଲେ ।

କାହିଁକି ସେ ଏହି କବିତା ଲେଖିଲେ ସେଇଟା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ଦେଶ ମାଟିଟା ମାଆ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ସେ ମାଆ ମାଆ ବୋଲି ଡାକିଲେ ଅର୍ଥାତ ଖଣ୍ଡି ଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ପାଇଁ ଚାରିଆଡ଼େ ପାଟିକଲେ, ମାନେ ବକ୍ତୃତା ଦେଲେ । ତାଙ୍କୁ ଏ କାମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସାଙ୍ଗ ଖୋଜିଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶାଧାର ଏ କବିତାରେ ଯଥାର୍ଥ ଥିଲା କି ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ ଏ ବିଷୟଟି ବଡ଼ ଜଟିଳ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏଇଟା ଯଥାର୍ଥ ବୋଧ-ହୁଏ ଥିଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ଏପରି ସବୁଆଡ଼େ ବୁଲି ବକ୍ତୃତା ଦେବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ଶ୍ରୋତାମାନେ ସମସ୍ତେ ଯେ ମନ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ସବୁ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ତାହା ନୁହେଁ । ଅନେକେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଲ ହୋଇ ବସି ବଟୁଆରୁ ପାନଭାଙ୍ଗି ଖାଉଛନ୍ତି । ପୋଷଣ ଭୁଠରେ ଭଲ ମାନେ ଅଦରକାରୀ ଗପ କଲଭଳି ଗପ କରୁଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବା ଅର୍ଥ ହାଟରେ ବୁଢ଼ଜ୍ଞାନ ବାଢ଼ିବା । ବରଂ କହିବା କଥାଗୁଡ଼ାକ ଛୁପି ବାଣି ଦେଲେ ଲୋକେ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ବେ ପାଇଲେ ଟିକିଏ ତା ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ନେବେ । ମଧୁବାବୁଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟ ସେଇଥିରୁ ଜାଣିପାରିବେ । ଏଇଟା ମଧୁବାବୁଙ୍କୁ ସିନା ଯଥାର୍ଥ ବୋଲି ଜଣାଗଲା, କିନ୍ତୁ ବହୁ ଅଲବତ ବାଙ୍କା ଓଡ଼ିଆ ଏ କବିତା ଦେଖି ଭିନ୍ନମତ ପୋଷଣ କରିବାର ଆଶଙ୍କା ଥିଲା ।

ପ୍ରଥମରୁ ‘ମାଆ ମାଆ ବୋଲି କେତେ ମୁଁ ଡାକିଲି’ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ଅଲବତବାଙ୍କାମାନେ ମୁଖ ବିକୃତ କରି ଖିଙ୍କାରି ହୋଇ ଉଠିବେ । ପାଠକମାନେ ଭାବି ପାରନ୍ତି—ଏ କି ଅଜବ କଥା ! ମାଆ ମାଆ ଡାକି-ଠାରୁ ଆଉ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଆକର୍ଷଣୀୟ ଡାକ କିଛି ଅଛିନା ! ସେ ମଧୁର ଡାକ ଶୁଣି କେଉଁ ପାଷଣ୍ଡ, ଦୁଷ୍ଟର ନାକ ଟେକିବ ! ଏ କଥା’ର ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠି ଅଛି । ତାହାକୁ ଫିଟାଇ ନଦେଲେ ସାଧାରଣ ପାଠକ କିଛିହେଲେ ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏବେ ମୁଁ ଗଣ୍ଠି ଫିଟାଉଛି—ଦେଖନ୍ତୁ । ।

କଟକର କୌଣସି ଏକ ବଜାରରେ ଏକ ବୁଢ଼ୀ ବାସ କରୁଥିଲା । ଦିନେ ସେ ବୁଢ଼ୀର ମିଜାସ ଟିକିଏ ଖାଣା ଥିଲା । ସାହିର ଗୋଟାଏ ଟୋକା ସେହି ବାଟଦେଇ ଯାଉଥିଲା ବେଳେ ବୁଢ଼ୀକୁ ପିଣ୍ଡାରେ ମୁହଁ ଶୁଖେଇ

ବସିବାର ଦେଖି ପଚାରିଦେଲା... “ମାଆ ! ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ବସିଛୁ କାହିଁକି ?”
 ବାସ୍, ବଡ଼ ଘଡ଼ିବାଣରେ କିଏ ଯେମିତି ନିଆଁ ମାଡ଼ିଦେଲା । ବୁଢ଼ୀ
 ଭର୍‌ର ଭର୍‌ର ହୋଇ ପଦର ମିନିଟ୍ ଯାଏଁ ସେ ଥାନଟାକୁ କମ୍ପେଇ
 ଦେଲା । “ହଇରେ ଗାତପଣା, ହଇରେ ଯୋଗୋଣୀଖିଆ ମୁଁ କଅଣ
 ତୋର ମାଆ ? ନଈଶୁଆର ଭାରି ମୁହଁ ହୋଇଗଲାଣି । ସତଆନାଶିଆ
 କେଡ଼େ କଅଁଳେଇ ଡାକୁଛି ମା-ଆ-ଆ । ରଇଜଳା କାଳିଆବୋଦାକୁ
 ଯା-ଆ-ଆ ।”

ଟୋକାଟା ବୁଢ଼ୀର ଗାଳକୁ ହସରେ ଧୋଇଦେଇ ଚାଲିଗଲା
 ଆଉ ସାହଯାକ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରିଦେଲା ଯେ ବୁଢ଼ୀକୁ ମାଆ ବୋଲି କହିଲେ
 ସେ ଚିତ୍କୁରି ଆଉ ସମ୍ପାଦକଟା କରୁଛି । ଆଉ ସାହ ଟୋକାଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳେ
 କିଏ ? ଯାଉଣୁ ମାଆ, ଆସୁଣୁ ମାଆ । ବୁଢ଼ୀଟା ବଡ଼ଭୋରରୁ ରାତି
 ନଅଟାଯାଏ ଅନବରତ ଗରଜ ଲାଗିଲା । ନିତି ଏତକ ନହେଲେ ତାକୁ
 ଭାତ ରୁଚେ ନାହିଁ । ଦିନେ ଦିନେ ଟୋକାମାନଙ୍କର ମନେପଡ଼େନି । ଅନ୍ୟ
 କାମରେ ମନ ଲାଗି ଯାଇଥାଏ । ବୁଢ଼ୀ ଦେଖେ ସେଇବାଟ ଦେଇ
 ଟୋକାଏ ଯାଉଛନ୍ତି, ଅଥଚ ମାଆ ବୋଲି ଡାକୁ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଧୂସର
 ହୋଇପଡ଼େ । କେହି ଟୋକା ଯେ ବାଟରେ ଗଲେ ତାକୁ ନ ଦେଖିଲା
 ପରି କହେ—“ଯୋଗୋଣୀଖିଆଏ ଆଜି ସମସ୍ତେ କାଳିଆବୋଦା
 ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଜି ମାଆ ବୋଲି ଡାକିବାକୁ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଏତକ
 ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଟୋକାଟାର ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ଯେ ସେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦୟକର୍ମୀ
 କରିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଛି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନ୍ତ୍ରବୋଲା ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ—
 “ମାଆ-ଆ-ଲେ” — । ବାସ୍ ବୁଢ଼ୀର ଘଡ଼ିବା ରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯାଏ ।
 ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା ଗୁଡ଼ାକ ହସି ହସି ବେଦମ ହୁଅନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀଟାକୁ ହଇରାଣ ନ
 କରିବାକୁ ଟୋକାମାନଙ୍କୁ ଯାହାବା ତାରିଦି କରନ୍ତି—ସେମାନେ ଦେଖନ୍ତି
 ବୁଢ଼ୀ ପେଟରୁ ସେଗୁଡ଼ାକ ବାନ୍ତି ହୋଇ ନଗଲେ ବୁଢ଼ୀଟା ଛଟପଟ
 ହେବ । ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ରହନ୍ତି । ହେଲେ ସବୁବେଳେ ପାଟିଭୁଣ୍ଡଟା
 ଦାଣ୍ଡରେ ହବାଟାକୁ ସେମାନେ ପସନ୍ଦ କରୁ ନ ଥିଲେ ।

ଦିନେ ବୁଢ଼ୀର ଖୁସ୍ ମିଞ୍ଜାସ ଥିବାବେଳେ ଜଣେ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ପାଖରେ ବସି ଖୁବ୍ ସୁଖଦୁଃଖ ହେଲା । ପିଲାବେଳର ମଉଜିଆ କଥା ସବୁ ମନେ ପକାଇ ବୁଢ଼ୀକୁ ମଜଗୁଲ କରିଦେଲା । ତାକୁ କଅଁଳେଇ ପଚାରିଲା “ଆଜ୍ଞା ତୁ “ମାଆ” ଡାକରେ ଚିଡ଼ୁଛୁ କାହିଁକି ? ବୁଢ଼ୀ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଯାଇ କହିଲା—“ସେ ଅଳପେଇସ ଗୁଡ଼ୁ କଙ୍କ ବାପାଙ୍କର ମୁଁ କଅଣ ମାଇପ ? ମୁଁ କଅଣ ସତର ଘଇତେଇ ?” ବୁଢ଼ା କଥା ବାଆଁରେଇ ଦେଇ ପଳାଇ ଆସିଲା ।

ସେଇ ବୁଢ଼ୀର ବଂଶଧରମାନେ ତ ଓଡ଼ିଶା ଯାଏ ଛୁଇ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ମଧୁବାବୁଙ୍କ ମାଆ ମାଆ ଡାକ ସେମାନଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲେ କଥାଟା କଅଣ ହେବ ? ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ନାଗରିକ କୁଳବୃଦ୍ଧ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ଆଉ ଅବସ୍ଥା ରଖିବେ ? ଆମ ଆଗରେ ସେମାନେ ମଧୁବାବୁଙ୍କ ଗାଳି-ଗୁଲିଜି କଲେ ତାହାତ ଆମ ହୃଦରେ ଯିବନି । ହଂସାକାଣ୍ଡ ଅଲବତ ଘଟିବ । ଏଣୁ ଏ ପଦଟିର କିଛି ଗୋଟାଏ କିନାସ କରିଦେବା ଉଚିତ । ମଧୁବାବୁଙ୍କ ଲେଖାର ବେଳକାଳ ଥିଲା ଅଲଗା । ସେତେବେଳେ ଆଇନ ପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କର ଭୟ ଥିଲା । ମାଆ ମାଆ କହିଲେ କେହି ବି ବୁଢ଼ୀ ଧୋକଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେବାକୁ ଯାହାସ କରୁ ନଥିଲେ । ଏବ କଥା ନିଆର । ଲୋକେ ଲଟକୁ ହଟ୍ କରି ଦେଉଛନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀମାନେ ମାଆ ମାଆ ଶୁଣିଲେ ଆଉ ସମ୍ଭଳା ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ । କବିତାଟି ଅତି ଉପାଦେୟ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ପାଇଁ ଏହା ଆଉ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଆମ ମତରେ ‘ମାଆ ମାଆ’ ଉଠାଇ ଦେଇ ଓଡ଼ ଓଡ଼ ବୋଲି ଲେଖିଦେଲେ ଭଲ ହେବ । ବୋଲିବାକୁ ମଧ୍ୟ କିଛି କଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । “ଓଡ଼ ଓଡ଼ ବୋଲି କେତେ ମୁଁ ଡାକିଲି ଓଡ଼ତ ଶୁଣିଲି ନାହିଁ ।” ଏଥିରେ ବୁଢ଼ୀମାନଙ୍କର ଖୋସର ଉଦ୍ଦୋଳ ହେବ ନାହିଁ ।

ପୁନଶ୍ଚ ଦେଖନ୍ତୁ ‘ଭାଇ ଭାଇ ବୋଲି କେତେ ମୁଁ ଡାକିଲି ନ ଦେଲେ ଉତ୍ତର କେହି ।’ ମଧୁବାବୁ ସେତେବେଳେ ସେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ଭୁଲ କାମ ଏହାଦ୍ୱାରା କରି ପକେଇଥିଲେ ତାହା ଭାବିଲେ ହୃଦ ଶୀତେଇ

ଉଠେ । କଥାରେ ଅଛି ଭଲଠାରୁ ବଳି ବଡ଼ ଶବ୍ଦ ଦୁର୍ଦ୍ଦିଆରେ ନାହିଁ । ଭଲ ଭଲ ବୋଲି ଡାକିବା ଅର୍ଥ ଶବ୍ଦକୁ ଡାକ ଆଣିବା । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭଲ କଥା ସେତାୟଗର । ସେକଥା ଏ କଳିଯୁଗରେ ଭାବିବାହିଁ ଅନ୍ୟାୟ । ଏ ଯୁଗରେ ଭଲ ଭଲ ଡାକିବା ଅର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱିକଟାମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା । ସେଥିଲଗିତ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଲୋକ ମୁଖରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି—“ବାଦ ନ ଦେଖିଲେ ବିରାଡ଼ ଦେଖ, ଶବ୍ଦ ନ ଦେଖିଲେ ଭଲକୁ ଦେଖ ।” ମଧୁବାବୁ ଖାଣି ଓଡ଼ିଆ ସତ କିନ୍ତୁ ସେ ସାହେବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଚଳିବା ଫଳରେ ପୁର ସାହେବ ବନି ଯାଇଥିଲେ । ପୁର ସାହେବ ଆଦର୍ଶ କାହିଁ ତାଙ୍କର ଥିଲା । ସାହେବମାନେ ସବୁବେଳେ ଅନୁଜ ସ୍ତରରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଅନ୍ତି । ହଜାରେ ସାହେବ ଏକାଠି ବସି କଥା ବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ ବି ବାହାରେ ଲୋକେ ଭାବିବେ ଯେ ସେ ଜାଗାଟା ନିରୁପିଆ ପରା । କିନ୍ତୁ ପାଞ୍ଜିଜଣ ଓଡ଼ିଆ ଏକାଠି ବସିବା ମାତ୍ରେ ଥାନଟାକୁ ରଡ଼ରେ ଉଠେଇବେ ପକେଇବେ । ମଧୁବାବୁ ଜନ୍ମରେ ଓଡ଼ିଆ, କର୍ମରେ କିନ୍ତୁ ସାହେବ । ଅନୁଜ ସ୍ତରରେ କଥା କହିବା ହେଲା ତାଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ । ତାଙ୍କ କଥା ୩୪ ଫୁଟ ଦୂରକୁ ବି ଅପସ୍ତୁ ଶୁଭେ । ସେ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ଦୁର୍ବଳିଆ ଲୋକ ଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ସେ ଭଲ ଭଲ ବୋଲି ଡାକିଲେ ଭାଗ୍ୟକୁ ତାହା ଭଲମାନଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିନି, ସୁତରାଂ କେହି ଆସି ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଅଧେ ଭଲ ଆସିଥିଲେ ବି ଓଡ଼ିଶାର କିଛି ଯତି କରିପାରି ନଥାନ୍ତେ । କାରଣ ସେତେବେଳେ ଟାଣୁଆ ବୁଝିଣ ସରକାରର ଶାସନ ଥିଲା । ତାର ଆଇନ ଶୃଙ୍ଖଳା ଡେର ଉଠିକୋଟିର ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଭଲମାନେ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍ତ୍ୱିକାଟିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । କେହି ଦୁଃସାହସ କରି ତତ୍ତ୍ୱରେ ହାତ ଲଗେଇବା ମାତ୍ରେ ବୁଝିଣ ସରକାର ତା ତତ୍ତ୍ୱରେ ହାତ ଲଗେଇ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତେ । ବୁଝିଣ ସରକାର ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କ ବଦଳରେ ଦେଶୀ ସରକାର ହେଲା । ଆମ ଓଡ଼ିଆ ନେତାମାନେ ମଧୁବାବୁଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରି ଭଲ ଭଲ ବୋଲି ଘଡ଼ଘଡ଼ ଡାକ ଛୁଡ଼ିଲେ । ଫଳ କ'ଣ ହେଲା ? ବିହାରୀ ଭଲ ଧାଇଁ ଆସି ସିଂହଭୂମିଟିକୁ ଟେକି ନେଇଗଲା, ସିଂହଭୂମିର ଓଡ଼ିଆ ଭଲଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱି ଚିପିଦେଲା, ଜିଉ କାଟିଦେଲା । ମୋଟ

ଉପରେ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଣ୍ଡଟା ଛୁଣ୍ଟେଇ ଦେଲା । ବଞ୍ଚାଳୀ ଭାଇ ଆସିଲା ।
 ବାଲେଶ୍ଵରରୁ ଶଙ୍ଖମେଘ ଓ ଆଉ କେତୋଟି ଧାଆଁ ଉଠେଇ ନେଇ
 ପାର । ମୟୂରଭଞ୍ଜକୁ ହାତ ବଂଡ଼ଇ ଥିଲା । ହେଲେ କୁଆ ବସାରେ
 ଡେମଣା ପଶିଲା ପରି କଥାଟା ହେଲା । ଲେକେ ଭାରି ପାଟିତୁଣ୍ଡ କଲେ ।
 ବାହାର ଲେକେ ବି ହୋ ହୋ ପାଟିକଲେ । ମୟୂରଭଞ୍ଜ ବିଚର ରକ୍ଷା
 ପାଇଗଲା । ଏଣେ ତେଲଗୁ ଭାଇ ଆସି କୋରପୁଟର କିଛି ଅଞ୍ଚଳ ମାରି-
 ନେଇ ଆଗମରେ ବସିଛି । ବେଳେବେଳେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଭିତରକୁ ଅଗୁନକ
 ପଶିଯାଇ ପିଟାପିଟି କରି ପକଉଛନ୍ତି । ତଥାପି ଆମର ହାଲ ନେତା-
 ମାନେ ସବୁଭରଣପୂ ଚିତା ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ଭାଇ ଭାଇ ଡାକ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଛୁଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଜବାହରଲାଲ ଗୀନକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ଭାଇ ଭାଇ ବୋଲି
 ପରସ୍ତେ ନାଚି ଯାଇଥିଲେ । ଗୀନ ଘାଉଁଜର ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଟରୁ
 ପୁଲାଏ ମାଡ଼ି ବସିଲା । ଏପରି ଭାଇ ଭାଇ ଡାକର ଫଳାଫଳ ପାଠକେ
 ବୁଝିଲେ ତ ? ମଧୁବାବୁଙ୍କ ପରି ଆଉ ଭାଇ ଭାଇ ଡାକିବା ନିଶ୍ଚୟ
 କି ? ସେ ପଦ୍ୟାଂଶକୁ ବଦଳାଇଦେବା ଅତି ଜରୁରୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି ।
 ତା ବଦଳରେ ‘ତଡ଼ି ତଡ଼ି ବୋଲି ଯେତେ ମୁଁ କହିଲି କେହି ତ ତଡ଼ିଲେ
 ନାହିଁ, ହେଉ । ଲେକେ ଏ ପଦକୁ ପଢ଼ିଲେ ଶଯ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ତଡ଼ିବାର
 ପ୍ରେରଣା ପାଇବେ । ପଦ୍ୟାଂଶଟି ଭାରି ବଡ଼ିଆ ଶୁଭବ ମଧ୍ୟ ।

“ଓଡ଼ି ଓଡ଼ି ବୋଲି ଯେତେ ମୁଁ ଡାକିଲି

କେହି ତ ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ

ତଡ଼ି ତଡ଼ି ବୋଲି ଯେତେ ମୁଁ କହିଲି

କେହି ତ ତଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।”

— — —

ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ସଜନୀ

ସଜାଅନା ସଜନୀ ଗୋ ଏ ଜୀବନ ବଡ଼ୁ ଅଯତନେ
ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରିୟକୋଳେ ପ୍ରକୃତିର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଅଙ୍ଗନେ
ବନ ବଡ଼େ ମନ ସୁଖେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ସଜାଇନି ବିହ୍ନି
ଛୋଟ ତୁମ ବଗିଚାଟି ତା'ଠାରୁ କି ସୁନ୍ଦର ଦିଶଇ

କବି ଗଡ଼ନାୟକ ଆମ ଅମଳର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି । ତାଙ୍କ କବିତାର ଦର୍ଶନ, ଛନ୍ଦ ଓ ଲଳିତ୍ୟ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରିଥିବ । ଥରେ ପଢ଼ି ଦେଲେ ଆଉ ଦଶଥର ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ତାଙ୍କର ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଏଡ଼େ ସୁଖପାଠ୍ୟ ଯେ ପାଠକ ଏହାକୁ ପଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଡ଼ ପାଟିରେ ବାରମ୍ବାର ଆବୃତ୍ତି କରିବାକୁ ଛୁଡ଼େ ନାହିଁ । ଜଣେ ପାଠକ ପଞ୍ଚିକାଟିଏ ପାଇଲେ ପ୍ରଥମେ ସେ ଆଧୁନିକ କବିତାର ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରୁ ବଣମଞ୍ଜୀସଦୃଶ ତାଙ୍କ କବିତାଟିକୁ ଖୋଜି ପକାଏ । ଯଦି ସେ କବିତାକୁ ନ ପାଏ ତେବେ ସେ ମୁହଁମୋଡ଼ି ଦେଇ ପଞ୍ଚିକାଟିକୁ ଥୋଇଦିଏ । ତାଙ୍କ କବିତାର ଏପରି ଲୋକପ୍ରିୟତା ପଛରେ ତାଙ୍କର ବହୁତ କିଛି ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି । ବହୁ ଅଧ୍ୟବସାୟ, ବହୁ ଯତ୍ନ କରି ସେ ଛନ୍ଦକୁ ଆୟତ୍ତ କରିଛନ୍ତି, ଶ୍ରୀ ଚଥା ଶ୍ରୀଷାବିନୟାସରେ ଅପୂର୍ବ ସାଫଲ୍ୟ ଅର୍ଜନ କଲପରେ ସେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ କାବ୍ୟରସ ବିତରଣ କରିଛନ୍ତି । ଏପରି ଏକ ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ କବିର ଲେଖନୀରୁ ଉପର-ଲିଖିତ ଚିତ୍ରପଦ କବିତା ଲେଖାହେବ ଏକ ବିସ୍ମୟକର ବିଷୟ ।

କବି ତାଙ୍କ ସଜନୀଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି—“ସଜାଅନା ସଜନୀ ଗୋ ଏ ଜୀବନ ବଡ଼ୁ ଅଯତନେ ।” ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରେ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷାର ବହୁସବୁ କହୁଛନ୍ତି ଏ ଜୀବନ ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ । ଏକ ସୁସ୍ଥ ନିରାମୟ ଜୀବନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର କାମ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । ବଡ଼ବଡ଼ଆମାନେ ସବୁ କାଳେ

କହି ଆସିଛନ୍ତି ଯନ୍ କଲେ ରହ ମିଳେ । ପିଲାଟି ଜନ୍ମ ହେବାମାତ୍ରେ ତାର ଯନ୍ ନିଆଯାଏ । ତାର ଯନ୍ ନ ନେଲେ ତାର ଜୀବନ ଘାପଟି ଫୁଟୁ କରି ଲାଭିଯିବ । ପଶୁଶାବକଟିଏ ବି ଜନ୍ମ ହେଲେ ତା'ର ମାଆ ଯନ୍ନିଏ । ଅନେକ କହିପାରନ୍ତି ଯେ କେତେକ ଖାଟପତଙ୍ଗ ଅଣ୍ଡା ଦେଇସାରି ମରି ଯାଆନ୍ତି । ଅଣ୍ଡାରୁ ଫୁଟି କୁଆ ହେବା ଓ କୁଆରୁ ବଢ଼ି ବଡ଼ ହେବାଯାଏ ତାହାର ଯନ୍ କେହି ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଅଯନ୍ତରେ ବଢ଼ି ଥାଏ । ତେବେ କବି ଭୁଲ କହିଲେ କଅଣ ? ଏହାର ଉତ୍ତରେ ଆମେ କହିବୁ କବି ମଣିଷକୁ ଏ କଥା କହିଛନ୍ତି, ଖାଟ ପତଙ୍ଗକୁ ନୁହେଁ । ସେ କିଛି ପାଗଳ ନୁହନ୍ତି ଯେ ଖାଟ ପତଙ୍ଗକୁ ‘ସଜନା ଗୋ’ ବୋଲି ଡାକିବେ । ତଥାପି ଖାଟ ପତଙ୍ଗ ଯେ ପୁରାପୁର ଅଯତନେ ବଢ଼ନ୍ତି ତାହା ନୁହେଁ । ମାଆ ଅତି ଯନ୍ତର ସହିତ ଏପରି ସ୍ଥାନରେ ଅଣ୍ଡାଦିଏ ଯେ ଫୁଟିବାଲାଗି ସେ ଅନୁକୁଳ ପରିପାଶ୍ୱରୀ ପାଏ । ଫୁଟିବାମାତ୍ରେ ଶାବକଟି ସେହିଠାରେ ହିଁ ଶାନ୍ତ ପାଇ-ଥାଏ । ଏଠି ଆମେ କେବଳ ମଣିଷର ଚର୍ଚ୍ଚାକରିବୁ ।

ଶିଶୁଟି ବାଳକାବସ୍ଥା ପାଇଲେ ତାର ବାପ ମାଆ ଓ ଶିକ୍ଷକ ସମସ୍ତେ ତା'ର ଯନ୍ନିଅନ୍ତି । ତା'ର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନକୁ ମଙ୍ଗଳମୟ କରିବା ଲାଗି ଅତି ଯନ୍ତର ସହିତ ଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି । ସରକାର ବି ଉଷା ଯନ୍ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବଡ଼ହୋଇଗଲେ ବାପମାଆ ତା'ର ଭଲ ଭାବରେ ଯନ୍ ନେବାଲାଗି ସ୍ୱୀକ୍ଷିଏ ଖଞ୍ଜି ଦିଅନ୍ତି । ବୁଡ଼ାହୋଇ ରୁଗ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ତା'ର ପୁଅ ଝିଅ ଓ ଡାକ୍ତର ତାର ଯନ୍ ନିଅନ୍ତି । ଏହିପରି ଜୀବନର ସବୁ ସମୟରେ ଓ ସ୍ତରରେ ଯନ୍ତି କାହାଠୁଁ ହେଲେ କାହାଠୁଁ ମିଳିଥାଏ । ଅଯନ୍ତ ହେଲେ ଜୀବନର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଗତି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଅଯତନେ ବଢ଼ିବା କଥା ତୁଚ୍ଛା ମିଛ । ସେ କିଛି ପୟାଗମ୍ବର ନୁହନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କର ଏପରି କଥାକୁ ଆମେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ମାନିଯିବୁ ।

ଏ ଜୀବନ ପୁଣି ବଢ଼ିବ କେଉଁଠି ନା ପ୍ରକୃତର ପ୍ରିୟ କୋଳେ । ଏହା ଆହୁର ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର । ପ୍ରକୃତର କୋଳରେ ଯଦି ମଣିଷ ବଞ୍ଚିପାରୁ ଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ସମସ୍ତଙ୍କପାଇଁ ନିକୁଞ୍ଜ୍ୟାରେ କୁଡ଼ିଆଟାଏ ଦରକାର ପଡ଼ୁନଥାନ୍ତା । ମଣିଷ ମାତ୍ରକେ ପସକୁଡ଼ିଆ ଠାରୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜି ବାକୁ ଘରଟିଏ ଘରକାର କରେ । ପ୍ରକୃତ କୋଳରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଭୁଲି ଉପରେ ମେଲଟାରେ ରହିଲେ ସେ ରୌଦ୍ରାଘାତ ବା ସନ୍ତୋଷ କିମ୍ବା ନିଉମୋନିଆ ବା ବ୍ରୋଙ୍କାଇଟିସ୍ ରୋଗରେ ପରପାରିକୁ ଲୁଲିଯିବ ।

କବି ଆନ୍ଧର କହୁଛନ୍ତି—“ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଅଙ୍ଗନେ” ଅର୍ଥାତ୍ ଲଗାମଛଡ଼ା! ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ସେ ବଢ଼ିବ । ମଣିଷର ଲଗାମଛଡ଼ା! ପ୍ରବୃତ୍ତି ପଶୁପ୍ରବୃତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଏପରି ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଅସାମାଜିକ ପାଲଟି ଯାଏ । ସମାଜ ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଠିଆ ହୁଏ । ଆଇନ ମଧ୍ୟ ତାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଏ । ଏଣୁ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଅଙ୍ଗନେ ବଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ନାହିଁ । କବିଙ୍କର ଏପରି ଉପଦେଶ ଦେବା ଏକ ମାରାତ୍ମକ ଭୁଲ ।

ଉଦାହରଣ ଦେଇ କବି ଫୁନସ୍ତି କହୁଛନ୍ତି ଯେ ବନଟି ଛୁଏଁ ଛୁଏଁ ମନ ସୁଖରେ ବଢ଼ୁଥାଏ । ତାକୁ ବନ୍ଧୁ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି କରି ସଜାଇନି । କବିଙ୍କ ସଜନୀଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବଗିଚା ଅଛି । ସେଥିରେ ଗଛସବୁ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଲଗା ଯାଇଛି । ବଗିଚା ବୋଇଲେ ସେଠି ଫଳ ପୁଷ୍ପ ଗଛସବୁ ହରେକ ରକମର ଲଗା ହୋଇଛି । ବଗିଚାରେ ଉଦ୍ୟାନ ବେଞ୍ଚରେ ବସି ବଢ଼ିଆ ବଢ଼ିଆ ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ସୁଲୁସୁଲିଆ ପବନ ଉପ-ଭୋଗ କରିହେବ । କବି କହନ୍ତି ଯେ ବନଟା କୁଆଡ଼େ ବଗିଚାଠାରୁ ଭଲ । ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ବଗିଚାରେ ମନଇଚ୍ଛା ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ବସି ଆନନ୍ଦ ପାଇହେବ । କିନ୍ତୁ ବନ ଭିତରେ ବେପରବା ଏଭାବରେ ଘଣ୍ଟାଟିଏ ବସି ହେବ କି ? ମଶା ଡାଆଁ ଖାଙ୍କୁ ଅଡ଼େଇ ଅଡ଼େଇ ହାତ ବଢେଇବ, ତା ଉପରେ ଧୂଳି ବାଘମାମୁଁ ସଙ୍ଗେ ଭେଟର ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିକ୍ରାନ୍ତ କରୁଥିବ । ବଣ ବିଛୁଆଡ଼ କିମ୍ବା ପାଗଲ ବାଇଡ଼ଙ୍କ ଯଦି ପାଖରେ କେଉଁଠି ଥିବ ତେବେ କଥା ଶେଷ । କୁଣ୍ଡେଇ ହୋଇ ହୋଇ ରକ୍ତବୁଢ଼ା ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାଟା ଯିବ । ଆଖପାଖରେ ଯଦି ମଡ଼ଟାଏ ପଡ଼ିଥିବ

ତାର ବାସ୍ନାରେ ଯେତେ ବାହାର ପଡ଼ିବ । ଏସବୁ ଅବସ୍ଥାପନ ବନଟିକୁ କବି ଯଦି ବଢ଼ିଗୁଠାରୁ ଭଲ କହିବେ ତେବେ ଆମେ କପାଳରେ କର ତାଡ଼ିବୁନିତ ଆଉ କଅଣ କରିବୁ ? ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଲୋକେ ବଢ଼ିଗୁରେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଆନନ୍ଦରେ କଟାଇବା ସତରଂଗର ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ କେଇଟା ଲୋକ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆରାମରେ ବନରେ ବସି ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା କାଳ କଟାନ୍ତି ? ବନଟାକୁ କାହିଁକି ବଢ଼ିଗୁଠାରୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ବୋଲି କୁହାଯିବ ? କବିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏଇଟା କହିବା ଅତି ଅସ୍ବାଭାବିକ । ତା'ର କାରଣ ଆମେ ଏବେ କହୁଛୁ ।

କୋଳାହଳଠାରୁ ଦୂରରେ ରହି ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ବା ଯୋଗ ସାଧନା କରିବାକୁ ମୁନିର୍ଘଷିମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଭଲ ପାଇଥାନ୍ତି । ଏଥିଲାଗି ବନଟା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅତି ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ । କାରଣ ଲୋକେ ଏହା ଭିତରକୁ ପ୍ରାୟ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଆଜି କାଲି କାଠ ଚୋରମାନେ ଏହା ଭିତରେ ପଶି କାଠ ଚୋର କରୁଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଯେତେ ହେଲେ ଚୋର । ଲୁଚୁଛନ୍ତି ଏମାନେ ଚୋର କରନ୍ତି, ହଜ୍ଜା କରନ୍ତି ନାହିଁ କି ମୁନିର୍ଘଷିଙ୍କ ତପସ୍ୟାରେ ବ୍ୟାଘାତ ଘଟାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ ମୁନି ଋଷିମାନେ ବନକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ବନଟି ସେମାନଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ; ବଢ଼ିଗୁ ଅପେକ୍ଷା ବନଟି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱଖ୍ୟା କେତେ ? କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ ପଡ଼ିବେ କି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏର ଗୁଳିଚଳନ ଦେଖି କୋଟିଏଙ୍କ ଉପରେ ତାହା ଆବେପ କରିବା ଅସମ୍ଭବ କଥା ।

କବି ଏ କଥା କହିଲେ କାହିଁକି ? ଆମେ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣୁ ଯେ ମୁନି ଋଷି ନୁହନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପିଲାପିଲା ଅଛନ୍ତି । ଅନୁଗୁଳ ପାଖ କଳହାପାଳ ଗ୍ରାମରେ ତାଙ୍କ ଘର, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ସବୁକଥା ରୁଲକୁ ଯାଉ । ସେ ନିଜେ ତ କହିଛନ୍ତି ‘ସନ୍ତମା ଗୋ’, ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କର ସନ୍ତମା ପଛନ୍ତି । ଏଣୁ ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇ ପାରେ

ଯେ ସେ ମୁନିରୁଣି ନୁହନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଲୋକାଳୟସ୍ଥ ତାଙ୍କ ସଜନୀଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଂଶୀଠାରୁ ବନଟା ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି କହିବା ନିତାନ୍ତ ଅସଙ୍ଗତ କଥା । ସମ୍ଭବତଃ କବି କୌଣସି କାରଣରୁ ତାଙ୍କ ସଜନୀଙ୍କ ଉପରେ ରାଗିଯାଇ କହିଦେଇଛନ୍ତି—ହୁଅମ ବେଶି ବକର ବକର ହୁଅନ । ତୁମ ବଂଶୀଠାରୁ ବଣ ଡେଇଁ ବେଶି ସୁନ୍ଦର । ରଗରୁଗା ବେଳେ ପାଟିରୁ କଅଣ ବାହାର ପଡ଼ିଲା, ସେଇଟାକୁ ଏକ ସାଧାରଣ ନିୟମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତକରାଯିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦିଗରୁ ବିଚାର କରାଯାଉ । ବୋଧହୁଏ କବି କବିତାକୁ ନିଜର ସଜନୀ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସେ ପୁଣି ପ୍ରକାଶନରେ କହୁଛନ୍ତି କବିତାର ସଜାସଜର ଦରକାର ନାହିଁ । ବେଗର ଯନ୍ତ୍ରରେ କବିତାଟି ଲେଖା ହୋଇଯାଉ । ଆମେ କବିତାଟିକୁ ଲେଖିବାକୁ ବହୁ ଯନ୍ତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ୁଥିଲା । ଅମରକୋଷ, ବ୍ୟାକରଣ, ମୁଖସ୍ଥ କରବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଛନ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଆୟତ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ବିରାଟ ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାର ମନରେ ଯନ୍ତ୍ରର ସହଜ ସାଇତିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । କଠୋର ସାଧନା ବି ଯନ୍ତ୍ରର ସହଜ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏତେ ବିଷୟ ପରେ କବି କବିତା ଲେଖୁଥିଲେ । କବି ଗଡ଼ନାୟକ ଏହିପରି ସାଧନାକରି କବିତା ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଆଜିକାଲି ଯନ୍ତ୍ରର ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । କବିତାଟିକୁ ଯମକ, ଅନୁପ୍ରାସ, ଉପମାଦି, ଅଳଙ୍କାରରେ ଯନ୍ତ୍ରସହ ସଜେଇବା ଦରକାରପଡ଼ୁନି । ଆଧୁନିକ କବିମାନେ ଚୁରୁଆଡ଼େ ଭରପୁର ହୋଇ ଗଲେଣି । କବି ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କୁ ଏଇଟା ପୁଣି ଭଲ ଲାଗିଲା ! ସେ ପୁଣି କହିବାକୁ ପସନ୍ଦ କଲେ ଯେ ଅଯତନେ କବିତା ସବୁ ଏମିତି ବଢ଼ିଗଲୁ । ପୁରାତନ କବିତାଠାରୁ ଅଯନ୍ତରେ ବଢ଼ି ଥିବା କବିତାତତ୍ତ୍ୱ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର !

କି ବହୁପୁର କଥା ! ଯିଏ ଜୀବନସାରା କବିତାକୁ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି କରି ସଜେଇ ରଖି ଆସିଲେ ଆଜି ସେ ବୁଢ଼ାଦିନେ ଆଧୁନିକ ଦୁର୍ବୋଧ କବିତା ପାଇଁ ଓକିଲତ କରିବାକୁ ବାହାର ପଡ଼ିଲେ । ପୁରାତନ କବିତା ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ସଜନୀ । ତାକୁ ଡାକି ଉପଦେଶ ଦେଲେ ଯେ ଆଗକାଳିଆ

ସଜାମଳ ବାଟରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସ, ଅସତନେ ବଢ଼ୁଥିବା ବଣୁଆ ଆଧୁନିକ ଦୁବୋଧ କବିତା ବାଟରେ ଚାଲି । ବଣିଆ ଗୋଟିଏ ଦୁବୋଧ ଜାଗା । ଶାଳୁଆ ଗଛ ପାଖରେ ଶିମୁଳ ଗଛଟାଏ କାହିଁକି ଉଠିଲା ତାହା ବୁଝିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଧରିନିଅ ସେଇଟା ସୁନ୍ଦର ସେଠି ବାଦ ଶୁଲୁ ରହିଲେ କାହିଁକି ? ଆଧୁନିକ କବିତାରେ ଗୋଟି ଶବ୍ଦ ପାଖରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅଭିଭାବ ଶବ୍ଦ ରହିଲା କାହିଁକି । କବି ନିଜ ସଜନୀକୁ ଆଧୁନିକ ବଣୁଆ କବିତା ବାଟକୁ ଆସିବା ପାଇଁ କାହିଁକି ଉପଦେଶ ଦେଲେ ତାହା ଆଗ ଜନ ସାଧାରଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତୁ, ତାହାପରେ ଆଧୁନିକ କବିତା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଓକିଲାତି ପ୍ରତି ଜନସାଧାରଣ ତଥା ଫମାଲେଚକବର୍ଗ କାନ ଦେବେ । ତା ନ ହେଲେ ଆମେ ଉପରକୁ ଜଣେଇ ଦେବୁ ଯେ କବି ଗଡ଼ନାୟକ ୨୦ ଦଫା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ପସନ୍ଦ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଆମର ଆଶା କଥାଟା ଏତେ ଦୂରକୁ ଯିବନାହିଁ ।

—○—

ଫରୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକାବଳୀ

- ୧—ନାକ୍ଷା ଚିତ୍ରକର (ଉପନ୍ୟାସ)
- ୨—ସାହିତ୍ୟ ଗୁଣ (ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ)
- ୩—ହେରେସା (, ,)
- ୪—ବିଦୁଷକ (, ,)
- ୫—ମଙ୍ଗଳବାରିଆ ସାହିତ୍ୟସଂସଦ (, ,)
- ୬—ହସକୁରା (, ,)
- ୭—ବୃହତ୍‌ସାଗର (, ,)
- ୮—ଅମୃତ ବେଢ଼ିଆ (, ,)
- ୯—ଗମାତ (, , ଯନ୍ତ୍ରସ୍ଥ)
- ୧୦—ଆଦର୍ଶ ହିନ୍ଦୁ ହୋଟେଲ (ଅନୁବାଦ ଉପନ୍ୟାସ)
- ୧୧—ଭରତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହାସ୍ୟଗଳ୍ପ (ଅନୁବାଦ ଗଳ୍ପ)
- ୧୨—ସ୍ନେହ (ରମ୍ୟ ରଚନା)
- ୧୩—ନିଲଠାକାଶ (କବିତା)
- ୧୪—ଫମାଲେତନା (ରମ୍ୟ ରଚନା)

